

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ**

**Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης και Εφαρμογής Τομέων Βιομηχανίας, Εμπορίου &
Προστασίας Καταναλωτή (ΕΥΔΕ ΒΕΚ)
Πλατ. Κάνιγγος 101 81 Αθήνα**

ΣΥΜΒΑΣΗ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

**«Υπηρεσίες Συμβούλου για την εκπόνηση μελέτης για τα κριτήρια
διαχωρισμού έργων των Τομέων Βιομηχανίας-Εμπορίου που θα
ενισχυθούν από τον Αναπτυξιακό Νόμο και το ΕΣΠΑ»**

ΑΝΑΔΟΧΟΣ

ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΑΕ

ΑΒΕΡΩΦ 30, 104 33 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ. 210 8214407, FAX: 210 8225755
E-mail: speed@speed.gr

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ 1 (επανυποβολή):

**«Μελέτη καταγραφής της υφιστάμενης κατάστασης, ανάλυση δεδομένων και
στοχευμένες προτάσεις βελτίωσης»**

27 Ιανουαρίου 2021

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΘΕΣΤΩΤΩΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ....	2
1.1 ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΙ ΝΟΜΟΙ.....	2
1.2 ΚΡΑΤΙΚΕΣ ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΜΕΣΩ ΕΣΠΑ	6
2. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΕΝΙΣΧΥΣΕΩΝ ΑΠΟ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ ..	10
2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	10
2.2 ΤΟΜΕΑΚΗ ΚΑΙ ΚΛΑΔΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ	12
2.3 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ.....	18
2.4 ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΘΕΣΤΩΤΩΝ ΚΑΙ ΚΙΝΗΤΡΩΝ.....	22
3. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΕΝΙΣΧΥΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΣΠΑ 2007-2013 ΚΑΙ ΕΣΠΑ 2014-2020	26
3.1 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΕΣΠΑ.....	26
3.2 ΤΟΜΕΑΚΗ ΚΑΙ ΚΛΑΔΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ	29
3.3 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ.....	34
3.4 ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ.....	39
4. ΣΥΝΘΕΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΕΝΙΣΧΥΣΕΩΝ ΑΠΟ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ ΚΑΙ ΕΣΠΑ.....	44
5. ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΦΟΡΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΝΟΜΩΝ	47
6. ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ ΚΑΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.	53
6.1 ΤΑΣΕΙΣ ΣΤΟ ΠΡΟΪΟΝ (ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ).....	53
6.2 ΤΑΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ	56
6.3 ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ	62
6.4 ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΚΑΙ ΤΙΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ.....	69
6.5 ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΣΕ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	74
6.6 ΠΡΟΟΔΟΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΡΑΣΙΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	78

7. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΑΣΚΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ.	81
7.1 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ.....	81
7.2 ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΟΥΔΕΤΕΡΟΤΗΤΑ.....	82
7.3 ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΣΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΙΑΣ ΠΙΟ ΚΥΚΛΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ, ΜΕ ΕΞΥΠΝΗ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ.....	84
7.4 ΜΙΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΠΟΥ ΔΙΑΜΟΡΦΩΝΕΙ ΤΟ ΨΗΦΙΑΚΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ....	94
7.5 ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΤΗΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΣΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΗΣ ΜΕ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ	96
7.6 ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΑΝΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΣΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ	99
7.7 ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	102
7.8 Ο ΤΟΜΕΑΣ ΛΙΑΝΙΚΟΥ-ΧΟΝΔΡΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΣΕ ΤΑΧΕΙΑ ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΣΕ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ	104
7.9 ΣΤΡΟΦΗ ΣΤΗΝ ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΛΛΑΓΗ ΤΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΞΟΔΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ	108
7.10 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΜΕΤΡΑ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ.....	110
8. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΕΠΟΜΕΝΟΥ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ	116
9. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	117
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΩΝ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΕΝΙΣΧΥΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ 3908/2011 ΚΑΙ 4399/2016.....	117
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2: ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΩΝ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΕΝΙΣΧΥΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΣΠΑ 2007-2013 ΚΑΙ ΕΣΠΑ 2014-2020	127

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η πολιτική στήριξης των επενδύσεων αποτελεί βασική προτεραιότητα στη φάση ανασυγκρότησης στην οποία εισέρχεται η χώρα, προκειμένου να αναπληρωθεί το **επενδυτικό κενό** που είχε δημιουργηθεί στα χρόνια της κρίσης. Ένας από τους βασικούς στόχους της νέας περιόδου είναι η αναστροφή της επενδυτικής καχεξίας, ώστε η Ελλάδα να επανέλθει σταδιακά στον ευρωπαϊκό μέσο όρο, ως προς το ύψος των συνολικών επενδύσεων, μέσα από ένα νέο **πρόγραμμα αναδιαρθρώσεων** και ένα **ισχυρό κύμα ιδιωτικών επενδύσεων** περιλαμβανομένων και των **άμεσων ξένων επενδύσεων** σε συνδυασμό με ένα **στοχευμένο πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων και ΣΔΙΤ**.

Η επενδυτική πολιτική θα πρέπει να στηρίξει κατά προτεραιότητα τη στροφή της χώρας σε ένα **νέο παραγωγικό μοντέλο** με πυλώνες την ενίσχυση των παραγωγικών επενδύσεων σε τομείς σύγχρονης τεχνολογίας, την 4η βιομηχανική επανάσταση, την κυκλική οικονομία, τον ψηφιακό μετασχηματισμό, την παραγωγή διεθνώς εμπορεύσιμων αγαθών, την αύξηση της παραγωγικότητας και τη **βελτίωση της θέσης της χώρας στις διεθνείς κατατάξεις ανταγωνιστικότητας**.

Στην κατεύθυνση αυτή ιδιαίτερο ρόλο θα έχει η ενίσχυση των παραγωγικών επενδύσεων και ιδιαίτερα της **μεταποίησης** σύμφωνα με την Ανακοίνωση (10/3/2020) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για **«Μια Νέα Βιομηχανική Στρατηγική για την Ευρώπη»**¹ που θέτει στο επίκεντρο «την ικανότητα της ευρωπαϊκής βιομηχανίας να ηγηθεί της **διττής, οικολογικής και ψηφιακής μετάβασης** και να δώσει ώθηση στην ανταγωνιστικότητά μας. Δεν αρκεί απλώς να προσαρμοστεί — πρέπει πλέον **«να γίνει επιταχυντής και καταλύτης αλλαγής και καινοτομίας»**».

Επίσης, το προτεινόμενο από την **Επιτροπή Πισσαρίδη «Σχέδιο Ανάπτυξης για την ελληνική οικονομία»**² σε ειδικό κεφάλαιο για τη βιομηχανία αναφέρει ότι «η Ελλάδα υστερεί σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες ως προς το μέγεθος του μεταποιητικού τομέα, αν και ο τομέας αυτός βρίσκεται σε χαμηλό επίπεδο συνολικά στην Ευρώπη σε σχέση με άλλες ανταγωνιστικές οικονομίες. **Ο ελληνικός μεταποιητικός τομέας έχει όμως σημαντικά περιθώρια ανάπτυξης**».

Τα χρηματοδοτικά μέσα και οι αυξημένοι πόροι που έχει διασφαλίσει η χώρα για την επόμενη Προγραμματική Περίοδο είναι η νέα μεγάλη ευκαιρία για την επίτευξη των επενδυτικών και αναπτυξιακών της στόχων μέσω της εφαρμογής των εξειδικευμένων επιχειρησιακών προγραμμάτων **του νέου ΕΣΠΑ, του Ταμείου Ανάκαμψης και των εθνικών πόρων του Εθνικού Ταμείου Ανάπτυξης (ΕΠΑ)**.

Στην κατεύθυνση αυτή η χώρα έχει ανάγκη από ένα **νέο θεσμικό πλαίσιο ισχυρών κινήτρων ενίσχυσης των ιδιωτικών επενδύσεων** που αφενός, θα εξυπηρετεί την εθνική επενδυτική στρατηγική και αφετέρου, θα διευκολύνει τη **στοχευμένη, γρήγορη και απλοποιημένη διεκπεραίωση, χωρίς γραφειοκρατικές αγκυλώσεις** που δυσκολεύουν και αποθαρρύνουν

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1593086905382&uri=CELEX:52020DC0102>

² <https://government.gov.gr/schedio-anaptixis-gia-tin-elliniki-ikonomia/>

τους επενδυτές και περιορίζουν την αποτελεσματικότητα της εφαρμογής των κρατικών ενισχύσεων, παρά την ευρεία απήχηση που εξασφαλίζουν οι σχετικές προκηρύξεις .

Στο πλαίσιο αυτό, ενόψει της προετοιμασίας για τη **νέα Προγραμματική Περίοδο**, η Αναθέτουσα Αρχή ανέθεσε στον Ανάδοχο την εκπόνηση μελέτης για τα κριτήρια διαχωρισμού έργων των Τομέων Βιομηχανίας-Εμπορίου που θα ενισχυθούν από τον Αναπτυξιακό Νόμο κα το ΕΣΠΑ.

Με βάση τις κατευθύνσεις της σύμβασης, ο Ανάδοχος σε πρώτη φάση καταγράφει το **ισχύον θεσμικό πλαίσιο των κρατικών ενισχύσεων** και αναλύει σε τομεακό, κλαδικό, γεωγραφικό και θεματικό επίπεδο, τα **αποτελέσματα προηγούμενων καθεστώτων κρατικής ενίσχυσης ιδιωτικών επενδύσεων (μέσω του Αναπτυξιακού Νόμου και του ΕΣΠΑ)**.

Λαμβάνοντας υπόψη τα συμπεράσματα της πρώτης φάσης της μελέτης, σε συνδυασμό τόσο με τις πολιτικές βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας και των συνθήκων άσκησης της επιχειρηματικής δραστηριότητας, ο Ανάδοχος θα επεξεργαστεί και θα προτείνει **ένα νέο, απλοποιημένο και λειτουργικό Αναπτυξιακό Νόμο στο πλαίσιο των αναγκών και των προτεραιοτήτων που θέτει το Εθνικό Αναπτυξιακό Σχέδιο της χώρας** (όροι, προϋποθέσεις και κατηγορίες ενισχύσεων, όργανα και συστήματα διαχείρισης, αξιολόγησης και ελέγχου των επενδύσεων που ενισχύονται).

1. ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΘΕΣΤΩΤΩΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

1.1 ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΙ ΝΟΜΟΙ

Τις τελευταίες δεκαετίες εφαρμόζονται και στη χώρα μας ειδικοί νόμοι κρατικής ενίσχυσης των ιδιωτικών επενδύσεων, ως ενθάρρυνση και παρακίνηση της ιδιωτικής επιχειρηματικής δραστηριότητας προκειμένου να μεγεθυνθεί το ύψος του επενδυόμενου κεφαλαίου σε παραγωγικές μονάδες με τη μόχλευση ιδιωτικών πόρων.

Ειδικοί στόχοι των κρατικών ενισχύσεων που έχουν νομοθετηθεί μέσω των Αναπτυξιακών/Επενδυτικών Νόμων είναι να υπάρξουν **πρόσθετα επενδυτικά κίνητρα για την προώθηση της ισόρροπης ανάπτυξης** με την υποστήριξη λιγότερο ευνοημένων περιοχών της χώρας, **την άρση των ανισοτήτων, την αύξηση της απασχόλησης, την τεχνολογική αναβάθμιση και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας σε τομείς προτεραιότητας**.

Μια διαφοροποίηση των τελευταίων δεκαετιών είναι η μεγαλύτερη έμφαση σε **οριζόντια κίνητρα**, τα οποία στοχεύουν στην προώθηση της **καινοτομίας, της εξωστρέφειας, της έξυπνης εξειδίκευσης, των συνεργασιών/δικτυώσεων, της μεγέθυνσης, της ανάπτυξης του ανθρώπινου κεφαλαίου, του ψηφιακού μετασχηματισμού, της ενεργειακής αναβάθμισης και της κυκλικής οικονομίας**.

Ο ισχύον Επενδυτικός Νόμος 4399 ΦΕΚ Α΄ 117 /22.6.2016 με τίτλο: «Θεσμικό πλαίσιο για τη σύσταση καθεστώτων Ενισχύσεων Ιδιωτικών Επενδύσεων για την περιφερειακή και

οικονομική ανάπτυξη της χώρας – Σύσταση Αναπτυξιακού Συμβουλίου και άλλες διατάξεις» όπως έχει διαμορφωθεί και κωδικοποιηθεί μετά από τις εν τω μεταξύ τροποποιήσεις του (η τελευταία με το Ν.4635 ΦΕΚ Α' 167/30.10.2019) έχει θέσει στο προοίμιο του ως επιδίωξη, **την επίτευξη μέσω ειδικών καθεστώτων ενίσχυσης των στόχων για:**

- α. την εξωστρέφεια και την καινοτομικότητα,*
- β. τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας,*
- γ. την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού της χώρας με έμφαση στην απασχόληση εκπαιδευμένου ανθρώπινου δυναμικού, προκειμένου να αναστραφεί το ρεύμα φυγής νέων επιστημόνων,*
- δ. την προσέλκυση ξένων άμεσων επενδύσεων,*
- ε. την υψηλή προστιθέμενη αξία,*
- στ. τη βελτίωση του τεχνολογικού επιπέδου και της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων,*
- ζ. την έξυπνη εξειδίκευση,*
- η. την ανάπτυξη δικτύων, συνεργειών, συνεταιριστικών πρωτοβουλιών και εν γένει τη στήριξη της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας,*
- θ. την ενθάρρυνση συγχωνεύσεων,*
- ι. τομές και παρεμβάσεις αναπτυξιακού χαρακτήρα για την ενίσχυση της υγιούς και στοχευμένης επιχειρηματικότητας με ειδική έμφαση στη μικρομεσαία επιχειρηματικότητα,*
- ια. την επανεκβιομηχάνιση της χώρας,*
- ιβ. την υποστήριξη περιοχών με μειωμένη αναπτυξιακή δυναμική και τη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων.*

Οι στόχοι όμως αυτοί δεν εξυπηρετήθηκαν επαρκώς με τις προκηρύξεις του Αναπτυξιακού Νόμου, όπως θα αναφερθεί αναλυτικά στο Κεφ.2, παρότι προβλεπόταν ειδικά καθεστώτα στο Νόμο (καινοτομία, συνέργειες/δικτυώσεις, ολοκληρωμένα χωρικά και κλαδικά Σχέδια).

Οι κανόνες κρατικών ενισχύσεων μέσω του Ν.4399/16 **διέπονται από το ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο για το ανταγωνισμό** και συγκεκριμένα:

- ✓ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) αριθ. 651/2014 για την κήρυξη ορισμένων κατηγοριών ενισχύσεων ως συμβατών με την εσωτερική αγορά κατ' εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 της Συνθήκης. Οι διατάξεις του Κανονισμού αυτού εφαρμόζονται και για όλα τα θέματα που δεν ρυθμίζονται ρητά στον Ν.4399/16. Η ισχύς του ισχύοντος αυτού Κανονισμού παρατάθηκε μέχρι τις 31/12/2022.
- ✓ Χάρτης Περιφερειακών Ενισχύσεων του οποίου η ισχύς παρατάθηκε μέχρι τις μέχρι 31/12/2021

- ✓ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) αριθ. 1407/2013 σχετικά με την εφαρμογή των άρθρων 107 και 108 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις ενισχύσεις ήσσονος σημασίας
- ✓ Κατευθυντήριες γραμμές για τις κρατικές ενισχύσεις στους τομείς του περιβάλλοντος και της ενέργειας (2014-2020) -(2014/C 200/01)
- ✓ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων στις περιπτώσεις που ενισχυόμενες μέσω του Ν.4399/16 επενδύσεις εντάσσονται σε συγχρηματοδοτούμενα επιχειρησιακά προγράμματα του ΕΣΠΑ.

Σημειώνεται ότι τόσο ο Ν.3908/2011 (ΦΕΚ Α'/8), όσο και ο Ν.4399/2016 (ΦΕΚ Α'/117) υλοποιήθηκαν με βάση τους Απαλλακτικούς Κανονισμούς 800/2008 και 651/2014, αντίστοιχα. Πρόκειται για ουσιαστική διαφορά με τους προηγούμενους Αναπτυξιακούς Νόμους, οι οποίοι αποτέλεσαν ειδικά καθεστώτα ενίσχυσης τα οποία υποβλήθηκαν αυτοτελώς και εγκρίθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Επενδυτικά σχέδια και καθεστώτα ενίσχυσης που υπάγονται σε άλλους Κανονισμούς της ΕΕ θα πρέπει να ακολουθήσουν τη διαδικασία προηγούμενης κοινοποίησης και έγκρισης από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Ρητά προβλέπεται ότι **οι ενισχύσεις λειτουργούν ως κίνητρο** για την περαιτέρω ανάπτυξη δραστηριοτήτων ή έργων και δεν παρέχονται για δραστηριότητες, τις οποίες θα ανέπτυξε ούτως ή άλλως ο δικαιούχος, ακόμη και αν δεν του είχε χορηγηθεί η ενίσχυση. Ένα μέρος των εγκεκριμένων προτάσεων όλων των Αναπτυξιακών νόμων είχαν ενταχθεί σε δράσεις των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης και ΕΣΠΑ.

Στον ισχύοντα Αναπτυξιακό Νόμο δεν προβλέπεται διαχωρισμός και ειδικό καθεστώς ενίσχυσης της μεταποίησης. Υπενθυμίζεται, ενόψει της προετοιμασίας και ψήφισης ενός νέου Αναπτυξιακού Νόμου, ότι ένας από τους προηγούμενους Αναπτυξιακούς Νόμους, ο Ν.3299/2004, περιείχε σημαντικά για εκείνη την εποχή κριτήρια διαχωρισμού αναφορικά με τις επενδύσεις του μεταποιητικού τομέα και της έρευνας και ανάπτυξης. Ειδικά, ως προς το μεταποιητικό τομέα, προβλέπονταν δύο διακριτές κατηγορίες βιομηχανικών επενδύσεων: α)πολυετή ολοκληρωμένα επιχειρηματικά σχέδια χρονικής διάρκειας 2-5 ετών για τον τεχνολογικό, διοικητικό, οργανωτικό και επιχειρησιακό εκσυγχρονισμό και ανάπτυξη, καθώς και τις αναγκαίες ενέργειες κατάρτισης των εργαζομένων και β)ειδικά επενδυτικά σχέδια για επενδύσεις στους τομείς του αναβάθμισης ποιότητας, για αγορά σύγχρονων συστημάτων αυτοματοποίησης διαδικασιών παραγωγικών μονάδων και της εφοδιαστικής αλυσίδας, περιβάλλοντος, της ανακύκλωσης, της εναλλακτικής διαχείρισης συσκευασιών και της καινοτομίας (βλ. άρθρο 3 Ν.3299/2004, ΦΕΚ Α'/261).

Το **ελάχιστο επιλέξιμο ύψος της επένδυσης** για την υπαγωγή επενδυτικών σχεδίων στα καθεστώτα ενισχύσεων του Ν.4399/2016 ορίζεται με βάση το μέγεθος του φορέα, ήτοι:

- ✓ για μεγάλες επιχειρήσεις, στο ποσό των πεντακοσίων χιλιάδων (500.000) €,
- ✓ για μεσαίες επιχειρήσεις, συνεταιρισμούς και για επιχειρηματικές συστάδες (cluster), του άρθρου 52 στο ποσό των διακοσίων πενήντα χιλιάδων (250.000) €,
- ✓ για μικρές επιχειρήσεις, στο ποσό των εκατό πενήντα χιλιάδων (150.000) €,
- ✓ για πολύ μικρές επιχειρήσεις, στο ποσό των εκατό χιλιάδων (100.000) €,

- ✓ για τις Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (Κοιν.Σ.Επ.) του Ν. 4019/2011 (Α' 216), καθώς και τους Αγροτικούς Συνεταιρισμούς (ΑΣ), τις Ομάδες Παραγωγών (ΟΠ) και τις Αγροτικές Εταιρικές Συμπράξεις (ΑΕΣ) του Ν. 4384/2016 (Α' 78) στο ποσό των πενήντα χιλιάδων (50.000) €.

Στον Πίνακα που ακολουθεί συνοψίζονται οι υπόλοιποι γενικοί όροι και προϋποθέσεις ένταξης ενός επενδυτικού σχεδίου στα καθεστώτα ενίσχυσης του Ν.4399/16.

Αναλυτική επεξεργασία των στοιχείων και των αποτελεσμάτων των Αναπτυξιακών Νόμων 3908/11 και 4399/16 με βάση τις αποφάσεις Ένταξης επενδυτικών σχεδίων στα ειδικά καθεστώτα ενίσχυσης που έχουν προκηρυχθεί γίνεται Κεφ. 2 και στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1.

Εκτιμήσεις και συμπεράσματα δημόσιων και ιδιωτικών συλλογικών φορέων από την εφαρμογή των Αναπτυξιακών Νόμων παρατίθενται στο Κεφ. 5.

Είδος κινήτρου	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Φορολογική απαλλαγή: απαλλαγή από την καταβολή φόρου εισοδήματος επί των πραγματοποιούμενων προ φόρου κερδών, από το σύνολο των δραστηριοτήτων της επιχείρησης ▪ Επιχορήγηση: παροχή χρηματικού ποσού για την κάλυψη τμήματος των επιλέξιμων δαπανών του επενδυτικού σχεδίου ▪ Επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης: κάλυψη τμήματος των καταβαλλόμενων δόσεων χρηματοδοτικής μίσθωσης ▪ Επιδότηση του κόστους της δημιουργούμενης απασχόλησης: κάλυψη του κόστους των νέων θέσεων εργασίας που δημιουργούνται και συνδέονται με το επενδυτικό σχέδιο ▪ Χρηματοδοτικά εργαλεία (κεφαλαιουχική συμμετοχή, δάνειο) ▪ Σταθεροποίηση Συντελεστή Φορολογίας Εισοδήματος μέχρι τα Επιτρεπόμενα Όρια ▪ Ταχεία Αδειοδότηση
Ύψος ενίσχυσης	10% - 55% βάσει Χάρτη Περιφερειακών Ενισχύσεων (ΧΠΕ) 30%-50% για επιλέξιμες δαπάνες εκτός ΧΠΕ (προβλέπονται στον Απαλλακτικό Κανονισμό 651/2014).
Ωφελούμενοι	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Υφιστάμενες και υπό σύσταση επιχειρήσεις, ατομική επιχείρηση, Εμπορική εταιρεία, Συνεταιρισμός, Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (Κοιν.Σ.Επ.), Αγροτικοί Συνεταιρισμοί (ΑΣ), Ομάδες Παραγωγών (ΟΠ), Αγροτικές Εταιρικές Συμπράξεις (ΑΕΣ), κοινοπραξίες ▪ Ίδια κεφάλαια τουλάχιστον 25% του επιλέξιμου προϋπολογισμού ▪ Επιλέξιμοι παραγωγικοί τομείς/κλάδοι (με εξαιρέσεις) ▪ Επενδύσεις σε μειονεκτικές περιοχές, ΒΕΠΕ, Επιχ/τικά Πάρκα κλπ.
Πεδίο εφαρμογής	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Δημιουργία νέας μονάδας, επέκταση της δυναμικότητας υφιστάμενης μονάδας, διαφοροποίηση της παραγωγής μιας μονάδας. ▪ Θεμελιώδης αλλαγή του συνόλου της παραγωγικής διαδικασίας υφιστάμενης μονάδας. ▪ Απόκτηση συνόλου στοιχείων ενεργητικού μιας κλειστής μονάδας.

<p>Επιλέξιμες δαπάνες</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Επενδυτικές δαπάνες σε ενσώματα στοιχεία ενεργητικού: Κτηριακά (μέχρι 45% του συνόλου, 60% για τουριστικά, 70% για logistics, 80% για διατηρητέα), αγορά παγίων στοιχείων ενεργητικού, αγορά καινούργιων σύγχρονων μηχανημάτων και λοιπού εξοπλισμού, μισθώματα χρηματοδοτικής μίσθωσης, δαπάνες εκσυγχρονισμού ειδικών εγκαταστάσεων ▪ Επενδυτικές δαπάνες σε άυλα στοιχεία ενεργητικού: Μεταφορά τεχνολογίας μέσω της αγοράς δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, αδειών εκμετάλλευσης, ευρεσιτεχνιών, τεχνογνωσίας και μη κατοχυρωμένων τεχνικών γνώσεων, Συστήματα διασφάλισης και ελέγχου ποιότητας, πιστοποιήσεων, προμήθειας και εγκατάστασης λογισμικού και συστημάτων οργάνωσης της επιχείρησης ▪ Μισθολογικό κόστος νέων θέσεων εργασίας που δημιουργούνται ως αποτέλεσμα της υλοποίησης του επενδυτικού σχεδίου υπολογιζόμενο για περίοδο δύο ετών από τη δημιουργία κάθε θέσης. ▪ Επιλέξιμες δαπάνες εκτός ΧΠΕ: Επενδυτικές δαπάνες για συμβουλευτικές υπηρεσίες σε ΜΜΕ, δαπάνες εκκίνησης για τις υπό ίδρυση μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις, δαπάνες καινοτομίας για ΜΜΕ, διαδικαστική και οργανωτική καινοτομία για ΜΜΕ, δαπάνες για cluster καινοτομίας, επενδυτικές δαπάνες για μέτρα ενεργειακής απόδοσης, επενδυτικές δαπάνες για αυτοπαραγωγή ενέργειας, για την αποκατάσταση μολυσμένων χώρων.
----------------------------------	--

1.2 ΚΡΑΤΙΚΕΣ ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΜΕΣΩ ΕΣΠΑ

Κρατικές ενισχύσεις της επιχειρηματικότητας και των επενδύσεων χορηγούνται και μέσω των συγχρηματοδοτούμενων από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Επιχειρησιακών Προγραμμάτων των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης και των ΕΣΠΑ μέσω **μιας σειράς ειδικών καθεστώτων ενίσχυσης, με διαφορετικό από τους Αναπτυξιακούς Νόμους πλαίσιο κανόνων και παραμέτρων εφαρμογής.**

Α) ΕΣΠΑ 2007-2013

Το ΕΣΠΑ (Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς) 2007–2013 αποτέλεσε το έγγραφο αναφοράς για τον προγραμματισμό των Ταμείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την περίοδο 2007-2013 στην Ελλάδα, **στο πλαίσιο της στρατηγικής για την Πολιτική Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης.**

Παράλληλα, η αναπτυξιακή στρατηγική και ο επιχειρησιακός σχεδιασμός του ΕΣΠΑ διαμορφώθηκε με γνώμονα εθνικές πολιτικές που είχαν αποτυπωθεί στο Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση και σε επιμέρους στρατηγικά έγγραφα, με κατεύθυνση τη βέλτιστη αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων.

Η διάρθρωση του ΕΣΠΑ 2007–2013 με συνολικό προϋπολογισμό 24 δισ. € (85% κοινοτική συγχρηματοδότηση) περιλάμβανε οκτώ (8) Τομεακά, πέντε (5) Περιφερειακά και δεκατέσσερα (14) Επιχειρησιακά Προγράμματα Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας.

Το κοινοτικό και εθνικό θεσμικό πλαίσιο υλοποίησης και διαχείρισης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ περιλαμβάνει το κανονιστικό οπλοστάσιο των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και συναφείς ευρωπαϊκούς κανονισμούς και κατευθυντήριες οδηγίες, το δε ελληνικό θεσμικό πλαίσιο περιλαμβάνει τον εφαρμοστικό νόμο του ΕΣΠΑ, καθώς και όλη την νομοθεσία της υλοποίησης έργων/προμηθειών/μελετών.

Μια από τις **βασικές χρηματοδοτικές προτεραιότητες του ΕΣΠΑ 2007-2013 ήταν η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων** με κύριο επιχειρησιακό πρόγραμμα ενίσχυσης της ιδιωτικής οικονομίας, το τομεακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα» (ΕΠΑΕ) που χρηματοδοτούσε δράσεις και έργα για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων, την καινοτομία και την αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας σε παραγωγικούς, ανταγωνιστικούς και εξωστρεφείς κλάδους.

Χαρακτηριστικές δράσεις/προκηρύξεις του ΕΣΠΑ 2007-2013 ήταν:

- ✓ *Ενίσχυση Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στους τομείς Μεταποίησης - Τουρισμού - Εμπορίου - Υπηρεσιών*
- ✓ *Ενίσχυση Ανοικτών Κέντρων Εμπορίου – Πιλοτική φάση λειτουργίας*
- ✓ *Ευρωπαϊκή E&T Συνεργασία - Πράξη επιχορήγησης Ελληνικών Φορέων που συμμετέχουν επιτυχώς σε Κοινές Προκηρύξεις Υποβολής Προτάσεων των Ευρωπαϊκών Δικτύων ERA-NET»*
- ✓ *Εξωστρέφεια - Ανταγωνιστικότητα των Επιχειρήσεων*
- ✓ *Εξωστρέφεια – Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II» (αποτελέσει τη 2η φάση του προγράμματος «Εξωστρέφεια – Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων I» με διαφορετικό οδηγό εφαρμογής, καθώς υπήρξαν αρκετές διαφοροποιήσεις ως προς τις επιλέξιμες επιχειρήσεις και δαπάνες, καθώς και ως προς τη διαδικασία παρακολούθησης των επενδυτικών έργων και τις αρμοδιότητες της Επιτροπή Παρακολούθησης)*
- ✓ *Πράσινες Υποδομές*
- ✓ *Πρόγραμμα Ανάπτυξης Βιομηχανικής Έρευνας και Τεχνολογίας (ΠΑΒΕΤ)*
- ✓ *Μετεγκατάσταση επιχειρήσεων σε Βιομηχανικές Επιχειρηματικές Περιοχές (Β.Ε.ΠΕ) και Επιχειρηματικά Πάρκα*
- ✓ *Ολοκληρωμένη Παρέμβαση για τη Στήριξη της Γυναικείας Απασχόλησης Μέσω Ενίσχυσης της Επιχειρηματικότητας*
- ✓ *Ενίσχυση Επιχειρήσεων για την Υλοποίηση Επενδυτικών Σχεδίων Ανάπτυξης-Παροχής Καινοτόμων Προϊόντων και Υπηρεσιών Προστιθέμενης Αξίας*
- ✓ *Δημιουργία Καινοτομικών Συστάδων Επιχειρήσεων - Ένα Ελληνικό Προϊόν, Μία Αγορά: Ο Πλανήτης - Πιλοτική Φάση Λειτουργίας*
- ✓ *Ενίσχυση επιχειρήσεων για την ανάπτυξη και αξιοποίηση καινοτόμων εφαρμογών σε 'έξυπνες' συσκευές κινητών επικοινωνιών και υπολογιστές-ταμπλέτες (tablet-pc)*
- ✓ *Πρόγραμμα "Συνεργασία 2011" - Συμπράξεις Παραγωγικών και Ερευνητικών Φορέων σε Εστιασμένους Ερευνητικούς και Τεχνολογικούς Τομείς*
- ✓ *Πρόγραμμα "Νέα Καινοτομική Επιχειρηματικότητα"*

- ✓ *Digi-content - Ενίσχυση επιχειρήσεων για την υλοποίηση επενδύσεων στον τομέα του ψηφιακού ευρυζωνικού περιεχομένου*
- ✓ *Digi-retail - Ενίσχυση επιχειρήσεων λιανεμπορίου για την υλοποίηση ψηφιακών επενδύσεων*
- ✓ *Πρόγραμμα "Μεταποίηση στις Νέες Συνθήκες"*
- ✓ *Ένδυση και Υπόδηση-Νέες Προοπτικές"*
- ✓ *Πράσινη Επιχείρηση 2010*
- ✓ *Υποστήριξη Νέων Επιχειρήσεων για Δραστηριότητες Έρευνας & Τεχνολογικής Ανάπτυξης*
- ✓ *Υποστήριξη Ομάδων Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων για Δραστηριότητες Έρευνας & Τεχνολογικής Ανάπτυξης*
- ✓ *Δημιουργία - υποστήριξη νέων καινοτόμων επιχειρήσεων, κυρίως υψηλής έντασης γνώσης (Spin-off και Spin-out)*
- ✓ *Ενίσχυση επιχειρηματικότητας νέων*
- ✓ *Ενίσχυση επιχειρηματικότητας γυναικών*
- ✓ *Ενίσχυση επιχειρήσεων για την υλοποίηση επενδύσεων στην ψηφιακή ασφάλεια (e-security)*

B) ΕΣΠΑ 2014-2020

Το ΕΣΠΑ (Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης) 2014-2020 αποτελεί το βασικό στρατηγικό σχέδιο για την ανάπτυξη της χώρας για την Προγραμματική Περίοδο 2014-2020 με δυνατότητα επέκτασης της υλοποίησης του μέχρι τις 31/12/2023. Έχει συνολικό προϋπολογισμό 26,1 δις € που συγχρηματοδοτείται κατά 80% από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στρατηγικό αναπτυξιακό όραμα τη «**Συμβολή στην αναγέννηση της ελληνικής οικονομίας με ανάταξη και αναβάθμιση του παραγωγικού και κοινωνικού ιστού της χώρας και τη δημιουργία και διατήρηση βιώσιμων θέσεων απασχόλησης, έχοντας ως αιχμή την εξωστρέφει, καινοτόμο και ανταγωνιστική επιχειρηματικότητα και γνώμονα την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης**».

Το κοινοτικό και εθνικό θεσμικό πλαίσιο υλοποίησης και διαχείρισης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ 2014-2020 περιλαμβάνει το κανονιστικό οπλοστάσιο των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Κανονισμοί (ΕΕ) αριθ. 1299/2013, 1300/2013, 1301/2013, 1303/2013, 1304/2013, 1305/2013) και συναφείς ευρωπαϊκούς κανονισμούς και κατευθυντήριες οδηγίες, το δε ελληνικό θεσμικό πλαίσιο περιλαμβάνει τον εφαρμοστικό νόμο του ΕΣΠΑ Ν.4314/2014 (ΦΕΚ Α/265/23-12-2014) όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, καθώς και όλη την νομοθεσία της υλοποίησης έργων/προμηθειών/μελετών

Μια από τις **βασικές χρηματοδοτικές προτεραιότητες του ΕΣΠΑ 2014-2020** είναι η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων, με δράσεις:

- ✓ *μετάβασης στην ποιοτική επιχειρηματικότητα με αιχμή την καινοτομία και αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας,*
- ✓ *δραστηριότητες υψηλής προστιθέμενης αξίας,*

- ✓ ανάπτυξη και αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού,
- ✓ δημιουργίας περιβάλλοντος φιλικού προς τις επιχειρήσεις για την προσέλκυση επενδύσεων, την αξιοποίηση της έρευνας και της καινοτομίας για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας νέων και υφιστάμενων επιχειρήσεων.

Καθοριστικό στοιχείο στον αναπτυξιακό σχεδιασμό της περιόδου 2014-2020 αποτέλεσε η **εκπόνηση της εθνικής και των περιφερειακών Στρατηγικών Έρευνας και Καινοτομίας για την Έξυπνη Εξειδίκευση**. Στο πλαίσιο των στρατηγικών αυτών, η χώρα και οι Περιφέρειές της καλούνται να εντοπίσουν τις δραστηριότητες εκείνες στις οποίες παρουσιάζουν ή είναι σε θέση να οικοδομήσουν ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα και σε αυτές να επικεντρώσουν τους διαθέσιμους πόρους και τις προσπάθειες ώστε να καταστεί δυνατή η επίτευξη σημαντικών αναπτυξιακών αποτελεσμάτων. Σε εθνικό επίπεδο έχουν προσδιοριστεί **οκτώ κλάδοι στους οποίους έχει δοθεί προτεραιότητα** και αναμένεται να έχουν μεγαλύτερη συμμετοχή στην οικονομική μεγέθυνση.

Οι κλάδοι αυτοί είναι οι εξής:

- *Αγροδιατροφή*
- *Υγεία – φάρμακα*
- *Τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών*
- *Ενέργεια*
- *Περιβάλλον και βιώσιμη ανάπτυξη*
- *Μεταφορές*
- *Υλικά – κατασκευές*
- *Πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες*

Το βασικό επιχειρησιακό πρόγραμμα του ΕΣΠΑ 2014-2020 για την ενίσχυση της ιδιωτικής οικονομίας είναι το τομεακό **Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία» (ΕΠΑνΕΚ)**.

Χαρακτηριστικές δράσεις/προκηρύξεις του ΕΣΠΑ 2014-2020 είναι:

- Αναβάθμιση πολύ μικρών & μικρών επιχειρήσεων για την ανάπτυξη των ικανοτήτων τους στις νέες αγορές
- Εργαλειοθήκη Ανταγωνιστικότητας για Μικρές και Πολύ Μικρές Επιχειρήσεις
- Εργαλειοθήκη Επιχειρηματικότητας: Εμπόριο - Εστίαση – Εκπαίδευση
- Επιχειρούμε Έξω
- Περιβαλλοντικές Υποδομές: Ενίσχυση Εγκαταστάσεων Διαχείρισης Αποβλήτων
- “ERANETs 2019b” - Ευρωπαϊκή E&T Συνεργασία - Πράξη Επιχορήγησης Ελληνικών Φορέων που συμμετείχαν επιτυχώς σε Κοινές Προκηρύξεις Υποβολής Προτάσεων των Ευρωπαϊκών Δικτύων ERANETs
- Συνεργατικοί Σχηματισμοί Καινοτομίας
- Ερευνώ – Δημιουργώ – Καινοτομώ (Α' και Β' κύκλος)
- Διμερείς και Πολυμερείς E&T Συνεργασίες
- Ψηφιακό Βήμα και Ψηφιακό Άλμα
- Ποιοτικός Εκσυγχρονισμός

- Νεοφυής Επιχειρηματικότητα
- Κέντρα Ικανοτήτων
- Χορήγηση ενισχύσεων σε επιχειρήσεις που επλήγησαν οικονομικά λόγω της πανδημίας του COVID-19

Αναλυτική επεξεργασία των στοιχείων και των αποτελεσμάτων από την εφαρμογή των δράσεων/ προγραμμάτων κρατικών ενισχύσεων του ΕΣΠΑ 2007-2013 και του ΕΣΠΑ 2014-2020, με βάση τα στοιχεία και τα χαρακτηριστικά των εντάξεων επενδυτικών σχεδίων ιδιωτικών επιχειρήσεων γίνεται σε επόμενο κεφάλαιο (Κεφ.3) και στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.

2. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΕΝΙΣΧΥΣΕΩΝ ΑΠΟ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ

2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση του Ν.4399/16³ και το Δελτίο Οικονομικών Εξελίξεων (Μάρτιος – Απρίλιος 2018) του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων ⁴ **στους προηγούμενους του ισχύοντος Αναπτυξιακούς-Επενδυτικούς Νόμους (2601/98, 3299/04 & 3908/11) εντάχθηκαν επενδύσεις συνολικού ύψους 32 δισ. €** οι οποίες καλύπτουν το 13,2% του συνολικού σχηματισμού ακαθάριστου παγίου κεφαλαίου του ιδιωτικού τομέα (εκτός κατοικίας) της ως άνω περιόδου στην Ελλάδα. **Το συνολικό ύψος της κρατικής ενίσχυσης των ενταχθέντων επενδυτικών σχεδίων ανήλθε σε 12,5 δισ. €.** Τα ποσοτικά στοιχεία των εντάξεων σε αυτούς τους τρεις, προηγηθέντες του Ν.4399/16 Αναπτυξιακούς Νόμους, με βάση την Αιτιολογική Έκθεση του Νόμου 4399/16 εμφανίζονται στον Πίνακα 2.1:

Πίνακας 2.1. Ποσοτικά δεδομένα των Αναπτυξιακών Νόμων 2601/98, 3299/04, 3908/11

	N. 2601/98	N.3299/04	N. 3908/11
Αριθμός επενδυτικών σχεδίων	3.116	10.459	1.276
Ύψος επενδύσεων (εκ. €)	3.590,16	22.464,74	6.021,77
Ενισχύσεις (εκ. €)	1.114,75	9.573,74	1.991,04
Μέσο μέγεθος ενίσχυσης (€)	357.750	915.359	1.560.375
Νέες θέσεις εργασίας	29.242	39.669	6.167
Μέσο μέγεθος επένδυσης (εκ. €)	1.152,17	2.147,89	4.719,25
Ενισχύσεις ως ποσοστό επενδύσεων	31,05%	42,62%	33,06%
Μέση ενίσχυση ανά θέση εργασίας (€)	38.121	241.341	322.854
Μέση επενδυτική δαπάνη/θέση εργασίας (€)	122.774	566.305	976.450
Μέσος αριθμός νέων θέσεων εργασίας/επένδυση	9,4	3,8	4,8

³ Πηγή: Αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο νόμου 4399/16: «Θεσμικό πλαίσιο για τη σύσταση καθεστώτων Ενισχύσεων Ιδιωτικών Επενδύσεων για την περιφερειακή και οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Σύσταση Αναπτυξιακού Συμβουλίου και άλλες διατάξεις»

⁴Πηγή: Δελτίο Οικονομικών Εξελίξεων (Μάρτιος – Απρίλιος 2018)

Το 95% των επενδυτικών προτάσεων που επιδοτήθηκαν από την εφαρμογή αυτών των Νόμων έλαβε ως μορφή ενίσχυσης την άμεση επιχορήγηση. Στην πλειοψηφία τους ήταν επενδύσεις χαμηλής και σχετικά χαμηλής τεχνολογίας. Το 46,5% του αριθμού των σχεδίων και το 72,2% του συνολικού προϋπολογισμού αφορούσαν ΑΠΕ (ιδίως Φ/Β) και τουρισμό και ένα άλλο σημαντικό ποσοστό αποθήκες επιχειρήσεων.

Η σταδιακή αύξηση του μέσου μεγέθους των επενδύσεων που επιχορηγούνται έχει συμβάλει στην ενίσχυση της μεγέθυνσης και των οικονομιών κλίμακας, ενώ η αντίστοιχη αύξηση της μέσης επενδυτικής δαπάνης ανά θέση εργασίας δείχνει σε ένα βαθμό, την αύξηση της τεχνολογικής στάθμης των νέων επενδύσεων, αλλά δεν παράγει ανάλογο αριθμό νέων θέσεων απασχόλησης.

Σήμερα, βρίσκονται σε εξέλιξη **μη ολοκληρωθέντα επενδυτικά σχέδια από τις αποφάσεις ένταξης και στους τρεις τελευταίους Επενδυτικούς Νόμους (Ν.3299/04, Ν.3908/11, Ν. 4399/16).** Η μη σαφής οριοθέτηση διακριτών περιόδων εφαρμογής κινήτρων έχει ως αποτέλεσμα, σε συνδυασμό με τον μεγάλο αριθμό θεσμικών και διοικητικών αλλαγών που στο μεταξύ εισάγονται, την **αύξηση της πολυπλοκότητας και το διαχειριστικό φόρτο στις αρμόδιες υπηρεσίες με συνέπεια σημαντικές καθυστερήσεις.**

Τα καθεστώτα ενισχύσεων που περιλαμβάνονται στο Ειδικό Μέρος του ισχύοντος Αναπτ.Νόμου 4399/16 και οι αντίστοιχες προκηρύξεις τους αναφέρονται στον Πίνακα 2.2:

Πίνακας 2.2. Καθεστώτα ενισχύσεων και προκηρύξεις του Ν.4399/16

A/A	ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΕΝΙΣΧΥΣΕΩΝ	ΑΡ. ΠΡΟΚΗΡΥΞΕΩΝ ΜΕΧΡΙ 28/12/2020
1	Ενισχύσεις Μηχανολογικού Εξοπλισμού	4
2	Γενική Επιχειρηματικότητα	5
3	Νέες ανεξάρτητες ΜΜΕ	2
4	Επιχειρηματικότητα Πολύ Μικρών και Μικρών Επιχειρήσεων	3
5	Συνέργειες και δικτυώσεις	1
6	Επενδύσεις Μείζονος Μεγέθους	1
7	Ενισχύσεις Καινοτομικού Χαρακτήρα για ΜΜΕ	-
8	Ολοκληρωμένα χωρικά και κλαδικά σχέδια	-

Οι τελευταίες προκηρύξεις των τριών πρώτων καθεστώτων του Ν.4399/16 ανακοινώθηκαν στις 7/12/2020, ενώ δεν έχουν ενεργοποιηθεί τα δύο τελευταία καθεστώτα.

Οι μέχρι σήμερα εντάξεις έργων για τις οποίες ακολουθεί λεπτομερής ανάλυση ανήκουν στις τέσσερις πρώτες από τις ως άνω οκτώ κατηγορίες ενισχύσεων.

Το τμήμα της μελέτης που αφορά τη συγκριτική παρουσίαση των δύο Αναπτυξιακών Νόμων είναι προσωρινή, στο βαθμό που ο τρέχον Αναπτυξιακός Νόμος 4399/16 είναι ακόμη ενεργός. Είναι όμως ενδεικτική για την **ανάδειξη των τάσεων και προτεραιοτήτων** των προγραμμάτων κρατικών ενισχύσεων και των επιλογών/προτάσεων του ιδιωτικού τομέα και όχι για την εξαγωγή οριστικών συμπερασμάτων.

Επισημαίνεται ότι η **ανάλυση και επεξεργασία των πρωτογενών στοιχείων⁵** βασίστηκε στα **αρχικά χαρακτηριστικά των επενδύσεων που επιλέγονται να ενισχυθούν** και όχι σε αποτελέσματα ολοκληρωθέντων έργων και των επιπτώσεων τους, λόγω **έλλειψης σχετικών στοιχείων που θα καθιστούσαν δυνατή τη χρήση δεικτών επιδόσεων και δεικτών ανάπτυξης** των επιχειρήσεων. Κατ'επέκταση, δεν είναι εφικτή η εκτίμηση των επιπτώσεων τους στα συνολικά μεγέθη της οικονομίας (ΑΕΠ, επενδύσεις, απασχόληση, παραγωγικότητα, ανταγωνιστικότητα, περιβαλλοντικό αποτύπωμα κλπ).

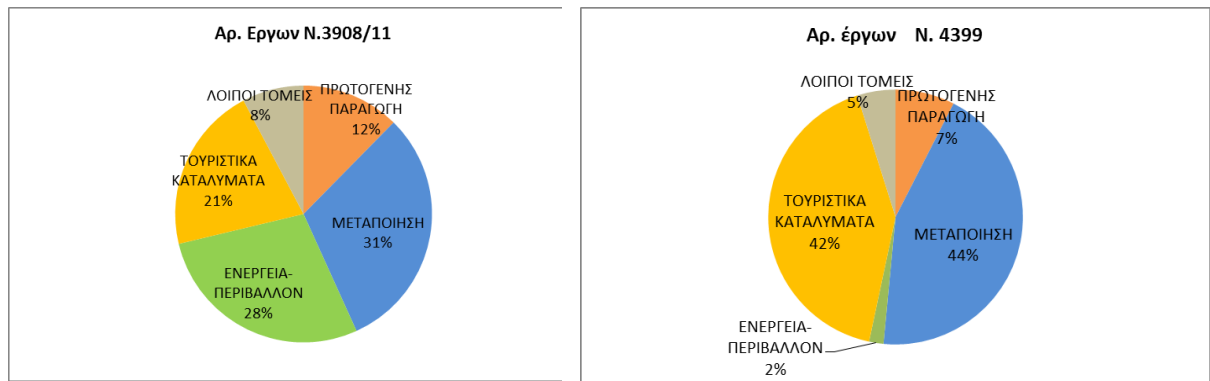
2.2 ΤΟΜΕΑΚΗ ΚΑΙ ΚΛΑΔΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Ο αριθμός των έργων που χρηματοδοτήθηκαν με τους δύο Αναπτυξιακούς Νόμους είναι περίπου ίδιος, παρά το γεγονός ότι ο Ν. 4399/16 βρίσκεται ακόμη σε εξέλιξη και αναμένονται πρόσθετες αποφάσεις ένταξης. Όμως, όπως φαίνεται στον Πίνακα 2.3 και στο Σχήμα 2.1, διαφοροποιείται σημαντικά η κατανομή των ενταγμένων επενδυτικών σχεδίων ανάμεσα στους βασικούς τομείς της οικονομίας.

Πίνακας 2.3. Αριθμός ενταγμένων έργων των Αναπτυξιακών Νόμων 3908/11 και 4399/16 ανά τομέα οικονομικής δραστηριότητας

ΚΑΔ	ΤΟΜΕΙΣ	Αρ. έργων Ν. 3908		Αρ. έργων Ν. 4399	
01-09	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗ	158	12%	99	8%
10-33	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	394	31%	579	44%
35-39	ΕΝΕΡΓΕΙΑ-ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	358	28%	24	2%
55	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ	268	21%	550	42%
41-53, 56-99	ΛΟΙΠΟΙ ΤΟΜΕΙΣ	99	8%	64	5%
	ΣΥΝΟΛΟ	1277		1316	

⁵ Τα πρωτογενή στοιχεία ζητήθηκαν και μας διατέθηκαν από τη Γενική Διεύθυνση Ιδιωτικών Επενδύσεων του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων (Προϊστάμενος κ. Π. Λαμπρινός)

Σχήμα 2.1. Κατανομή ενταγμένων έργων των Αναπτυξιακών Νόμων 3908/11 και 4399/16 στους τομείς οικονομικής δραστηριότητας

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 2.4, το συνολικό ύψος των ενισχύσεων του ισχύοντος Ν. 4399/16 είναι κατά 35% χαμηλότερο εκείνου του Ν.3908/11, με αντίστοιχα μειωμένη μόχλευση. Επιπλέον, σε συνάρτηση με τις μετατοπίσεις που εντοπίστηκαν στον αριθμό των ενταγμένων έργων, σημαντικές διαφορές καταγράφονται και ως προς την κατανομή των συνολικών ενισχύσεων στους επιμέρους τομείς της οικονομίας και των αντίστοιχων ιδιωτικών κεφαλαίων. Φαίνεται, ότι **στο πλαίσιο του Ν. 3908/11, σε ότι αφορά τις κρατικές ενισχύσεις, το μερίδιο του τομέα ενέργειας και περιβάλλοντος είναι μεγαλύτερο και αντιπροσωπεύει το 47% των συνολικών ενισχύσεων.** Αντίστοιχα, αυξημένο εμφανίζεται το μερίδιο των τουριστικών καταλυμάτων, ενώ αντίθετα **η μεταποίηση και οι άλλοι τομείς εμφανίζουν μικρότερα μερίδια**, υποδηλώνοντας και μικρότερο μέσο ύψος ενίσχυσης (ανά επιχείρηση) σε αυτούς τους τομείς.

Αντίστοιχα, και **στον Ν. 4399/16, που κυριαρχείται από την μεταποίηση και τα τουριστικά καταλύματα, καταγράφεται η ίδια τάση: μεγαλύτερο μερίδιο των τουριστικών καταλυμάτων** στο σύνολο των ενισχύσεων και επομένως μεγαλύτερο ύψος μέσης ενίσχυσης, μικρότερο μερίδιο της μεταποίησης, άρα και μικρότερο ύψος μέσης ενίσχυσης ανά επιχείρηση.

Σε σχέση με το **μειωμένη συμμετοχή της μεταποίησης** επισημαίνεται πάντως ότι κατά ένα μέρος οφείλεται και στη συνεχή πτώση του αριθμού των επιχειρήσεων, του κύκλου εργασιών και της προστιθέμενης αξίας του τομέα, όπως καταγράφεται στα στοιχεία της Eurostat για τους επιχειρηματικούς δείκτες. Στη μεταποίηση για παράδειγμα σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, παρουσιάστηκε μείωση του αριθμού των επιχειρήσεων κατά 32,51% το 2017 σε σχέση με το 2008 (από 85.004 σε 57.373), του κύκλου εργασιών κατά 19,27% (από 67 δις € σε 57,1δις €) και της προστιθέμενης αξίας κατά 32,39% (από 17 δις € σε 11,5 δις €).

Από μία ανάλυση των στατιστικών στοιχείων της Eurostat (που βασίζονται στα επίσημα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ), προκύπτει επίσης ότι υπάρχουν διαφοροποιήσεις και στα μεγέθη των μεταποιητικών επιχειρήσεων. Έτσι, αυξήθηκαν κατά 66,7% οι μεταποιητικές επιχειρήσεις που απασχολούν από 10-19 εργαζόμενους, οι οποίες παρουσίασαν αύξηση του κύκλου εργασιών τους κατά 38,64% και της προστιθέμενης αξίας κατά 8%. Αυτές οι τάσεις προφανώς επηρέασαν την υλοποίηση επενδύσεων εκ μέρους των μεταποιητικών επιχειρήσεων κι

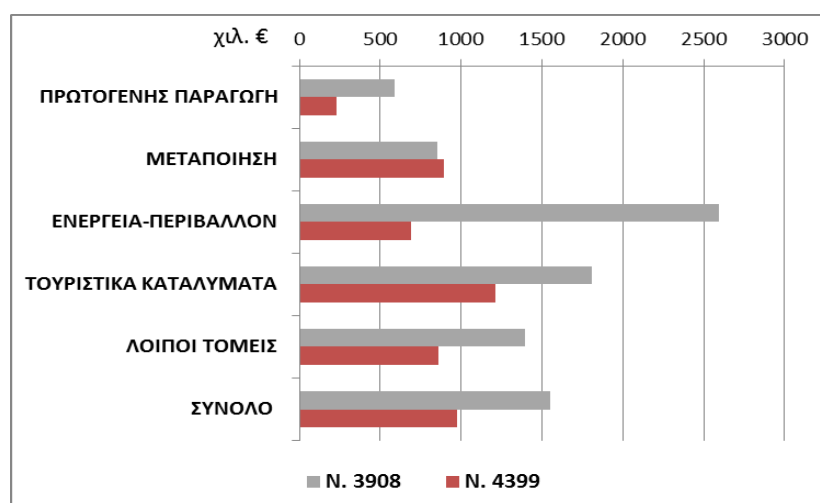
επομένως, και το ύψος προϋπολογισμού των επενδυτικών σχεδίων, της καταβληθείσας δημόσιας δαπάνης και του αριθμού των εργαζομένων.

Πίνακας 2.4. Ύψος ενισχύσεων και προκαλούμενη μόχλευση των Αναπτυξιακών Νόμων 3908/11 και 4399/16 ανά τομέα οικονομικής δραστηριότητας

ΤΟΜΕΙΣ	Ενισχύσεις N. 3908 (εκ.€)		Ενισχύσεις N. 4399 (εκ.€)		Δείκτης μόχλευσης N.3908	Δείκτης μόχλευσης N.4399
ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗ	93	5%	23	2%	1,63	1,30
ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	337	17%	519	40%	1,79	1,82
ΕΝΕΡΓΕΙΑ-ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	929	47%	17	1%	2,35	1,35
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ	485	24%	668	52%	1,84	2,01
ΛΟΙΠΟΙ ΤΟΜΕΙΣ	138	7%	55	4%	2,10	2,08
ΣΥΝΟΛΟ	1981		1281		2,08	1,92

Ο δείκτης μόχλευσης που παρουσιάζεται επίσης στον Πίνακα 2.4 υποδηλώνει ότι οι κρατικές ενισχύσεις κινητοποιούν περίπου διπλάσιο ύψος ιδιωτικών πόρων (2,08 στον N.3908, 1,92 στον N.4399). Ο τομέας Ενέργειας-Περιβάλλοντος στον N.3908/11 εμφανίζει τον υψηλότερο δείκτη μόχλευσης (2,35) και στον N.4399/16 τον χαμηλότερο (1,35) μαζί με την Πρωτογενή Παραγωγή. Η Μεταποίηση εμφανίζεται σταθερή με ένα δείκτη μόχλευσης περί το 1,8.

Από τη συσχέτιση του ύψους των ενισχύσεων με τον αριθμό των ενταγμένων έργων στο πλαίσιο των δύο Αναπτυξιακών Νόμων, προκύπτει ότι **το μέσο ύψος ενίσχυσης ανά επιχείρηση μειώνεται στον N. 4399/16**, καθώς ένα χαμηλότερο ύψος πόρων κατανέμεται σε περίπου ίδιο αριθμό επιχειρήσεων. Η μείωση του μέσου ύψους ενίσχυσης αντανακλάται σε όλους τους τομείς της οικονομίας (Σχήμα 2.2). Μοναδική εξαίρεση αποτελεί ο τομέας της μεταποίησης, ο οποίος σημειώνει μία έστω και μικρή αύξηση.

Σχήμα 2.2. Μέσο ύψος ενίσχυσης στους βασικούς τομείς οικονομικής δραστηριότητας των Αν. Νόμων 3908/11 και 4399/16 (χιλ.€)

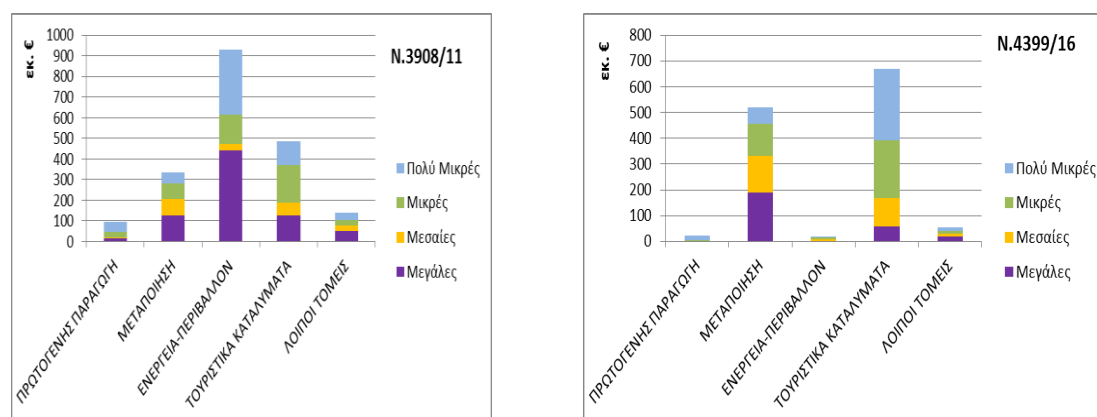
Η διαφοροποίηση του μέσου ύψους ενίσχυσης μεταξύ των δύο Αναπτυξιακών Νόμων δεν φαίνεται να σχετίζεται με την κατανομή των ωφελουμένων επιχειρήσεων σε κατηγορίες

μεγέθους με βάση τα ισχύοντα κριτήρια διαχωρισμού. Όπως παρατηρείται στον Πίνακα 2.5 η αριθμητική κατανομή δεν αποκλίνει σημαντικά στους δύο Νόμους με **το άθροισμα των Μικρών και Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων να αποτελούν και στις δύο περιπτώσεις το 70% των ενταγμένων έργων**. Η μόνη σημαντική διαφοροποίηση είναι **το ύψος των ενισχύσεων που κατευθύνεται στις Μεγάλες Επιχειρήσεις, το οποίο μειώνεται σημαντικά στο πλαίσιο του Ν.4399/16**, ενώ το μερίδιό του στο σύνολο των ενισχύσεων μειώνεται στο 21%, έναντι 38% στον Ν. 3908/11.

Πίνακας 2.5. Αριθμός ενταγμένων έργων και ύψος ενισχύσεων των Αναπτυξιακών Νόμων 3908/11 και 4399/16 ανά κατηγορία μεγέθους επιχειρήσεων

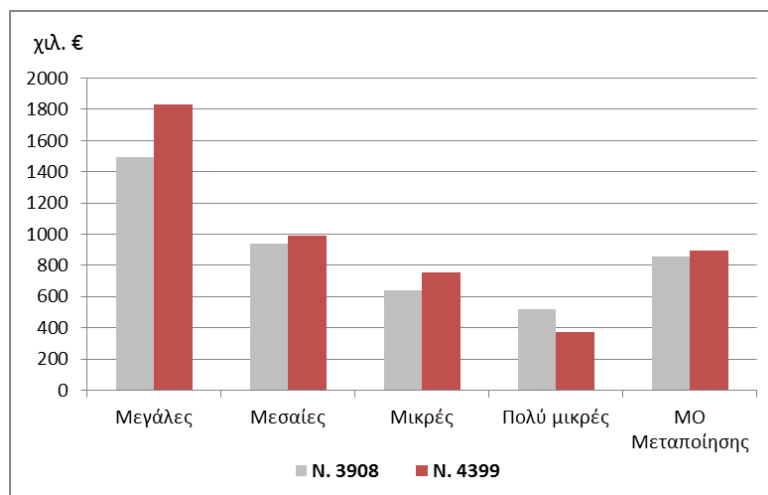
ΜΕΓΕΘΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ	Αρ. Έργων Ν.3908/11		Αρ. Έργων Ν.4399/16		Ενισχύσεις Ν. 3908/11 (εκ.€)		Ενισχύσεις Ν. 4399/16 (εκ.€)	
Μεγάλες	214	17%	151	11%	755	38%	268	21%
Μεσαίες	170	13%	237	18%	209	11%	268	21%
Μικρές	326	26%	374	28%	454	23%	376	29%
Πολύ μικρές	567	44%	554	42%	564	28%	370	29%
ΣΥΝΟΛΟ	1277		1316		1981		1281	

Η τομεακή κατανομή των ενισχύσεων σε κάθε κατηγορία μεγέθους δείχνει πιο καθαρά τις ανακατατάξεις που έλαβαν χώρα στο πλαίσιο κάθε Αναπτυξιακού Νόμου. Συγκεκριμένα, στο Σχήμα 2.3 διακρίνεται **η κυριαρχία του ενεργειακού τομέα που απορροφά το 50% των συνολικών ενισχύσεων του Ν.3908/11 και το υψηλό μερίδιο των Μεγάλων επιχειρήσεων σε αυτόν**. Σημαντικό είναι επίσης το μερίδιο των Μεγάλων επιχειρήσεων στη μεταποίηση (37%) και στα τουριστικά καταλύματα (26%). Φαίνεται ακόμη ότι ο πρωτογενής τομέας και οι λοιποί τομείς έχουν μία μικρή μεν αλλά ευδιάκριτη συμμετοχή της τάξης των 100 εκ.€ στο σύνολο των ενισχύσεων. **Αντίθετα, οι ενισχύσεις του Ν. 4399 κατευθύνονται σχεδόν αποκλειστικά στη μεταποίηση και τα τουριστικά καταλύματα, με την κυριαρχία των Μικρών και Πολύ Μικρών επιχειρήσεων στον τομέα του τουρισμού.**

Σχήμα 2.3. Κατανομή ενισχύσεων (εκ.€) των Αν. Νόμων 3908/11 και 4399/16 με βάση το μέγεθος των επιχειρήσεων στους τομείς της οικονομίας

Εστιάζοντας στον τομέα της **μεταποίησης**, παρατηρούμε ότι όπως είναι αναμενόμενο το μέσο ύψος ενίσχυσης βαίνει μειούμενο από τις *Μεγάλες* προς τις *Πολύ Μικρές* επιχειρήσεις και στους δύο Αναπτυξιακούς Νόμους. Παράλληλα, στον Ν. 4399/16 καταγράφεται (Σχήμα 2.4) μία αύξηση του μέσου ύψους σε όλες τις κατηγορίες μεγέθους, με εξαίρεση τις *Πολύ Μικρές επιχειρήσεις* που εμφανίζει μία μείωση της τάξης των 150 χιλ. €/επιχείρηση.

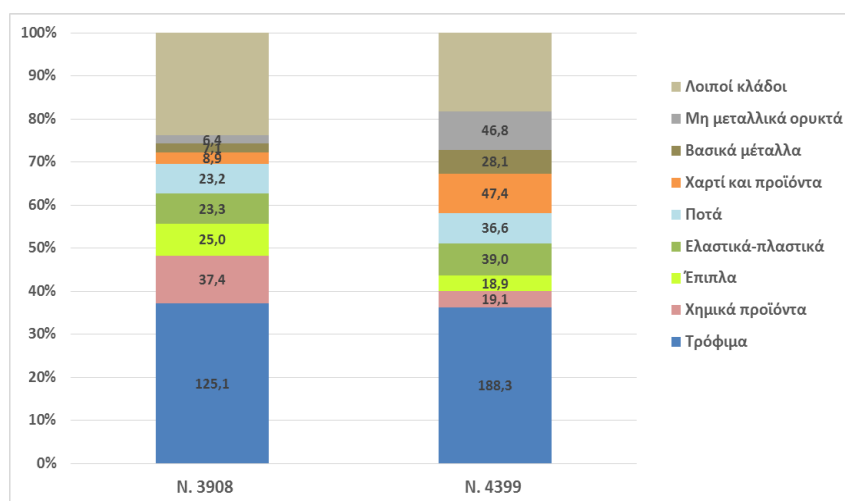

Σχήμα 2.4. Μέσο ύψος ενίσχυσης ανά κατηγορία μεγέθους επιχειρήσεων της μεταποίησης των Αν. Νόμων 3908 και 4399 (χιλ.€)

Ο Πίνακας 2.6 δείχνει την κατανομή σε κλάδους τόσο του αριθμού των έργων, όσο και των ενισχύσεων. Παρατηρείται ότι οι περισσότεροι κλάδοι ακολουθούν την αυξητική τάση που εμφανίζει γενικά ο τομέας της μεταποίησης στον Ν. 4399/16.

Πίνακας 2.6. Αριθμός ενταγμένων έργων και ύψος ενισχύσεων ανά κλάδο της μεταποίησης των Αν. Νόμων 3908/11 και 4399/16

ΚΑΔ	ΚΛΑΔΟΙ	Αρ. έργων N. 3908	Αρ. έργων N. 4399	Ενισχύσεις N. 3908 (εκ.€)	Ενισχύσεις N. 4399 (εκ.€)
10	Βιομηχανία τροφίμων	183	249	125,1	188,3
11	Ποτοποιία	20	38	23,2	36,6
12	Παραγωγή προϊόντων καπνού	2	1	1,7	0,7
13	Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών	5	10	2,8	12,5
14	Κατασκευή ειδών ένδυσης	7	5	7,9	1,8
15	Βιομηχανία δέρματος και δερμάτινων ειδών	2		0,8	
16	Βιομηχανία ξύλου, προϊόντων ξύλου/φελλού (εξαίρ. έπιπλα)	12	7	7,5	1,8
17	Χαρτοποιία και κατασκευή χάρτινων προϊόντων	12	36	8,9	47,4
18	Εκτυώσεις / εκδόσεις	9	12	5,5	8,3
19	Παραγωγή οπάνθρακα - προϊόντων διύλισης πετρελαίου	4	4	3,6	15,2
20	Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων	35	23	37,4	19,1
21	Παραγωγή φαρμακευτικών προϊόντων/σκευασμάτων	10	10	23,2	16,3
22	Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό και πλαστικές ύλες	22	49	23,3	39,0
23	Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	9	38	6,4	46,8
24	Παραγωγή βασικών μετάλλων	8	14	7,1	28,1
25	Μεταλλικά προϊόντα (εξαίρ. μηχανήματα/εξοπλ.)	28	37	25,0	18,9
26	Κατασκευή ηλεκτρον. υπολογιστών, ηλεκτρονικών & οπτικών προϊόντων	4	7	1,1	4,3
27	Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	11	7	21,2	13,4
28	Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	5	11	2,8	4,6
29	Κατασκευή μηχανοκίνητων, ρυμουλκούμενων οχημάτων		3		3,7
30	Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών				
31	Κατασκευή επίπλων	1	10	0,3	4,2
32	Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	1	4	0,5	2,4
33	Επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού	4	4	1,6	5,2
	ΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ	394	579	337	519

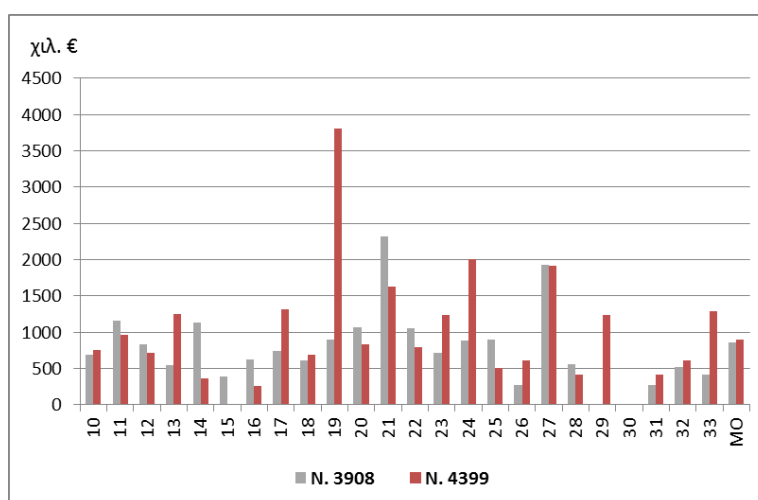

Σχήμα 2.5. Κατανομή ενισχύσεων στους κλάδους της μεταποίησης των Αν. Νόμων 3908/11 και 4399/16 (εκ.€)

Ειδικότερα, ο **τομέας των τροφίμων** εμφανίζει σημαντική αύξηση, τόσο στον αριθμό των ενταγμένων έργων (36%), όσο και στο ύψος των ενισχύσεων (50%), ενώ όπως φαίνεται στο Σχήμα 2.5 **αντιπροσωπεύει πάνω από το 1/3 των ενισχύσεων και στους δύο Αναπτυξιακούς Νόμους**. Άλλοι κλάδοι που αύξησαν το μερίδιό τους στον Ν. 4399/16 σε σύγκριση με τον Ν.

3908/11 είναι τα Ελαστικά-Πλαστικά (ΚΑΔ 22), Χαρτί και προϊόντα (ΚΑΔ 17), Βασικά Μέταλλα (ΚΑΔ 24) και Μη Μεταλλικά Ορυκτά (ΚΑΔ 23).

Όπως ήδη αναφέρθηκε, στον τομέα της μεταποίησης το μέσο ύψος ενίσχυσης παραμένει περίπου σταθερό στο επίπεδο των 850-900 χιλ. € στους δύο Αναπτυξιακούς Νόμους. Πολύ μεγαλύτερες είναι οι διαφοροποιήσεις στους επιμέρους κλάδους, όπως παρουσιάζονται στο Σχήμα 2.6. Παρατηρείται σημαντική αύξηση στους κλάδους των ΚΑΔ 13, 17, 23, 24 (κλωστοϋφαντουργία, χαρτί, μη μεταλλικά ορυκτά, βασικά μέταλλα), ενώ ο τριπλασιασμός του ύψους ενίσχυσης στον κλάδο 19, καθορίζεται από 3 μεγάλες επενδύσεις εκσυγχρονισμού του εξοπλισμού διυλιστηρίων στο πλαίσιο του Ν. 4399/16.

Σχήμα 2.6. Μέσο ύψος ενίσχυσης στους κλάδους της μεταποίησης των Αν. Νόμων 3908/11 και 4399/16 (χιλ.€)

2.3 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Η κατανομή του αριθμού των έργων και των ενισχύσεων στις περιφέρειες της χώρας του Πίνακα 2.7 δείχνει μία σχετικά ικανοποιητική διασπορά. Αντίστοιχα, στον Πίνακα 2.8 φαίνεται η γεωγραφική κατανομή των συνολικών ενισχύσεων. Χαρακτηριστική είναι η χαμηλή συμμετοχή της Αττικής (λόγω και των χαμηλότερων κινήτρων που προβλέπει ο Χάρτης Περιφερειακών Ενισχύσεων) που σε όλες τις κατανομές βρίσκεται στις τελευταίες θέσεις της κατάταξης. Αντίθετα, η Κεντρική Μακεδονία συγκεντρώνει τον μεγαλύτερο αριθμό έργων και το μεγαλύτερο ύψος ενισχύσεων και στους δύο Αναπτυξιακούς Νόμους.

Πίνακας 2.7. Αριθμός ενταγμένων έργων ανά γεωγραφική περιφέρεια των Αν. Νόμων 3908/11 και 4399/16

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	Αρ. Έργων N.3908		Αρ. Έργων N.4399	
Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης	131	10%	74	6%
Αττικής	66	5%	104	8%
Βορείου Αιγαίου	23	2%	27	2%
Δυτικής Ελλάδας	89	7%	52	4%
Δυτικής Μακεδονίας	136	11%	18	1%
Ηπείρου	71	6%	80	6%
Θεσσαλίας	117	9%	114	9%
Ιονίων νήσων	56	4%	65	5%
Κεντρικής Μακεδονίας	213	17%	265	20%
Κρήτης	103	8%	130	10%
Νοτίου Αιγαίου	91	7%	178	14%
Πελοποννήσου	91	7%	113	9%
Στερεάς Ελλάδας	90	7%	96	7%
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	1277		1316	

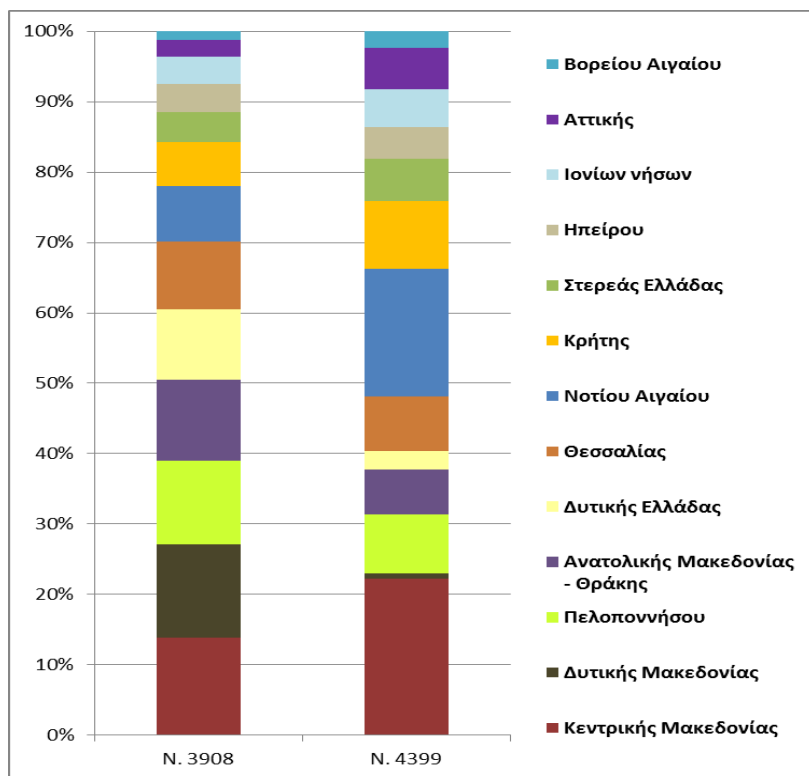
Πίνακας 2.8. Ύψος ενισχύσεων και προκαλούμενη μόχλευση των Αναπτυξιακών Νόμων 3908/11 και 4399/16 ανά γεωγραφική περιφέρεια

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	Ενισχύσεις N. 3908 (εκ.€)		Ενισχύσεις N. 4399 (εκ.€)		Μόχλευση N. 3908 (εκ.€)	Μόχλευση N. 4399 (εκ.€)
Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης	227	18%	82	6%	1,38	1,72
Αττικής	48	4%	76	6%	4,53	3,03
Βορείου Αιγαίου	24	2%	30	2%	1,05	1,21
Δυτικής Ελλάδας	200	16%	34	3%	2,12	1,99
Δυτικής Μακεδονίας	263	21%	9	1%	1,42	2,00
Ηπείρου	81	6%	57	4%	1,28	1,51
Θεσσαλίας	191	15%	100	8%	1,90	1,34
Ιονίων νήσων	75	6%	69	5%	1,23	2,24
Κεντρικής Μακεδονίας	274	21%	285	22%	1,65	1,52
Κρήτης	123	10%	124	9%	1,87	2,05
Νοτίου Αιγαίου	156	12%	233	18%	4,01	2,26
Πελοποννήσου	236	18%	106	8%	1,88	1,36
Στερεάς Ελλάδας	85	7%	77	6%	5,39	2,99
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	1981		1281		2,08	1,92

Ο δείκτης μόχλευσης του Πίνακα 2.8 παρουσιάζει μεγάλες διαφορές τιμών μεταξύ των δύο Νόμων, αλλά και μεγάλη διασπορά τιμών στις γεωγραφικές περιφέρειες. Οι διαφορές αντανακλούν τα προβλεπόμενα σε κάθε καθεστώς ανώτατα ποσοστά ενίσχυσης σε κάθε περιφέρεια και σε κάθε κατηγορία επένδυσης.

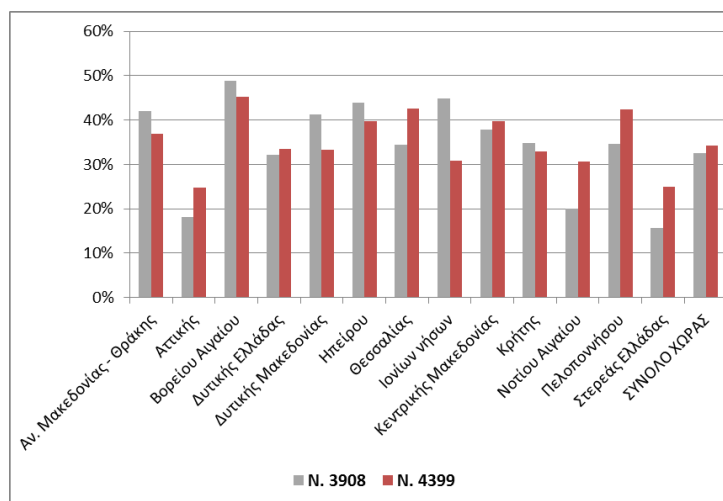
Στο Σχήμα 2.7 φαίνεται σε γραφική απεικόνιση η κατανομή των ενισχύσεων του Πίνακα 2.8. Αξιοσημείωτη είναι η **μεγάλη μείωση που καταγράφεται στην περιφέρεια Δυτικής**

Μακεδονίας στον Ν. 4399/16, εξέλιξη που είναι ιδιαίτερα αρνητική με δεδομένη την πορεία απολιγνιτοποίησης της περιοχής. Μείωση εμφανίζουν επίσης οι περιφέρειες Πελοποννήσου, Αν.Μακεδονίας-Θράκης, Θεσσαλίας, Δυτ.Ελλάδας και Ηπείρου, ενώ οι υπόλοιπες περιφέρειες είτε παραμένουν στο ίδιο επίπεδο, είτε σημειώνουν αύξηση σε απόλυτη και ποσοστιαία βάση των ενισχύσεων.

Σχήμα 2.7. Κατανομή συνολικών ενισχύσεων των Αν. Νόμων 3908/11 και 4399/16 στις περιφέρειες της χώρας

Όπως φαίνεται στο Σχήμα 2.8, το μέσο ποσοστό ενίσχυσης στις περισσότερες περιφέρειες κυμαίνεται μεταξύ 35% και 40%, ενώ τα χαμηλότερα ποσοστά (~20%) εμφανίζονται στις περιφέρειες της Αττικής και της Στερεάς Ελλάδας (υψηλοί δείκτες μόχλευσης). Όπως προαναφέρθηκε, **οι διακυμάνσεις που παρατηρούνται εξαρτώνται από το μίγμα επενδύσεων σε κάθε περιφέρεια αλλά και των διαφορετικών καθεστώτων και κινήτρων που ισχύουν σε κάθε περίπτωση.**

Σχήμα 2.8. Μέσο ποσοστό ενίσχυσης των Αν. Νόμων 3908/11 και 4399/16 στις περιφέρειες της χώρας (%)

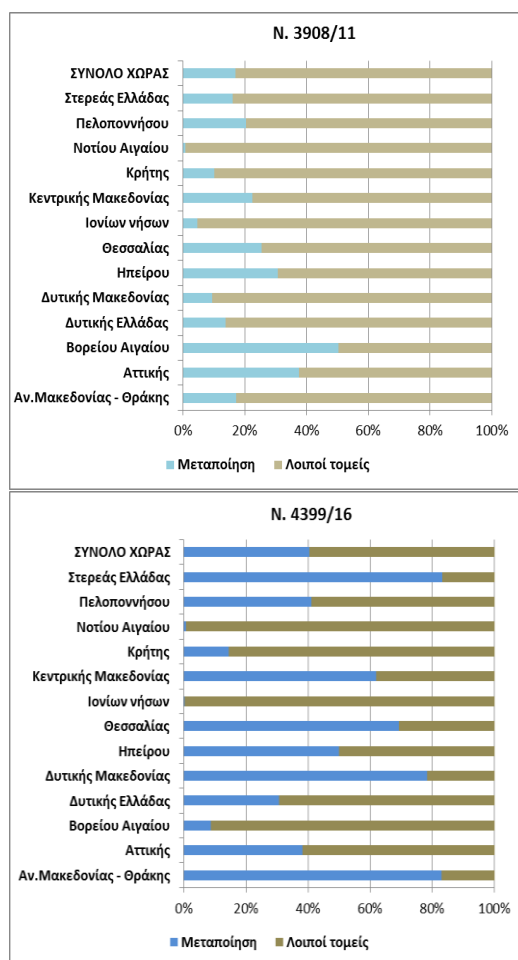
Σε ότι αφορά τη **μεταποίηση** (Πίνακας 2.9), η γεωγραφική συγκέντρωση των ενισχύσεων είναι πολύ μεγαλύτερη, με **4 περιφέρειες (Κεντρικής Μακεδονίας, Αν. Μακεδονίας-Θράκης, Θεσσαλίας και Πελοποννήσου)** να απορροφούν το 60% και 70% του συνόλου, στον Ν. 3908/11 και Ν. 4399/16, αντίστοιχα.

Πίνακας 2.9. Κατανομή ενισχύσεων των Αν. Νόμων 3908 και 4399 στον τομέα της μεταποίησης στις περιφέρειες της χώρας

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	Ν. 3908/11 (ΕΚ.€)		Ν. 4399/16 (ΕΚ.€)	
Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης	39,3	12%	67,9	13%
Αττικής	18,1	5%	29,0	6%
Βορείου Αιγαίου	12,2	4%	2,6	0%
Δυτικής Ελλάδας	27,7	8%	10,3	2%
Δυτικής Μακεδονίας	24,7	7%	7,2	1%
Ηπείρου	24,8	7%	28,3	5%
Θεσσαλίας	48,6	14%	69,1	13%
Ιονίων νήσων	3,6	1%	0,2	0%
Κεντρικής Μακεδονίας	61,9	18%	176,8	34%
Κρήτης	12,6	4%	17,9	3%
Νοτίου Αιγαίου	1,2	0%	1,7	0%
Πελοποννήσου	48,2	14%	43,7	8%
Στερεάς Ελλάδας	13,5	4%	63,8	12%
ΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ	337		519	

Γενικότερα όμως, όπως φαίνεται στο Σχήμα 2.9, το ειδικό βάρος της μεταποίησης στο σύνολο των ενισχύσεων αυξάνεται σημαντικά σε όλες τις περιφέρειες, ακολουθώντας τη γενική τάση στο σύνολο της χώρας που οφείλεται κυρίως στη συρρίκνωση του αριθμού των επενδύσεων σε άλλους τομείς, κυρίως των ενεργειακών επενδύσεων.

Σχήμα 2.9. Ποσοστιαία συμμετοχή της μεταποίησης στις περιφέρειες της χώρας

2.4 ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΘΕΣΤΩΤΩΝ ΚΑΙ ΚΙΝΗΤΡΩΝ

Ο Ν. 3908/11 περιλάμβανε 5 καθεστώτα, ενώ ο Ν. 4399/16 περιλαμβάνει 8 καθεστώτα ενίσχυσης από τα οποία όπως προαναφέρθηκε προκηρυχθεί τα 6, αλλά είναι διαθέσιμες Αποφάσεις Ένταξης μόνο για τα 3 που αναγράφονται στον Πίνακα. 2.10.

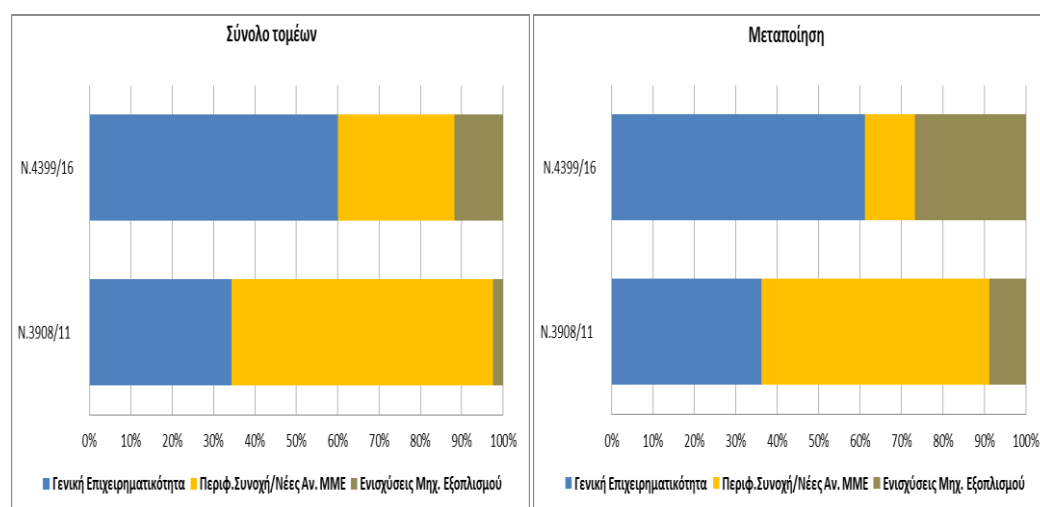
Όπως φαίνεται όμως στον Πίνακα 2.10, τα δύο καθεστώτα της *Επιχειρηματικότητας Νέων* και των *Μεγάλων Επενδυτικών Σχεδίων* του Ν.3908/11 αποτελούν μόλις το ~1% του συνόλου των ενταγμένων έργων και των ενισχύσεων και γι' αυτό δεν εξετάζονται αναλυτικά στη συνέχεια.

Πίνακας 2.10. Αριθμός ενταγμένων έργων και ύψος ενισχύσεων ανά καθεστώς ενίσχυσης των Αν. Νόμων 3908/11 και 4399/16

ΚΑΘΕΣΤΩΤΑ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ N.3908	Αρ. έργων N.3908	Ενισχύσεις N. 3908 (εκ.€)	ΚΑΘΕΣΤΩΤΑ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ N.4399	Αρ. Έργων N.4399	Ενισχύσεις N. 4399 (εκ.€)
Γενική Επιχειρηματικότητα	329	673	Γενική Επιχειρηματικότητα	718	769
Περιφερειακή Συνοχή	876	1240	Νέες Ανεξάρτητες ΜΜΕ	430	361
Τεχνολογική Ανάπτυξη	56	47	Ενισχύσεις Μηχανολογικού Εξοπλισμού	168	151
Επιχειρηματικότητα Νέων	10	3			
Μεγάλο Επενδ. Σχέδιο	6	18			
ΣΥΝΟΛΟ	1277	1981	ΣΥΝΟΛΟ	1316	1281

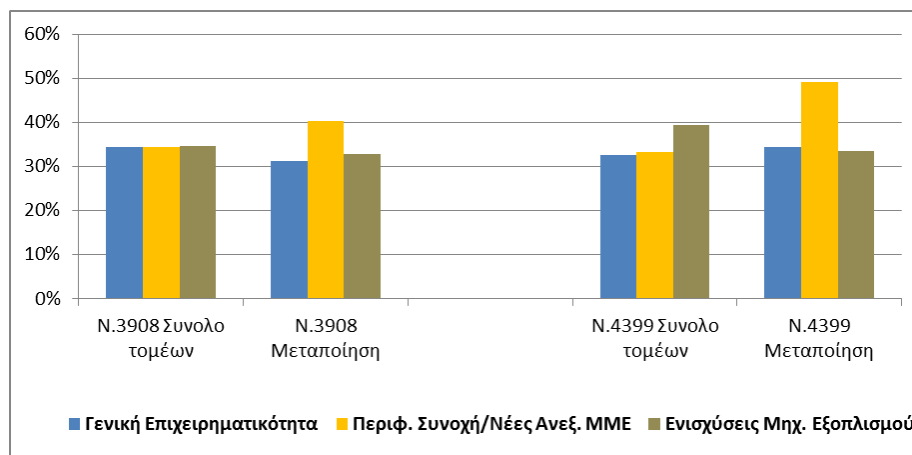
Περιοριζόμενοι στα 3 βασικά καθεστάτα κάθε Νόμου, σημειώνουμε ότι υπάρχει πλήρης σύμπτωση στόχων σε δύο απ' αυτά (*Γενική Επιχειρηματικότητα* και *Ενισχύσεις Μηχανολογικού Εξοπλισμού/Τεχνολογική ανάπτυξη*), ενώ το τρίτο καθεστώς του Ν. 3908/11 στοχεύει κυρίως στην *Περιφερειακή Συνοχή*, ενώ στον Ν. 4399/16 στην ώθηση της δημιουργίας νέων μικρομεσαίων επιχειρήσεων (*Νέες Ανεξάρτητες ΜΜΕ*).

Εξετάζοντας τη σχετική συμμετοχή αυτών των καθεστώτων στο σύνολο των ενισχύσεων και στις ενισχύσεις προς τον τομέα της μεταποίησης παρατηρούμε μεγάλες ομοιότητες των αντίστοιχων κατανομών (Σχήμα 2.10). Στον Ν. 3908/11 είναι εμφανής η κυριαρχία του καθεστώτος της *Περιφερειακής Συνοχής* τόσο στο σύνολο της οικονομίας, όσο και στη μεταποίηση. Η μόνη εμφανής διαφορά εντοπίζεται στη σχετικά μεγαλύτερη συμμετοχή των *Ενισχύσεων Μηχανολογικού Εξοπλισμού* στη μεταποίηση, χωρίς όμως και πάλι να υπερβαίνει το 10% του συνόλου των ενισχύσεων στη μεταποίηση. Στον Ν. 4399/16 το καθεστώς των *Νέων Ανεξάρτητων ΜΜΕ* εμφανίζει πολύ μικρότερο μερίδιο στην μεταποίηση σε σύγκριση με το σύνολο της οικονομίας, ενώ το αντίθετο συμβαίνει με το καθεστώς των *Ενισχύσεων Μηχανολογικού Εξοπλισμού*.

Σχήμα 2.10. Ποσοστιαία κατανομή ενισχύσεων των Αν. Νόμων 3908/11 και 4399/16 σε καθεστάτα στο σύνολο της οικονομίας και στη μεταποίηση.

Τα μέσα ποσοστά ενίσχυσης στον Ν. 3908/11 στο σύνολο των τομέων βρίσκονται γύρω στο 34%, για όλα τα καθεστώτα, ενώ το καθεστώς της Περιφερειακής Συνοχής φτάνει στο 40% στη μεταποίηση (χωρίς όμως αυτό να οδηγήσει σε υψηλό μερίδιο). Αντίστοιχα, στον Ν. 4399/16 παρατηρείται ένα **υψηλότερο ποσοστό ενίσχυσης (40%) του καθεστώτος Ενισχύσεων Μηχανολογικού Εξοπλισμού στο σύνολο των τομέων και ένα ακόμη υψηλότερο (50%) ποσοστό ενίσχυσης για τις επενδύσεις της μεταποίησης που εντάσσονται στο καθεστώς των Νέων Ανεξάρτητων ΜΜΕ (Σχήμα 2.11).**

Σχήμα 2.11. Μέσα ποσοστά ενίσχυσης των καθεστώτων των Αν. Νόμων 3908/11 και 4399/16 στο σύνολο της οικονομίας και στη μεταποίηση.

Τέλος, σε ότι αφορά το είδος των κινήτρων που επιλέγονται, στον Πίνακα 2.11 φαίνεται ότι **το κίνητρο της επιχορήγησης αποτελεί το βασικό εργαλείο χρηματοδότησης στο πλαίσιο του Ν. 3908/11**, ενώ ένα σημαντικό ποσοστό διοχετεύεται μέσω ενός μίγματος κινήτρων, το οποίο κατά 95% περιλαμβάνει συνδυασμό επιχορήγησης και φορολογικής απαλλαγής. Με τον Ν. 4399/16 **διαφοροποιείται αισθητά η εικόνα καθώς πλέον η φορολογική απαλλαγή αντιπροσωπεύει το (αποκλειστικό) μέσο χρηματοδότησης για το 48% των ενισχύσεων.** Αυτό βεβαίως οφείλεται και στο γεγονός ότι το καθεστώς των Ενισχύσεων Μηχανολογικού Εξοπλισμού προβλέπει μόνο αυτή την κατηγορία κινήτρων. Τέλος, η επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης και πολύ περισσότερο η επιδότηση του κόστους της δημιουργούμενης απασχόλησης εξακολουθούν να εμφανίζουν μία περιθωριακή συμμετοχή στο σύνολο των κινήτρων.

Πίνακας 2.11. Ύψος ενισχύσεων ανά κατηγορία κινήτρων των Αν. Νόμων 3908/11 και 4399/16

ΚΙΝΗΤΡΑ	Ενισχύσεις Ν. 3908/11 (ΕΚ.€)		Ενισχύσεις Ν. 4399/16 (ΕΚ.€)	
Φορολογική Απαλλαγή	107	5%	616	48%
Επιχορήγηση	1253	63%	563	44%
Επιδότηση Χρηματοδοτικής Μίσθωσης	5,6	0,3%	17,9	1,4%
Επιδότηση Κόστους Δημιουργούμενης Απασχόλησης			4	0,3%
Μίγμα κινήτρων	616	31%	80	6%
ΣΥΝΟΛΟ	1981		1281	1

Στο **ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1** παρουσιάζονται Πίνακες με αναλυτικότερα στοιχεία κατανομών των ενταγμένων επενδυτικών σχεδίων στους Αναπτ. Νόμους 3908/11 και 4399/16 ως εξής:

- σε βασικούς τομείς της οικονομίας (3908/11 και 4399/16).
- σε βασικούς τομείς της οικονομίας ως προς το μέγεθος των ενισχυόμενων επιχειρήσεων (3908/11 και 4399/16)
- σε βασικούς τομείς της οικονομίας των "Μεγάλων" επιχειρήσεων (3908/11 και 4399/16)
- σε βασικούς τομείς της οικονομίας των "Μεσαίων" επιχειρήσεων (3908/11 και 4399/16)
- σε βασικούς τομείς της οικονομίας των "Μικρών" επιχειρήσεων των (3908/11 και 4399/16)
- βασικούς τομείς της οικονομίας των "Πολύ Μικρών" επιχειρήσεων των (3908/11 και 4399/16)
- στις περιφέρειες της χώρας (3908/11 και 4399/16)
- του καθεστώτος «Περιφερειακής Συνοχής» του Ν.3908/11 στις περιφέρειες της χώρας
- του τομέα της μεταποίησης στους μεταποιητικούς κλάδους (3908/11 και 4399/16)
- της μεταποίησης ως προς το μέγεθος των ενισχυόμενων επιχειρήσεων (3908/11 και 4399/16)
- της μεταποίησης (3908/11 και 4399/16) στις περιφέρειες της χώρας
- σε καθεστώτα ενίσχυσης του Ν.3908/11
- σε βασικούς τομείς της οικονομίας του καθεστώτος «Γενική Επιχειρηματικότητα» του Ν.3908/11
- σε βασικούς τομείς της οικονομίας του καθεστώτος «Περιφερειακή Συνοχή» του Ν.3908/11
- σε βασικούς τομείς της οικονομίας του καθεστώτος «Τεχνολογική Ανάπτυξη» του Ν.3908/11
- σε καθεστώτα ενίσχυσης του Ν.4399/16
- σε βασικούς τομείς της οικονομίας του καθεστώτος «Γενική Επιχειρηματικότητα» του Ν.4399/16
- σε βασικούς τομείς της οικονομίας του καθεστώτος «Ενισχύσεις Μηχανολογικού Εξοπλισμού» του Ν.4399/16
- σε βασικούς τομείς της οικονομίας του καθεστώτος «Νέες Ανεξάρτητες ΜΜΕ» του Ν.4399/16
- της μεταποίησης σε καθεστώτα ενίσχυσης (3908/11 και 4399/16)
- σε κατηγορίες κινήτρων (3908/11 και 4399/16)
- της μεταποίησης σε κατηγορίες κινήτρων (Νόμων 3908/11 και 4399/16)

3. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΕΝΙΣΧΥΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΣΠΑ 2007-2013 ΚΑΙ ΕΣΠΑ 2014-2020

3.1 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΕΣΠΑ

Στο τρέχον κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των επεξεργασιών των στοιχείων από τις Αποφάσεις Ένταξης Έργων Κρατικών Ενισχύσεων στα ειδικά προγράμματα και δράσεις κρατικών ενισχύσεων που συγχρηματοδοτήθηκαν τόσο από το ΕΣΠΑ 2007-2013, όσο και από το ΕΣΠΑ 2014-2020.

Τα πρωτογενή στοιχεία εντάξεων⁶ αντλήθηκαν από το Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα (ΟΠΣ) του ΕΣΠΑ στις 24/11/2020 και αφορούν Αποφάσεις Ένταξης που εκδίδονται μετά την αξιολόγηση Προτάσεων ιδιωτών (ατόμων και επιχειρήσεων) των οποίων εγκρίνεται η χρηματοδότηση από το ΕΣΠΑ και όχι στοιχεία της προόδου υλοποίησης και ολοκλήρωσης των έργων.

Επισημαίνεται ότι ο κατάλογος έργων του ΕΣΠΑ 2007-2013 είναι τελικός και περιλαμβάνει το σύνολο των ιδιωτικών έργων που χρηματοδοτήθηκαν τη περίοδο 2007-2013, ενώ ο αντίστοιχος κατάλογος για το **ΕΣΠΑ 2014-2020 περιλαμβάνει τα έργα που είχαν καταχωρηθεί στο ΟΠΣ μέχρι τις 24/11/2020, καθώς το πρόγραμμα αυτό βρίσκεται σε εξέλιξη με ορίζοντα ολοκλήρωσης το 2023**, εξακολουθούν δε να ανακοινώνονται Προσκλήσεις Υποβολής Προτάσεων προς τον ιδιωτικό τομέα και να εκδίδονται Αποφάσεις Ένταξης. Επομένως, το τμήμα της μελέτης που αφορά τη **συγκριτική παρουσίαση των δύο ΕΣΠΑ είναι προσωρινή, στο βαθμό που τα σχετικά προγράμματα κρατικών ενισχύσεων του ΕΣΠΑ 2014-2020 είναι ακόμη σε εξέλιξη, αλλά είναι ενδεικτική για την ανάδειξη των τάσεων και προτεραιοτήτων** στις εντάξεις και όχι για την εξαγωγή οριστικών συμπερασμάτων.

Η ανάλυση που ακολουθεί παρουσιάζει αρχικά το σύνολο των καταχωρήσεων των Πινάκων του ΟΠΣ, αλλά στη συνέχεια η ανάλυση στρέφεται στην **επεξεργασία των χρηματοδοτήσεων επιχειρήσεων και όχι των ενισχύσεων σε άτομα από τις δράσεις που συγχρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο**. Τα έργα των επιχειρήσεων που συγχρηματοδοτούνται περιλαμβάνουν τόσο τις δαπάνες για νέες επενδύσεις, όσο και δαπάνες για εκσυγχρονισμό και αναβάθμιση υφιστάμενων επιχειρήσεων.

Σημειώνονται επιπλέον τα ακόλουθα που αποτέλεσαν **παράγοντες στους οποίους βασίστηκε η ανάλυση**:

- τα στοιχεία του ΟΠΣ αντλήθηκαν ανά Επιχειρησιακό / Ταμείο / Φορέα / Πρόσκληση / Περιφέρεια / ΚΑΔ προκειμένου να καταστεί εφικτή η κλαδική, γεωγραφική και θεματική κατανομή και ανάλυση,

---

⁶ Τα πρωτογενή στοιχεία ζητήθηκαν και μας διατέθηκαν σε πίνακες excel από την Ειδική Υπηρεσία ΟΠΣ (αρμόδιος κ.Στ.Τιτάκης) της Εθνικής Αρχής Συντονισμού ΕΑΣ/ΕΣΠΑ του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων

- τα στοιχεία αναφέρονται σε ενάριθμα έργα, η δε πληροφόρηση για τον αριθμό των επιχειρήσεων ανά μοναδιαίο ΑΦΜ ωφελούμενης επιχείρησης δεν ήταν δυνατόν να αντληθεί ταυτόχρονα,
- κάποιες επιχειρήσεις συμμετείχαν σε περισσότερα του ενός έργα, ή/και σε κάποιες περιπτώσεις πολλές επιχειρήσεις συμμετείχαν στο ίδιο έργο, ή/και κάποιες επιχειρήσεις έχουν δηλώσει περισσότερους του ενός ΚΑΔ, δεν κατέστη δυνατή η επεξεργασία με βάση τα ΑΦΜ. Συνάγεται όμως συνδυαστικά ότι ο αριθμός των ωφελούμενων επιχειρήσεων είναι διαφορετικός του αριθμού των έργων και κατά μια αρχική εκτίμηση της υπηρεσίας ΟΠΣ κατά περίπου 20% μικρότερος.
- τα έργα που συγχρηματοδοτούνται από το Ταμείο Αλιείας (ΕΤΘΑ) στο ΕΣΠΑ 2014-2020 έχουν αφαιρεθεί από τη συγκριτική ανάλυση, καθώς στο ΕΣΠΑ 2007-2013 αντίστοιχα στοιχεία για το ταμείο αυτό δεν καταχωρούνταν στο ΟΠΣ.

Κατ'αντιστοιχία με την επεξεργασία που προηγήθηκε στα ενταγμένα επενδυτικά σχέδια στους Αναπτυξιακούς Νόμους, οι επεξεργασίες των ενισχυόμενων από τα ΕΣΠΑ επενδυτικών σχεδίων περιορίζονται στις εντάξεις έργων και όχι στα αποτελέσματα μετά την ολοκλήρωσή τους, λόγω **έλλειψης σχετικών στοιχείων που θα καθιστούσαν δυνατή τη χρήση δεικτών επιδόσεων και δεικτών ανάπτυξης** των επιχειρήσεων. Κατ'επέκταση, δεν είναι εφικτή η εκτίμηση των επιπτώσεων τους στα συνολικά μεγέθη της οικονομίας (ΑΕΠ, επενδύσεις, απασχόληση, παραγωγικότητα, ανταγωνιστικότητα, περιβαλλοντικό αποτύπωμα κλπ).

Είναι **αναγκαία η εκπόνηση εκ των υστέρων αξιολογήσεων (ex-post evaluation)** στα επιμέρους προγράμματα και συνολικά προκειμένου να εξαχθούν συμπεράσματα για τις ουσιαστικές επιπτώσεις σε σχέση με τους στόχους των προγραμμάτων. Μέχρι σήμερα, έχουν γίνει μόνο αποσπασματικές εκ των υστέρων αναλύσεις για το προφίλ των εντάξεων και την εξέλιξη της υλοποίησης.

Μια παρόμοια αξιολόγηση⁷ έγινε για το πρόγραμμα «Μεταποίηση στις Νέες Συνθήκες» /Πρόγραμμα ΕΠΑΕ /ΕΣΠΑ 2007-2013 που προκηρύχθηκε από τη Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας/Διεύθυνση Στήριξης Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων στις 15-07-2010 με συνολική Δημόσια Δαπάνη ύψους 200 εκατ. €. Το πρόγραμμα σημείωσε αρχικά ιδιαίτερη επιτυχία καθώς υπεβλήθησαν 2.111 προτάσεις με συνολικό ύψος προϋπολογισμού 534 εκατ. € που αντιστοιχεί σε 224 εκατ. € ευρώ Δημόσια Δαπάνη. Ελάχιστος π/υ ανά πρόταση 30 χιλ. € και μέγιστος 250 χιλ. €. Μετά τη διαδικασία αξιολόγησης εντάχθηκαν 1.849 προτάσεις συνολικού ύψους 437 εκατ. € με συνολική δημόσια δαπάνη 184 εκατ. €, από τις οποίες υλοποιήθηκαν επιτυχώς μόνο τα 786 επενδυτικά σχέδια επιχειρήσεων συνολικού ύψους 167 εκατ. € και συνολικής καταβληθείσας δημόσιας δαπάνης 69 εκατ. €, ενώ απεντάχθηκαν από το πρόγραμμα 1.072 επενδυτικά έργα. Ο μεγάλος αριθμός απεντάξεων στο συγκεκριμένο πρόγραμμα πιθανόν να οφειλόταν στο ότι είχαν αλλάξει στο μεταξύ τα δεδομένα της αγοράς λόγω της κρίσης και της ύφεσης μετά το 2010 που προκάλεσαν αλλαγές στα πλάνα των επιχειρήσεων και στενότητα στις τραπεζικές χρηματοδοτήσεις.

⁷ Εκ των υστέρων αξιολόγηση του προγράμματος «Μεταποίηση στις Νέες Συνθήκες» από τη Διεύθυνση Στήριξης Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων της Γενικής Γραμματείας Βιομηχανίας, Ιούλιος 2018

Επίσης, παρόμοιες αξιολογήσεις⁸ έχουν γίνει για τα προγράμματα «Εξωστρέφεια – Ανταγωνιστικότητα I & II» που διαχειρίστηκε η Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας/Διεύθυνση Στήριξης Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων.

Το πρόγραμμα «Εξωστρέφεια – Ανταγωνιστικότητα I», 2011 είχε μεγάλη ανταπόκριση με συνολική αρχική δημόσια δαπάνη 30 εκατ. € που υπερκαλύφθηκε κατά 1,5 φορά. Υπεβλήθηκαν συνολικά 828 προτάσεις με συνολικό π/υ 127,6 εκατ. € και 58,1 εκατ. € δημόσια χρηματοδότηση. Μετά τη διαδικασία αξιολόγησης εντάχθηκαν 746 προτάσεις από τις οποίες υλοποιήθηκαν επιτυχώς τα 486 επενδυτικά σχέδια επιχειρήσεων (54,6% των εντάξεων) συνολικού ύψους 55,3 εκατ. € και συνολικής δημόσιας δαπάνης 24,5 εκατ. €, ενώ απεντάχθηκαν από το πρόγραμμα 260 επενδυτικά έργα. Δημιουργήθηκαν 51 νέες θέσεις εργασίας πλήρους απασχόλησης και ολοκληρώθηκαν με επιτυχία 31 συνεργασίες μεταξύ επιχειρήσεων όλων των κατηγοριών μεγέθους.

Στο πρόγραμμα «Εξωστρέφεια – Ανταγωνιστικότητα II», 2013 με συνολική αρχική δημόσια δαπάνη 30 εκατ. €, εντάχθηκαν 892 επενδυτικά σχέδια συνολικού επιχορηγούμενου π/υ 89,9 εκατ. € και συνολικής δημόσιας δαπάνης 38,6 εκατ. €. Ολοκληρώθηκαν συνολικά 487 επενδυτικά έργα (54,6% των εντάξεων), συνολικού επιχορηγούμενου π/υ 42,7 εκατ. € και συνολικής δημόσιας δαπάνης 18,1 εκατ. €. Επίσης δημιουργήθηκαν 23 νέες θέσεις πλήρους απασχόλησης και ολοκληρώθηκαν επιτυχώς 8 συνεργασίες μεταξύ επιχειρήσεων. Τέλος, απεντάχθηκαν από το πρόγραμμα συνολικά 405 επενδυτικά έργα (45,4% των εντάξεων).

Ο μεγάλος αριθμός απεντάξεων στα δύο αυτά προγράμματα οφείλονταν στους ίδιους λόγους που αναφέρθηκαν και για τις απεντάξεις στο πρόγραμμα «Μεταποίηση στις Νέες Συνθήκες».

Τα όρια π/υ καθώς και το κανονιστικό πλαίσιο των ως άνω τριών προγραμμάτων ήταν:

Πρόγραμμα	Όρια π/υ σχεδίων	Κανονιστικό πλαίσιο
Μεταποίηση στις Νέες Συνθήκες	Πολύ μικρές & μικρές επιχειρήσεις 30.000 – 400.000€ Μεσαίες επιχειρήσεις 100.000 – 800.000€	Απαλλακτικός Κανονισμός 800/2008
Εξωστρέφεια – Ανταγωνιστικότητα I	30.000 – 250.000€	Κανονισμός De Minimis
Εξωστρέφεια – Ανταγωνιστικότητα II	20.000 – 200.000€	Κανονισμός De Minimis

⁸ Εκ των υστέρων αξιολογήσεις των προγραμμάτων «Εξωστρέφεια – Ανταγωνιστικότητα I», Δεκέμβριος 2017 και «Εξωστρέφεια – Ανταγωνιστικότητα II, Νοέμβριος 2017 από τη Διεύθυνση Στήριξης Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων της Γεν. Γραμματείας Βιομηχανίας.

3.2 ΤΟΜΕΑΚΗ ΚΑΙ ΚΛΑΔΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

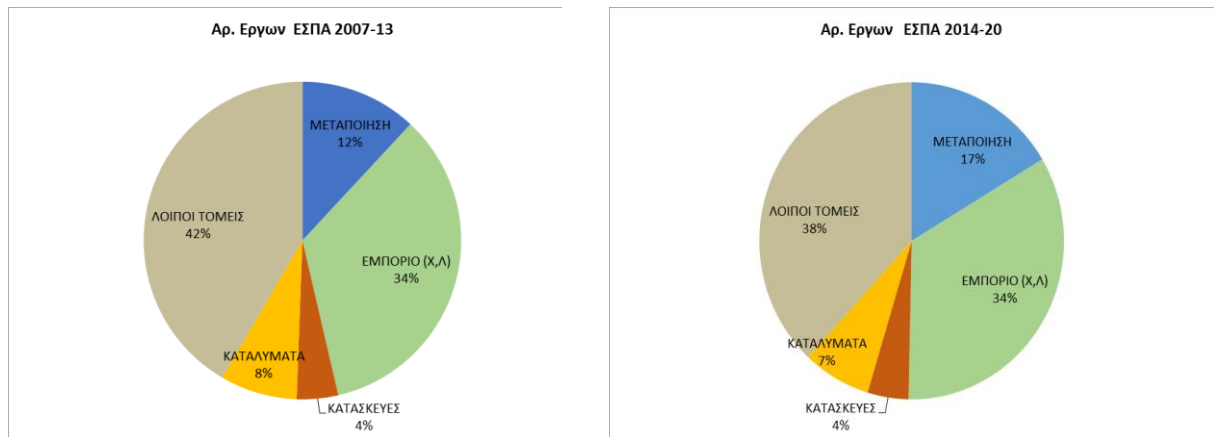
Όπως φαίνεται στον Πίνακα 3.1, ο συνολικός αριθμός επιδοτούμενων ιδιωτικών ενάριθμων έργων μέσω των δράσεων / προγραμμάτων του ΕΣΠΑ (ΕΤΠΑ και ΕΚΤ), με βάση τις εγγραφές στο Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα (ΟΠΣ) (για το ΕΣΠΑ 2014-2020 μέχρι 24/11/2020) είναι περίπου ίδιος στις εξεταζόμενες δύο Προγραμματικές Περιόδους. Όμως στο ΕΣΠΑ 2007-13 το σύνολο που αφορά καθαρά παραγωγικές επενδύσεις είναι πολύ μικρότερο, καθώς **το 60% των εγγραφών έργων αφορά δράσεις του ΕΚΤ** για την αντιμετώπιση κυρίως της ανεργίας και των συνεπειών της οικονομικής κρίσης. Το αντίστοιχο ποσοστό στο ΕΣΠΑ 2014-20 ανέρχεται στο 27%. Οι εγγραφές αυτές δεν εξετάζονται στη συνέχεια, καθώς στην πλειονότητα τους δεν κατατάσσονται σε συγκεκριμένους κλάδους ενώ **δεν προκαλούν μόχλευση ιδιωτικών κεφαλαίων**.

Πίνακας 3.1. Αριθμός ενταγμένων έργων ανά τομέα οικονομικής δραστηριότητας των ΕΣΠΑ 2007-13 και 2014-20

ΚΑΔ	ΤΟΜΕΙΣ	Αρ. Έργων ΕΣΠΑ 2007-13		Αρ. Έργων ΕΣΠΑ 2014-20	
10-33	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	6460	12%	15599	16%
45-47	ΕΜΠΟΡΙΟ (Χ,Λ)	18668	34%	32236	34%
41-43	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	2284	4%	4144	4%
55	ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ	4254	8%	6875	7%
01-09,35-39,49-53,56-99	ΛΟΙΠΟΙ ΤΟΜΕΙΣ	22525	42%	36204	38%
	ΣΥΝΟΛΟ	54191	100%	95058	100%
	Ενισχύσεις υποστήριξης απασχόλησης	78647	59%	35020	27%
	ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	132838		130078	

Παρά την αριθμητική αυτή διαφοροποίηση η ποσοστιαία κατανομή του αριθμού των έργων στους επιμέρους τομείς δεν αποκλίνει σημαντικά μεταξύ των δύο Προγραμματικών περιόδων. Ειδικότερα, όπως φαίνεται στο Σχήμα 3.1, το Χονδρικό και Λιανικό Εμπόριο διατηρεί το μερίδιό του στο σύνολο των έργων, ενώ **η Μεταποίηση είναι ο μόνος τομέας που εμφανίζει μία αύξηση της συμμετοχής του στο συνολικό αριθμό των ενταγμένων έργων στο ΕΣΠΑ 2014-20.**

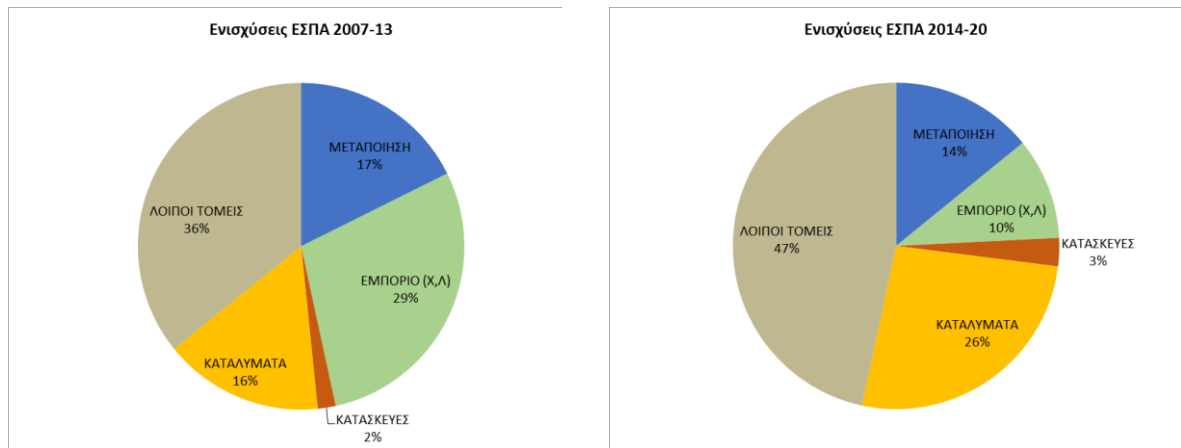
Σχήμα 3.1. Κατανομή των ενταγμένων έργων των ΕΣΠΑ 2007-13 και 2014-20 σε βασικούς τομείς οικονομικής δραστηριότητας

Στον Πίνακα 3.2. φαίνεται ότι η κατανομή των ενισχύσεων δεν ακολουθεί το ίδιο πρότυπο με την κατανομή του αριθμού των έργων. Ο τομέας της μεταποίησης αν και στο ΕΣΠΑ 2014-20 παρουσιάζει μία μικρή αύξηση στο απόλυτο ύψος των ενισχύσεων μειώνει τη συμμετοχή του στο σύνολο των ενισχύσεων σε σύγκριση με την προηγούμενη προγραμματική περίοδο. Πολύ **μεγαλύτερη μείωση καταγράφεται στον τομέα του εμπορίου, με υποχώρηση κατά 46%** του απόλυτου ύψους των ενισχύσεων και υποτριπλασιασμό της συμμετοχής του στο σύνολο. Αντίθετα, **τα τουριστικά καταλύματα, οι κατασκευές και οι λοιποί τομείς (κυρίως υπηρεσίες) φαίνεται να απορροφούν σε απόλυτη και ποσοστιαία βάση πολύ μεγαλύτερο μερίδιο των πόρων του ΕΣΠΑ 2014-20.**

Πίνακας 3.2. Ύψος ενισχύσεων και προκαλούμενη μόχλευση ανά τομέα οικονομικής δραστηριότητας των ΕΣΠΑ 2007-13 και 2014-20

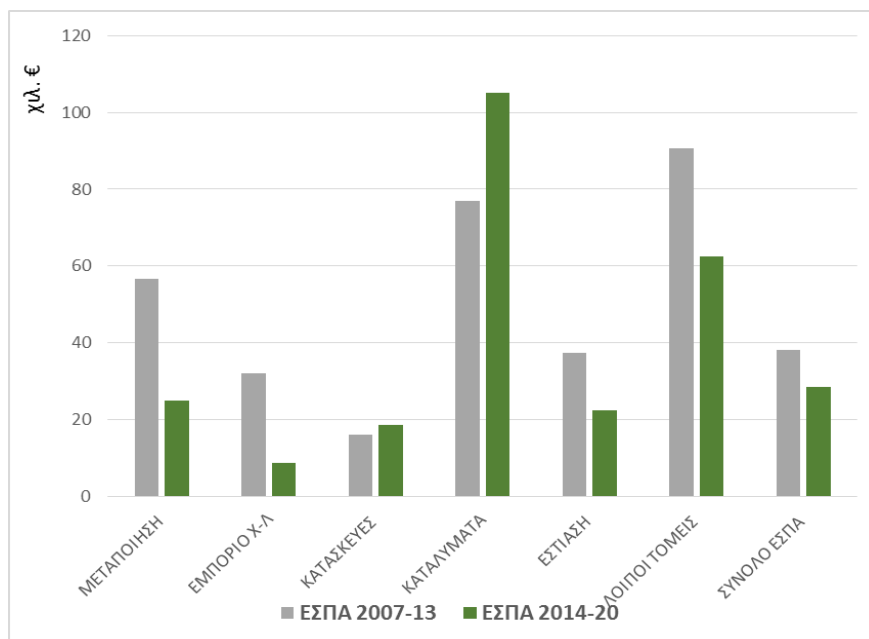
ΚΑΔ	ΤΟΜΕΙΣ	Ενισχύσεις ΕΣΠΑ 2007-13 (εκ.€)		Ενισχύσεις ΕΣΠΑ 2014-20 (εκ.€)		Δείκτης μόχλευσης ΕΣΠΑ 2007-13	Δείκτης μόχλευσης ΕΣΠΑ 2014-20
10-33	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	366	18%	387	14%	0,89	0,90
45-47	ΕΜΠΟΡΙΟ (Χ,Λ)	600	29%	276	10%	0,80	0,97
41-43	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	37	2%	77	3%	0,56	0,98
55	ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ	328	16%	722	26%	0,80	1,02
01-09,35-39,49-53,56-99	ΛΟΙΠΟΙ ΤΟΜΕΙΣ	742	36%	1278	47%	0,54	0,54
	ΣΥΝΟΛΟ	2072		2741		0,72	0,77

Ο δείκτης μόχλευσης που παρουσιάζεται στον Πίνακα 3.2 κυμαίνεται σε όλους τους τομείς σε πολύ χαμηλά επίπεδα, αν συγκριθεί με τις αντίστοιχες τιμές που χαρακτηρίζουν τις ενισχύσεις των Αναπτυξιακών Νόμων (Κεφ.2), κάτι που ερμηνεύεται από το υψηλότερα ποσοστά επιδοτήσεων των ΕΣΠΑ και την μεγάλη συμμετοχή προγραμμάτων του ΕΚΤ που προβλέπουν 100% κάλυψη των δαπανών. **Η μεταποίηση εμφανίζει την υψηλότερη τιμή δείκτη μόχλευσης στο ΕΣΠΑ 2007-13 που διατηρείται στο ίδιο επίπεδο και στο επόμενο ΕΣΠΑ (0,90).** Σε όλους τους άλλους τομείς η τιμή του δείκτη μόχλευσης αυξάνεται στο ΕΣΠΑ 2014-20, με εξαίρεση τους Λοιπούς τομείς που παραμένει στα ίδια χαμηλά επίπεδα.

Σχήμα 3.2. Κατανομή των ενισχύσεων των ΕΣΠΑ 2007-13 και 2014-20 σε βασικούς τομείς οικονομικής δραστηριότητας

Η μεγάλη αύξηση του αριθμού των ωφελούμενων επιχειρήσεων στο ΕΣΠΑ 2014-20 και η σχετικά μικρότερη αύξηση των συνολικών ενισχύσεων έχει ως συνέπεια τη σημαντική **μείωση του μέσου ύψους ενίσχυσης ανά έργο** (Σχήμα 3.3). Η μείωση αυτή είναι πολύ μεγάλη για τα έργα των εμπορικών επιχειρήσεων και μικρότερη για τους άλλους τομείς, με μόνη εξαίρεση τον τομέα των καταλυμάτων στον οποίο το μέσο ύψος ενίσχυσης είναι υψηλότερο συγκριτικά με τους υπόλοιπους τομείς και αυξάνεται ακόμη περισσότερο.

Σχήμα 3.3. Μέσο ύψος ενίσχυσης στους βασικούς τομείς οικονομικής δραστηριότητας των ΕΣΠΑ 2007-13 και 2014-20 (χιλ.€)

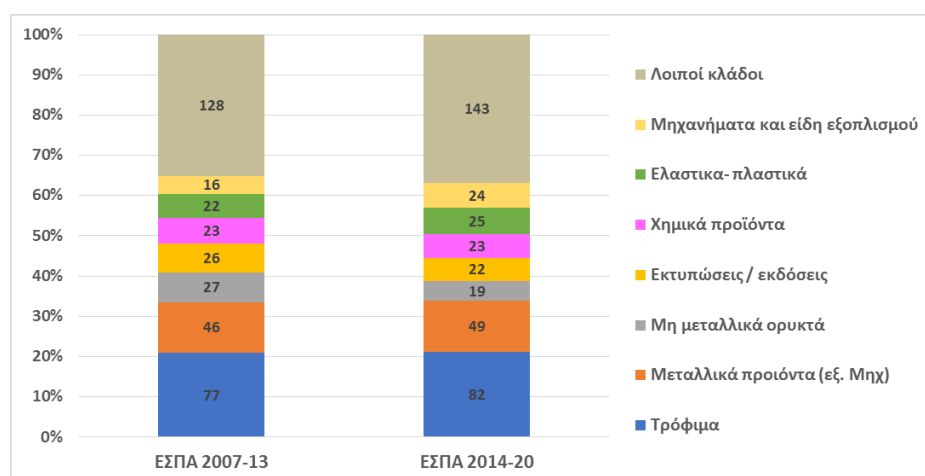
Ο Πίνακας 3.3 παρουσιάζει την κατανομή των έργων και των συνολικών ενισχύσεων στους κλάδους της μεταποίησης. Φαίνεται ότι παρά τη μεγάλη αύξηση στον αριθμό των ωφελουμένων επιχειρήσεων στο ΕΣΠΑ 2014-20, το συνολικό ύψος των ενισχύσεων

παραμένει περίπου στο ίδιο επίπεδο. Αλλά και η κατανομή στους επιμέρους κλάδους δεν μεταβάλλεται αισθητά μεταξύ των δύο ΕΣΠΑ.

Πίνακας 3.3. Αριθμός ενταγμένων έργων και ύψος ενισχύσεων ανά κλάδο της μεταποίησης των ΕΣΠΑ 2007-13 και 2014-20

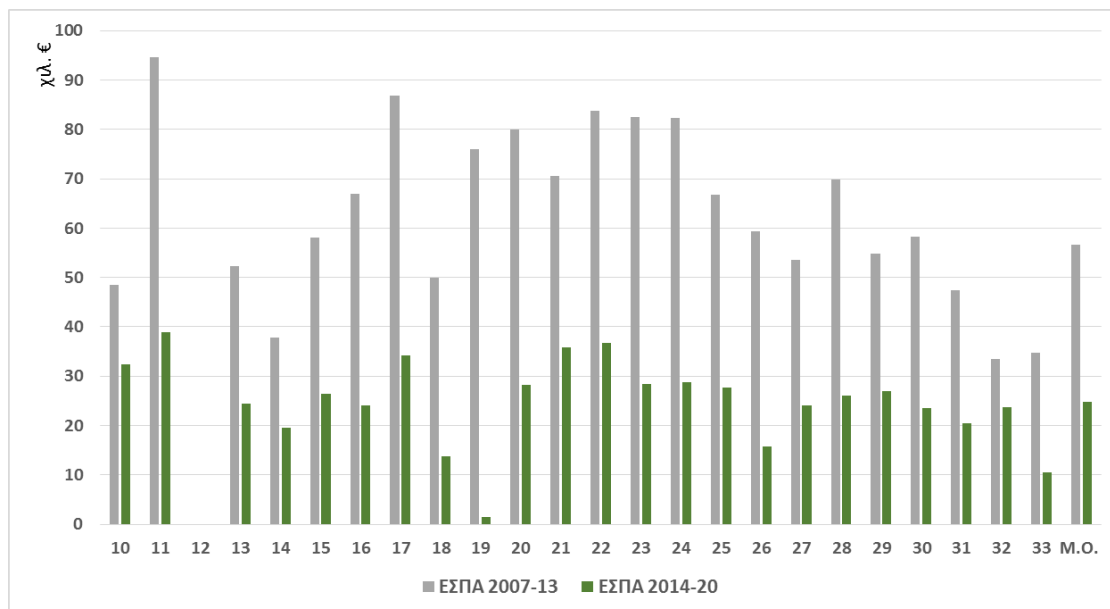
ΚΑΔ	ΚΛΑΔΟΙ	Αρ. Έργων ΕΣΠΑ 2007-13	Αρ. Έργων ΕΣΠΑ 2014-20	Ενισχύσεις ΕΣΠΑ 2007-13 (εκ.€)	Ενισχύσεις ΕΣΠΑ 2014-20 (εκ.€)
10	Βιομηχανία τροφίμων	1581	2525	76,7	82,0
11	Ποτοποιία	139	289	13,1	11,2
12	Παραγωγή προϊόντων καπνού	2		0,1	
13	Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών	151	506	7,9	12,3
14	Κατασκευή ειδών ένδυσης	341	713	12,9	14,0
15	Βιομηχανία δέρματος και δερμάτινων ειδών	33	181	1,9	4,8
16	Βιομηχανία ξύλου, προϊόντων ξύλου/φελλού (εξαιρ.	167	380	11,2	9,2
17	Χαρτοποιία και κατασκευή χάρτινων προϊόντων	151	358	13,1	12,2
18	Εκτυώσεις / εκδόσεις	526	1597	26,3	22,0
19	Παραγωγή οπτιάνθρακα - προϊόντων διύλισης	9	3	0,7	0,0
20	Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων	288	796	23,0	22,5
21	Παραγωγή φαρμακευτικών προϊόντων/σκευασμάτων	37	89	2,6	3,2
22	Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό και πλαστικές	264	693	22,1	25,5
23	Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών	330	685	27,2	19,5
24	Παραγωγή βασικών μετάλλων	46	169	3,8	4,9
25	Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων (εξαιρ.	689	1771	45,9	49,0
26	Κατασκευή ηλ/νικών υπολογιστών, ηλ/νικών &	131	436	7,8	6,8
27	Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	187	527	10,0	12,6
28	Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	231	917	16,1	23,9
29	Κατασκευή μηχανοκίνητων, ρυμουλκούμενων	28	92	1,5	2,5
30	Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών	16	115	0,9	2,7
31	Κατασκευή επίπλων	229	729	10,9	15,0
32	Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	562	788	18,8	18,7
33	Επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και	322	1240	11,2	13,0
	ΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ	6460	15599	366	387

Όπως φαίνεται και στο Σχήμα 3.4 οι συνολικές ενισχύσεις μπορούν να διακριθούν σε τρία ίσα μέρη. Το 1/3 αφορά ενισχύσεις στη βιομηχανία τροφίμων και μεταλλικών προϊόντων (ΚΑΔ 10 και 25), 1/3 κατανέμεται σε 5 άλλους κλάδους (ΚΑΔ 18, 20, 22, 23, 28) και το υπόλοιπο 1/3 κατευθύνεται στους υπόλοιπους 17 κλάδους της μεταποίησης.

Σχήμα 3.4. Κατανομή ενισχύσεων στους κλάδους της μεταποίησης των ΕΣΠΑ 2007-13 και 2014-20 (εκ.€)

Στο Σχήμα 3.5 παρουσιάζεται η διακύμανση του μέσου ύψους ενίσχυσης στους μεταποιητικούς κλάδους. Φαίνεται ότι η μέση ενίσχυση στη μεταποίηση υποδιπλασιάζεται στο ΕΣΠΑ 2014-20, σε σύγκριση με την προηγούμενη περίοδο, ενώ αντίστοιχες μειώσεις (κατά κανόνα μεγαλύτερες του 50%) καταγράφονται σε όλους σχεδόν τους κλάδους. Η πτώση της μέσης ενίσχυσης στη μεταποίηση ερμηνεύεται από τα στοιχεία για την κατάσταση της μεταποίησης στη Ελλάδα που προαναφέρθηκαν στο Κεφ. 2.2.

Σχήμα 3.5. Μέσο ύψος ενίσχυσης στους βασικούς κλάδους της μεταποίησης των ΕΣΠΑ 2007-13 και 2014- 20 (χιλ.€)

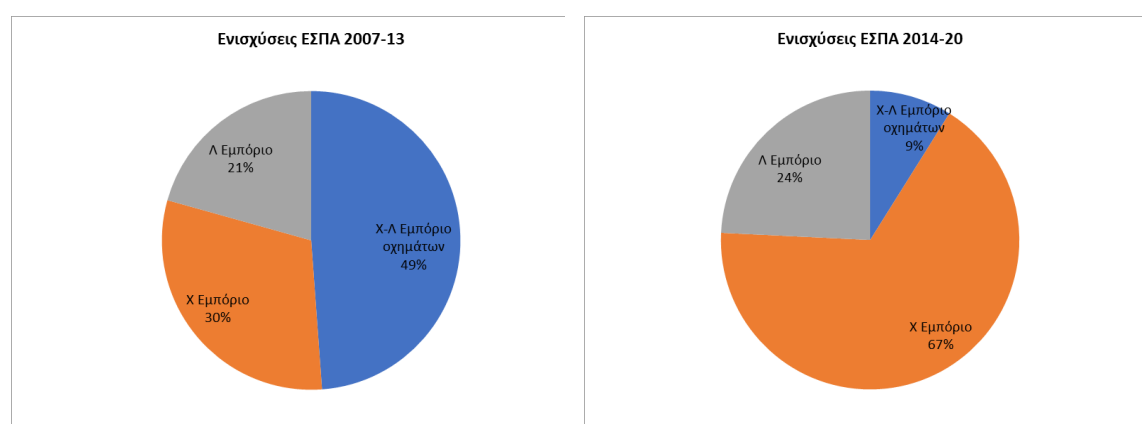
Αντίθετα με τη μεταποίηση, στους κλάδους του εμπορίου (Πίνακας 3.4) καταγράφονται σημαντικές διαφορές στις δύο Προγραμματικές Περιόδους. Ειδικότερα, στο ΕΣΠΑ 2014-20 παρατηρείται:

- i. Μεγάλη αύξηση (κατά 72%) του αριθμού των ωφελουμένων επιχειρήσεων με ταυτόχρονη μείωση (κατά 54%) των συνολικών ενισχύσεων, με συνέπεια τη μεγάλη μείωση του μέσου ύψους ενίσχυσης από 58 χιλ. € σε 17 χιλ. €.
- ii. Σημαντική υποχώρηση του κλάδου 45 (εμπόριο μηχ/νητων οχημάτων και μοτοσυκλετών), τόσο ως προς τον αριθμό των ωφελουμένων επιχειρήσεων (κατά 68%), όσο και ως προς τις συνολικές ενισχύσεις (κατά 91%).
- iii. Ενίσχυση του γενικού χονδρικού εμπορίου (κωδ.46) που εμφανίζει τριπλασιασμό των ωφελουμένων επιχειρήσεων και διατήρηση των συνολικών ενισχύσεων στο ίδιο επίπεδο.

Πίνακας 3.4. Αριθμός ενταγμένων έργων και ύψος ενισχύσεων ανά κλάδο του εμπορίου

ΚΑΔ	ΚΛΑΔΟΙ	Αρ. Έργων ΕΣΠΑ 2007-13	Αρ. Έργων ΕΣΠΑ 2014-20	Ενισχύσεις ΕΣΠΑ 2007-13 (εκ.€)	Ενισχύσεις ΕΣΠΑ 2014-20 (εκ.€)
45	Χονδρικό & λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχαν.οχημάτων/μοτοσυκλετών	7297	2326	293	25
46	Χονδρικό εμπόριο, εκτός από εμπόριο μηχανοκ.οχημάτων/μοτοσυκλετών	6124	19267	183	185
47	Λιανικό εμπόριο, εκτός από εμπόριο μηχανοκ.οχημάτων/μοτοσυκλετών	5247	10643	124	67
	ΣΥΝΟΛΟ ΧΟΝΔΡΙΚΟΥ & ΛΙΑΝΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ	18668	32236	600	276

Οι διαφορές στα σχετικά μερίδια των κλάδων του εμπορίου στο ύψος των ενισχύσεων μεταξύ των δύο προγραμματικών περιόδων παρουσιάζεται γραφικά στο Σχήμα 3.6.

Σχήμα 3.6. Κατανομή των ενισχύσεων των ΕΣΠΑ 2007-13 και 2014-20 στους κλάδους του εμπορίου

3.3 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Στον Πίνακα 3.5 παρουσιάζεται η κατανομή στις 13 περιφέρειες της χώρας των ενταγμένων έργων, κατά τις δύο Προγραμματικές Περιόδους που εξετάζουμε. Σε όλες τις περιφέρειες (με εξαίρεση τη Δυτ. Μακεδονία) ο αριθμός των έργων αυξάνεται. Δεν συμβαίνει όμως το ίδιο και με το ύψος των ενισχύσεων το οποίο εμφανίζει κατά κανόνα πολύ μικρότερες αυξήσεις ή ακόμη και μείωση.

Φαίνεται ότι το ΕΣΠΑ δεν συμβάλει στην περιφερειακή σύγκλιση, καθώς Αττική και Κεντρική Μακεδονία αποτελούν αθροιστικά το 40% και το 55% του συνόλου των ενταγμένων έργων των ΕΣΠΑ 2007-13 και 2014-20, αντίστοιχα. Η γεωγραφική συγκέντρωση που παρατηρείται στις περιφέρειες Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας στα ΕΣΠΑ, οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο γεγονός ότι πολλά προγράμματα κρατικών ενισχύσεων προκηρύχθηκαν με βάση τον ισχύοντα Κανονισμό Έσσοнос Σημασίας (De Minimis) στο πλαίσιο του οποίου δύναται να προβλεφθούν υψηλότερα ποσοστά ενίσχυσης από αυτά του Χάρτη Περιφερειακών Ενισχύσεων, κάτι που επηρεάζει και το δείκτη μόχλευσης που αναφέρεται στη συνέχεια.

Πίνακας 3.5. Αριθμός ενταγμένων έργων των ΕΣΠΑ 2007-13 και 2014-20 ανά γεωγραφική περιφέρεια

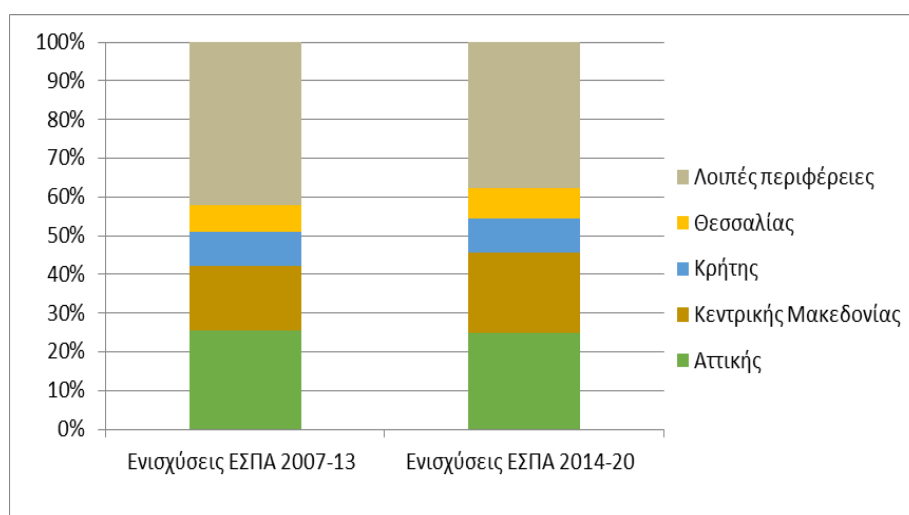
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	Αρ. Έργων ΕΣΠΑ 2007-13		Αρ. Έργων ΕΣΠΑ 2014-20	
Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης	3655	7%	4101	4%
Αττικής	13463	25%	31671	33%
Βορείου Αιγαίου	1706	3%	2139	2%
Δυτικής Ελλάδας	3937	7%	4701	5%
Δυτικής Μακεδονίας	1825	3%	1686	2%
Ηπείρου	2777	5%	4126	4%
Θεσσαλίας	4633	9%	6199	6%
Ιονίων νήσων	1826	3%	2998	3%
Κεντρικής Μακεδονίας	8567	16%	21192	22%
Κρήτης	4594	8%	7077	7%
Νοτίου Αιγαίου	2221	4%	3359	3%
Πελοποννήσου	3011	6%	3908	4%
Στερεάς Ελλάδας	1976	4%	3111	3%
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	54191		96268	

Αντίστοιχη είναι και η εικόνα στην κατανομή των ενισχύσεων των δύο ΕΣΠΑ που παρουσιάζεται στον Πίνακα 3.6. Σε όλες τις περιφέρειες σημειώνεται μία μικρή ή μεγαλύτερη αύξηση του ύψους των ενισχύσεων με εξαίρεση και εδώ την Περιφέρεια Δυτ. Μακεδονίας που σημειώνει μείωση κατά ~ 40% στο ΕΣΠΑ 2014-20 σε σύγκριση με το ΕΣΠΑ 2007-13, απορροφώντας μόλις το 1.2% του συνόλου.

Επιπλέον, και σε αντίθεση με τους Αναπτυξιακούς Νόμους, ο βαθμός συγκέντρωσης των ενισχύσεων σε μικρό αριθμό περιφερειών είναι πολύ μεγάλος. Όπως φαίνεται στα στοιχεία του Πίνακα 3.6 και σε γραφική απεικόνιση στο Σχήμα 3.7, οι 4 περιφέρειες (Αττική, Κεντρ. Μακεδονία, Θεσσαλία, Κρήτη) με τη μεγαλύτερη συμμετοχή στο ΕΣΠΑ 2007-13, αυξάνουν το μερίδιό τους ως προς το ύψος ενισχύσεων στο ΕΣΠΑ 2014-20 και αθροιστικά αντιπροσωπεύουν πάνω από 60% του συνόλου.

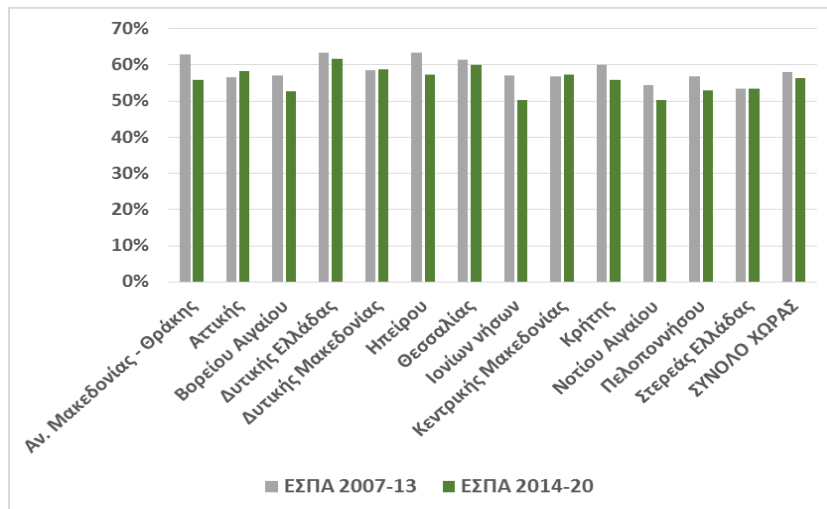
Πίνακας 3.6. Ύψος ενισχύσεων και προκαλούμενη μόχλευση των ΕΣΠΑ 2007-13 και 2014-20 ανά γεωγραφική περιφέρεια

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	Ενισχύσεις ΕΣΠΑ 2007-13 (εκ.€)		Ενισχύσεις ΕΣΠΑ 2014-20 (εκ.€)		Δείκτης μόχλευσης ΕΣΠΑ 2007-13	Δείκτης μόχλευσης ΕΣΠΑ 2014-20
Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης	135	6%	124	5%	0,59	0,79
Αττικής	526	25%	683	25%	0,76	0,71
Βορείου Αιγαίου	62	3%	54	2%	0,75	0,90
Δυτικής Ελλάδας	132	6%	155	6%	0,58	0,62
Δυτικής Μακεδονίας	54	3%	33	1%	0,71	0,70
Ηπείρου	98	5%	149	5%	0,58	0,75
Θεσσαλίας	138	7%	209	8%	0,63	0,67
Ιονίων νήσων	82	4%	160	6%	0,75	0,99
Κεντρικής Μακεδονίας	346	17%	567	21%	0,76	0,74
Κρήτης	187	9%	245	9%	0,66	0,79
Νοτίου Αιγαίου	125	6%	159	6%	0,84	0,99
Πελοποννήσου	99	5%	111	4%	0,76	0,89
Στερεάς Ελλάδας	87	4%	93	3%	0,87	0,87
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	2072		2741		0,72	0,77

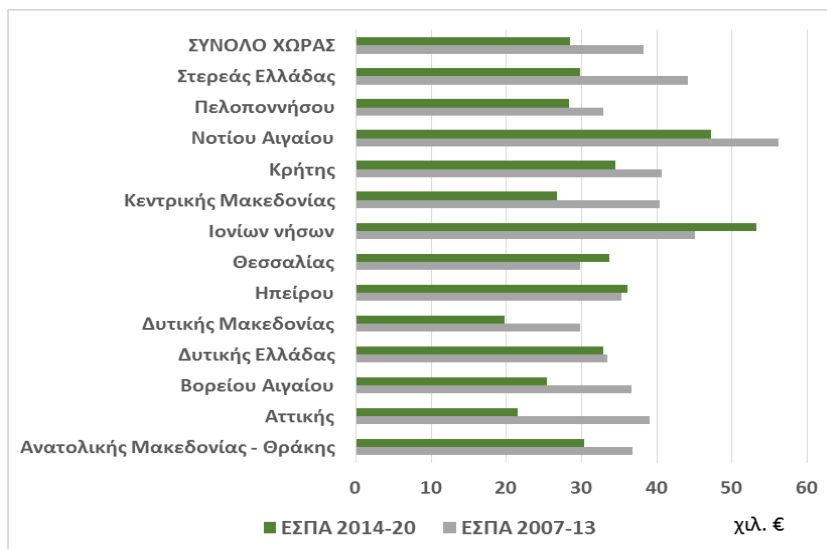

Σχήμα 3.7. Κατανομή συνολικών ενισχύσεων των ΕΣΠΑ 2007-13 και 2014-20 στις περιφέρειες της χώρας

Ο δείκτης μόχλευσης του Πίνακα 3.6 δείχνει ότι οι διακυμάνσεις είναι πολύ μικρότερες από εκείνες που καταγράφηκαν σε επίπεδο τομέων. Αυτό υποδηλώνει ότι το μίγμα των επενδύσεων και των καθεστώτων ενίσχυσης που καθορίζουν και το μέσο ποσοστό ενίσχυσης, δεν διαφοροποιείται αισθητά στις περιφέρειες της χώρας. Όπως φαίνεται και στο Σχήμα 3.8, το μέσο % ενίσχυσης κυμαίνεται σε όλες τις περιφέρειες μεταξύ 50%-60%. Άλλωστε, το γεωγραφικό κριτήριο δεν αποτελεί προσδιοριστικό παράγοντα για το ποσοστό ενίσχυσης.

Σχήμα 3.8. Μέσο ποσοστό ενίσχυσης των ΕΣΠΑ 2007-13 και 2014-20 στις περιφέρειες της χώρας (%)

Σχήμα 3.9. Μέσο ύψος ενίσχυσης των ΕΣΠΑ 2007-13 και 2014-20 στις περιφέρειες της χώρας (χιλ.€)

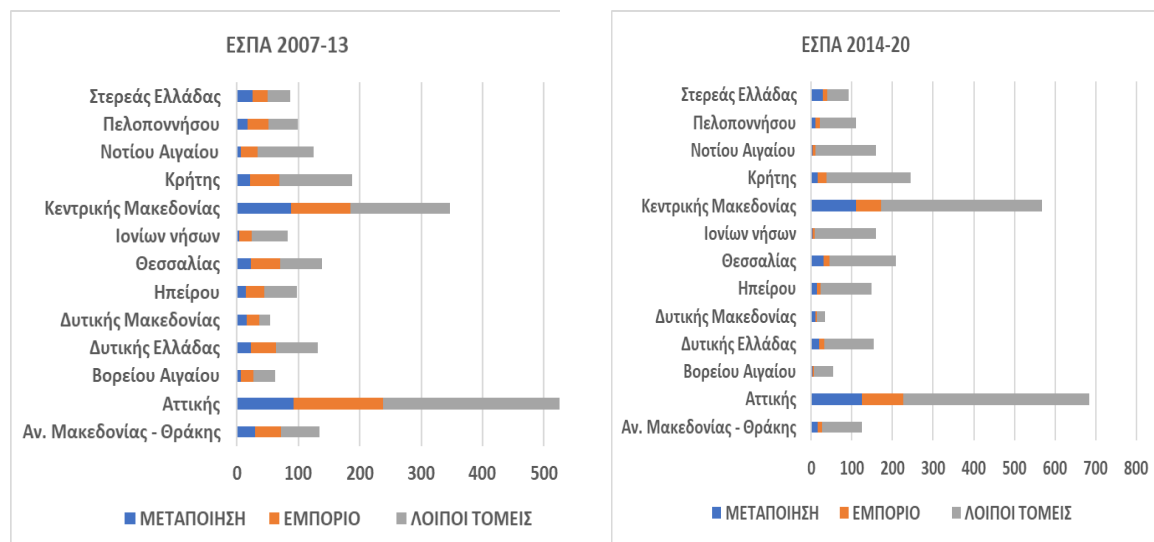
Το μέσο ύψος ενίσχυσης ανά περιφέρεια επίσης, δεν παρουσιάζει σημαντικές διακυμάνσεις, ενώ κοινή είναι και η τάση μείωσης στην περίοδο 2014-20 που καταγράφηκε και στο κλαδικό επίπεδο. Στις περισσότερες περιφέρειες κινείται γύρω από τον μέσο όρο της χώρας στην αντίστοιχη Προγραμματική Περίοδο. Εξαιρέσεις αποτελούν οι περιφέρειες Νοτίου Αιγαίου και Ιονίων νήσων στις οποίες το μεγαλύτερο μερίδιο των επενδύσεων αφορούν τουριστικά καταλύματα που όπως φαίνεται και στο Σχήμα 3.9 χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερο ύψος ενίσχυσης. Τέλος, χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της Δυτ. Μακεδονίας αλλά και της Αττικής που στην περίοδο 2014-20 εμφανίζουν το χαμηλότερο μέσο ύψος ενίσχυσης και συγκεκριμένα 20 χιλ.€ ανά επιχείρηση.

Στο Σχήμα 3.10 φαίνεται ότι ακολουθώντας τη γενική τάση στο σύνολο της χώρας (Σχήματα 3.1 και 3.2), η μεταποίηση συγκρατεί το ύψος των σχετικών ενισχύσεων της στο ίδιο (χαμηλό)

επίπεδο στις περισσότερες περιφέρειες, με εξαίρεση την Κεντρική Μακεδονία και την Αττική. Αντίθετα, το εμπόριο εμφανίζει σε όλες τις περιφέρειες σημαντική υποχώρηση.

Ειδικότερα ως προς τη μεταποίηση, όπως φαίνεται από τον Πίνακα 3.7 οι δύο περιφέρειες Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας, στο ΕΣΠΑ 2014-20 αυξάνουν το μερίδιο τους από 50% σε 60%, η Θεσσαλία και η Στερεά Ελλάδα εμφανίζουν μία μικρή αύξηση και όλες οι υπόλοιπες περιφέρειες παρουσιάζουν υποχώρηση.

Σχήμα 3.10. Συμμετοχή μεταποίησης και εμπορίου στα ΕΣΠΑ 2007-13 και 2014-20 στις περιφέρειες της χώρας (εκ.€)

Πίνακας 3.7. Κατανομή ενισχύσεων των ΕΣΠΑ 2007-13 και 2014-20 στη μεταποίηση στις περιφέρειες της χώρας

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΕΣΠΑ 2007-13 (εκ.€)		ΕΣΠΑ 2014-20 (εκ.€)	
Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης	29	8%	15	4%
Αττικής	92	25%	124	32%
Βορείου Αιγαίου	6	2%	3	1%
Δυτικής Ελλάδας	23	6%	19	5%
Δυτικής Μακεδονίας	16	4%	10	3%
Ηπείρου	15	4%	14	4%
Θεσσαλίας	23	6%	30	8%
Ιονίων νήσων	4	1%	3	1%
Κεντρικής Μακεδονίας	88	24%	110	28%
Κρήτης	21	6%	17	4%
Νοτίου Αιγαίου	6	2%	4	1%
Πελοποννήσου	17	5%	11	3%
Στερεάς Ελλάδας	25	7%	29	7%
ΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ	366		387	

3.4 ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Η υλοποίηση των δύο ΕΣΠΑ περιλάμβανε μία σειρά θεματικών προσκλήσεων προς ιδιώτες για την υποβολή προτάσεων συγχρηματοδότησης των έργων τους. Μία ομαδοποίηση των δράσεων κρατικών ενισχύσεων σε γενικές θεματικές κατηγορίες αναδεικνύει τη **σαφή υπεροχή των κλασικών εργαλείων** στήριξης και ενίσχυσης των επιχειρήσεων και προώθησης της επιχειρηματικότητας.

Στους Πίνακες 3.8 και 3.9 φαίνεται ότι προσκλήσεις με γενική κατεύθυνση την «Ενίσχυση Επιχειρήσεων» αντιπροσωπεύουν το μεγαλύτερο μερίδιο στο σύνολο των έργων (92% και 61%) και στο σύνολο των ενισχύσεων (83% και 68%), στις δύο Προγραμματικές Περιόδους. **Σημαντική αύξηση εμφανίζουν στο ΕΣΠΑ 2014-20 πιο στοχευμένες δράσεις όπως αυτές για την «Ψηφιακή Αναβάθμιση», την «Έρευνα & Ανάπτυξη» και την «Καινοτομία»,** ενώ η ενίσχυση της «Εξωστρέφειας» παραμένει περίπου στο ίδιο επίπεδο με την προηγούμενη Προγραμματική Περίοδο.

Πίνακας 3.8. Κατανομή ΕΣΠΑ 2007-13 σε ευρύτερες θεματικές κατηγορίες

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ	Αρ. Έργων ΕΣΠΑ 2007-13		Ενισχύσεις ΕΣΠΑ 2007-13 (εκ.€)		Δείκτης μόχλευσης ΕΣΠΑ 2007-13
Ενίσχυση επιχειρήσεων	50125	92%	1717	83%	0,77
Ψηφιακή αναβάθμιση	131	0,2%	12	0,6%	0,96
Εξωστρέφεια	1017	1,9%	43	2,1%	1,25
Έρευνα & Ανάπτυξη	2324	4,3%	267	13%	0,30
Καινοτομία	594	1,1%	32	1,5%	0,65
ΣΥΝΟΛΟ	54191		2072		0,72

Παρατηρείται ακόμη, ότι τη **μεγαλύτερη μόχλευση επιφέρουν οι προσκλήσεις οι σχετικές με την Εξωστρέφεια και την Ψηφιακή αναβάθμιση,** ενώ οι δράσεις για την προώθηση της Έρευνας & Ανάπτυξης προβλέπουν πού υψηλό ποσοστό ενίσχυσης, άρα και χαμηλό δείκτη μόχλευσης.

Πίνακας 3.9. Κατανομή ΕΣΠΑ 2014-20 σε ευρύτερες θεματικές κατηγορίες

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ	Αρ. Έργων ΕΣΠΑ 2014-20		Ενισχύσεις ΕΣΠΑ 2014-20 (εκ.€)		Δείκτης μόχλευσης ΕΣΠΑ 2014-20
Ενίσχυση επιχειρήσεων	58912	61%	1852	68%	0,97
Ψηφιακή αναβάθμιση	30503	32%	114	4,2%	0,99
Εξωστρέφεια	1760	1,8%	44	1,6%	0,98
Έρευνα & Ανάπτυξη	2344	2,4%	615	22%	0,19
Καινοτομία	2749	2,9%	115	4,2%	0,40
ΣΥΝΟΛΟ	96268		2741		0,77

Για μία πιο λεπτομερή διερεύνηση του επενδυτικού ενδιαφέροντος στις επιμέρους προσκλήσεις ακολουθεί η χωριστή ανάλυση των δύο προγραμματικών περιόδων.

Α) ΕΣΠΑ 2007-2013

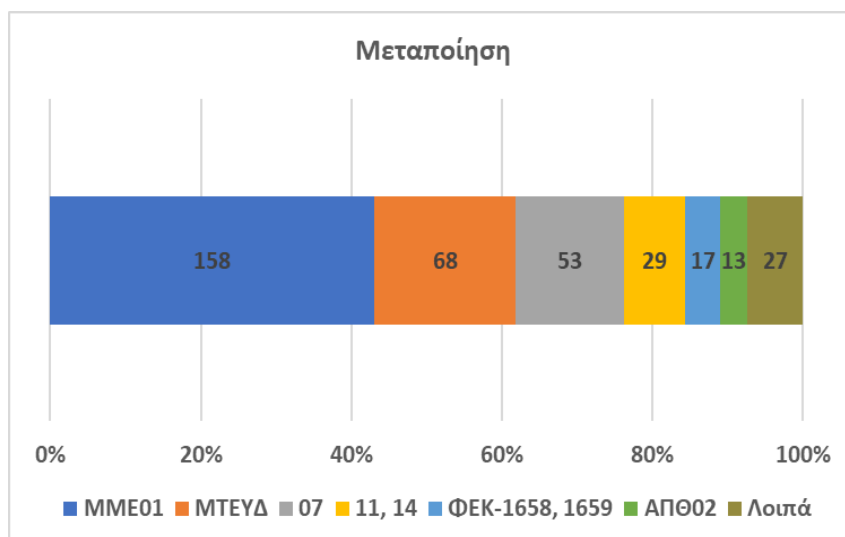
Από το μεγάλο πλήθος δράσεων που εξειδικεύουν τους στόχους των ΕΣΠΑ, ένας μικρός αριθμός συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ενδιαφέρον των επενδυτών. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 3.8, το 76% των ενισχυόμενων επιχειρήσεων και το 77% των συνολικών ενισχύσεων του ΕΣΠΑ 2007-13 αφορούν 7 βασικές δράσεις (οι περισσότερες σε 2-3 διαδοχικές προσκλήσεις).

Πίνακας 3.10. Αριθμός ενταγμένων έργων, ύψος ενισχύσεων και μέσο % ενίσχυσης ανά Πρόσκληση του ΕΣΠΑ 2007-13

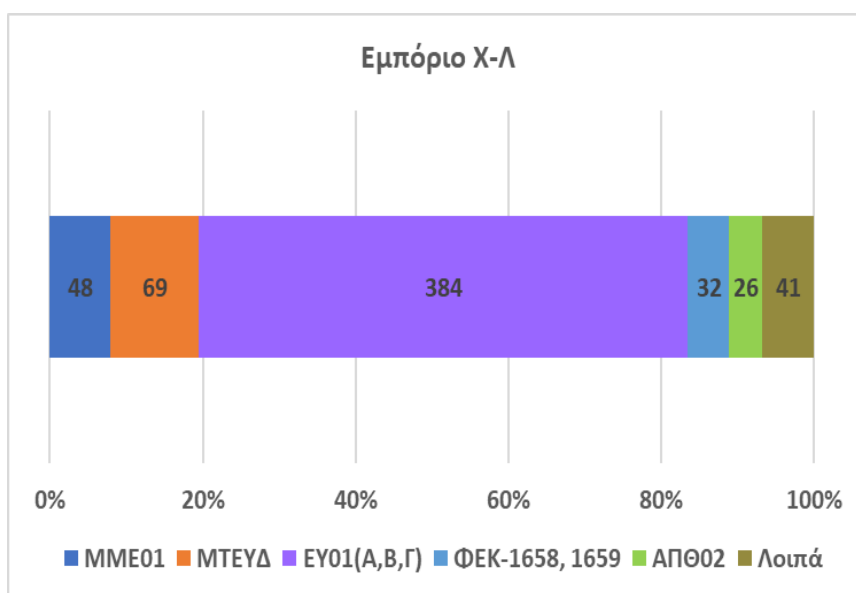
ΚΩΔ	ΠΡΟΣΚΛΗΣΕΙΣ	Αρ. Έργων ΕΣΠΑ 2007-13		Ενισχύσεις ΕΣΠΑ 2007-13 (εκ.€)		Μέσο % ενίσχυσης
EY01(A,B,Γ)	Προκήρυξη ενίσχυσης Μικρών και Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων του Τριτογενή Τομέα (α',β',γ' φάση)	10886	20%	474	23%	51%
MME01	Ενίσχυση Μ.Μ.Ε. που δραστηριοποιούνται στους τομείς Μεταποίησης - Τουρισμού - Εμπορίου & Υπηρεσιών στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2007 - 2013	10855	20%	493	24%	51%
MTEYΔ	1η Δράση για την ενίσχυση Μικρών και Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στους τομείς Μεταποίησης - Τουρισμού - Εμπορίου-Υπηρεσιών στο πλαίσιο των Π.Ε.Π. του ΕΣΠΑ 2007-2013	3922	7%	336	16%	62%
07	Μεταποίηση στις Νέες Συνθήκες	1068	2%	68	3%	41%
11, 14	Εξωστέφεια- Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων (HII)	1017	2%	43	2%	44%
ΦΕΚ-1658, 1659	Διαρθρωτική Προσαρμογή Εργαζομένων Μικρών και Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων, που απασχολούν 1-49 (20-49) άτομα, εντός της οικον. κρίσης	9458	17%	103	5%	100%
ΑΠΘ02	Ολοκλ. σχέδιο παρέμβασης για την στήριξη της επιχ/κότητας των επιχειρήσεων και των εργαζομένων τους, μέσω δράσεων συμβουλευτικής και κατάρτισης καθώς και στήριξης της απασχόλησης σε περιοχές που υφίστανται τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης	4139	8%	73	4%	100%
	ΣΥΝΟΛΟ EY01, MME01, MTEYΔ, 07, 11+14, ΦΕΚ 1658-1659, ΑΠΘ02	41345	76%	1591	77%	55%
	Λοιπές προσκλήσεις (43)	12846	24%	481	23%	69%
	ΣΥΝΟΛΟ ΕΣΠΑ 2007-2013	54191	100%	2072	100%	58%

Με εξαίρεση δύο δράσεις του ΕΚΤ (ΦΕΚ 1658/59 και ΑΠΘ02 για δράσεις κατάρτισης) με χρηματοδότηση προτάσεων κατά 100%, στις υπόλοιπες από τις 7 δράσεις το μέσο % ενίσχυσης κυμαίνεται μεταξύ 40-60%.

Στα Σχήματα 3.11 και 3.12 φαίνεται ότι οι δράσεις αυτές αντιπροσωπεύουν το 90% των ενισχύσεων που κατευθύνθηκαν στους τομείς της μεταποίησης και του εμπορίου στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2007-13. Ειδικότερα, στη μεταποίηση δύο δράσεις (MME01 και MTEYΔ) και στο εμπόριο η δράση EY01, αποτελούν το εργαλείο μεταφοράς του 60% των συνολικών ενισχύσεων.

Σχήμα 3.11. Κατανομή ενισχύσεων ΕΣΠΑ 2007-13 στον τομέα της Μεταποίησης (εκ.€)

Σχήμα 3.12. Κατανομή ενισχύσεων ΕΣΠΑ 2007-13 στον τομέα του Χ-Λ Εμπορίου (εκ.€)

Β) ΕΣΠΑ 2014-2020

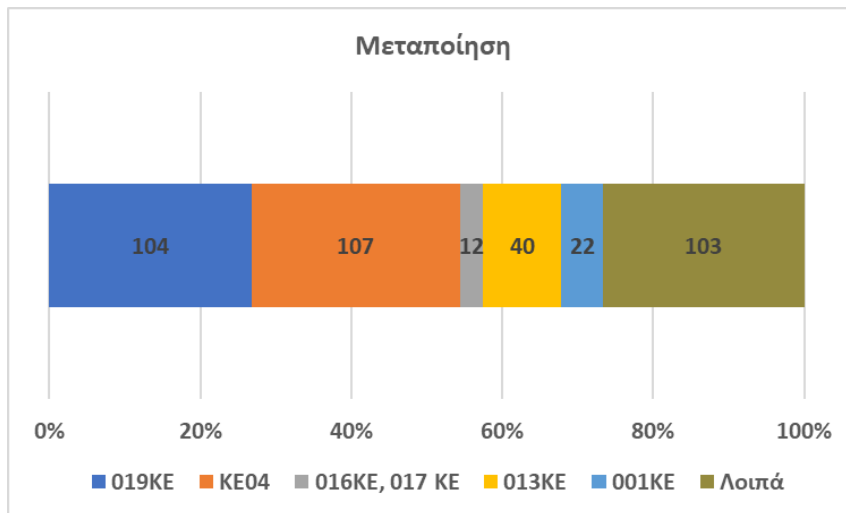
Στην Προγραμματική Περίοδο 2014-2020 δεν καταγράφεται εξ ίσου υψηλή συγκέντρωση σε μικρό αριθμό δράσεων ενίσχυσης ιδιωτικών επιχειρήσεων. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 3.11 το 80% των έργων των ενισχυόμενων επιχειρήσεων εντάσσεται σε 6 δράσεις (από το σύνολο των ~ 50 δράσεων), απορροφώντας όμως μόνο το 32% των συνολικών ενισχύσεων. Το μέσο % ενίσχυσης των δράσεων αυτών βρίσκεται γύρω στο 50%, με εξαίρεση το πρόγραμμα 001ΚΕ (Νεοφυής Επιχειρηματικότητα του ΕΚΤ) που προβλέπει ενίσχυση κατά 100%.

Πίνακας 3.11. Αριθμός ενταγμένων έργων, ύψος ενισχύσεων και μέσο % ενίσχυσης ανά Πρόσκληση του ΕΣΠΑ 2014-2020

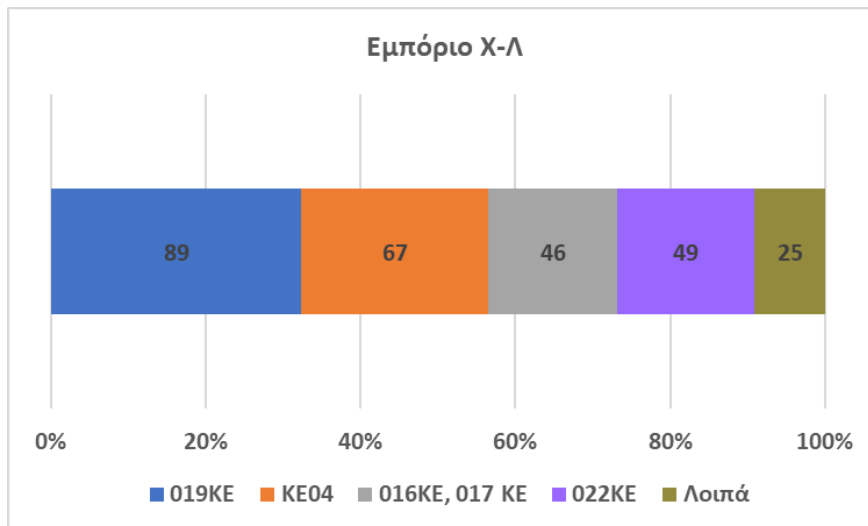
ΚΩΔ	ΠΡΟΣΚΛΗΣΕΙΣ	Αρ. Έργων ΕΣΠΑ 2014-20		Ενισχύσεις ΕΣΠΑ 2014-20 (εκ.€)		Μέσο % ενίσχυσης
019ΚΕ	Εργαλειοθήκη Ανταγωνιστικότητας Μικρών και Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων	16549	17%	287	10%	52%
ΚΕ04	Αναβάθμιση πολύ μικρών & μικρών επιχειρήσεων για την ανάπτυξη των ικανοτήτων τους σε νέες αγορές	16534	17%	293	11%	48%
016ΚΕ, 017 ΚΕ	Ψηφιακό Βήμα, Ψηφιακό Άλμα	30373	32%	113	4%	50%
013ΚΕ	ΕΠΙΧΕΙΡΟΥΜΕ ΕΞΩ - Υποστήριξη Διεθνούς Προβολής ΜΜΕ με Εξωστρεφή Προσανατολισμό	1719	2%	41	2%	50%
022ΚΕ	Εργαλειοθήκη Επιχειρηματικότητας: Εμπόριο-Εστίαση-Εκπαίδευση	5097	5%	80	3%	50%
001ΚΕ	ΝΕΟΦΥΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ- 7η ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗ	5831	6%	67	2%	100%
	ΣΥΝΟΛΟ 001ΚΕ, 013ΚΕ, 016ΚΕ-017ΚΕ, 019ΚΕ, 022ΚΕ, ΚΕ04	76103	79%	882	32%	52%
	Λοιπές προσκλήσεις (44)	20165	21%	1859	68%	59%
	ΣΥΝΟΛΟ ΕΣΠΑ 2014-2020	96268	100%	2741	100%	56%

Ο βαθμός συγκέντρωσης αυτών των δράσεων είναι πολύ μεγαλύτερος στους τομείς της μεταποίησης και του εμπορίου.

Όπως φαίνεται στο Σχήμα 3.13 και 3.14, οι δράσεις 019ΚΕ και ΚΕ04 αντιπροσωπεύουν το 55% των ενισχύσεων που κατευθύνθηκαν στους τομείς της μεταποίησης και του εμπορίου στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2014-2020, ενώ στο εμπόριο επιπλέον 35% των πόρων προέρχονται από τις δράσεις ψηφιακής αναβάθμισης (016ΚΕ, 017ΚΕ) και της Νεοφυούς επιχειρηματικότητας (022ΚΕ).

Σχήμα 3.13. Κατανομή ενισχύσεων ΕΣΠΑ 2014-20 στον τομέα της Μεταποίησης (εκ.€)

Σχήμα 3.14. Κατανομή ενισχύσεων ΕΣΠΑ 2014-20 στον τομέα του και Χ-Λ Εμπορίου (εκ.€)

Στο **ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2** παρουσιάζονται Πίνακες με αναλυτικότερα στοιχεία κατανομών των ενταγμένων επενδυτικών σχεδίων στα προγράμματα των ΕΣΠΑ 2007-2013 και 2014-2020:

- Κατανομή έργων ΕΣΠΑ 2007-13 και ΕΣΠΑ 2014-20 σε βασικούς τομείς της οικονομίας
- Κατανομή έργων ΕΣΠΑ 2007-13 και ΕΣΠΑ 2014-20 στις περιφέρειες της χώρας
- Κλαδική κατανομή έργων τομέα μεταποίησης (ΕΣΠΑ 2007-13 και ΕΣΠΑ 2014-20)
- Γεωγραφική κατανομή έργων τομέα μεταποίησης (ΕΣΠΑ 2007-13 και ΕΣΠΑ 2014-20)
- Κλαδική κατανομή έργων τομέα Εμπορίου (ΕΣΠΑ 2007-13 και ΕΣΠΑ 2014-20)
- Γεωγραφική κατανομή έργων τομέα Εμπορίου (ΕΣΠΑ 2007-13 και ΕΣΠΑ 2014-20)

4. ΣΥΝΘΕΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΕΝΙΣΧΥΣΕΩΝ ΑΠΟ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ ΚΑΙ ΕΣΠΑ

Από το 2010 καταγράφεται μεγάλη **αποεπένδυση** στην Ελλάδα, για πρώτη φορά τουλάχιστον από το 1960. “Το κενό παγίων επενδύσεων στην Ελλάδα, υπολογισμένο με βάση την απόκλιση από τον μ.ό. ΕΕ, την περίοδο 2010-2019 κυμάνθηκε κατά μ.ό. σε περίπου 7% του ετήσιου ΑΕΠ, σωρευτικά περί τα 130 δισεκ. €. Το 2019 η **Ελλάδα κατατάσσεται ουραγός στην ΕΕ σε πάγιες επενδύσεις**, με μόλις 11,4% του ΑΕΠ, σε σχέση με 21,3% μ.ό. στην ΕΕ”⁹.

Η κάλυψη αυτού του **επενδυτικού κενού** αποτελεί έναν από τους μείζονες αναπτυξιακούς στόχους της χώρας και αναδεικνύει την ανάγκη μεγάλης αύξησης των επενδύσεων στην Ελλάδα στα επόμενα έτη. Το Σχέδιο Ανάπτυξης και σχετικές μελέτες εκτιμούν ότι τα ισχυρά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της Ελλάδας, σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, δημιουργούν τις δυνατότητες για διατηρήσιμους ρυθμούς ανάπτυξης, αρκεί να εφαρμοστεί μια **δέσμη συνεκτικών οικονομικών πολιτικών και μεταρρυθμίσεων**.

Η ανάγκη σημαντικής μεγέθυνσης του ύψους των επενδύσεων προκειμένου να ανακτηθεί το χαμένο έδαφος και να καλυφθεί η επενδυτική υστέρηση καθιστά αναγκαία την **αύξηση των κονδυλίων που διατίθενται στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων**, κάτι που είναι εφικτό μετά τη διασφάλιση μεγάλη πολύ σημαντικών δημόσιων πόρων από τα ευρωπαϊκά ταμεία.

Η **συγκριτική θεώρηση των 4 χρηματοδοτικών μέσων** προβάλλει τις εκ των προτέρων γνωστές διαφορές στη στόχευση και διάρθρωση μεταξύ Αναπτυξιακών Νόμων και ΕΣΠΑ, αναδεικνύει όμως και πρόσθετες ποσοτικές πληροφορίες, χρήσιμες για το μελλοντικό σχεδιασμό.

Συνοψίζοντας, τα **συμπεράσματα** που προκύπτουν από τα ποσοτικά δεδομένα των Αναπτυξιακών Νόμων 3908/2011 και (μέχρι σήμερα) του 4399/16, καθώς και των κρατικών ενισχύσεων μέσω των ειδικών δράσεων του ΕΣΠΑ 2007-2013 και (μέχρι σήμερα) του ΕΣΠΑ 2014-2020 τα οποία αναλύθηκαν στα προηγούμενα Κεφ. 2 και 3 και στον Πίνακα 4.1:

- Οι κρατικές ενισχύσεις μέσω των προγραμμάτων του δύο ΕΣΠΑ και των δύο τελευταίων Αναπτυξιακών Νόμων ανήλθαν **σε 8 δισεκ. €, μέχρι τώρα προκαλώντας μόχλευση ιδιωτικών κεφαλαίων επιπλέον 10 δισεκ. €**, ποσά που αντιστοιχούν σε λιγότερο από το 10% των επενδύσεων της τελευταίας δεκαετίας.
- Οι ενισχύσεις κατανέμονται σε ένα πολύ μεγάλο αριθμό έργων που στην περίπτωση των ΕΣΠΑ είναι πολλές φορές μεγαλύτερο σε σύγκριση με τους Αναπτυξιακούς Νόμους. Η διαφορά αυτή υποδηλώνει τον μεγάλο **κατακερματισμό των ενισχύσεων του ΕΣΠΑ** που κατευθύνονται κυρίως στη στήριξη της αναβάθμισης και του εκσυγχρονισμού του, δυσανάλογα μεγάλου σε σύγκριση με τα ευρωπαϊκά δεδομένα, αριθμού των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων.

---

⁹ Σχέδιο Ανάπτυξης για την Ελληνική Οικονομία (Επιτροπή Πισσαρίδη) ΤΕΛΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ 14 Νοεμβρίου 2020, Κεφ.1: Κύρια χαρακτηριστικά και τάσεις της ελληνικής οικονομίας

Πίνακας 4.1: Ποσοτικά δεδομένα των Αναπτυξιακών Νόμων 3908/11, 4399/16 και ΕΣΠΑ 2007-2013 και 2014-2020.

ΔΕΙΚΤΗΣ	Ν. 3908/11	Ν. 4399/16	ΕΣΠΑ 2007-13	ΕΣΠΑ 2014-20
Αριθμός έργων	1277	1316	54191	96268
Συνολικός προϋπολογισμός (εκ.€)	6099	3733	3563	4854
Συνολικές Ενισχύσεις (εκ.€)	1981	1281	2072	2741
Μέσο ύψος επένδυσης (χιλ.€)	4776	2837	66	50
Μέσο ύψος ενίσχυσης (χιλ.€)	1551	973	38	28
Ενισχύσεις ως ποσοστό επένδυσης	32%	34%	58%	56%
Συνολικές Επενδύσεις στη Μεταποίηση (εκ.€)	940	1461	692	736
Συνολικές Ενισχύσεις στη Μεταποίηση (εκ.€)	337	519	366	387
Συμμετοχή Μεταποίησης στο σύνολο ενισχύσεων	17%	40%	18%	14%
Συνολικές Επενδύσεις στο Εμπόριο (εκ.€)			1081	544
Συνολικές Ενισχύσεις στο Εμπόριο (εκ.€)			600	276
Συμμετοχή Εμπορίου στο σύνολο ενισχύσεων			29%	10%
Μέση ύψος ενισχύσεων ανά περιφέρεια (εκ. €)	152	99	159	211
Δείκτης περιφερειακής διασποράς ενισχύσεων*	23	21	35	52

* Στθρρίζεται στη μαθηματική επεξεργασία της διαφοράς της ανά περιφέρεια ενίσχυσης από την αντίστοιχη μέση τιμή

- Ως συνέπεια του προηγούμενου σημείου προκύπτει μία αντίστοιχη διαφορά και στο μέσο ύψος ενίσχυσης, που στην περίπτωση των Αναπτυξιακών Νόμων φθάνει το 1.5 εκ. € (Ν. 3908/11) ή προσεγγίζει το 1 εκ. € (Ν. 4399/16), ενώ στα ΕΣΠΑ κυμαίνεται μεταξύ 30 και 40 χιλ. €. Η διαφορά αυτή εκ των πραγμάτων περιορίζει σημαντικά το **αναπτυξιακό αποτύπωμα** των δράσεων των ΕΣΠΑ.
- Το μέσο ποσοστό ενίσχυσης είναι υψηλότερο στα ΕΣΠΑ κατά 20-25% σε σύγκριση με τους Αναπτυξιακούς Νόμους στους οποίους κυμαίνεται γύρω στο 33%. Αυτή η διαφορά συνεπάγεται **πολύ μικρότερη μόχλευση ιδιωτικών κεφαλαίων στα ΕΣΠΑ**, μειώνοντας και εξ αυτού του λόγου τις αναπτυξιακές επιπτώσεις των ενισχύσεων.
- Οι **συνολικές ενισχύσεις στον τομέα της Μεταποίησης** κυμαίνονται γύρω στα 350 εκ. €, σε όλα τα χρηματοδοτικά μέσα, με εξαίρεση τον Ν. 4399/16 όπου φθάνει τα 520 εκ. €. Το ποσοστό συμμετοχής του τομέα στο σύνολο των ενισχύσεων κυμαίνεται

αντίστοιχα μεταξύ 14% και 18%, με εξαίρεση και πάλι τον Ν. 4399/16 που φτάνει στο ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό του 40%.

- Οι κλάδοι του εμπορίου ως γνωστόν δεν ενισχύονται από τους Αναπτυξιακούς Νόμους. Στο ΕΣΠΑ 2014-20, οι επενδύσεις στους κλάδους του εμπορίου υποδιπλασιάζονται σε σύγκριση με την προηγούμενη προγραμματική περίοδο, ακόμη μεγαλύτερη είναι η υποχώρηση στο ύψος των ενισχύσεων, ενώ το ποσοστό συμμετοχής τους στο σύνολο των ενισχύσεων υποτριπλασιάζεται.
- Η κατανομή των ενισχύσεων στις περιφέρειες της χώρας διαφοροποιείται προφανώς ανάλογα και με το αναπτυξιακό προφίλ και το πληθυσμιακό μέγεθος κάθε περιφέρειας. Η μέση τιμή ενισχύσεων για τις 13 περιφέρειες της χώρας κυμαίνεται σε ένα επίπεδο της τάξης των 100-200 εκ.€. Από το σχεδιασμό όμως των Αναπτυξιακών Νόμων, το κριτήριο της περιφερειακής συνοχής έχει βαρύνοντα ρόλο στην κατανομή των ενισχύσεων, με συνέπεια πολύ μικρότερη διασπορά στο ύψος των ενισχύσεων, σε αντίθεση με τα ΕΣΠΑ που εμφανίζουν υψηλό δείκτη διασποράς και που όπως φάνηκε και στην ανάλυση πάνω από το 60% των ενισχύσεων διοχετεύεται σε 4-5 περισσότερο ανεπτυγμένες- περιφέρειες.

Ειδικότερα για τη μεταποίηση, παρά την αύξηση του ποσοστού συμμετοχής της στον ισχύοντα Αναπτυξιακό Νόμο, οι κρατικές ενισχύσεις δεν συνέβαλαν στην αποτροπή της συρρίκνωσης του τομέα και της αποβιομηχάνισης. Η Ελλάδα υστερεί σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες ως προς το μέγεθος του μεταποιητικού τομέα, ένα τομέα κατεχοχόν διεθνώς εμπορεύσιμων αγαθών και θετικών πολλαπλασιαστικών επιπτώσεων και στους άλλους τομείς και στην οικονομία συνολικά. Την περίοδο 2008-2019 η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία της μεταποίησης ως ποσοστό του ΑΕΠ ήταν 9,1% στην Ελλάδα, έναντι μέσου όρου 15,1% στην ΕΕ.

Οι εξαγωγές βιομηχανικών προϊόντων αυξάνονται τα τελευταία χρόνια, συνεχίζουν όμως να αποτελούν μικρό μέρος της οικονομίας και να υπολείπονται συστηματικά των αντίστοιχων εισαγωγών. Οι ελληνικές εξαγωγές βιομηχανικών προϊόντων το 2019 ήταν 9,2% του ΑΕΠ, ενώ ο μέσος όρος για εννέα ευρωπαϊκές χώρες πληθυσμιακά συγκρίσιμες με την Ελλάδα (Αυστρία, Βέλγιο, Βουλγαρία, Δανία, Ολλανδία, Ουγγαρία, Πορτογαλία, Σουηδία και Τσεχία) ήταν 38,2% σύμφωνα με τη Έκθεση της Επιτροπής Πισσαρίδη.

Ο ελληνικός μεταποιητικός τομέας έχει όμως σημαντικά περιθώρια ανάπτυξης και χρειάζεται τη στήριξη αυξημένου ύψους κρατικών ενισχύσεων. Η προοπτική αυτή συνδέεται με την κεντρική πολιτική της ΕΕ για αντιστροφή της πορείας αποβιομηχανοποίησης με τη πρόταση για «Μια Νέα Βιομηχανική Στρατηγική για την Ευρώπη» που προαναφέρθηκε, ώστε η Ελλάδα να μπορέσει να ανταποκριθεί στην επιδιωκόμενη «διττή μετάβαση», οικολογική και ψηφιακή, στην επίτευξη υψηλών ρυθμών ανάπτυξης και στην αύξηση της απασχόλησης με υποχώρηση του φαινομένου του «brain drain».

5. ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΦΟΡΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΝΟΜΩΝ

Στο κεφάλαιο αυτό έχουν συγκεντρωθεί **εκτιμήσεις και συμπεράσματα προηγούμενων μελετών, εκθέσεων και αναφορών των εκπροσώπων δημόσιων φορέων και οργανισμών¹⁰ καθώς και συλλογικών επαγγελματικών φορέων¹¹**, μελών της «Ομάδας Εργασίας στο Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων με αντικείμενο την Κατάρτιση Προδιαγραφών Νέας Επενδυτικής Πολιτικής» που συστήθηκε από τον Υπουργό κ.Αδ. Γεωργιάδη (ΑΠ Αριθ. Πρωτ.: 48553 – 15-05-2020) με Συντονιστή της Ομάδας Εργασίας τον Αναπλ. Υπουργό κ Νικ. Παπαθανάση.

Έργο της Ομάδας Εργασίας σύμφωνα με την απόφαση σύστασης ήταν:

- α) η αξιολόγηση προηγούμενων καθεστώτων ενισχύσεων στις ιδιωτικές επενδύσεις (Αναπτυξιακός Νόμος, ΕΣΠΑ, κλπ.),
- β) η εκτίμηση των τρεχουσών και μελλοντικών αναγκών και δυνατοτήτων της Ελληνικής οικονομίας όπως διαμορφώνονται και
- γ) ο καθορισμός προβλεπόμενων μέτρων πολιτικής για την διευκόλυνση των ιδιωτικών επενδύσεων, ιδιαίτερα μέσω ενός νέου απλού και λειτουργικού αναπτυξιακού νόμου.

Ακολουθούν οι εκτιμήσεις και τα συμπεράσματα των φορέων όσον αφορά τη μέχρι σήμερα εφαρμογή Αναπτυξιακών νόμων μετά την κωδικοποίηση τους από τον Ανάδοχο και την καταχώρηση τους στη συνέχεια σε διακριτές ενότητες.

Ο Ανάδοχος θα επεξεργαστεί βελτιωτικές προτάσεις και αλλαγές στα καθεστάτα των κρατικών ενισχύσεων που θα τις παρουσιάσει στο Παραδοτέο 2 της σύμβασης του (28/2/2021), τα περιεχόμενα του οποίου αναφέρονται στο Κεφ. 8 του παρόντος Παραδοτέου 1.

---

¹⁰ α) «ΣΧΟΛΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΝΟΜΟ», Γρ. Υφυπ. Έρευνας Τεχνολογίας Χρ. Δήμα, Ιουν.2020

β)ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΩΝ ΝΕΑΣ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ, Γεν. Γραμματεία Δημόσιων Επενδύσεων και ΕΣΠΑ

γ)ΝΕΑ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ – ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ / ΣΧΟΛΙΑ (Ιουν.2020), Γεν. Γραμματέας Έρευνας Τεχνολογίας κ. Κυριαζής, Ιουν.2020

δ)ΘΕΣΕΙΣ Υπηρεσιακής Γραμματέως ΥπΑνε και Ε. Βασιλικού

ε)Μελέτη αξιολόγησης προηγούμενων καθεστώτων ενισχύσεων στις ιδιωτικές επενδύσεις (Αναπτυξιακός Νόμος, ΕΣΠΑ), ΓΔΙΕ, ΜΟΔ, ΤΕΕ (α' σχέδιο κειμένου 15/6/2020)

στ)Enterprise Greece, 2020

ζ)ΚΕΠΕ, 2020

στ)ΜΟΔ, 2020

¹¹ Προτάσεις ΣΕΒ, ΤΕΕ, ΟΕΕ, ΕΒΕΑ, ΣΕΧΒ (2020)

Ενότητα 1: Αναπτυξιακοί Στόχοι – Στρατηγικές

- ✓ Τα υποβληθέντα επενδυτικά σχέδια περιλάμβαναν κυρίως δραστηριότητες χαμηλής προστιθέμενης αξίας και μικρής εξαγωγικής δυναμικής με αποτέλεσμα τον περιορισμό των πολλαπλασιαστικών ωφελειών για την εθνική οικονομία.
- ✓ Προκύπτει έλλειψη ξεκάθαρης μακροπρόθεσμης επενδυτικής στρατηγικής για ένα εξωστρεφές παραγωγικό μοντέλο με ενίσχυση της διεθνοποίησης και της ανάπτυξης των επιχειρήσεων σε νέες διεθνείς αγορές και της συμμετοχής τους (ή αναβάθμισης της θέσης τους) σε διεθνείς και ευρωπαϊκές αλυσίδες αξίας.
- ✓ Μη ικανοποιητικά κίνητρα για την προσαρμογή των επιχειρήσεων στις απαιτήσεις της 4ης βιομηχανικής επανάστασης, του ψηφιακού μετασχηματισμού και της «πράσινης ανάπτυξης».
- ✓ Μη ικανοποιητική συνεισφορά στην μείωση ή/και αναστροφή του brain drain και γενικότερα στην μείωση της ανεργίας, καθώς και στον περιορισμό των κοινωνικών και περιφερειακών ανισοτήτων.
- ✓ Τα υπάρχοντα κίνητρα δεν συντελούν στην ενίσχυση της διασύνδεσης μεταξύ έρευνας – παραγωγής και της συμμετοχής των επιχειρήσεων σε διεθνείς και ευρωπαϊκές αλυσίδες αξίας μέσω συνεργειών (διατομεακές ή/και διακλαδικές).
- ✓ Έλλειψη κατάλληλων κινήτρων που θα συντελούσαν στη μεγέθυνση των ΜΜΕ ως ένα κρίσιμο βήμα βελτίωσης της ανταγωνιστικότητάς τους.
- ✓ Η θέση της χώρας στους διεθνείς πίνακες κατάταξης ως προς την ανταγωνιστικότητα και το Doing Business δεν βελτιώθηκε.
- ✓ Σύμφωνα επίσης και με τα συμπεράσματα σχετικής μελέτης¹² συμπεραίνεται ότι:
  - είναι εξαιρετικά δύσκολο να εκτιμηθούν οι επιπτώσεις στην ανταγωνιστικότητα των ελληνικών επιχειρήσεων, επειδή σε κανέναν από τους προηγούμενους νόμους δεν προβλεπόταν η συλλογή των απαιτούμενων στοιχείων για τις επιδόσεις των επιχειρήσεων (αποδοτικότητα ιδίου κεφαλαίου, αποδοτικότητα απασχολούμενου κεφαλαίου, ξένα προς ίδια κεφάλαια, ίδια προς απασχολούμενα κεφάλαια, κύκλος εργασιών, μεικτό κέρδος, κέρδη προ φόρων, αποσβέσεις) πριν και μετά την υπαγωγή τους στις σχετικές διατάξεις των αναπτυξιακών νόμων
  - σύμφωνα με το δείγμα που χρησιμοποιήθηκε δεν προκύπτει εμφανής διαφορά/επίπτωση στην αναπτυξιακή πορεία των επιχειρήσεων. Για ορισμένους δείκτες (κύκλος εργασιών, κέρδη προ φόρων και αποσβέσεων) εμφανίζονται θετικές επιδράσεις του αναπτυξιακού νόμου ενώ για κάποιους άλλους (πχ αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων για τις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις) η επίπτωση είναι αντίθετη από την αναμενόμενη.

---

¹² «Τελική Μελέτη με θέμα την διερεύνηση των επιπτώσεων των αναπτυξιακών νόμων στην ανταγωνιστικότητα των ελληνικών επιχειρήσεων», Δήμητρα Ζάγκα, Γενική Διεύθυνση Ιδιωτικών Επενδύσεων Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης

Ενότητα 2: Πεδία εφαρμογής-Κατηγορίες ενισχύσεων

- ✓ Η μεταποίηση δεν στηρίχθηκε επαρκώς με αποτέλεσμα η συμμετοχή στο ΑΕΠ να έχει καθηλωθεί στο 9,1% (μέσος όρος στις χώρες της ΕΕ 15,1%).
- ✓ Έλλειψη στοχευμένων προκηρύξεων στον μεταποιητικό τομέα π.χ. 4^η βιομηχανική επανάσταση, υψηλή τεχνολογία, καινοτομία, ψηφιακός μετασχηματισμός, κυκλική οικονομία, εξοικονόμηση ενέργειας
- ✓ Στον ενεργειακό τομέα δεν δόθηκε προτεραιότητα σε νέους τομείς όπως καινοτόμες τεχνολογίες ανανεώσιμων πηγών, υβριδικές μονάδες και μονάδες αποθήκευσης ενέργειας, τεχνικές-υλικά ενεργειακής ανακαίνισης κτιρίων, παραγωγή συσκευών χαμηλής ενεργειακής κατανάλωσης, φιλικών προς το περιβάλλον οχημάτων και μέσων μεταφοράς και ηλεκτροκίνηση.
- ✓ Δεν έχει ενισχυθεί ο παραγωγικός τομέας που σχετίζεται με την υγεία (φαρμακοβιομηχανία, παραϊατρικά, παραφαρμακευτικά).
- ✓ Στον τουριστικό τομέα δεν ενισχύθηκαν ικανοποιητικά νέες μορφές δραστηριότητας.
- ✓ Μη ενεργοποίηση καθεστώτος: «Ενισχύσεις Καινοτομικού Χαρακτήρα για ΜΜΕ» και ενισχύσεων για “start up” επιχειρήσεις.
- ✓ Μη στήριξη συνεργασιών και δικτύσεων για τη δημιουργία οικονομιών κλίμακας με διατομεακές, διακλαδικές και διαπεριφερειακές συνέργειες, ανάπτυξη μηχανισμών, ενθάρρυνση συνεργατικών σχημάτων και ανταλλαγής γνώσης μεταξύ των επιχειρήσεων με συμμετοχή ιδιαίτερα δυναμικών ΜμΕ σε εθνικούς και περιφερειακούς συνεργατικούς μετασχηματισμούς από κοινού με μεγαλύτερες επιχειρήσεις και ερευνητικά κέντρα.
- ✓ Έλλειψη ενισχύσεων για υποστήριξη κέντρων καινοτομίας και γενικότερα παραγωγικών υποδομών (επιχειρηματικά πάρκα, μαρίνες, υδατοδρόμια, logistics, δίκτυα ηλεκτροπαραγωγής, ΑΠΕ, τεχνολογικά πάρκα, θερμοκοιτίδες, πόλοι καινοτομίας, εργαστήρια, συμβουλευτικοί και ελεγκτικοί φορείς, κέντρα σύνδεσης έρευνας-παραγωγής, οργανισμοί πιστοποίησης, δομές ανάπτυξης δεξιοτήτων).
- ✓ Έλλειψη ενισχύσεων για εξειδικευμένες και στοχευμένες δράσεις ανάπτυξης δεξιοτήτων/εξειδίκευσης ανθρώπινου δυναμικού καθώς και συμβουλευτικής υποστήριξης που συνδέονται με τις προτεραιότητες των Στρατηγικών Έξυπνης Εξειδίκευσης με κατάρτιση και εξειδίκευση ώστε οι ΜμΕ να καλύψουν τις ανάγκες που έχουν προσδιορίσει οι ίδιες μέσω της διαδικασίας επιχειρηματικής ανακάλυψης
- ✓ Δεν υπήρξε διαφοροποίηση/διεύρυνση των ενισχύσεων στις περιοχές σε κρίση και ειδικά, ενίσχυση μεταποιητικών επιχειρήσεων σε περιοχές που έχουν πληγεί υπέρμετρα από την κρίση με αυξημένες ενισχύσεις σε νομούς με σημαντική από-επένδυση.
- ✓ Το χαμηλό κάτω όριο ύψους ενισχυόμενου προϋπολογισμού ανά επενδυτικό σχέδιο αποτελεί αντικίνητρο στη μεγέθυνση και οδηγεί σε μειωμένη αποτελεσματικότητα με τον κατακερματισμό των ενισχύσεων και αυξημένο διαχειριστικό φόρτο λόγω της πληθώρας επενδυτικών σχεδίων μικρού ύψους, ιδιαίτερα στις προκηρύξεις με τη συγκριτική αξιολόγηση.

Ενότητα 3: Όροι ένταξης

- ✓ Κύριο κριτήριο ένταξης θα πρέπει να είναι η επίτευξη στόχων, αποτελεσμάτων και επιπτώσεων με επενδυτικά κριτήρια: Δείκτες αξιολόγησης / αποτελέσματος/ απόδοσης (ROI, προστιθέμενη αξία, αύξηση κύκλου εργασιών, αύξηση εξαγωγών, μεγέθυνση επιχείρησης, πατέντες, προϊόντα καινοτομίας, απασχόληση/δεξιότητες).
- ✓ Θα πρέπει να αναθεωρηθεί το όριο για τη δυνατότητα πιστοποίησης μέσω διοικητικού ελέγχου (μέχρι και ποσοστού 80% υλοποίησης επενδυτικού σχεδίου)
- ✓ Θεωρείται σημαντικό για τη χρηματοδότηση μιας επένδυσης το να αυξηθεί το ποσοστό προκαταβολής της επιχορήγησης (μέχρι 80% της εγκριθείσας επιχορήγησης) και η καταβολή του 50% της επιχορήγησης χωρίς διενέργεια ελέγχου αλλά μόνο με υποβολή παραστατικών
- ✓ Δεν ενεργοποιήθηκε ο λογαριασμός escrow account για τη διευκόλυνση της χρηματοδότησης.
- ✓ Γενικά εκτιμάται ότι ήταν περιορισμένη η μόχλευση επενδυτικών κεφαλαίων, οι δε όροι ένταξης και οι γενικότεροι κανόνες εφαρμογής των κρατικών ενισχύσεων εστιάζουν κυρίως στην φάση της υλοποίησης και όχι στα μακροχρόνια αποτελέσματα των επενδυτικών σχεδίων.

Ενότητα 4: Συστήματα διαχείρισης

- ✓ Διαπιστώνονται δυσκολίες και προβλήματα στην παρακολούθηση της πορείας των επενδυτικών σχεδίων λόγω της ανεπαρκούς λειτουργίας του ΠΣΚΕ με αποτέλεσμα την έλλειψη δυνατότητας διαχείρισης μέσω του ΠΣΚΕ του συνόλου των πληροφοριών και στοιχείων σε όλα τα στάδια, από την υποβολή μιας επενδυτικής πρότασης μέχρι και την λήξη των μακροχρόνιων υποχρεώσεων. Δεν υπάρχει επαρκής διασύνδεση ΠΣΚΕ με άλλα πληροφοριακά συστήματα πχ Εργάνη και Taxisnet. Χρειάζεται υποστήριξη του Πληροφοριακού Συστήματος με Developers και HelpDesk.
- ✓ Οι προκηρύξεις των καθεστώτων δεν γίνονται σε προκαθορισμένες χρονικές περιόδους.
- ✓ Ως προς την αξιολόγηση των προτάσεων ένταξης επενδυτικών σχεδίων η Συγκριτική Αξιολόγηση είναι χρονοβόρα και θα πρέπει να προτιμάται η Άμεση Αξιολόγηση.
- ✓ Υπάρχουν μεγάλες χρονικές αποκλίσεις στην κατανομή των χρηματοδοτήσεων μέσω ΠΔΕ με τον πίνακα των ενταγμένων έργων και μεσολαβεί μεγάλο χρονικό διάστημα για την εκταμίευση των επιχορηγήσεων.
- ✓ Δεν έχουν υιοθετηθεί επαρκώς οι εφαρμογές ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στην αξιολόγηση, πορεία υλοποίησης, πορεία ενδιάμεσων και τελικών ελέγχων – πορεία εκταμιεύσεων, διαρκή πληροφόρηση, “Visibility” στο διαδίκτυο: προκειμένου να γίνουν πιο αποτελεσματικές οι διαδικασίες ελέγχων/παρακολούθησης της υλοποίησης των επενδυτικών σχεδίων.
- ✓ Χρειάζονται βελτιωτικές ρυθμίσεις ενίσχυσης της αποτελεσματικότητας του διαχειριστικού και ελεγκτικού μηχανισμού εφαρμογής του Αναπτυξιακού Νόμου και ειδικότερα σε θέματα χρονικού προγραμματισμού, αιχμών διοικητικής επιβάρυνσης,

πιστοποίησης, διοικητικών/επιτόπιων ελέγχων και δειγματοληψίας, outsourcing, κινήτρων, διαχειριστικών δεικτών.

- ✓ Υπάρχει πολυπλοκότητα κανόνων λόγω της εξειδίκευσης διατάξεων με επιπρόσθετες υπουργικές αποφάσεις (περισσότερες από 30) και δευτερογενή νομοθεσία, με αποτέλεσμα την αύξηση του διοικητικού κόστους των επιχειρήσεων.

Ενότητα 5: Χρονικές αποκλίσεις

Ένα πρόβλημα που έχει αναδειχθεί από πολλούς εμπλεκόμενους (υπηρεσίες και φορείς) είναι ο πολύ μεγάλος χρόνος που προκύπτει από την υποβολή της αίτησης μέχρι την δημοσίευση της σχετικής απόφασης ένταξης/υπαγωγής ενός επενδυτικού σχεδίου στα καθεστώτα ενισχύσεων των Αναπτυξιακών Νόμων. Όπως φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα¹³, ο μέσος χρόνος κυμαίνεται μεταξύ 646 και 710 ημερών (20 έως 24 μήνες), ενώ για 5% των αιτημάτων ξεπερνάει ακόμα και τα 2 έτη.

Μεγάλες καθυστερήσεις καταγράφονται και στον έλεγχο και την όλη διαδικασία ολοκλήρωσης των επενδυτικών σχεδίων, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του ίδιου πίνακα και αφορούν επενδυτικά σχέδια του ν.3908/11. Αν και τα επενδυτικά σχέδια έχουν σημαντικό ελεγκτικό αντικείμενο, μεγάλες καθυστερήσεις προκύπτουν ήδη από το στάδιο ορισμού των οργάνων ελέγχου.

Χρονικό Διάστημα (σε ημέρες) από:				
	Υποβολή Αίτησης Υπαγωγής έως Έκδοση Απόφασης Υπαγωγής			Υποβολή Αιτήματος Έλεγχου έως Ολοκλήρωση
Καθεστώτα Στατιστικά	N.4399 – «Γενική Επιχειρη- ματικότητα»	N.4399 – «Ενισχύσεις Μηχανολογικό ύ Εξοπλισμού»	N.4399 – «Νέες Ανεξάρτητες ΜΜΕ»	N.3908/11
Πλήθος Αιτημάτων	300	112	134	315
50% των αιτημάτων	>644	> 638	> 702	>426
Μέσος Χρόνος	646	651	710	536
5% των αιτημάτων	> 736	>774	>791	>1.295
	Δείκτης : Αριθμός αιτημάτων/μέσο χρόνο			
	0,46	0,17	0,18	0,55

¹³ Πηγή: Μελέτη αξιολόγησης προηγούμενων καθεστώτων ενισχύσεων στις ιδιωτικές επενδύσεις (Αναπτυξιακός Νόμος, ΕΣΠΑ), ΓΔΙΕ, ΜΟΔ, ΤΕΕ

Οι μεγάλες καθυστερήσεις αποδίδονται:

- ✓ στις πολυδαίδαλες και χρονοβόρες διαδικασίες, την εκτεταμένη γραφειοκρατία και το μεγάλο αριθμό των απαιτούμενων δικαιολογητικών σε όλα τα στάδια υποβολής, έγκρισης και ελέγχου,
- ✓ την μη τήρηση των δεσμευτικών προθεσμιών,
- ✓ την ύπαρξη ρυθμιστικών εμποδίων από διάφορες εμπλεκόμενες υπηρεσίες (πχ για χορήγηση αδειών, περιβαλλοντικές εγκρίσεις, ΓΕΜΗ κλπ), με αποτέλεσμα την επιβράδυνση και σε μερικές περιπτώσεις ακύρωση των επενδυτικών σχεδίων
- ✓ στις συχνές παρατάσεις στην υποβολή προτάσεων.

Οι αρνητικές επιπτώσεις των καθυστερήσεων ως προς το επιδιωκόμενο αναπτυξιακό αποτέλεσμα είναι προφανείς. Υπάρχουν επίσης συνέπειες των καθυστερήσεων με επιβαρύνσεις των επιχειρήσεων με πρόσθετο κόστος δανεισμού για την υλοποίηση των επενδυτικών τους σχεδίων για τη αποφυγή απαξίωσης τους και απώλειας των ευκαιριών βελτίωσης της θέσης που επιδιώκουν να πετύχουν στην αγορά με τα συγκεκριμένα επενδυτικά τους σχέδια. Σε αυτές τις συνθήκες, πολλές επιχειρήσεις αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τα επενδυτικά τους σχέδια.

Ενότητα 6: Συντονισμός- Συνέργειες με άλλα χρηματοδοτικά μέσα

- ✓ Δεν υπάρχει ενιαίο προγραμματικό πλαίσιο κινήτρων και ενιαίος επενδυτικός σχεδιασμός με εναρμόνιση, συντονισμό και συμπληρωματικότητα όλων των πλαισίων παροχής κινήτρων για τις ιδιωτικές επενδύσεις ανεξαρτήτως της πηγής προέλευσης των πόρων. Αποτέλεσμα, ο κατακερματισμός των διαθέσιμων πόρων και φαινόμενα επικαλύψεων.
- ✓ Σε κάποιες περιπτώσεις οι ίδιες κατηγορίες ενισχύσεων μέσω διαφορετικών προγραμμάτων λειτουργούν ανταγωνιστικά λόγω διαφορετικών ποσοστών επιχορήγησης.
- ✓ Τα χρηματοδοτικά εργαλεία δεν είναι κατάλληλα προσαρμοσμένα στις εκάστοτε ανάγκες των επιχειρήσεων (π.χ. χρηματοδοτικά εργαλεία για νεοφυείς επιχειρήσεις ή ΜμΕ, φορολογικές ελαφρύνσεις για τα πρώτα έτη, εργαλεία ανάπτυξης του παραγωγικού ιστού μετά την κρίση που προκάλεσε η πανδημία, υπερ-αποσβέσεις, καθεστώτα απαλλαγής ΦΠΑ).
- ✓ Τα υπάρχοντα κίνητρα που αφορούν φορολογική πολιτική, σταθερότητα φορολογικού πλαισίου, εργοδοτικές εισφορές, επιχορηγήσεις επιτοκίων δεν είναι αρκετά ελκυστικά ή/και δεν καλύπτουν ορισμένους τομείς και απαιτείται επαναπροσδιορισμός τους λαμβάνοντας υπ' όψη τις συνθήκες που διαμορφώνονται λόγω της πανδημίας.
- ✓ Έμφαση στον έλεγχο της οικονομικής δυνατότητας κάλυψης της ίδιας συμμετοχής των επιχειρήσεων, ώστε να μην εμφανίζονται φαινόμενα αδυναμίας υλοποίησης επενδυτικών σχεδίων εξ αυτού του λόγου.
- ✓ Είναι σημαντικές οι καθυστερήσεις και οι δυσκολίες πρόσβασης σε χρηματοδότηση (τραπεζική ή/και οι δόσεις ενισχύσεων αναπτυξιακού νόμου) με αποτέλεσμα την

δημιουργία ασφυκτικών συνθηκών έλλειψης ρευστότητας και αναστολή επενδυτικών σχεδίων λόγω προβλημάτων ρευστότητας.

6. ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ ΚΑΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Σε αυτό το κεφάλαιο πραγματοποιείται μια αποτύπωση των τάσεων σε μεγέθη και δείκτες της ελληνικής οικονομίας, όπως επίσης των τομέων της Βιομηχανίας και του Εμπορίου, στην περίοδο 2008-2018 ή 2008-2019, ανάλογα με τη διαθεσιμότητα των στοιχείων. **Στα μεγέθη και τους δείκτες περιλαμβάνονται βασικά οικονομικά μεγέθη** (π.χ. προστιθέμενη αξία παραγωγής, επενδύσεις, κατηγορίες πάγιου κεφαλαίου), ορισμένα τα οποία σχετίζονται με το εργατικό δυναμικό και τις δεξιότητές του, όπως επίσης με τη διαδικασία παραγωγής καινοτομιών (π.χ. δαπάνες E&A ως ποσοστό του κύκλου εργασιών).

Για την εξέταση των βασικών οικονομικών μεγεθών χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία κυρίως από τη Eurostat (National Accounts, Labour Force Statistics, Structural Business Statistics). Αυτά τα στοιχεία θεωρούνται χρήσιμα για την **αποτύπωση της τρέχουσας κατάστασης και των αναγκών της ελληνικής οικονομίας και των τομέων της Βιομηχανίας και του Εμπορίου**. Επίσης, μπορούν να συμβάλλουν **στον εντοπισμό των αιτιών υστέρησης σε ανταγωνιστικότητα και παραγωγικότητα** της εγχώριας οικονομίας των συγκεκριμένων τομέων. Επιπλέον, μπορούν να αξιοποιηθούν για τη **συσχέτιση των αναγκών και των υστερήσεων με προτεραιότητες και στόχους πολιτικών της ΕΕ για την Προγραμματική Περίοδο 2021-2027**.

6.1 ΤΑΣΕΙΣ ΣΤΟ ΠΡΟΪΟΝ (ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ)

Στην πρώτη ενότητα παρουσιάζονται βασικά οικονομικά μεγέθη για την ελληνική οικονομία, όπως επίσης του τομείς της Βιομηχανίας και του Εμπορίου. Παράλληλα, πραγματοποιείται σύγκριση των εγχώριων επιδόσεων, όπως επίσης των επιδόσεων των τομέων, με άλλες χώρες μέλη της ΕΕ.

Συγκεκριμένα, η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία παραγωγής (ΑΠΑ) στο σύνολο της ελληνικής οικονομίας, δηλαδή το ΑΕΠ χωρίς τις επιδοτήσεις και με την προσθήκη των φόρων που πληρώνουν οι επιχειρήσεις, υποχώρησε κατά μέσο όρο στην περίοδο 2008-2018 με μέσο ρυθμό 2,3%, εξαιτίας της πολυετούς διαδικασίας οικονομικής προσαρμογής. Αυτός ο ρυθμός ήταν αρκετά δυσμενέστερος σε σύγκριση με άλλες χώρες στην περιφέρεια της Ευρωζώνης οι οποίες εφάρμοσαν παρόμοια προγράμματα¹⁴ (1,0%), όπως επίσης έναντι του πυρήνα της Ευρωζώνης¹⁵ (0,8%). Όπως φαίνεται στο Σχήμα 6.1, ενώ κατά μέσο όρο και οι υπόλοιπες χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης παρουσίαζαν υφεσιακές τάσεις στην περίοδο 2009-2013 (με εξαίρεση το 2010), από το 2014 εισήλθαν σε μια φάση ανάκαμψης, ταχύτερη από

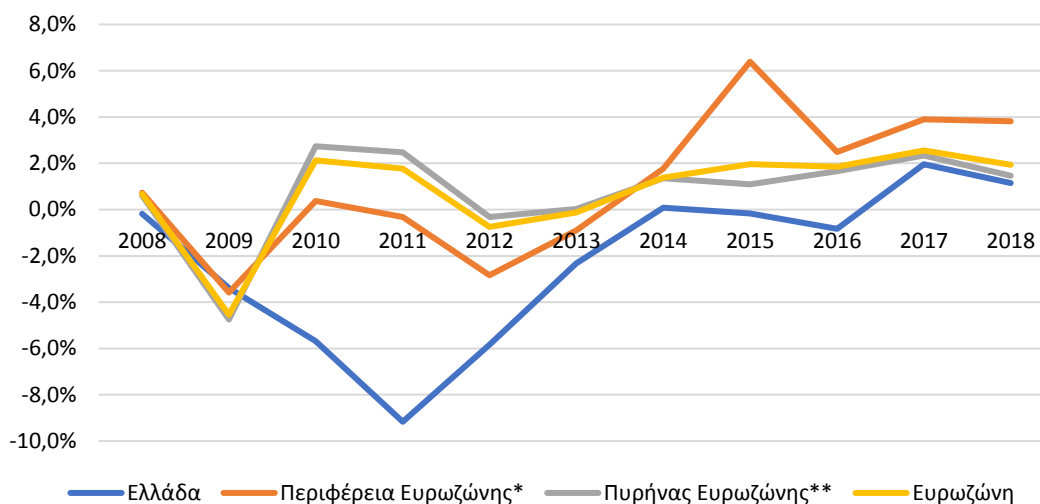
¹⁴ Πορτογαλία, Ιρλανδία, Κύπρος, Ισπανία

¹⁵ Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Ολλανδία

τον πυρήνα της Ευρωζώνης και το μέσο όρο αυτής. Ακολούθως, η παραγωγική υστέρηση της Ελλάδας σε σύγκριση με τους κύριους ανταγωνιστές στην περιφέρεια της Ευρώπης διευρύνθηκε στην εξεταζόμενη περίοδο, καθώς και με το μέσο όρο αυτής.

Διάγραμμα 6.1: Εξέλιξη εγχώριας Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας Παραγωγής (τιμές 2015)

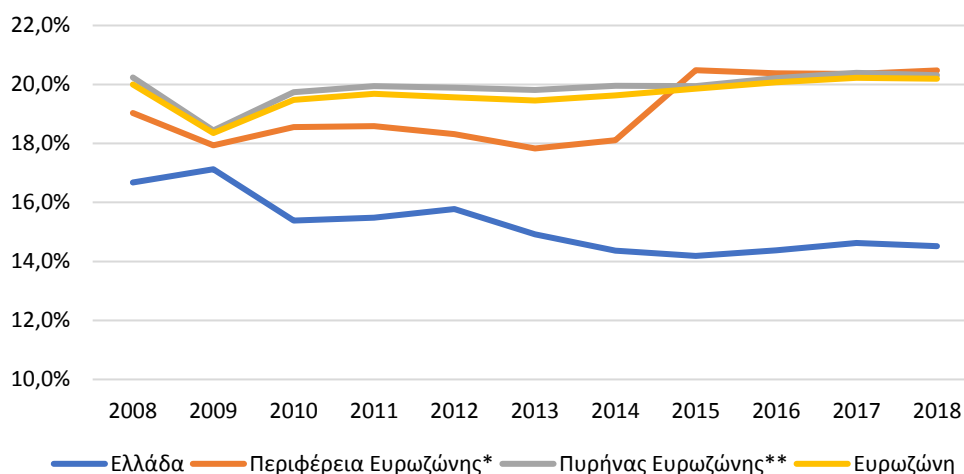
*Ιρλανδία, Ισπανία, Κύπρος, Πορτογαλία, ** Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Ολλανδία
 Πηγή: National Accounts, Eurostat

Ταυτόχρονα με την υποχώρηση της εγχώριας ΑΠΑ στην περίοδο 2008-2018, **το προϊόν του τομέα της Βιομηχανίας περιορίστηκε στην Ελλάδα ταχύτερα από αυτή**, με μέσο ρυθμό 4,3%. Αντιθέτως, **στην περιφέρεια της Ευρωζώνης, το προϊόν της Βιομηχανίας αυξήθηκε ταχύτερα από την εγχώρια ΑΠΑ**, ενώ ελαφρώς βραδύτερη αυτής ήταν η άνοδός του στον **πυρήνα της Ευρωζώνης**. Ακολούθως, το μερίδιο της Βιομηχανίας στο ΑΕΠ υποχώρησε από το 16,7% το 2008 στο 14,5% το 2018, ενώ την ίδια περίοδο, στην περιφέρεια της Ευρωζώνης, διευρύνθηκε από το 19,0% στο 20,5% (Σχήμα 6.2). **Η σημαντικότητα της Βιομηχανίας στον πυρήνα της Ευρωζώνης για την οικονομία της δεν μεταβλήθηκε**, παρουσιάζοντας μικρή διακύμανση γύρω από το 20%. Επισημαίνεται πως **από το 2015 η συμβολή της Βιομηχανίας στις χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης είναι παρόμοια ή υψηλότερη με τις χώρες του πυρήνα της**, γεγονός που αναδεικνύει όχι μόνο την ενίσχυση του ρόλου του τομέα στην πρώτη ομάδα κρατών, αλλά και **τη δυνατότητά τους σταδιακά να ανταγωνιστούν τις πλέον ισχυρές βιομηχανικά χώρες της Ευρώπης**. Αντιθέτως, η **Ελλάδα παρουσίασε τάση αποβιομηχάνισης και διέυρυνε το χάσμα της από την Ευρωζώνη**.

Σε ότι αφορά τις αντίστοιχες εξελίξεις στον **τομέα του Εμπορίου**, και σε αυτόν **το προϊόν πλήγηκε περισσότερο εγχωρίως σε σύγκριση με το σύνολο της ΑΠΑ**, καθώς περιορίστηκε κατά μέσο όρο κατά 4,0% στην περίοδο 2008-2018, **εξέλιξη που αντανακλά την έντονη εξασθένιση της εγχώριας ζήτησης** (κατανάλωση και επενδύσεις) στην περίοδο των προγραμμαμάτων οικονομικής προσαρμογής (Σχήμα 6.3). Αντιθέτως, και πάλι **στην περιφέρεια της Ευρωζώνης ο τομέας του Εμπορίου ενισχύθηκε περισσότερο από το σύνολο της εγχώριας δραστηριότητας**, με μέσο ρυθμό 1,5%. Ταχύτερη της εγχώριας ήταν η διεύρυνση

του προϊόντος στο Εμπόριο και στον πυρήνα της Ευρωζώνης. Ως αποτέλεσμα αυτών των τάσεων, ενώ η σημασία του τομέα του Εμπορίου για την ελληνική οικονομία ήταν το 2008 σαφώς μεγαλύτερη από ότι σε αμφότερες την περιφέρεια και τον πυρήνα της Ευρωζώνης (14,3% της εγχώριας ΑΠΑ, έναντι 11,3% και 10,4%), το 2018 βρισκόταν στο ίδιο επίπεδο με εκείνο στην περιφέρειά της (11,7% έναντι 11,8%), ενώ και η απόσταση από τον πυρήνα της είχε περιοριστεί αισθητά (10,8% της ΑΠΑ).

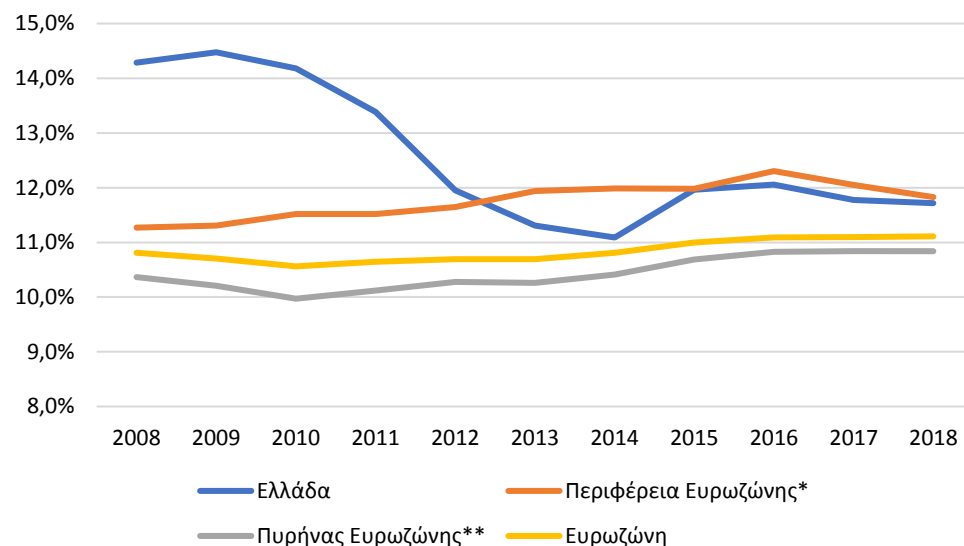
Σχήμα 6.2: Εξέλιξη μεριδίου Βιομηχανίας στην εγχώρια Προστιθέμενη Αξία Παραγωγής (τιμές 2015)

*Ιρλανδία, Ισπανία, Κύπρος Πορτογαλία, ** Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Ολλανδία

Πηγή: National Accounts, Eurostat

Σχήμα 6.3: Εξέλιξη μεριδίου Εμπορίου στην εγχώρια Προστιθέμενη Αξία Παραγωγής (τιμές 2015)

*Ιρλανδία, Ισπανία, Κύπρος Πορτογαλία, ** Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Ολλανδία

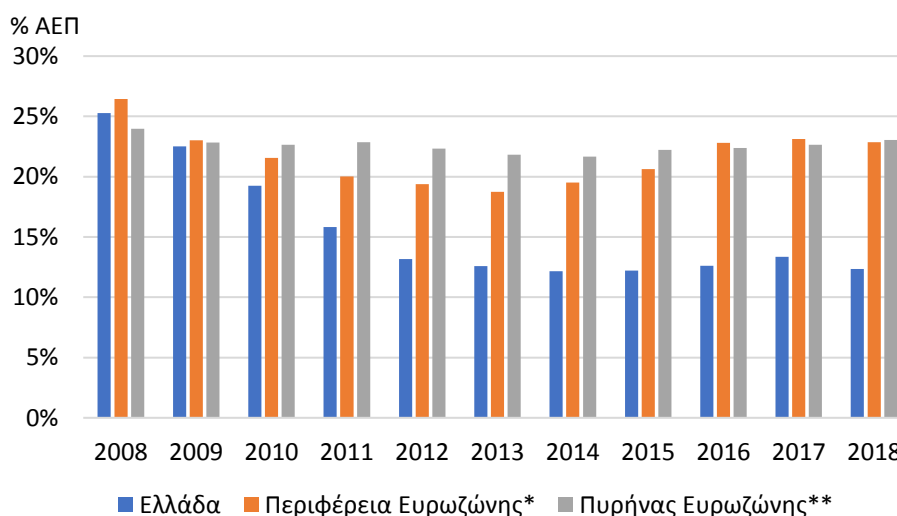
Πηγή: National Accounts, Eurostat

- Το προϊόν του τομέα της Βιομηχανίας περιορίστηκε στην Ελλάδα ταχύτερα από την εγχώρια προστιθέμενη αξία το 2008-2018. Αντιθέτως, στην περιφέρεια της Ευρωζώνης, το προϊόν της αυξήθηκε ταχύτερα από την εγχώρια ΑΠΑ, ενώ ελαφρώς βραδύτερη αυτής ήταν η άνοδός του στον πυρήνα της Ευρωζώνης.
- Η συμβολή της Βιομηχανίας στις χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης είναι πλέον παρόμοια ή υψηλότερη με τις χώρες του πυρήνα της, αναδεικνύοντας τη δυνατότητα σταδιακά η βιομηχανία των πρώτων να ανταγωνιστεί αυτή στις δεύτερες
- Και στον τομέα του Εμπορίου το προϊόν πλήγηκε περισσότερο εγχωρίως σε σύγκριση με το σύνολο της ΑΠΑ, ενώ στην περιφέρεια της Ευρωζώνης, όπως και στον πυρήνα της, ο τομέας του Εμπορίου ενισχύθηκε περισσότερο από την εγχώρια δραστηριότητα
- Ενώ η σημασία του τομέα του Εμπορίου για την ελληνική οικονομία ήταν το 2008 σαφώς μεγαλύτερη από ότι σε αμφότερες την περιφέρεια και τον πυρήνα της Ευρωζώνης, το 2018 βρισκόταν στο ίδιο επίπεδο με εκείνο στην περιφέρειά της, με την απόσταση από τις μεγαλύτερες οικονομίες να περιορίζεται αισθητά

6.2 ΤΑΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

Το 2008, στην εκκίνηση της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, η ένταση του σχηματισμού πάγιου κεφαλαίου στην Ελλάδα ήταν υψηλότερη από τον πυρήνα της Ευρωζώνης (25,3% έναντι 24,0% του ΑΕΠ, Σχήμα 6.4), αλλά ελαφρώς χαμηλότερη από το μέσο όρο στην περιφέρειά της (26,4%). Κατόπιν, έως το 2014, ο σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου ως ποσοστό του ΑΕΠ υποχωρούσε εγχωρίως συνεχώς, με αποτέλεσμα να διαμορφωθεί στο τελευταίο έτος αυτής της περιόδου χαμηλότερα από το ήμισυ του επιπέδου το 2008, μόλις στο 12,2%. Έκτοτε και έως το 2018 διακυμαίνεται ελαφρώς ανώτερα από αυτό το επίπεδο. Έτσι, **το 2018 ο σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου στην Ελλάδα δεν ξεπέρασε το 12,3% του ΑΕΠ**, υστερώντας σε σύγκριση με την περιφέρεια της Ευρωζώνης **κατά 10,5 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ και έναντι του μέσου όρου του πυρήνα της οριακά περισσότερο, κατά 10,8 π.μ.**

Σχήμα 6.4: Σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου σε επίπεδο χώρας (% ΑΕΠ, τιμές 2015)

*Ιρλανδία, Ισπανία, Κύπρος Πορτογαλία, ** Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Ολλανδία

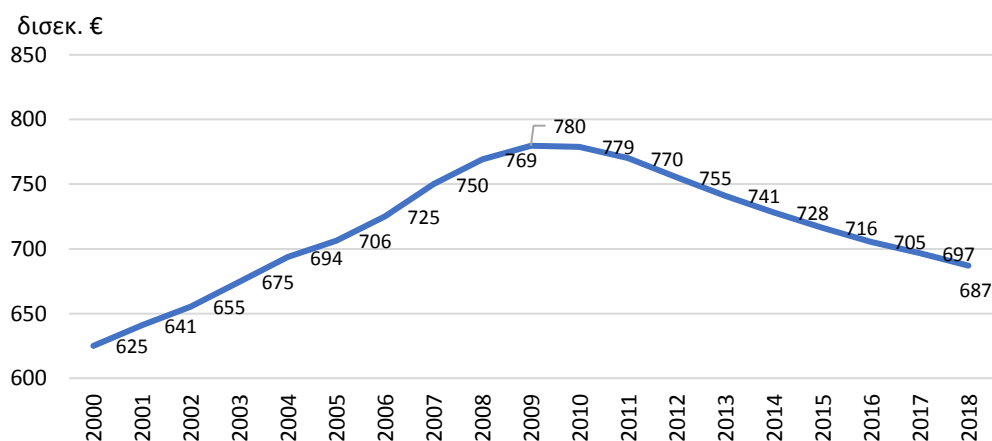
Πηγή: National Accounts, Eurostat

Σύμφωνα με στοιχεία της βάσης AMECO της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ως αποτέλεσμα της ραγδαίας υποχώρησης του σχηματισμού πάγιου κεφαλαίου, αυτός δεν επαρκεί από το 2010 για την κάλυψη των αποσβέσεων του αποθέματος πάγιου κεφαλαίου, με αποτέλεσμα αυτό να υποχωρεί (Σχήμα 6.5). Δηλαδή, **από το 2010 υφίσταται από-επένδυση στην Ελλάδα**, για πρώτη φορά τουλάχιστον από το 1960, η οποία έως το **2018 έφτασε το 11,9% του αποθέματος πάγιου κεφαλαίου το 2010**. Αυτό το γεγονός αναδεικνύει την ανάγκη μεγάλης αύξησης των επενδύσεων στην Ελλάδα στα επόμενα έτη.

Μεταξύ των κατηγοριών πάγιου κεφαλαίου, **μόνο τα Πνευματικά δικαιώματα βρέθηκαν στο τέλος της εξεταζόμενης περιόδου σε επίπεδο υψηλότερο από ότι στην αρχή της**, ωστόσο αυτό επιτεύχθηκε προς το τέλος της, από το 2017 (σωρευτική άνοδος +9,2%). Μεταξύ των υπόλοιπων κατηγοριών, **στις Κατοικίες και τα Λοιπά μηχανήματα-εξοπλισμό¹⁶ σημειώθηκε η ισχυρότερη συρρίκνωση**, συνολικά κατά 92,4% και 63,7% (Σχήμα 6.6). Η μεγάλη πτώση στην πρώτη κατηγορία διαδέχθηκε μια περίοδο ταχύρρυθμης αύξησης των επενδύσεων σε κατοικίες, ενώ η υποχώρηση στα Λοιπά μηχανήματα-εξοπλισμός θεωρείται πως **αντανακλά την αποβιομηχάνιση στην Ελλάδα στην περίοδο οικονομικής προσαρμογής**, καθώς σε αυτή την κατηγορία κατατάσσεται η πλειονότητα των βιομηχανικών επενδύσεων. Επομένως, αυτή η υστέρηση έναντι του διεθνούς ανταγωνισμού που προκλήθηκε από την έντονη κάμψη πρέπει να καλυφθεί στα προσεχή έτη.

Ακολούθησαν σε μείωση η κατηγορία Καλλιεργημένων βιολογικών πόρων (σωρευτική πτώση 53,2%), που έχει πολύ μικρό μερίδιο στο σχηματισμό πάγιου κεφαλαίου, ο Μεταφορικός εξοπλισμός (-47,7%) και ο εξοπλισμός σε ΤΠΕ (-45,4%). **Η μικρότερη μεταβολή μεταξύ όσων κατηγοριών πάγιου κεφαλαίου παρουσίασαν υποχώρηση σημειώθηκε στα Άλλα κτίρια και κατασκευές (-38,7%).**

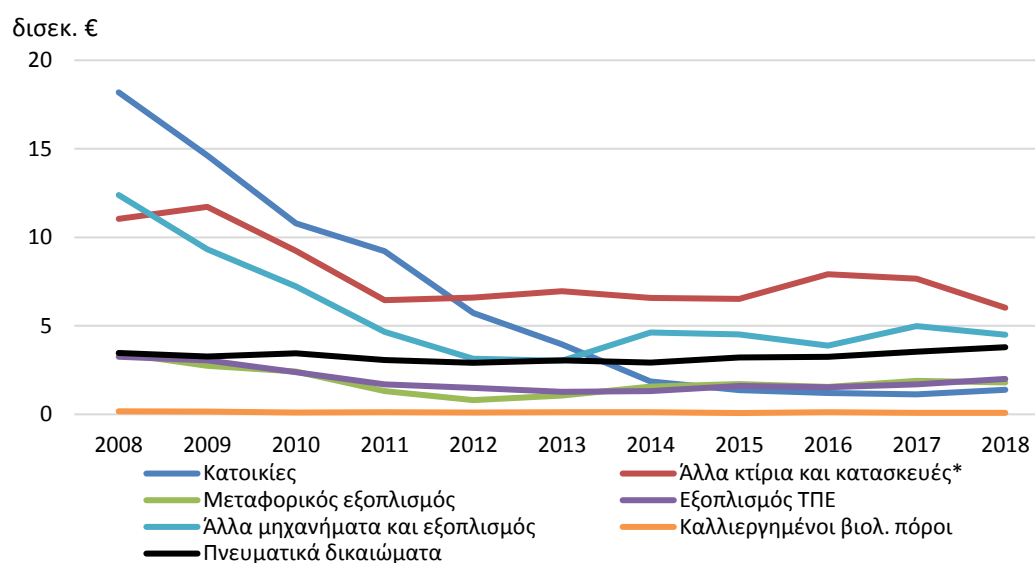
Σχήμα 6.5: Καθαρό απόθεμα πάγιου κεφαλαίου Ελλάδας (τιμές 2015)

Πηγή: AMECO database, Ευρωπαϊκή Επιτροπή

¹⁶ Δεν περιλαμβάνεται ο εξοπλισμός σε Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών

Σχήμα 6.6: Εξέλιξη κατηγοριών πάγιου κεφαλαίου (τιμές 2015)

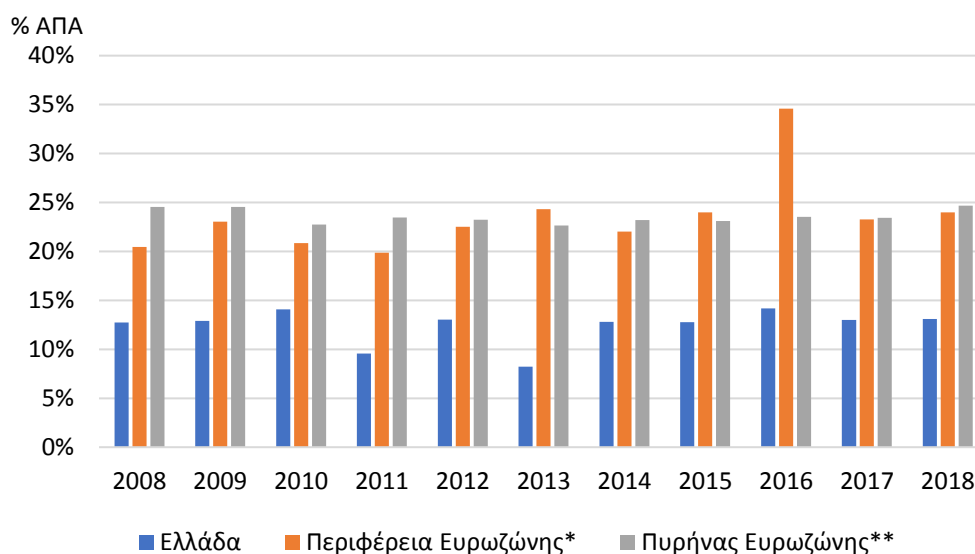
*Περιλαμβάνονται τα δημόσια έργα, τα βιομηχανικά και εμπορικά κτίρια, τα ξενοδοχεία, τα κτίρια γραφείων και λοιπά μη οικιστικά κτίρια

Πηγή: National Accounts, Eurostat

Ειδικά στον τομέα της Βιομηχανίας, οι επενδύσεις ως ποσοστό του προϊόντος του κλάδου (προστιθέμενη αξία παραγωγής) **υπολείπονταν διαχρονικά σημαντικά του μέσου όρου, τόσο στην περιφέρεια της Ευρωζώνης, όσο και στον πυρήνα της, γεγονός το οποίο θεωρείται πως ερμηνεύει ένα μέρος της υστέρησης του τομέα εγχωρίως ως προς τη συμβολή του στο ΑΕΠ**, σε σύγκριση με τα δύο σύνολα κρατών. Το 2008 διαμορφώθηκαν εγχωρίως στο 12,7%, έναντι 20,4% στις χώρες της περιφέρειας και 24,5% στον πυρήνα (Σχήμα 6.7).

Στη συνέχεια της εξεταζόμενης περιόδου το επίπεδο των επενδύσεων στη Βιομηχανία εγχωρίως παρουσίασε διακυμάνσεις, υποχωρώντας στη χαμηλότερη τιμή του το 2013 (8,2%). Έκτοτε, οι επενδύσεις βρίσκονται ελαφρώς **υψηλότερα από ότι το 2008 και το 2018 έφτασαν το 13,1% της ΑΠΑ. Επομένως, παρά την εξασθένηση της δραστηριότητας στον τομέα της βιομηχανίας, η ροπή προς επενδύσεις, προσεγγιζόμενη από την αναλογία τους στο προϊόν, δεν υποχώρησε, αντιθέτως ενισχύθηκε ελαφρώς.** Πάρα ταύτα, όπως φάνηκε από την ανάλυση σε επίπεδο χώρας, το απόλυτο επίπεδο των επενδύσεων σε λοιπά μηχανήματα και εξοπλισμό μειώθηκε έντονα και δεν επαρκεί προκειμένου να διατηρήσει και να ενισχύσει τη διεθνή ανταγωνιστικότητα της ελληνικής βιομηχανίας.

Σχήμα 6.7: Σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου στη Βιομηχανία (% ΑΠΑ, τιμές 2015)

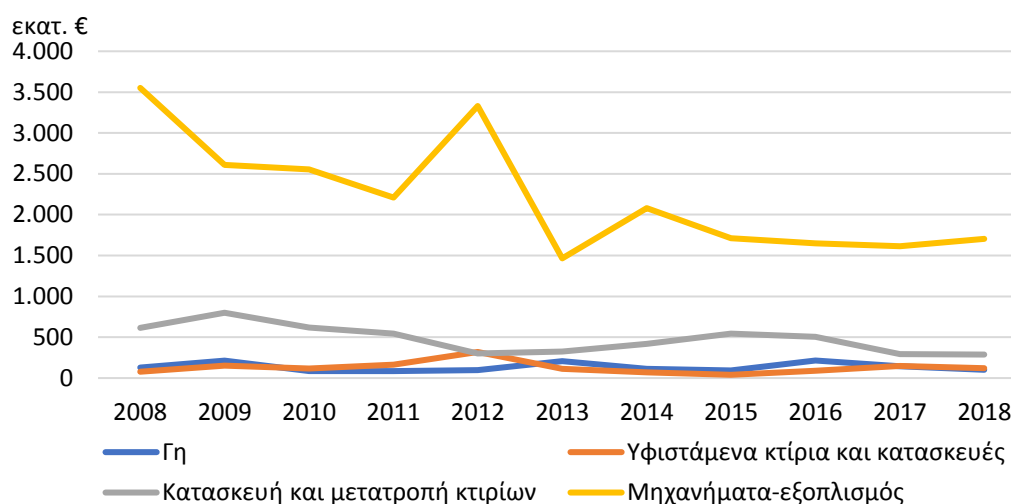
*Ιρλανδία, Ισπανία, Κύπρος Πορτογαλία, ** Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Ολλανδία

Πηγή: National Accounts, Eurostat

Μεταξύ των τεσσάρων κατηγοριών επενδύσεων στη Βιομηχανία, ως επί το πλείστον ανοδικές τάσεις στα έτη 2008-2018 επικράτησαν μόνο στις επενδύσεις σε υφιστάμενα κτίρια και κατασκευές (+54,4% στο τελευταίο έτος σε σχέση με το πρώτο), των οποίων το μερίδιο στο σύνολο των επενδύσεων είναι διαχρονικά το χαμηλότερο, επομένως είναι εύκολο να διακυμανθεί έντονα (4,3%, Σχήμα 6.8).

Στον αντίποδα, η **Κατασκευή και μετατροπή κτιρίων και οι επενδύσεις σε Μηχανήματα-εξοπλισμό, που είναι οι δύο σημαντικότερες κατηγορίες επενδύσεων στο συγκεκριμένο τομέα, περιορίστηκαν έντονα και σε παρόμοιο βαθμό** (σωρευτικά -53,3% και -52,1% αντίστοιχα), Επομένως, **απαιτείται σημαντική στήριξή τους στα επόμενα χρόνια, ούτως ώστε να αναπληρωθούν οι εκτεταμένες απώλειες των ετών 2008-2018**. Αρκετά μικρότερη ήταν η μείωση των επενδύσεων σε γη (-19,7%), των οποίων η σημασία είναι παραπλήσια με εκείνες σε λοιπά κτίρια και κατασκευές (4,5%).

Σχήμα 6.8: Εξέλιξη κατηγοριών πάγιου κεφαλαίου στη Βιομηχανία (τρέχουσες τιμές)

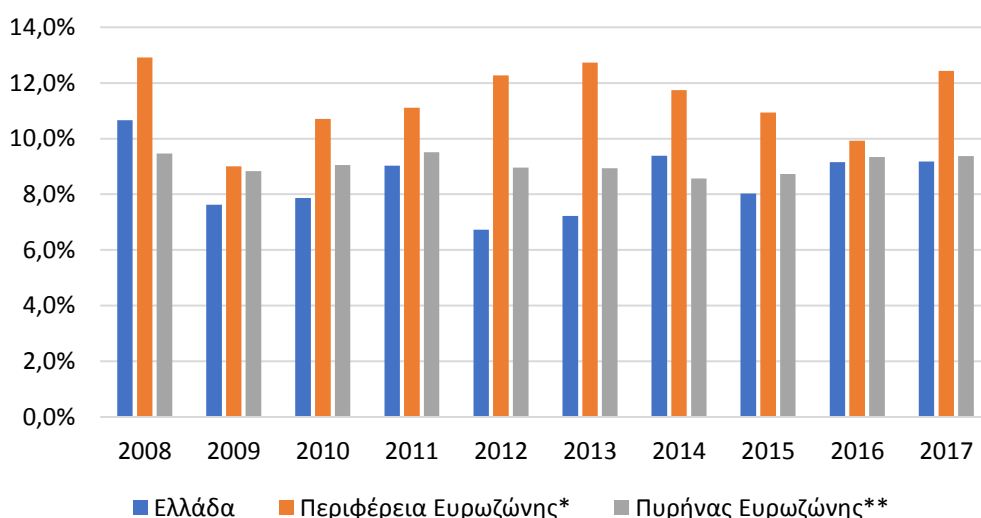

Πηγή: Structural Business Statistics, Eurostat

Στον τομέα του Εμπορίου, οι επιχειρήσεις ήταν πριν την εγχώρια κρίση εξυπηρέτησης χρέους περισσότερο δραστήριες επενδυτικά από τις αντίστοιχες στον πυρήνα της Ευρωζώνης (10,7% έναντι 9,5% της ΑΠΑ του τομέα, σχήμα 6.9), υπολείπονταν ωστόσο εκείνων στην περιφέρειά της (12,9%). Όπως προαναφέρθηκε, η πολυετής διαδικασία οικονομικής προσαρμογής άσκησε πιέσεις στην εγχώρια ζήτηση και ακολούθως στη δραστηριότητα του τομέα, με αρνητικό αντίκτυπο στις επενδύσεις του. Ως αποτέλεσμα, η επενδυτική ροπή στο Εμπόριο περιοριζόταν έως το 2011, στο οποίο διαμορφώθηκε στο χαμηλότερο επίπεδο των ετών 2008-2018 (6,7%).

Στη συνέχεια ενισχυόταν σταδιακά, φθάνοντας τη διετία 2017-2018 στο 9,2%, επίπεδο πλησίον εκείνου στις μεγάλες οικονομίες της Ευρωζώνης (9,3-9,4%) και σε μεγαλύτερη απόσταση από την περιφέρειά της, ιδίως το 2018 (12,4%). Η διάσταση ανάμεσα στην Ελλάδα και χώρες από αυτή την ομάδα κρατών, σε ορισμένες από τις οποίες λειτουργούν αλυσίδες λιανικής πώλησης πολυεθνικών επιχειρήσεων (π.χ. στην Ένδυση-Υπόδηση), καθιστά αναγκαία την υποστήριξη δημιουργίας δικτύων λιανικού εμπορίου, αλλά και ανάπτυξης άλλων μεθόδων πώλησης, όπως των ηλεκτρονικών πωλήσεων, ιδίως όσο διαρκεί η πανδημία. από εγχώριες επιχειρήσεις στην ελληνική αγορά.

Σχήμα 6.9: Σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου στο Εμπόριο (% ΑΠΑ, τιμές 2015)

*Ιρλανδία, Ισπανία, Κύπρος, Πορτογαλία, ** Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Ολλανδία

Πηγή: National Accounts, Eurostat

Συνοψίζοντας, από την τρέχουσα ενότητα, προέκυψαν τα κάτωθι ευρήματα ως προς τις επενδύσεις στην Ελλάδα, καθώς και ειδικότερα, στους εξεταζόμενους τομείς:

- Η ένταση του σχηματισμού πάγιου κεφαλαίου στην Ελλάδα ήταν υψηλότερη από τον πυρήνα της Ευρωζώνης το 2008 και ελαφρώς χαμηλότερη από τις περιφερειακές της χώρες, αλλά πλέον υπολείπεται έντονα αμφότερων των ομάδων κρατών
- Από το 2010 υφίσταται από-επένδυση στην Ελλάδα, για πρώτη φορά τουλάχιστον από το 1960, η οποία έως το 2018 έφτασε το 11,9% του αποθέματος πάγιου κεφαλαίου
- Οι επενδύσεις στη Βιομηχανία διαχρονικά υπολείπονταν σημαντικά του μέσου όρου, τόσο στην περιφέρεια της Ευρωζώνης, όσο και στον πυρήνα της, γεγονός το οποίο ερμηνεύει εν μέρει την υστέρηση του εγχώριου τομέα στη συμβολή στο ΑΕΠ
- Η Κατασκευή και μετατροπή κτιρίων και οι επενδύσεις σε Μηχανήματα-εξοπλισμό, που είναι οι δύο σημαντικότερες κατηγορίες βιομηχανικών επενδύσεων, περιορίστηκαν έντονα και σε παρόμοια έκταση το 2008-2018
- Στον τομέα του Εμπορίου, οι επιχειρήσεις ήταν πριν την εγχώρια κρίση περισσότερο δραστήριες επενδυτικά από τις αντίστοιχες στον πυρήνα της Ευρωζώνης, όμως υπολείπονταν εκείνων στην περιφέρειά της
- Η παραμένουσα διάσταση στις επενδύσεις στο Εμπόριο ανάμεσα σε Ελλάδα και χώρες της περιφέρειας, όπου λειτουργούν αλυσίδες πολυεθνικών επιχειρήσεων (π.χ. στην Ένδυση-Υπόδηση), καθιστά αναγκαία την υποστήριξη δημιουργίας δικτύων λιανικού εμπορίου και ανάπτυξης άλλων μεθόδων πώλησης (π.χ. ηλεκτρονικές) εγχωρίως

6.3 ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

Οι εξελίξεις στις εξαγωγές και το ισοζύγιο του εξωτερικού τομέα είναι κομβικές για την επιδιωκόμενη αλλαγή του αναπτυξιακού υποδείγματος στην Ελλάδα, με έμφαση στον περιορισμό της υψηλής εξάρτησης της οικονομίας της χώρας από την εγχώρια κατανάλωση, που την καθιστά ιδιαίτερα ευάλωτη σε εγχώριες κρίσεις από διάφορους παράγοντες (π.χ. δημοσιονομικούς, στο τραπεζικό σύστημα).

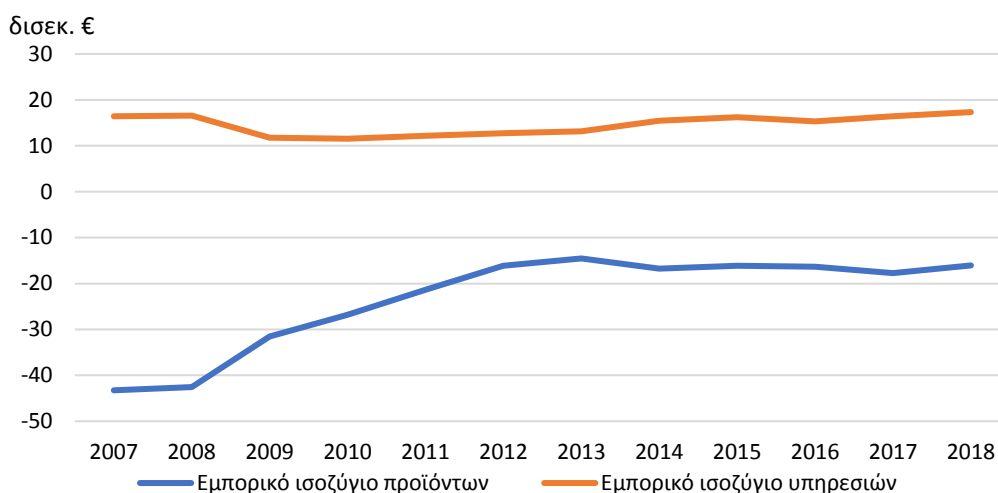
Συγκεκριμένα, η μέση συμβολή του εξωτερικού τομέα στην ετήσια μεταβολή του ΑΕΠ ήταν ενισχυτική κατά τα έτη 2008-2018, με θετική επίδραση τόσο από τη διεύρυνση των εξαγωγών (+0,5% του ΑΕΠ ετησίως), όσο και από τη μείωση των εισαγωγών (+0,8% κατ' έτος). Η τονωτική επίδραση προήλθε κατά κύριο λόγο από τη βελτίωση του εμπορικού ισοζυγίου προϊόντων. Το εμπορικό ισοζύγιο υπηρεσιών παρέμεινε πλεονασματικό καθ' όλη την περίοδο 2008-2018, όμως έως το 2013 το πλεόνασμά του ήταν σαφώς μικρότερο σε σύγκριση με την αρχή της (σχήμα 6.10).

Εν συνεχεία εισήλθε σε τροχιά ανόδου, πρωτίστως χάρη στο ισοζύγιο τουριστικών υπηρεσιών, και το 2018 ξεπέρασε το επίπεδο του 2008, φθάνοντας σε ένα νέο διαχρονικά μέγιστο επίπεδο, απόλυτο και σε όρους ΑΕΠ. Στην πλευρά του ισοζυγίου προϊόντων η βελτίωση ήταν συνεχής και ισχυρή από το 2009 έως το 2013, περίοδος στην οποία το έλλειμμα του περιορίστηκε κατά 66,4%, υποχωρώντας στα €14,5 δισεκ. (σταθερές τιμές 2015). Έκτοτε, κυμαίνεται μεταξύ €16-17 δισεκ.

Η ραγδαία υποχώρηση του ελλείμματος του ισοζυγίου προϊόντων και κατόπιν η σταθερότητά του επί πενταετία καθιστούν αναγκαία την εξέταση της διάρθρωσής του, προκειμένου να διαπιστωθεί εάν η καλύτερευση είναι διατηρήσιμη, καθώς και αν υφίστανται δυνατότητες συνέχισής της στο μέλλον. Αναλυτικά, το χαμηλότερο κατά €20,9 δισεκ. έλλειμμα του ισοζυγίου αγαθών το 2018 σε σύγκριση με το 2007 οφείλεται κατά τα 2/3 (65,9%), στην αύξηση των εισαγωγών προϊόντων, κατά €13,8 δισεκ.

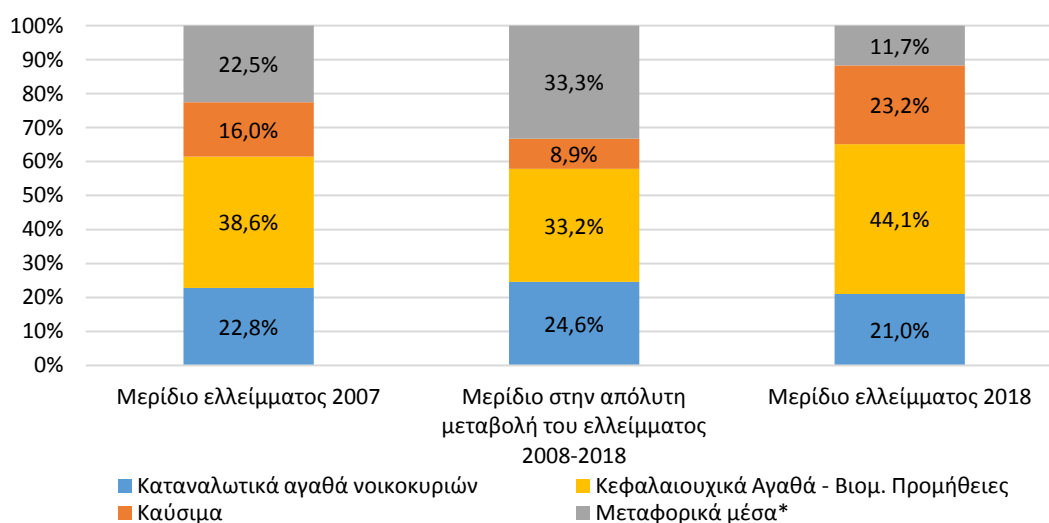
Μεταξύ των επιμέρους εμπορικών ισοζυγίων προϊόντων, τη μεγαλύτερη συμβολή στη βελτίωση στο συνολικό ισοζύγιο είχαν αμφότερα το ισοζύγιο μεταφορικών μέσων και το ισοζύγιο κεφαλαιουχικών αγαθών-βιομηχανικών προμηθειών, καθώς από καθένα εξ' αυτών προήλθε το 1/3 της κάμψης του ελλείμματος (σχήμα 6.11). Ακολούθησε σε συμβολή το ισοζύγιο καταναλωτικών αγαθών νοικοκυριών, με 24,6%, και το λιγότερο σημαντικό θετικό ρόλο διαδραμάτισε το ισοζύγιο καυσίμων.

Σχήμα 6.10: Εμπορικό ισοζύγιο προϊόντων και εμπορικό ισοζύγιο υπηρεσιών, 2007-2018 (τιμές 2015)

Πηγή: AMECO, DG ECFIN, Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Σχήμα 6.11: Εξέλιξη διάρθρωσης ελλείμματος εμπορικού ισοζυγίου προϊόντων 2007-2018 (τρέχ. τιμές)

*Δεν είναι εφικτή η κατάταξη των υποκατηγοριών μεταφορικών μέσων σε όσες χρησιμοποιούνται από τα νοικοκυριά και σε εκείνες που αφορούν στις επιχειρήσεις

Πηγή: BEC, Διεθνές Εμπόριο Προϊόντων, Eurostat

Από την περαιτέρω ανάλυση των τάσεων στα επιμέρους ισοζύγια προϊόντων, προκύπτει ότι **το έλλειμμα στα κεφαλαιουχικά αγαθά-βιομηχανικές προμήθειες περιορίστηκε κατά κύριο λόγο από τις λιγότερες εισαγωγές (53,6% της μείωσης, πίνακας 6.11) και στα μεταφορικά μέσα εξ' ολοκλήρου από την πτώση των εισαγωγών**, αφού και οι εξαγωγές τους μειώθηκαν, έστω οριακά (-0,7%). Η άνοδος των εξαγωγών ήταν ελαφρώς σημαντικότερη για τη βελτίωση του ισοζυγίου στα καταναλωτικά προϊόντα για νοικοκυριά, σε σύγκριση με τη μείωση των εισροών τους στην Ελλάδα. Τέλος, στο ισοζύγιο καυσίμων η

αύξηση των εξαγωγών υπερτέρησε της ανόδου των εισαγωγών, επομένως αποτελεί την αιτία της βελτίωσής του.

Συνεπώς, η εκτεταμένη μείωση του ελλείμματος του ισοζυγίου προϊόντων στην περίοδο των δύο πρώτων Προγραμμάτων Οικονομικής Προσαρμογής, στην οποία οφείλεται το μεγαλύτερο τμήμα της βελτίωσης του ισοζυγίου του εξωτερικού τομέα κατά τα έτη 2008–2018 δεν προήλθε κυρίως από την αποκλιμάκωση των εισαγωγών καταναλωτικών προϊόντων, η οποία θα ευνοούσε την υποκατάστασή τους από παρόμοια εγχωρίως παραγόμενα. Προήλθε, πρώτον, από τις πολύ λιγότερες εισαγωγές μεταφορικών μέσων, δεύτερον από τις μικρότερες εισαγωγές παγίου κεφαλαίου-πρώτων υλών και τρίτον από την αύξηση των εξαγωγών των τελευταίων. Έπονται σε σημασία η αύξηση των εξαγωγών καταναλωτικών προϊόντων και οι λιγότερες εισαγωγές τους.

Πίνακας 6.11: Μεταβολές στα εμπορικά ισοζύγια προϊόντων, 2008–2018, και σύνθεση αυτών (τρέχ. τιμές)

Κατηγορία εμπορικού ισοζυγίου προϊόντων	Μεταβολή ελλείμματος ισοζυγίου (€ εκατ.)*	Συμβολή εισαγωγών	Συμβολή εξαγωγών
Καταναλωτικά αγαθά νοικοκυριών	-5.145	48,8%	51,2%
Κεφαλαιουχικά αγαθά -βιομ. Προμήθειες	-6.933	53,6%	46,4%
Καύσιμα	-1.855	0,0%	100,0%
Μεταφορικά μέσα	-6.950	100,0%	0,0%
ΣΥΝΟΛΟ	-20.883	65,9%	34,1%

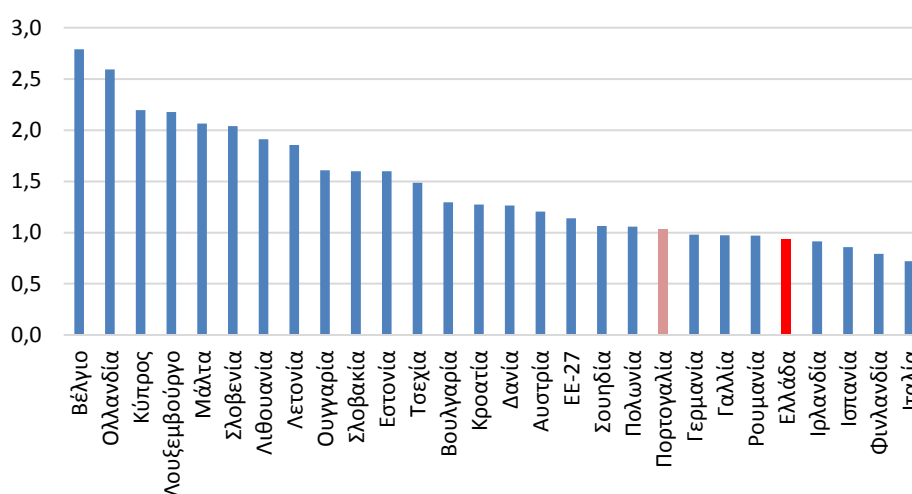
*Μια αρνητική μεταβολή σημαίνει μείωση του ελλείμματος, μια θετική μεταβολή αύξησή του
Πηγή: BEC, Διεθνές Εμπόριο Προϊόντων, Eurostat

Η μεγάλη βαρύτητα των χαμηλότερων εισαγωγών σε πάγιο κεφάλαιο και πρώτες ύλες στην εξασθένηση του ελλείμματος του εξωτερικού τομέα, θεωρείται πως έπληξε την παραγωγικότητα και την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας και πιθανότατα περιορίζει τις εξαγωγικές και αναπτυξιακές προοπτικές της μεσοπρόθεσμα, αφού αρκετά από τα μη εισαγόμενα μηχανήματα και πρώτες ύλες δεν παράγονται εγχωρίως, ούτως ώστε να είναι εφικτή η υποκατάσταση των εισαγωγών τους. Αυτές οι επιδράσεις αποτυπώθηκαν και στην προηγούμενη ενότητα, στον έντονο περιορισμό των επενδύσεων σε Μηχανήματα–εξοπλισμό. Για λόγους ενίσχυσης της παραγωγικής βάσης και των πωλήσεων των επιχειρήσεων στην Ελλάδα, θα ήταν καλύτερη μια βελτίωση του εμπορικού ισοζυγίου μέσω μικρότερης πτώσης των συγκεκριμένων κατηγοριών εισαγωγών, μιας εντονότερης μείωσης των εισαγωγών καταναλωτικών προϊόντων για χρήση από νοικοκυριά και μιας μεγαλύτερης βελτίωσης του ισοζυγίου καυσίμων, η οποία θα συνεπαγόταν για τον

κλάδο Διύλισης πετρελαίου υψηλότερη προστιθέμενη αξία παραγωγής. Ακολούθως, **οι βιομηχανικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην παραγωγή κεφαλαιουχικών χρήζουν ενίσχυσης, για τη σταδιακή κάλυψη του παραγωγικού κενού στην ελληνική οικονομία από την αποεπένδυση που καταγράφηκε προηγουμένως.**

Σε ότι αφορά τη διεθνή κατάταξη της ελληνικής οικονομίας ως προς την εξωστρέφειά της και την ανταγωνιστικότητά της, σύμφωνα με το δείκτη Βαθμού Ανοίγματος στο Διεθνές Εμπόριο (Openness to Trade index), ο οποίος υπολογίζεται από την αναλογία του αθροίσματος εισαγωγών και εξαγωγών προς την ακαθάριστη αξία παραγωγής και θεωρείται ενδεικτικός της υψηλής διεθνούς εμπορικής δραστηριότητας και της συμμετοχής σε Παγκόσμιες Αλυσίδες Αξίας (Global Value Chains), συνολικά οι εγχώριοι κλάδοι παραγωγής προϊόντων στην περίοδο 2015-2019 πέτυχαν επίδοση χαμηλότερη του μέσου όρου στην ΕΕ και την πέμπτη χαμηλότερη μεταξύ των χωρών της (σχήμα 6.12). Η ελαφρώς μικρότερη της μονάδας τιμή του δείκτη στην Ελλάδα συνεπάγεται πως οι διεθνείς εμπορικές ροές προϊόντων, εξαγωγικές και εισαγωγικές, υπολείπονται ελαφρώς της αξίας του προϊόντος των κλάδων που τα παράγουν. Επισημαίνεται πως κατά το εξεταζόμενο χρονικό διάστημα η επίδοση της χώρας μας ήταν καλύτερη ορισμένων ισχυρών οικονομιών της ΕΕ (Ισπανία, Ιταλία) και ελαφρώς χειρότερη από κάποιες άλλες εξ' αυτών (Γερμανία, Γαλλία). Αυτά τα αποτελέσματα δείχνουν μια σχετική «κόπωση» του εμπορίου των συγκεκριμένων χωρών.

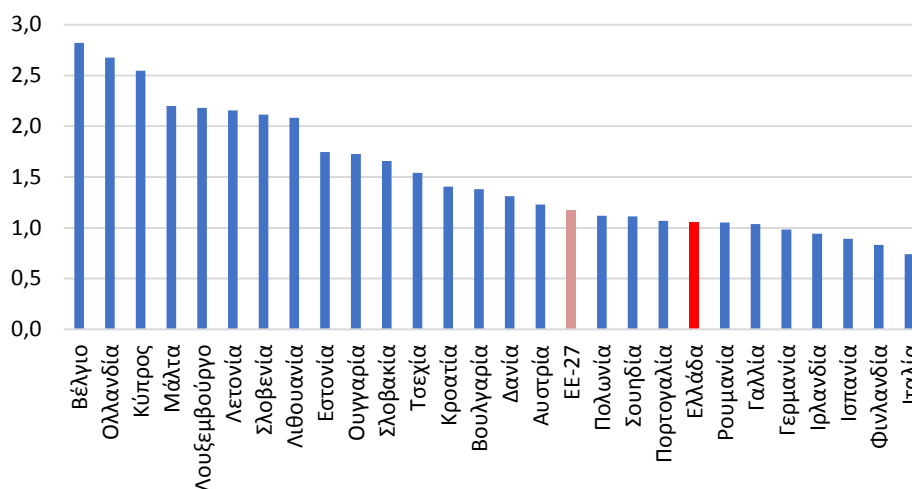
Σχήμα 6.12: Δείκτης Βαθμού Ανοίγματος στο Διεθνές Εμπόριο, σύνολο κλάδων παραγωγής αγαθών (μέσος όρος 2015-2019)

Πηγή: CPA 2008, Διεθνές Εμπόριο Προϊόντων & National Accounts, Eurostat

Ελαφρώς καλύτερη είναι η κατάταξη της ελληνικής βιομηχανίας στον ίδιο δείκτη, καθώς σημείωσε την όγδοη χαμηλότερη επίδοση μεταξύ των χωρών τη συγκεκριμένη περίοδο. Ωστόσο, αυτή η επίδοση ήταν καλύτερη από σχεδόν όλες τις πλέον ισχυρές οικονομίες της ΕΕ.

Σχήμα 6.13: Δείκτης Βαθμού Ανοίγματος στο Διεθνές Εμπόριο, κλάδοι Βιομηχανίας (μέσος όρος 2015-2019)

Πηγή: CPA 2008, Διεθνές Εμπόριο Προϊόντων & National Accounts, Eurostat

Ένας από τους πλέον αξιόπιστους δείκτες για την αποτύπωση της διεθνούς ανταγωνιστικής θέσης ενός κλάδου ή τομέα είναι ο Δείκτης Συγκριτικού Πλεονεκτήματος Εμπορίου (Relative Trade Advantage index). Σχετίζεται με το δείκτη Αποκαλυπτόμενου Συγκριτικού Πλεονεκτήματος (Revealed Comparative Advantage-RCA), γνωστό και ως δείκτη Balassa, καθώς και με το δείκτη Αποκαλυπτόμενου Πλεονεκτήματος Εισαγωγών (Revealed Import Advantage-RMA). Ο δείκτης Αποκαλυπτόμενου Συγκριτικού Πλεονεκτήματος συγκρίνει την αναλογία των εξαγωγών ενός κλάδου/τομέα στο σύνολο των εξαγωγών της οικονομίας στην οποία υπάγεται, με την αντίστοιχη αναλογία σε ένα σύνολο οικονομιών, οι οποίες αποτελούν τη βάση σύγκρισης των επιδόσεων του εγχώριου κλάδου. Αντίστοιχα, ο δείκτης Αποκαλυπτόμενου Πλεονεκτήματος Εισαγωγών συγκρίνει την αναλογία των εισαγωγών ενός κλάδου/τομέα στο σύνολο των εισαγωγών της οικονομίας στην οποία υπάγεται, με την αντίστοιχη αναλογία σε ένα σύνολο οικονομιών, οι οποίες επίσης αποτελούν βάση σύγκρισης. Στην τρέχουσα ανάλυση το σύνολο χωρών οι οποίες θα αποτελέσουν τη βάση σύγκρισης είναι οι χώρες της ΕΕ. Η συναρτησιακή διατύπωση του δείκτη Συγκριτικού Πλεονεκτήματος Εμπορίου είναι η ακόλουθη:

$RTA_i^k = RCA_i^k - RMA_i^k$, για κάθε i κλάδο/τομέα στην k χώρα ενός συνόλου χωρών με

$$RCA_i^k = \frac{X_i^k / \sum_i X_i^k}{\sum_k X_i^k / \sum_k \sum_i X_i^k}$$

$$RMA_i^k = \frac{M_i^k / \sum_i M_i^k}{\sum_k M_i^k / \sum_k \sum_i M_i^k}$$

όπου X_i^k είναι η αξία εξαγωγών του κλάδου i της χώρας k

$\sum_k X_i^k$ είναι το σύνολο των εξαγωγών της χώρας k

$\sum_i X_i^k$ είναι το σύνολο των εξαγωγών του κλάδου i της ΕΕ

$\sum_i \sum_k X_i^k$ είναι το σύνολο όλων των εξαγωγών, της ΕΕ

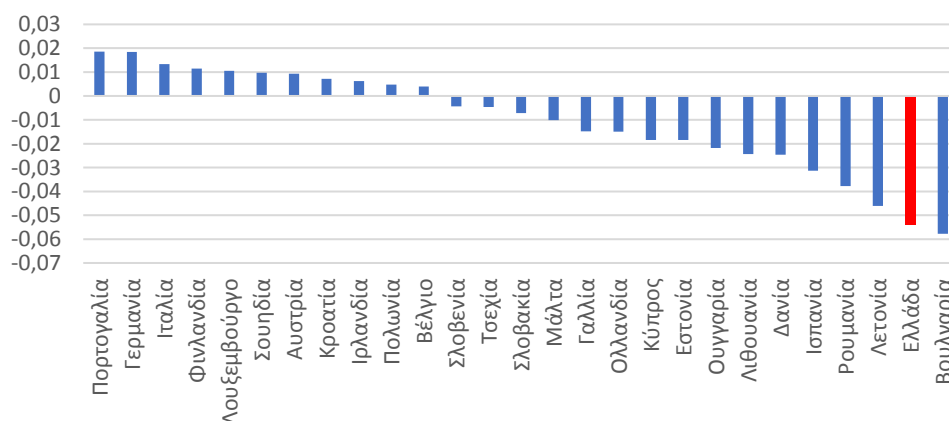
Αντίστοιχα, M_i^k είναι η αξία εισαγωγών του κλάδου i της χώρας k

$\sum_k M_i^k$ είναι το σύνολο των εισαγωγών της χώρας k
 $\sum_i M_i^k$ είναι το σύνολο των εισαγωγών του κλάδου i της ΕΕ
 $\sum_i \sum_k M_i^k$ είναι το σύνολο όλων των εισαγωγών, της ΕΕ

Όταν η τιμή του δείκτη RTA είναι θετική ($RTA_i^k > 0$), τότε υφίσταται ανταγωνιστικό πλεονέκτημα όσον αφορά στο εξωτερικό εμπόριο του κλάδου i στη χώρα k, σε σχέση με τον ίδιο κλάδο στις χώρες του εξεταζόμενου συνόλου χωρών. Εάν η τιμή του δείκτη RTA_i^k είναι αρνητική, τότε κατά μέσο όρο ο κλάδος i στη χώρα k παρουσιάζει ανταγωνιστικό μειονέκτημα, σε σύγκριση με τον ίδιο κλάδο στις χώρες του εξεταζόμενου συνόλου χωρών. Ευνόητα, όταν $RTA_i^k = 0$ τότε στο εξωτερικό εμπόριο του κλάδου i της χώρας k δεν υφίσταται κάποιο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα ή μειονέκτημα σε σχέση με το εξωτερικό εμπόριο του ίδιου κλάδου στο εξεταζόμενο σύνολο χωρών.

Τούτων δεδομένων, καθώς η τιμή του Δείκτη Συγκριτικού Πλεονεκτήματος για την **ελληνική Βιομηχανία κατά τα έτη 2015-2019 ήταν αρνητική, αυτή παρουσίασε ανταγωνιστικό μειονέκτημα σε σχέση με το σύνολο του τομέα στην ΕΕ (σχήμα 6.14). Επιπλέον, το ανταγωνιστικό μειονέκτημα της εγχώριας βιομηχανίας ήταν ισχυρότερο από τις βιομηχανίες των υπόλοιπων χωρών της ΕΕ, με εξαίρεση την Βουλγαρία.** Η χώρα με το ισχυρότερο συγκριτικό πλεονέκτημα ήταν μια από τις χώρες της περιφέρειας της ΕΕ, η Πορτογαλία.

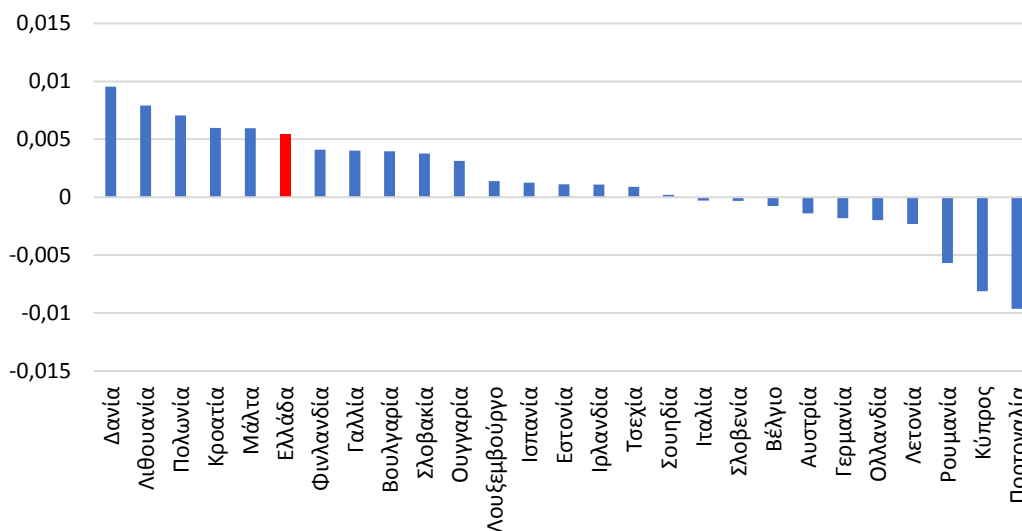
Σχήμα 6.14: Δείκτης Συγκριτικού Πλεονεκτήματος Εμπορίου, τομέας Βιομηχανίας (μέσος όρος 2015-2019)

Πηγή: CPA 2008, Διεθνές Εμπόριο Προϊόντων, Eurostat

Από την άλλη πλευρά, **παρά το δυσμενές οικονομικό περιβάλλον εγχωρίως σε ορισμένα τμήματα της εξεταζόμενης περιόδου**, όπως επίσης τα σημαντικά λειτουργικά εμπόδια και προσκόμματα στην εμπορική δραστηριότητα λόγω των capital controls, **η βιομηχανία στην Ελλάδα πέτυχε την έκτη μεγαλύτερη βελτίωση στο Δείκτη Συγκριτικού Πλεονεκτήματος μεταξύ των χωρών της ΕΕ (σχήμα 6.15).** Αυτή η εξέλιξη αναδεικνύει τις προοπτικές ενίσχυσης της διεθνούς ανταγωνιστικότητας του τομέα στα προσεχή έτη, εφόσον αυτός λάβει την κατάλληλη, στοχευμένη υποστήριξη. Επισημαίνεται ότι η χώρα με την καλύτερη επίδοση, η Πορτογαλία, βρέθηκε σε αυτή τη θέση παρότι παρουσίασε τη μεγαλύτερη επιδείνωση.

Σχήμα 6.15: Βελτίωση στο Δείκτη Συγκριτικού Πλεονεκτήματος Εμπορίου, τομέας Βιομηχανίας (μέσος όρος 2015-2019)

Πηγή: CPA 2008, Διεθνές Εμπόριο Προϊόντων, Eurostat

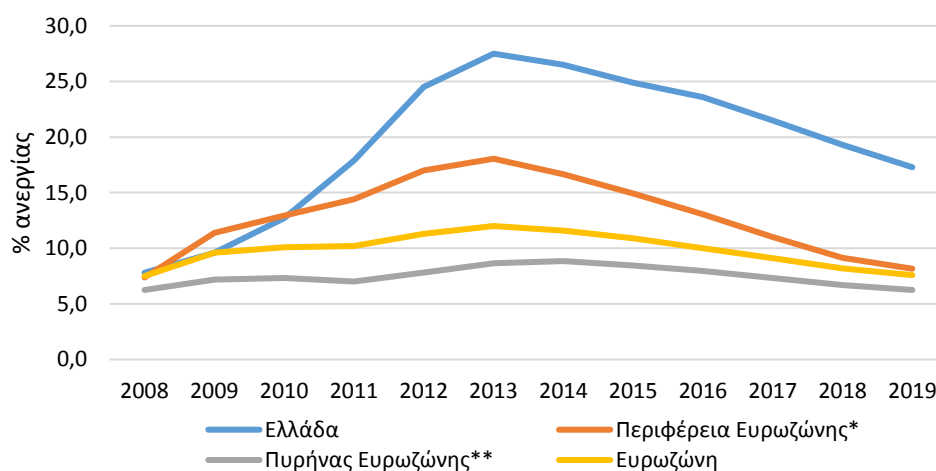
Συνοψίζοντας, από την τρέχουσα ενότητα, προέκυψαν τα κάτωθι ευρήματα ως προς τη δυναμική στην εξωστρέφεια και τη διεθνή ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας και βιομηχανίας:

- Η συνεχής και ισχυρή βελτίωση του ισοζυγίου προϊόντων από το 2009 έως το 2013, που διατηρήθηκε στην περίοδο 2014-2018, ήταν η βασική αιτία της τονωτικής επίδρασης του εξωτερικού τομέα στο ΑΕΠ.
- Η μείωση του ελλείμματος του ισοζυγίου προϊόντων προήλθε από τις πολύ λιγότερες εισαγωγές μεταφορικών μέσων, τις μικρότερες εισαγωγές παγίου κεφαλαίου-πρώτων υλών και την αύξηση των εξαγωγών των τελευταίων.
- Η μεγάλη βαρύτητα των χαμηλότερων εισαγωγών σε πάγιο κεφάλαιο και πρώτες ύλες στην εξασθένηση του ελλείμματος του εξωτερικού τομέα, θεωρείται πως έπληξε την παραγωγικότητα και την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας, αφού αρκετά από μηχανήματα και πρώτες ύλες που δεν εισάχθηκαν, δεν παράγονται εγχωρίως.
- Οι εγχώριοι κλάδοι παραγωγής προϊόντων πέτυχαν στην περίοδο 2015-2019 επίδοση χαμηλότερη του μέσου όρου στην ΕΕ και την πέμπτη χαμηλότερη μεταξύ των χωρών της ως προς το βαθμό ανοίγματος στο διεθνές εμπόριο, που αντανάκλα τη συμμετοχή τους σε διεθνείς αλυσίδες αξίας.
- Η ελληνική Βιομηχανία παρουσίασε ανταγωνιστικό μειονέκτημα σε σχέση με το σύνολο του τομέα στην ΕΕ, σύμφωνα με το δείκτη Συγκριτικού Πλεονεκτήματος Εμπορίου. Αυτό ήταν ισχυρότερο από τις βιομηχανίες των υπόλοιπων χωρών της ΕΕ, με εξαίρεση την Βουλγαρία.
- Ωστόσο, η βιομηχανία στην Ελλάδα πέτυχε την έκτη μεγαλύτερη βελτίωση στο συγκεκριμένο δείκτη μεταξύ των χωρών της ΕΕ, εξέλιξη που αναδεικνύει τις προοπτικές ενίσχυσης της διεθνούς ανταγωνιστικότητάς της, εφόσον ο τομέας υποστηριχθεί.

6.4 ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΚΑΙ ΤΙΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ

Είναι γνωστή η έντονη κλιμάκωση της ανεργίας εγχωρίως στο πρώτα έτη της περιόδου οικονομικής προσαρμογής (2010-2013), που είχε ως αποτέλεσμα από το 2013 η Ελλάδα να έχει το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας στην ΕΕ. **Παρότι από το 2014 το ποσοστό ανεργίας υποχωρεί, η διάσταση με το μέσο όρο στην περιφέρεια της Ευρωζώνης διευρύνεται ελαφρώς**, με εξαίρεση το 2019: ενώ το 2013 το ποσοστό ανεργίας ήταν εγχωρίως 9,5 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερο από το μέσο όρο στην περιφέρεια, έως το 2016 διευρυνόταν, φθάνοντας τις 10,6 π.μ., όπου διατηρήθηκε το επόμενο έτος (σχήμα 6.16). Το 2019 η διάσταση υποχώρησε στις 9,1 π.μ.

Σχήμα 6.16: Εξέλιξη ποσοστού ανεργίας (ηλικίες 15-74)

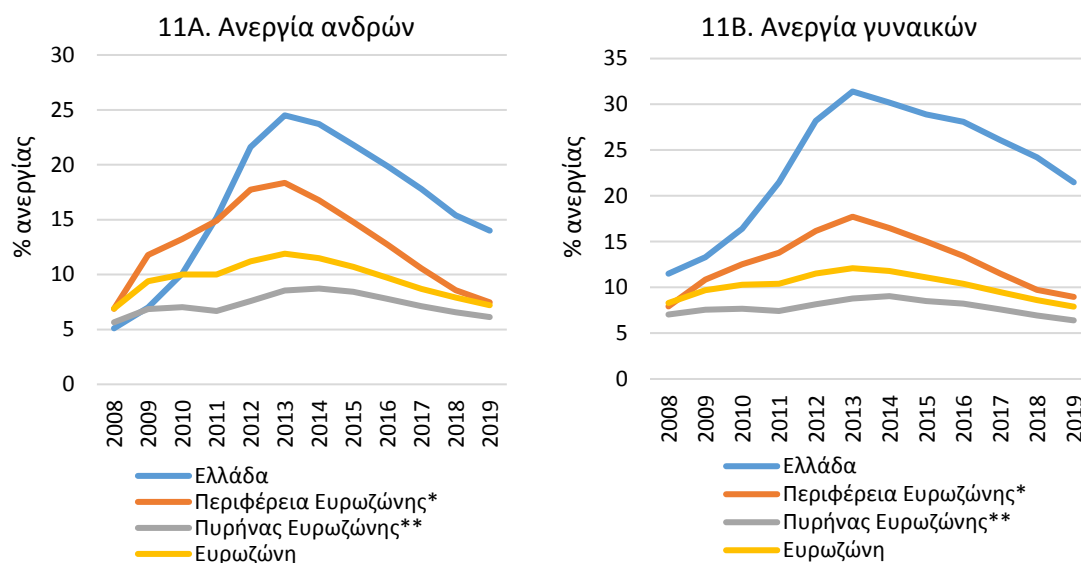
*Απλός μέσος όρος Ιρλανδίας, Ισπανίας, Κύπρου, Πορτογαλίας **Απλός μέσος όρος Γαλλίας, Γερμανίας, Ιταλίας, Ολλανδίας

Πηγή: LFS, Eurostat

Η διεύρυνση του ποσοστού ανεργίας την περίοδο 2009-2013 ήταν παραπλήσιας έκτασης σε ποσοστιαίες μονάδες στους άνδρες και τις γυναίκες, ελαφρώς υψηλότερη στο δεύτερο φύλο (+19,4 π.μ. και +19,9 π.μ. αντίστοιχα, σχήμα 6.17). Κατόπιν και έως το 2019, το ποσοστό ανεργίας υποχώρησε ελαφρώς περισσότερο στους άνδρες έναντι των γυναικών (-10,5 π.μ. και -9,9 π.μ. αντίστοιχα). Αυτές οι παράλληλες μεταβολές στην ανεργία στα δύο φύλα κατά τα έτη 2008-2019 διατήρησαν και διέυρυναν την αρκετά υψηλή διαφορά μεταξύ τους, εις βάρος των γυναικών: από 6,4 π.μ. το 2008 ανήλθε σε 7,5 π.μ. το 2019, ενώ ένα έτος νωρίτερα βρισκόταν στις 8,8 π.μ., διάσταση που ήταν η μεγαλύτερη κατά την εξεταζόμενη περίοδο. Επιπρόσθετα, **το ποσοστό ανεργίας των γυναικών ήταν στο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα υπερδιπλάσιο εγχωρίως σε σύγκριση με την Ευρωζώνη (23,4% έναντι 10,1%)**, διαφορά αρκετά ευρύτερη σε σύγκριση με τους άνδρες (16,3% έναντι 9,6%). **Από αυτές τις τάσεις προκύπτει η ανάγκη έντονης υποστήριξης της απασχόλησης και της επιχειρηματικότητας των γυναικών στην Ελλάδα στα επόμενα έτη.**

Σχήμα 6.17: Εξέλιξη ποσοστού ανεργίας σε άνδρες και γυναίκες (ηλικίες 15-74)

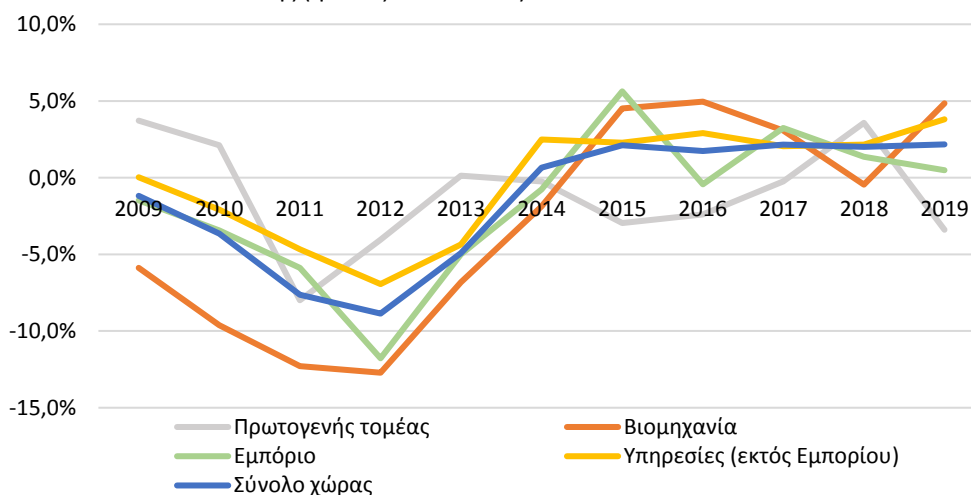
*Απλός μέσος όρος Ιρλανδίας, Ισπανίας, Κύπρου, Πορτογαλίας, **Απλός μέσος όρος Γαλλίας, Γερμανίας, Ιταλίας, Ολλανδίας

Πηγή: LFS, Eurostat

Σε επίπεδο τομέων, η **απασχόληση στη Βιομηχανία και το Εμπόριο**, αν και ακολούθησε τις βασικές τάσεις στην απασχόληση εγχωρίως το 2009-2015 (έντονη πτώση έως το 2012, εξασθένιση αυτής και ανάκαμψη το 2013-2015), **υποχώρησε σωρευτικά στα έτη 2008-2018 εντονότερα από ότι στο σύνολο των κλάδων της ελληνικής οικονομίας**, κατά 25,3% και 16,4% αντίστοιχα, έναντι 14,2% (σχήμα 6.18).

Η πτώση στη Βιομηχανία ήταν σαφώς εντονότερη σε σύγκριση με τον Πρωτογενή τομέα (-14,9%), όπως και η συρρίκνωση στο Εμπόριο σε σύγκριση με τις υπόλοιπες Υπηρεσίες (-3,0%). Ωστόσο, ήταν συναφής με την ισχυρότερη υποχώρηση του προϊόντος στους δύο τομείς, σε σύγκριση με το σύνολο των κλάδων οικονομικής δραστηριότητας. Σε κάθε περίπτωση, **αμφότεροι έχουν απωλέσει ένα σημαντικό τμήμα του ανθρώπινου δυναμικού τους μέχρι το 2008, μεταξύ των οποίων σημαντικά στελέχη, τεχνικούς κ.ά.** Επομένως, χρειάζονται κίνητρα για την προσέλκυση αντίστοιχων εργαζόμενων και τη βελτίωση της αποδοτικότητας και της παραγωγικότητας των τομέων.

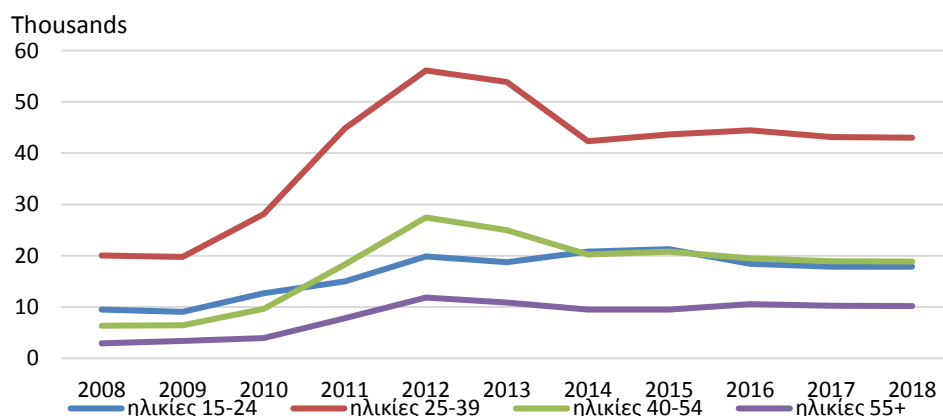
Σχήμα 6.18: Ποσοστιαία μεταβολή απασχόλησης σε βασικούς τομείς της ελληνικής οικονομίας και στο σύνολο αυτής (ηλικίες άνω των 15)

Πηγή: LFS, Eurostat

Η έντονη υποχώρηση της απασχόλησης τροφοδότησε και το φαινόμενο της εκροής ανθρώπινου δυναμικού από τη χώρα, φαινόμενο το οποίο διεθνώς είναι γνωστό με τον αγγλικό όρο «brain drain». Αυτή η εξέλιξη αποτυπώνεται στην τάση του αριθμού των εξερχόμενων μεταναστών. **Από το 2010 έως το 2012 παρουσίασε έντονη άνοδο (+185,4%**, σχήμα 6.19). Ως προς την ηλικιακή της κατανομή, **η αύξηση προήλθε κυρίως από όσους εγκατέλειπαν την Ελλάδα ηλικίας 25-39 ετών (+36,4 χιλ. ή +184%)** και κατόπιν από εκείνους με ηλικίες 40-54 ετών (+21,0 χιλ. ή +326%), με τη διεύρυνση στις ηλικίες 15-24 ετών να έπεται τόσο σε απόλυτους, όσο και σε σχετικούς όρους (+10,8 χιλ. ή +119%). Συνεπώς, όπως έχει παρατηρηθεί διεθνώς, **η απόφαση όσων είναι νεότεροι και ταυτόχρονα παραγωγικοί, τροφοδότησε το brain drain και εγχωρίως**, με τους αμέσως μεγαλύτερους να έπονται σε συμμετοχή. Η άνοδος εξασθένησε στις δύο πρώτες ηλικιακές ομάδες στα έτη 2013-2014, διατηρήθηκε όμως στις νεότερες ηλικίες. Έκτοτε συνεχίζεται με αμείωτη ένταση.

Σχήμα 6.19: Εξερχόμενοι μετανάστες από την Ελλάδα, ανά ηλικιακή κατηγορία

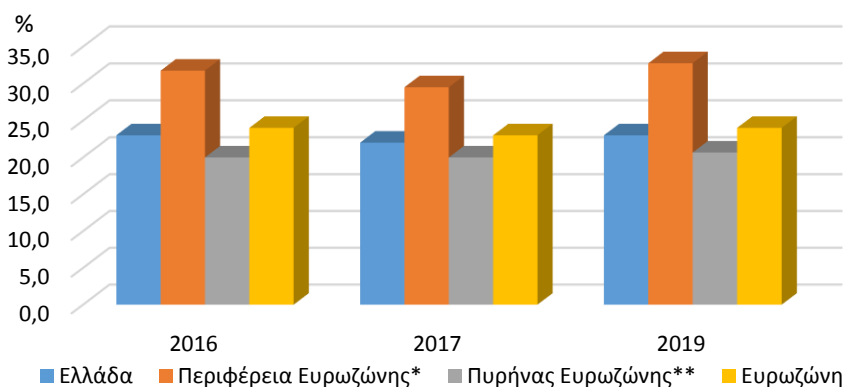
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Με κριτήριο το φύλο των εξερχόμενων μεταναστών, η **υψηλότερη εκροή πληθυσμού οφείλεται πρωτίστως στους άνδρες**, καθώς οι σχετικοί αριθμοί αυξήθηκαν κατά 24,9 χιλ. ή 209% στις ηλικίες 25-39 ετών και κατά 16,9 χιλ. ή 491% στις ηλικίες 40-54 ετών. Συνολικά στα έτη 2010-2018, η εκροή πληθυσμού σε σύγκριση με τα προ εγχώριας κρίσης έτη 2008-2009 ενισχύθηκε κατά 535 χιλ. άτομα. Επισημαίνεται ότι αυτός ο αριθμός είναι ακαθάριστος, δηλαδή δεν περιλαμβάνει τους επαναπατρισμούς. Σε κάθε περίπτωση, **οι δράσεις για την απασχόληση αλλά και για την καινοτομία στα επόμενα έτη, θα πρέπει να στοχεύουν και στον επαναπατρισμό επιστημόνων και τεχνικών.**

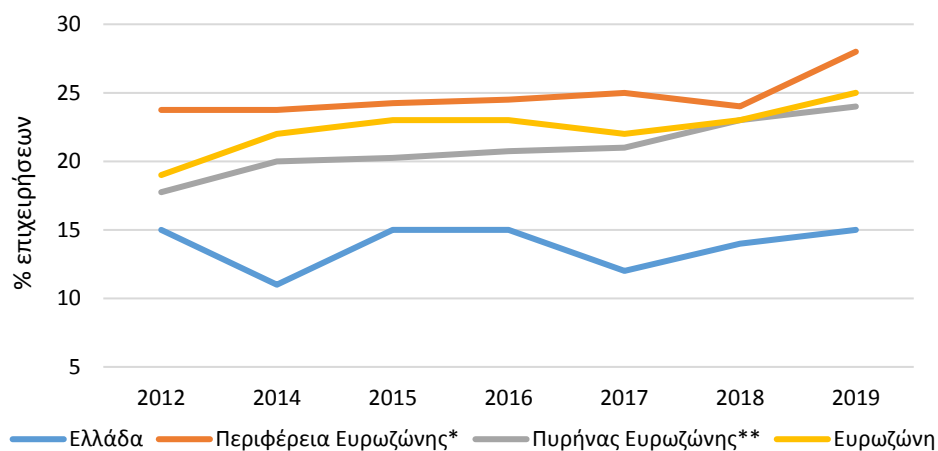
Σε ότι αφορά χαρακτηριστικά του ανθρώπινου δυναμικού στην Ελλάδα, αυτό παρουσιάζει **ελαφρώς χαμηλότερες ψηφιακές δεξιότητες από τον πυρήνα της Ευρωζώνης, αλλά όχι από το μέσο όρο αυτής.** Συγκεκριμένα, το ποσοστό των υπαλλήλων με καθόλου ή χαμηλές ψηφιακές δεξιότητες ήταν το 2016 εγχωρίως 23,0% (σχήμα 6.20), ποσοστό αρκετά χαμηλότερο από το μέσο όρο σε χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης (31,8%) και ελαφρώς μικρότερο από εκείνο στο μέσο όρο όλων των χωρών της (24,0%). Όμως, υπολειπόταν εκείνου στον πυρήνα της (20%). Αμφότερες η επίδοση και η υστέρηση συνεχίζονταν μέχρι τουλάχιστον το 2019. Επισημαίνεται όμως ότι και η υπερτέρηση έναντι της περιφέρειας ενισχύθηκε ελαφρώς. **Αυτό το συγκριτικό πλεονέκτημα πρέπει να διατηρηθεί και να ενισχυθεί στα επόμενα έτη, προσεγγίζοντας ταυτόχρονα όσες χώρες πρωτοπορούν.** Μέσω της επιδίωξης αυτού του στόχου η Ελλάδα θα συμβάλει και στην επιδιωκόμενη «διττή μετάβαση» στην ΕΕ, οικολογική και ψηφιακή.

Η βελτίωση των ψηφιακών δεξιοτήτων των εργαζομένων μπορεί να επιδιωχθεί μέσω της υποστήριξης της εκπαίδευσής τους από τις επιχειρήσεις. Άλλωστε, στην Ελλάδα το ποσοστό των επιχειρήσεων που παρέχουν εκπαίδευση στο προσωπικό τους για αυτόν το σκοπό υστερεί διαχρονικά σε σύγκριση με τις χώρες που εφάρμοσαν πρόγραμμα οικονομικής προσαρμογής, αλλά και τις ισχυρές οικονομίες της Ευρωζώνης (σχήμα 6.21). Αυτή η **διάσταση ήταν μικρότερη, αλλά διευρύνεται στα πρόσφατα έτη στην εγχώρια Βιομηχανία,** επειδή υποχωρεί το ποσοστό των επιχειρήσεων οι οποίες παρέχουν εκπαίδευση (σχήμα 6.22). Σε ότι αφορά τον τομέα του Εμπορίου, η υστέρηση είναι σταθερή, καθώς τα ποσοστά εκπαίδευσης ενισχύονται τόσο στην Ελλάδα, όσο και στην Ευρωζώνη. **Η επέκταση της εκπαίδευσης εργαζομένων εγχωρίως εξυπηρετεί το Σχέδιο δράσης για την ψηφιακή εκπαίδευση 2021-2027 της ΕΕ και μπορεί να υποστηριχθεί από αυτό.**

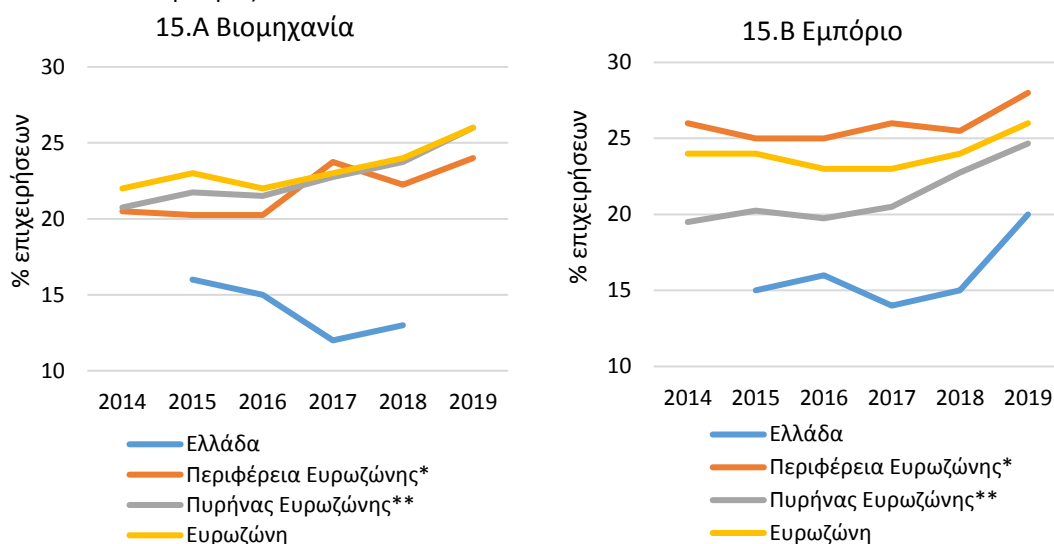
Σχήμα 6.20: Ποσοστό υπαλλήλων με χαμηλές ή καθόλου ψηφιακές δεξιότητες

Σχήμα 6.21: Εκπαίδευση προσωπικού από επιχειρήσεις για ψηφιακές δεξιότητες (μη χρημ/τικές επιχειρήσεις)

Σχήμα 6.22: Εκπαίδευση προσωπικού από επιχειρήσεις για ψηφιακές δεξιότητες (Βιομηχανία - Εμπόριο)

*Απλός μέσος όρος Ιρλανδίας, Ισπανίας, Κύπρου, Πορτογαλίας, **Απλός μέσος όρος Γαλλίας, Γερμανίας, Ιταλίας, Ολλανδίας

Πηγή: Eurostat

- Οι παράλληλες μεταβολές στην ανεργία στα δύο φύλα στα έτη 2008-2019 διατήρησαν και διεύρυναν την αρκετά υψηλή διαφορά μεταξύ τους, εις βάρος των γυναικών
- Το ποσοστό ανεργίας των γυναικών ήταν στο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα υπερδιπλάσιο εγχωρίως σε σύγκριση με την Ευρωζώνη. Ανάγκη έντονης υποστήριξης της απασχόλησης και της επιχειρηματικότητας των γυναικών στην Ελλάδα.
- Η απασχόληση στη Βιομηχανία και το Εμπόριο υποχώρησε το 2008-2018 εντονότερα από ότι στο σύνολο των κλάδων της ελληνικής οικονομίας. Αμφότεροι έχουν απωλέσει σημαντικά στελέχη, τεχνικούς κ.ά., επομένως χρειάζονται κίνητρα για την προσέλκυση αντίστοιχων εργαζόμενων.
- Η έντονη υποχώρηση της απασχόλησης τροφοδότησε το φαινόμενο της εκροής ανθρώπινου δυναμικού από τη χώρα (brain drain). Η άνοδος των εξερχόμενων μεταναστών προήλθε κυρίως από τις ηλικίες 25-39 και κατόπιν τα άτομα 40-54 ετών. Με κριτήριο το φύλο, οι περισσότεροι μετανάστες στο εξωτερικό ήταν κυρίως άνδρες.
- Το ανθρώπινο δυναμικό στην Ελλάδα παρουσιάζει ελαφρώς χαμηλότερες ψηφιακές δεξιότητες από τον πυρήνα της Ευρωζώνης, αλλά όχι από το μέσο όρο αυτής και τις χώρες της περιφέρειάς της. Αυτό το συγκριτικό πλεονέκτημα πρέπει να διατηρηθεί και να ενισχυθεί στα επόμενα έτη, στο πλαίσιο της «διττής μετάβασης» στην ΕΕ.
- Η βελτίωση των ψηφιακών δεξιοτήτων των εργαζομένων μπορεί να επιδιωχθεί μέσω της υποστήριξης της εκπαίδευσής τους από τις επιχειρήσεις. Άλλωστε, στην Ελλάδα το ποσοστό των επιχειρήσεων που παρέχουν τέτοιου είδους εκπαίδευση υστερεί σε σύγκριση με την Ευρωζώνη. Η υστέρηση είναι ελαφρώς μεγαλύτερη από το μ.ό. της χώρας στη Βιομηχανία και σταθερή στον τομέα του Εμπορίου.

6.5 ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΣΕ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

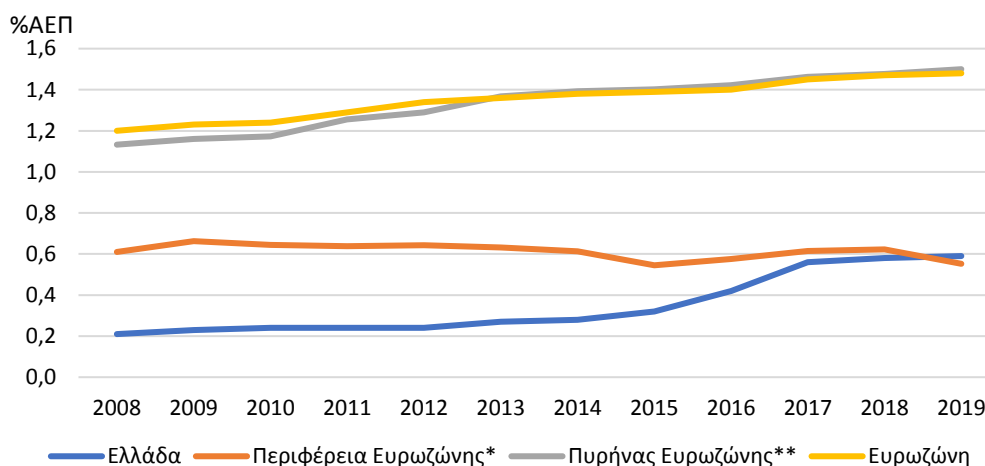
Παρά την άνοδό του στην περίοδο 2008-2019, το επίπεδο των δαπανών για διαδικασίες Έρευνας και Ανάπτυξης (E&A) στην Ελλάδα είναι διαχρονικά πολύ χαμηλότερο από το μέσο όρο στην Ευρωζώνη. Κατά μέσο όρο στην περίοδο 2008-2019 δεν ξεπέρασαν εγχωρίως το 0,3% του ΑΕΠ, έναντι 1,4% του ΑΕΠ στην Ευρωζώνη (Σχήμα 6.23). Η υστέρηση περιορίστηκε ελαφρώς στην πρόσφατη τριετία, στις 0,9 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ, καθώς η άνοδος εγχωρίως ήταν ισχυρότερη από ότι στην Ευρωζώνη. Επιπλέον, η ενίσχυση των ερευνητικών δαπανών εγχωρίως οδήγησε σε σύγκλιση στο μέσο όρο των χωρών της περιφέρειας της Ευρωζώνης, εκτός της Ελλάδας. Μάλιστα, το 2019 αυτές ήταν εγχωρίως υψηλότερες από ότι στη συγκεκριμένη ομάδα κρατών.

Ειδικά στον τομέα της Βιομηχανίας, ο οποίος κατέχει το μεγαλύτερο μερίδιο στις δαπάνες σε E&A σε επίπεδο χώρας διεθνώς, η διάσταση ανάμεσα στην Ελλάδα και τις ισχυρότερες οικονομίες της ζώνης του ευρώ είναι αναλογικά μεγαλύτερη από ότι στο σύνολο της χώρας (μέσος 2011-2017: 0,1% έναντι 1,0% του ΑΕΠ, Σχήμα 6.24), χωρίς να εμφανίζει τάση υποχώρησης. Όμως και σε αυτή την περίπτωση εμφανίζεται στα πρόσφατα έτη δυναμική σύγκλιση στο μέσο όρο της περιφέρειας της Ευρωζώνης.

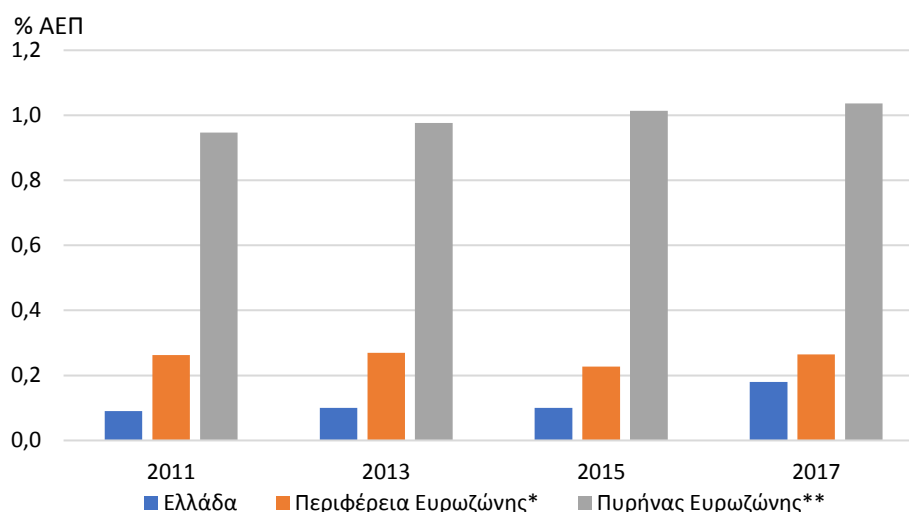
Σε κάθε περίπτωση, από αυτά στοιχεία προκύπτει η ανάγκη στήριξης της χρηματοδότησης για δραστηριότητες E&A στην Ελλάδα τα επόμενα χρόνια. Για αυτόν τον σκοπό, ενδεικτικά,

πρέπει να αξιοποιηθούν οι κεφαλαιακοί πόροι του ευρωπαϊκού προγράμματος Horizon Europe.

Σχήμα 6.23: Δαπάνες σε διαδικασίες Έρευνας και Ανάπτυξης, σε επίπεδο χώρας

Σχήμα 6.24: Δαπάνες σε διαδικασίες Έρευνας και Ανάπτυξης από τη Βιομηχανία

*Απλός μέσος όρος Ιρλανδίας, Ισπανίας, Κύπρου, Πορτογαλίας, **Απλός μέσος όρος Γαλλίας, Γερμανίας, Ιταλίας, Ολλανδίας

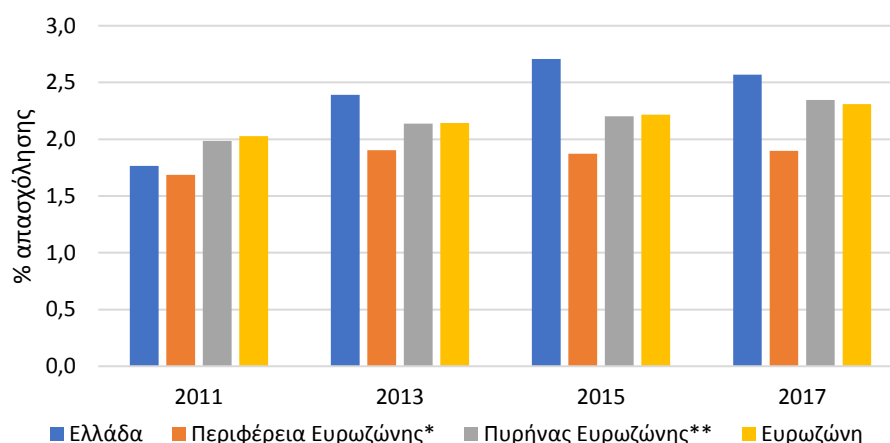
Πηγή: Eurostat

Παρά την υστέρηση σε δραστηριότητες Έρευνας και Ανάπτυξης σε όρους δαπανών, **η Ελλάδα διαθέτει αναλογικά πολύ περισσότερο ερευνητικό προσωπικό από ότι κατά μέσο όρο οι χώρες της Ευρωζώνης και ομάδες κρατών εντός αυτής.** Τουλάχιστον το 2011, η αναλογία των απασχολούμενων σε E&A στην απασχόληση είναι υψηλότερη εγχωρίως από ότι στις υπόλοιπες χώρες οι οποίες εφάρμοσαν πρόγραμμα οικονομικής προσαρμογής (Σχήμα 6.25). Επιπρόσθετα, από το 2013 αυτή η αναλογία εγχωρίως βρίσκεται υψηλότερα του μέσου όρου στις χώρες του πυρήνα της Ευρωζώνης και στο σύνολο αυτής.

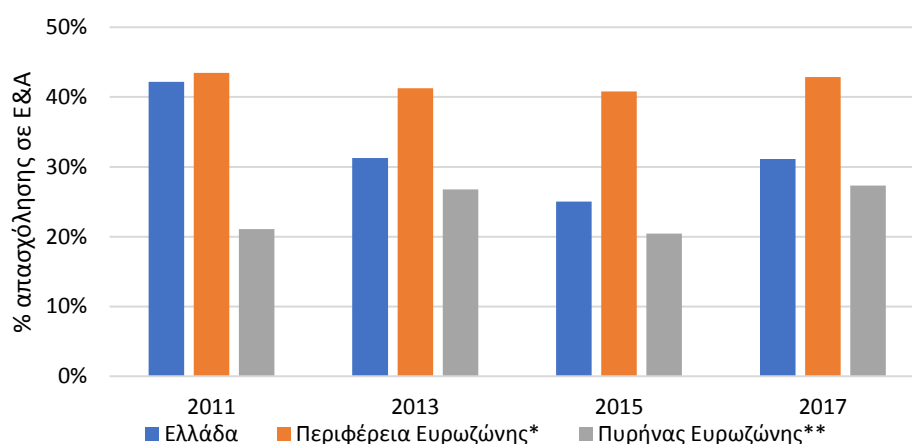
Η Ελλάδα παρουσίαζε το 2011 και υψηλή πυκνότητα απασχολούμενων σε βιομηχανική E&A ως προς το σύνολο της εγχώριας απασχόλησης σε E&A, ισχυρότερη από το μέσο όρο

στον πυρήνα της Ευρωζώνης και πολύ κοντά στο αντίστοιχο επίπεδο των χωρών της περιφέρειάς της (Σχήμα 6.26). Μάλλον όμως η **έντονη υποχώρηση της απασχόλησης στον τομέα της Βιομηχανίας εγχωρίως που καταγράφηκε στην προηγούμενη ενότητα, είχε ως αποτέλεσμα την αποχώρηση πολλών από τους εργαζόμενους σε ερευνητικές διαδικασίες**, καθώς η συγκεκριμένη αναλογία εξασθένησε σημαντικά έως το 2015 και ανάκαμψε μερικώς το 2017. Αυτές οι τάσεις αναδεικνύουν την ανάγκη στήριξης της απασχόλησης ερευνητών σε κλάδους που προσπαθούν να δημιουργήσουν καινοτομίες στη Βιομηχανία.

Σχήμα 6.25: Αναλογία απασχολούμενων σε διαδικασίες Έρευνας και Ανάπτυξης στην εγχώρια απασχόληση

Σχήμα 6.26: Αναλογία απασχολούμενων σε διαδικασίες Έρευνας και Ανάπτυξης στη Βιομηχανία στο σύνολο της απασχόλησης E&A

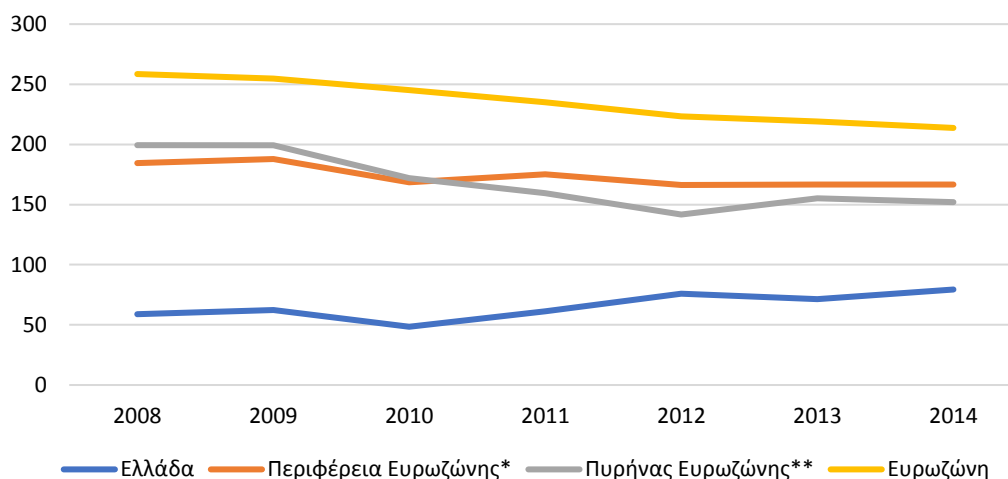
*Απλός μέσος όρος Ιρλανδίας, Ισπανίας, Κύπρου, Πορτογαλίας, **Απλός μέσος όρος Γαλλίας, Γερμανίας, Ιταλίας, Ολλανδίας

Πηγή: Eurostat

Παρότι τα πλέον πρόσφατα σχετικά στοιχεία δεν είναι πρόσφατα, καθώς αφορούν στην περίοδο 2008-2014, από αυτά **προκύπτει πως η παραγωγικότητα των δαπανών E&A στην**

Ελλάδα, σε όρους αιτήσεων πατέντων ανά δισεκατομμύριο ευρώ αυτών, ήταν αρκετά χαμηλή, σε σύγκριση πάντα με την Ευρωζώνη και ομάδες χωρών αυτής (σχήμα 6.27). Από την άλλη πλευρά, επισημαίνεται η **ανοδική τάση του συγκεκριμένου δείκτη εγχωρίως**, παρά τις ιδιαίτερα δυσμενείς συνθήκες στα πρώτα έτη των προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής, αφού αυξήθηκε κατά 35,1% στην περίοδο 2009-2014.

Σχήμα 6.27: Αιτήσεις πατέντων ανά δισεκ. € δαπάνης σε Ε&Α

*Απλός μέσος όρος Ιρλανδίας, Ισπανίας, Κύπρου, Πορτογαλίας, **Απλός μέσος όρος Γαλλίας, Γερμανίας, Ιταλίας, Ολλανδίας

Πηγή: Eurostat

Ανακεφαλαιώνοντας τα στοιχεία για τις διαδικασίες Έρευνας και Ανάπτυξης και την καινοτομία στην Ελλάδα, προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα:

- Παρά την άνοδό τους στην περίοδο 2008-2019, οι δαπάνες για διαδικασίες Έρευνας και Ανάπτυξης στην Ελλάδα είναι διαχρονικά πολύ χαμηλότερες από ότι στην Ευρωζώνη. Ωστόσο, έχει καλυφθεί η υστέρηση σε σύγκριση με την περιφέρεια αυτής.
- Στις δαπάνες Ε&Α από τη Βιομηχανία, η διάσταση ανάμεσα στην Ελλάδα και τις ισχυρότερες οικονομίες της ζώνης του ευρώ είναι αναλογικά μεγαλύτερη από ότι στο σύνολο των δαπανών και αμείωτη.
- Η Ελλάδα διαθέτει αναλογικά πολύ περισσότερο ερευνητικό προσωπικό από ότι κατά μέσο όρο οι χώρες της Ευρωζώνης και ομάδες κρατών εντός αυτής
- Στο παρελθόν (2011) υψηλή πυκνότητα εγχωρίως των απασχολούμενων σε βιομηχανική Ε&Α στο σύνολο της εγχώριας απασχόλησης σε Ε&Α. Η έντονη υποχώρηση της απασχόλησης στον τομέα της Βιομηχανίας, είχε ως αποτέλεσμα την αποχώρηση πολλών από τους εργαζόμενους σε ερευνητικές διαδικασίες.
- Παρότι ανερχόμενη με ταχύτητα, η παραγωγικότητα των δαπανών Ε&Α στην Ελλάδα, σε όρους αιτήσεων πατέντων ανά δισεκατομμύριο ευρώ αυτών, ήταν αρκετά χαμηλή, σε σχέση με την Ευρωζώνη.

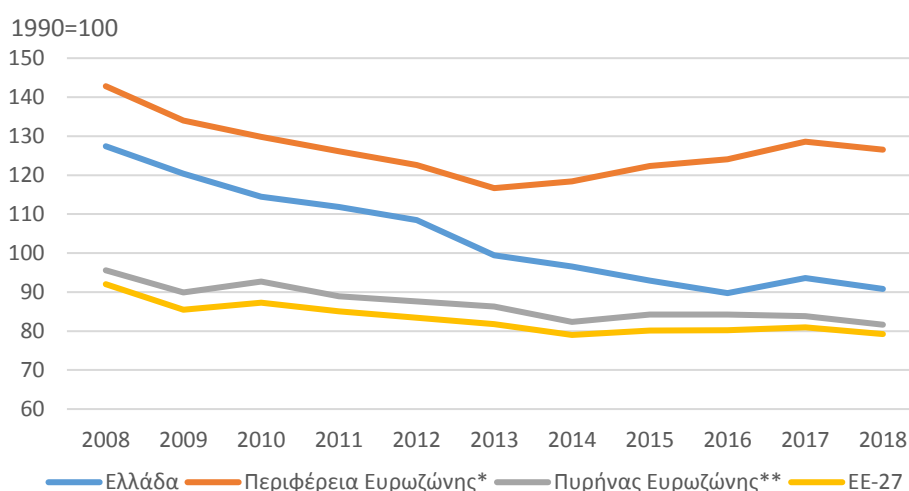
6.6 ΠΡΟΟΔΟΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΡΑΣΙΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Καθώς στόχος της Επιτροπής για την επερχόμενη Προγραμματική Περίοδο 2021-2027 είναι η διττή μετάβαση, οικολογική και ψηφιακή, η Πράσινη Ανάπτυξη θα συνεχίσει να αποτελεί θεμελιώδη επιδίωξή της, όπως στην απερχόμενη προγραμματική περίοδο. Ακολούθως, η σημασία της παρακολούθησης των επιδόσεων στους σχετικούς δείκτες οι οποίοι έχουν οριστεί ως κρίσιμοι από την Επιτροπή είναι υψηλή.

Συγκεκριμένα, σε ότι αφορά τους τρεις στόχους της Στρατηγικής Ευρώπη 2020 για το κλίμα και την ενέργεια, **στην Ελλάδα το 2018 οι εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου ήταν 9,2% χαμηλότερες σε σχέση με το 1990, βελτίωση που υστερεί έναντι του σχετικού στόχου της στρατηγικής (Σχήμα 6.28)¹⁷**. Αυτή η επίδοση υπολείπεται της αντίστοιχης στο σύνολο της ΕΕ-27 (-20,7%). Από την άλλη πλευρά, **είναι πολύ καλύτερη εκείνης στις υπόλοιπες χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης**, στις οποίες η τάση στις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου είναι έντονα ανοδική (+26,5% έναντι του επιπέδου του 1990).

Ο νέος Μηχανισμός Δίκαιης Μετάβασης και η αξιοποίηση των χρηματοδοτικών δυνατοτήτων του Ταμείου καινοτομίας του συστήματος εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπών της ΕΕ αποτελούν δυνατότητες για την επιτάχυνση της μείωσης των εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου.

Σχήμα 6.28: Εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου

*Απλός μέσος όρος Ιρλανδίας, Ισπανίας, Κύπρου, Πορτογαλίας, **Απλός μέσος όρος Γαλλίας, Γερμανίας, Ιταλίας, Ολλανδίας

Πηγή: Eurostat

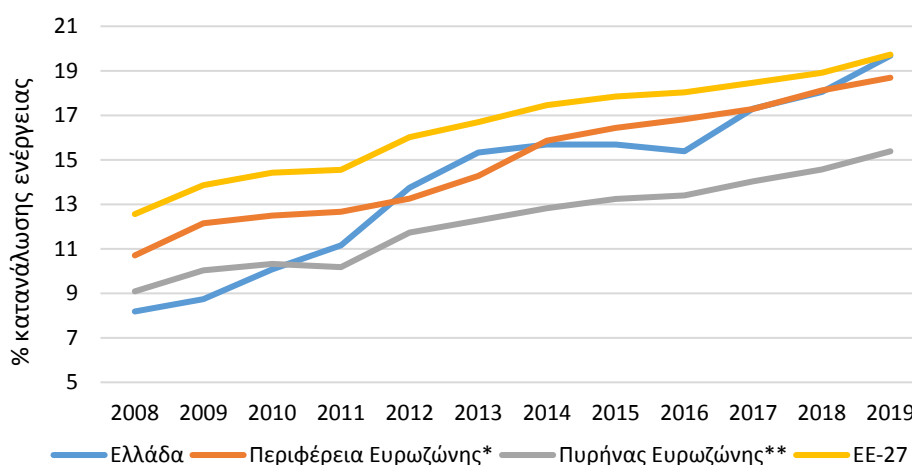
Ως προς το κριτήριο του μεριδίου της κατανάλωσης ενέργειας το οποίο προέρχεται από ανανεώσιμες πηγές, **η βελτίωση στην Ελλάδα έως το 2019 σε σχέση με το 2007, όταν τέθηκαν οι σχετικοί στόχοι από την Επιτροπή, ήταν μεγαλύτερη από ότι κατά μέσο όρο**

¹⁷ Η Επιτροπή έχει θέσει ως στόχο στο πλαίσιο της Στρατηγικής Ευρώπη 2020 για όλες τις χώρες τον περιορισμό των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 20% σε σχέση με το επίπεδό του

στην ΕΕ-27 και σε ομάδες κρατών αυτής (Σχήμα 6.29). Ως αποτέλεσμα, η χώρα μας, επιτυγχάνοντας το 2019 ενεργειακή κατανάλωση προερχόμενη κατά 19,7% από ανανεώσιμες πηγές, υπερέβη το σχετικό στόχο (18,0%), αλλά και τις αντίστοιχες επιδόσεις στην περιφέρεια και τον πυρήνα της Ευρωζώνης (18,7% και 15,4% αντίστοιχα). Ταυτόχρονα, έφθασε το μέσο όρο σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η ενίσχυση των ανανεώσιμων πηγών στην Ελλάδα προήλθε κυρίως από την εξάπλωση των φωτοβολταϊκών συσσωρευτών.

Η Ελλάδα σημείωσε σημαντική πρόοδο και στο κριτήριο της Στρατηγικής Ευρώπη 2020 για βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας, η οποία προσεγγίζεται από τον περιορισμό της πρωτογενούς κατανάλωσης ενέργειας. Συγκεκριμένα, εγχωρίως **το 2018 είχε ήδη επιτευχθεί μείωσή της κατά περισσότερο από 20% σε σύγκριση με το 2007** (-25,7%, Σχήμα 6.30), υπερβαίνοντας έτσι το σχετικό στόχο για το 2020. Η Ελλάδα είναι μαζί με την Εσθονία, την Κροατία, την Ιταλία, τη Λετονία, τη Λιθουανία και το Λουξεμβούργο οι χώρες στην Ευρωζώνη οι οποίες ήδη από το 2018 πέτυχαν το στόχο ενεργειακής αποδοτικότητας.

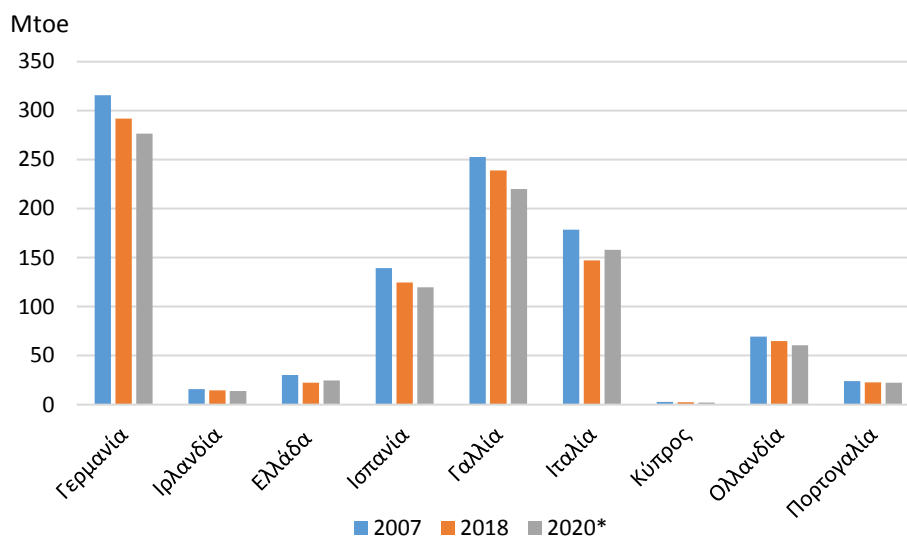
Σχήμα 6.29: Μεριδίο κατανάλωσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές

*Απλός μέσος όρος Ιρλανδίας, Ισπανίας, Κύπρου, Πορτογαλίας, **Απλός μέσος όρος Γαλλίας, Γερμανίας, Ιταλίας, Ολλανδίας

Πηγή: Eurostat

Σχήμα 6.30: Πρωτογενής κατανάλωση ενέργειας (στόχος βελτίωσης ενεργειακής αποτελεσματικότητας)

* Επίπεδο-στόχος Στρατηγικής Ευρώπη 2020

Πηγή: Eurostat

Συνοψίζοντας τα στοιχεία για τη σημειωθείσα πρόοδο στην Ελλάδα ως προς την Πράσινη Ανάπτυξης και την καινοτομία στην Ελλάδα, προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα:

- Ο περιορισμός των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου εγχωρίως έως το 2018 υστερεί σημαντικά ως προς το σχετικό στόχο της Στρατηγικής Ευρώπη 2020 (-9,2% έναντι -20%)
- Ωστόσο, η επίδοση της Ελλάδας είναι πολύ καλύτερη εκείνης στις υπόλοιπες χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης, όπου η τάση είναι έντονα ανοδική (+26,5%)
- Η βελτίωση στην Ελλάδα στο κριτήριο του μεριδίου της κατανάλωσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές ήταν μεγαλύτερη από ότι κατά μέσο όρο στην ΕΕ-27 και σε ομάδες κρατών αυτής, κυρίως μέσω της εξάπλωσης των φωτοβολταϊκών συσσωρευτών. Ακολούθως, η χώρα μας υπερέβη το σχετικό στόχο της Στρατηγικής Ευρώπη 2020 το 2019, φθάνοντας το μέσο όρο στην ΕΕ-27.
- Η Ελλάδα σημείωσε σημαντική πρόοδο και στο κριτήριο για βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας, η οποία προσεγγίζεται από τον περιορισμό της πρωτογενούς κατανάλωσης ενέργειας. Από το 2018 έχει ήδη επιτευχθεί μείωσή της κατά περισσότερο από 20% σε σύγκριση με το 2007 (-25,7%).

7. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΑΣΚΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ.

7.1 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ

Οι στρατηγικές στοχεύσεις για τους τομείς της Βιομηχανίας και του Εμπορίου για τη βελτίωση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας τους, οι οποίες θα υποστηριχθούν από τον Αναπτυξιακό Νόμο και το ΕΣΠΑ 2021-2027, πρέπει να σχετίζονται:

- με τα συγκριτικά πλεονεκτήματα αμφότερων των τομέων, βάσει και των επιδόσεών τους σε μεγέθη και δείκτες οι οποίοι παρουσιάστηκαν στην προηγούμενη ενότητα,
- την Εθνική Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης στοιχεία της οποίας αναφέρθηκαν στο Κεφ 1.2 του παρόντος,
- τις κατευθύνσεις και τις δυνατότητες χρηματοδότησής τους μέσω πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και με κεφαλαιακούς πόρους από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία.

Όμως, οι ευρωπαϊκές πολιτικές και τα διαθέσιμα κεφάλαια μπορούν να αξιοποιηθούν και για την ενίσχυση της θέσης της ελληνικής Βιομηχανίας και του Εμπορίου ως προς ορισμένα χαρακτηριστικά τους στα οποία προς το παρόν δεν διακρίνονται με τις επιδόσεις τους. Η νέα βιομηχανική στρατηγική της ΕΕ, με τις πολλές πτυχές της (κυκλική οικονομία, ψηφιακές τεχνολογίες, καινοτομία, δεξιότητες – επανεπίδευση, αυτονομία της Ευρώπης κ.ά.), παρέχει αρκετές τέτοιες δυνατότητες. Οι ευρωπαϊκές προτεραιότητες πλαισιώνονται στη συνέχεια του κεφαλαίου από προτάσεις πρόσφατων ελληνικών στρατηγικών κειμένων, όπως το Σχέδιο Ανάπτυξης για την Ελληνική Οικονομία (τελική έκθεση), της και το κείμενο με τις Στρατηγικές κατευθύνσεις για το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, το οποίο πρέπει να υποβληθεί στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Ανάκαμψης (NextGenerationEU).

Σε αυτό το πλαίσιο χάραξης στρατηγικών στοχεύσεων για την ενίσχυση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας στη Βιομηχανία και το Εμπόριο, η στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Βιομηχανία, που αναθεωρήθηκε πρόσφατα¹⁸. Οι βασικές προτεραιότητες της νέας στρατηγικής παρουσιάζονται στη συνέχεια. Ευνόητα, θα πρέπει να συμπεριληφθούν στις στοχεύσεις του Αναπτυξιακού Νόμου και του ΕΣΠΑ 2021-2027. Επιπλέον, παρουσιάζονται οι στόχοι και οι προτεραιότητες κομβικών στρατηγικών και προγραμμάτων της ΕΕ (π.χ. Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, σχέδιο δράσης για την κυκλική οικονομία, Στρατηγική για τη διαμόρφωση του ψηφιακού μέλλοντος της Ευρώπης, Horizon Europe), που μπορούν να συμβάλουν στην εφαρμογή της νέας βιομηχανικής στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά ταυτόχρονα η υλοποίησή τους δεν είναι εφικτή χωρίς τη συμβολή από τον τομέα της Βιομηχανίας. Επιπλέον, με την ανακοίνωσή της με τίτλο «Ένας ευρωπαϊκός τομέας του Λιανικού Εμπορίου κατάλληλος για τον 21^ο αιώνα», η Επιτροπή

¹⁸ COM (2020) 102 final, Μάρτιος 2020

ενέκρινε το 2018 ένα σύνολο βέλτιστων πρακτικών, προκειμένου να παράσχει καθοδήγηση για τη δημιουργία μιας πιο ανοιχτής, ολοκληρωμένης και ανταγωνιστικής λιανικής αγοράς¹⁹. Πολλές εξ' αυτών αφορούν στις ηλεκτρονικές συναλλαγές, η όγκος και η σημασία των οποίων έχουν ενισχυθεί ραγδαία λόγω της πανδημίας του COVID-19.

7.2 ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΟΥΔΕΤΕΡΟΤΗΤΑ

Η Βιομηχανία οφείλει να διαδραματίσει ηγετικό ρόλο στην υλοποίηση της **Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας**²⁰, η οποία ουσιαστικά αποτελεί τη νέα στρατηγική της Ευρώπης για τη ανάπτυξη. Η νέα στρατηγική για τον τομέα της Βιομηχανίας επισημαίνει πως *«όλες οι αξιακές αλυσίδες της Βιομηχανίας, συμπεριλαμβανομένων των ενεργοθόρων τομέων, θα διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο. Θα πρέπει να εργαστούν για τη μείωση του δικού τους αποτυπώματος άνθρακα, αλλά και για την επιτάχυνση της μετάβασης με την παροχή οικονομικά προσιτών, καθαρών τεχνολογικών λύσεων και με την ανάπτυξη νέων επιχειρηματικών μοντέλων»*. Ακολουθώντας *«...τα θεσμικά όργανα της ΕΕ, τα κράτη μέλη, οι περιφέρειες, η Βιομηχανία και όλοι οι άλλοι σχετικοί παράγοντες θα πρέπει να συνεργαστούν για τη δημιουργία πρωτοπόρων αγορών στον τομέα των καθαρών τεχνολογιών και τη διασφάλιση της πρωτοπορίας της βιομηχανίας μας σε παγκόσμιο επίπεδο»*. Στην ίδια έκθεση της Επιτροπής αναφέρεται ότι οι προσπάθειες για τους παραπάνω στόχους θα πρέπει να υποστηριχθούν από πολιτικές και χρηματοπιστωτικά μέσα σε επίπεδο ΕΕ και σε εθνικό επίπεδο, καθώς και από τον ιδιωτικό τομέα. Επομένως στις στρατηγικές στοχεύσεις του Αναπτυξιακού Νόμου και του ΕΣΠΑ 2021-2027 θα πρέπει να περιλαμβάνονται για τα παραπάνω θέματα.

Ειδικότερα, η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία έχει θέσει ως στόχο τη **δημιουργία νέων αγορών για κλιματικά ουδέτερα και κυκλικά προϊόντα, όπως ο χάλυβας, το τσιμέντο και οι βασικές χημικές ουσίες**. Ενδεικτικά, για την επίτευξή του, η Επιτροπή θα στηρίξει **καθαρές ρηξικέλυτες τεχνολογίες** στον τομέα του χάλυβα που θα οδηγήσουν σε **διαδικασία παραγωγής με μηδενικές ανθρακούχες εκπομπές**.

Μια νέα στρατηγική για τις χημικές ουσίες με στόχο τη βιωσιμότητα θα συμβάλει στην καλύτερη προστασία των ανθρώπων και του περιβάλλοντος από τις επικίνδυνες χημικές ουσίες και θα ενθαρρύνει την **καινοτομία στον τομέα με σκοπό την ανάπτυξη ασφαλών και βιώσιμων εναλλακτικών λύσεων**.

Η μείωση των εκπομπών στη Βιομηχανία θα εξαρτηθεί από την αρχή της «προτεραιότητας στην ενεργειακή απόδοση» και την ασφαλή και επαρκή προμήθεια ενέργειας χαμηλών ανθρακούχων εκπομπών σε ανταγωνιστικές τιμές. Για το συγκεκριμένο θέμα χρειάζονται **επενδύσεις σε τεχνολογίες, δυναμικό ηλεκτροπαραγωγής και υποδομές χαμηλών ανθρακούχων εκπομπών**. Η στρατηγική προσέγγιση της ΕΕ όσον αφορά τις **βιομηχανίες ανανεώσιμων πηγών ενέργειας** θα επανασχεδιαστεί, περιλαμβάνοντας και άλλες

¹⁹ COM (2018) 219 final

²⁰ Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, 12 Δεκεμβρίου 2019:

<https://www.consilium.europa.eu/media/41780/12-euco-final-conclusions-el.pdf>

δραστηριότητες, όπως η υπεράκτια ενέργεια, και υποστηρίζοντας και την αλυσίδα εφοδιασμού τους. Επίσης, θα υποστηριχθούν οι **προσπάθειες για καλύτερη σύνδεση των συστημάτων ηλεκτρικής ενέργειας** της Ευρώπης με σκοπό την αύξηση της ασφάλειας του εφοδιασμού ηλεκτρικής ενέργειας και την ενσωμάτωση περισσότερων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Το Ταμείο καινοτομίας του συστήματος εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπών της ΕΕ²¹, θα συμβάλει στην ανάπτυξη άλλων καινοτόμων έργων μεγάλης κλίμακας για τη στήριξη των καθαρών προϊόντων στους παραπάνω και άλλους ενεργοβόρους τομείς. Η πρόταση για τον νέο Μηχανισμό Δίκαιης Μετάβασης²² θα κινητοποιήσει €100 δισεκ. για την εξασφάλιση της δίκαιης μετάβασης των περιφερειών υψηλής έντασης άνθρακα. Οι κατηγορίες επενδύσεων που θα βρεθούν στο επίκεντρο των ενισχύσεων από τον Αναπτυξιακό Νόμο και το ΕΣΠΑ 2021-2027, για την προώθηση της κλιματικής ουδετερότητας και την εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας αναφέρονται στο Πλαίσιο 7.1.

Γενικότερα, οι πολιτικές οι οποίες στοχεύουν στο μετριασμό της κλιματικής αλλαγής στην Ελλάδα και την υλοποίηση της Πράσινης Συμφωνίας **περιλαμβάνονται και στο Σχέδιο Ανάπτυξης για την Ελληνική Οικονομία²³**. Όσες αφορούν στις επιχειρήσεις στη Βιομηχανία περιλαμβάνονται στην Ενότητα 6.4.1 της έκθεσης και είναι οι εξής:

- υλοποίηση **Σχεδίου Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης για την απολιγνιτοποίηση της Δυτικής Μακεδονίας και της Μεγαλόπολης**. Καθώς το σχέδιο έχει μακροπρόθεσμο χρονικό ορίζοντα, προτείνεται το Σχέδιο Ανάπτυξης να αποσκοπεί, μεταξύ άλλων, σε δημιουργία ερευνητικών κέντρων, συνεργασία κρατικών φορέων με ακαδημαϊκούς και ερευνητικούς φορείς, παροχή κινήτρων από το κράτος για την ανάπτυξη της πράσινης επιχειρηματικότητας κ.ά.
- **ενίσχυση διαδικασιών Έρευνας και Καινοτομίας σε κλάδους εξοικονόμησης ενέργειας και παραγωγής της με χαμηλότερο περιβαλλοντικό αποτύπωμα** (π.χ. αιολική τεχνολογία, συστήματα αποθήκευσης ενέργειας, μονωτικά υλικά).

Συμβολή στην επίτευξη των στόχων της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας μπορεί να έχει και η χρηματοδότηση δημιουργίας ή/και αναβάθμισης των **Οργανωμένων Υποδοχέων Μεταποιητικών και Επιχειρηματικών Δραστηριοτήτων (ΟΥΜΕΔ) και των Άτυπων Βιομηχανικών Συγκεντρώσεων**. Σε εξέλιξη, βρίσκονται σχετικές δράσεις της ΓΓΒ σε συνεργασία με τους εμπλεκόμενους φορείς για την εξυγίανση των οργανωμένων Υποδοχέων φορέων, όπως η Απόφαση 82/2018 του ΚΥΣΟΙΠ (ΦΕΚ Β'/2231/14.6.2018) «Ανάληψη δράσεων για την απλοποίηση Επιχειρησιακού Σχεδιασμού για την ανάπτυξη Επιχειρηματικών Πάρκων» και ο Ν.4605/2019 (ΦΕΚ Α'/52, Κεφάλαιο Γ' «Ρυθμίσεις για Επιχειρηματικά Πάρκα» και η διαβούλευση για τον καθορισμό του γενικού πλαισίου

²¹ Οδηγία 2003/87/ΕΚ, ΟJ L 275, 25.10.2003, σ. 32–46

²² COM(2020) 22 final

²³ Ετοιμάστηκε από την «Επιτροπή Πισσαρίδη», την οποία αποτελούν οι κ.κ.: Χριστόφορος Πισσαρίδης, Καθηγητής στο LSE και κάτοχος του βραβείου Nobel Οικονομικών 2010, Πρόεδρος της Επιτροπής, Νίκος Βέττας, Καθηγητής στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών και Γενικός Διευθυντής του IOBE, Αναπληρωτής Πρόεδρος της Επιτροπής, Δημήτρης Βαγιανός, Καθηγητής στο LSE, Κώστας Μεγύρ, Καθηγητής στο Yale University και Ομάδα Ειδικών.

κανόνων και κατευθύνσεων οργάνωσης και λειτουργίας των ΟΥΜΕΔ (ΓΓΒ, Δεκέμβριος 2020), καθώς και σε κοινές θεσμικές παρεμβάσεις της ΓΓΒ με το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, όπως οι ρυθμίσεις για την όχληση που έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια (ΚΥΑ 92108/1,045/Φ.15 που δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ Β'/3833/9-92020. Στο πλαίσιο του ΣΔΑΜ απαιτούνται δράσεις για τον επιχειρηματικό μετασχηματισμό στις περιοχές αυτές προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της πράσινης μετάβασης.

Επιπλέον, οι **στόχοι πολιτικής υπό τον άξονα 1.1** (Μετάβαση σε νέο ενεργειακό μοντέλο φιλικό στο περιβάλλον) των **Στρατηγικών κατευθύνσεων για το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας**, μπορούν να συμβάλλουν στη μετάβαση σε ένα νέο ενεργειακό μοντέλο, χαμηλής παραγωγής εκπομπών διοξειδίου.

Πλαίσιο 7.1: Στοχεύσεις επενδύσεων από την ΕΕ και το Σχέδιο Ανάπτυξης στη Βιομηχανία για την κλιματική ουδετερότητα και την εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας

- υλοποίηση Σχεδίου για την απολιγνιτοποίηση της Δυτικής Μακεδονίας και της Μεγαλόπολης, με έμφαση σε ανάπτυξη ερευνητικών διαδικασιών και άνθηση της πράσινης επιχειρηματικότητας
- “καθαρές” τεχνολογίες στον τομέα του χάλυβα
- ανάπτυξη ασφαλών και βιώσιμων χημικών προϊόντων
- τεχνολογίες, δυναμικό ηλεκτροπαραγωγής και υποδομές χαμηλών ανθρακούχων εκπομπών
- βιομηχανίες ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, με διεύρυνση αυτών των πηγών (π.χ. υπεράκτια ενέργεια), όπως επίσης στον εφοδιασμό τους
- ανάπτυξη καινοτόμων έργων μεγάλης κλίμακας για τη στήριξη των καθαρών προϊόντων σε ενεργοβόρους τομείς
- ενίσχυση Έρευνας και Καινοτομίας σε κλάδους εξοικονόμησης ενέργειας και παραγωγής της με χαμηλότερο περιβαλλοντικό αποτύπωμα
- δημιουργία/αναβάθμιση των Οργανωμένων Υποδοχέων Μεταποιητικών και Επιχειρηματικών Δραστηριοτήτων και των Άτυπων Βιομηχανικών Συγκεντρώσεων.

7.3 ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΣΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΙΑΣ ΠΙΟ ΚΥΚΛΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ, ΜΕ ΕΞΥΠΝΗ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ

Η βάση για την υλοποίηση της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας, είναι η συμβολή στη δημιουργία μιας περισσότερο **κυκλικής οικονομίας**. Συναφής είναι και Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τα Σημαντικά Έργα Κοινού Ευρωπαϊκού Ενδιαφέροντος (Important Projects of Common European Interest – IPCEI), υπ’ αριθ. 2014/C 188/02 «Κριτήρια για την ανάλυση της συμβατότητας με την εσωτερική αγορά των κρατικών ενισχύσεων για την προώθηση της υλοποίησης σημαντικών έργων κοινού ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος». Πρόκειται για έργα που σχετίζονται άμεσα με την έρευνα και τη μεταποίηση και η ανάγκη χρηματοδότησης Οργανωμένων Υποδοχέων Μεταποιητικών και Επιχειρηματικών Δραστηριοτήτων και Άτυπων Βιομηχανικών Συγκεντρώσεων.

Στο **νέο Σχέδιο δράσης της ΕΕ για την κυκλική οικονομία**²⁴ υφίσταται μια δέσμη μέτρων που επιτρέπουν στη Βιομηχανία της ΕΕ να συμβάλει σε αυτό τον ευρωπαϊκό στόχο αξιοποιεί τις εν λόγω ευκαιρίες. Η Επιτροπή έχει εστιάσει στο νέο σχέδιο δράσης για την κυκλική οικονομία σε **επτά σημαντικές αλυσίδες αξίας** για τον εντοπισμό φραγμών στη διεύρυνση των αγορών κυκλικών προϊόντων καθώς και τρόπων αντιμετώπισης των εν λόγω φραγμών. Σε έξι εξ' αυτών η συμμετοχή κλάδων της Βιομηχανίας είναι είτε δεσπόζουσα, είτε σημαντική, ενώ ορισμένοι εξ' αυτών συμμετέχουν και στην έβδομη (Κατασκευές και Κτίρια). Ταυτόχρονα, οι συγκεκριμένες αλυσίδες αξίας υποστηρίζουν την έξυπνη εξειδίκευση στην Ευρώπη. Οι επτά αξιακές αλυσίδες είναι οι κάτωθι:

- Ηλεκτρονικά προϊόντα και ΤΠΕ
- Ηλεκτρικές στήλες κα οχήματα
- Συσκευασία
- Πλαστικά
- Κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα
- Τρόφιμα, νερό και θρεπτικές ουσίες
- Κατασκευές και κτίρια

Συγκεκριμένα, στα **Ηλεκτρονικά προϊόντα και ΤΠΕ**, η Επιτροπή θα παρουσιάσει **«πρωτοβουλία για την κυκλικότητα των ηλεκτρονικών προϊόντων»**. Αυτή η πρωτοβουλία θα προωθήσει την επιμήκυνση της διάρκειας ζωής των προϊόντων και θα συμπεριλάβει, μεταξύ άλλων, τις κατωτέρω δράσεις:

- κανονιστικά μέτρα για ηλεκτρονικά προϊόντα και ΤΠΕ **όπως κινητά τηλέφωνα, ταμπλέτες και φορητοί υπολογιστές**, σύμφωνα με την οδηγία για τον οικολογικό σχεδιασμό, έτσι ώστε οι εν λόγω συσκευές να σχεδιάζονται με γνώμονα την ενεργειακή απόδοση και την ανθεκτικότητα, τη δυνατότητα επισκευής, τη δυνατότητα αναβάθμισης, τη συντήρηση, την επαναχρησιμοποίηση και την ανακύκλωση. Στο προσεχές πρόγραμμα εργασίας για τον οικολογικό σχεδιασμό θα παρασχεθούν περαιτέρω λεπτομέρειες για το συγκεκριμένο ζήτημα.
- εστίαση στα ηλεκτρονικά προϊόντα και τις ΤΠΕ ως **τομέα προτεραιότητας για την εφαρμογή του «δικαιώματος στην επισκευή»**, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος ενημέρωσης απαρχαιωμένου λογισμικού
- κανονιστικά μέτρα για τους **φορτιστές κινητών τηλεφώνων και παρόμοιων συσκευών**, στα οποία περιλαμβάνονται η **θέσπιση κοινού φορτιστή**, η βελτίωση της ανθεκτικότητας των καλωδίων φόρτισης, καθώς και πρωτοβουλίες για την αποσύνδεση της αγοράς φορτιστών από την αγορά νέων συσκευών

---

²⁴ COM(2020) 98 final

- βελτίωση της συλλογής και επεξεργασίας αποβλήτων ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού²⁵, μεταξύ άλλων μέσω της διερεύνησης επιλογών για ένα **σύστημα επιστροφής ή επαναπώλησης παλαιών κινητών τηλεφώνων, ταμπλετών και φορτιστών σε επίπεδο ΕΕ**
- επανεξέταση των ενωσιακών κανόνων για τους **περιορισμούς των επικίνδυνων ουσιών στον ηλεκτρικό και ηλεκτρονικό εξοπλισμό**²⁶ και παροχή κατευθυντήριων γραμμών για τη βελτίωση της συνοχής με τη σχετική νομοθεσία, συμπεριλαμβανομένου του κανονισμού REACH και των απαιτήσεων οικολογικού σχεδιασμού.

Τούτων δεδομένων, στα Ηλεκτρονικά προϊόντα και ΤΠΕ ευνοούνται από το σχέδιο δράσης της ΕΕ για την κυκλική οικονομία επενδύσεις κυρίως, αλλά όχι αποκλειστικά, σε (Πλαίσιο 7.2):

Πλαίσιο 7.2: Στοχεύσεις επενδύσεων στην αλυσίδα αξίας Ηλεκτρονικών προϊόντων και ΤΠΕ για τη διαμόρφωση πιο κυκλικής οικονομίας

- δημιουργία συσκευών κινητής επικοινωνίας υψηλής ενεργειακής απόδοσης, με δυνατότητες επισκευής και αναβάθμισης, επαναχρησιμοποιούμενες και ανακυκλώσιμες
- καλώδια φόρτισης αυξημένης ανθεκτικότητας και κοινούς φορτιστές για πολλές συσκευές
- συλλογή και επεξεργασία αποβλήτων ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού

Στην αλυσίδα αξίας των **Ηλεκτρικών στηλών και οχημάτων**, για τη βελτίωση της βιωσιμότητας των ηλεκτρικών στηλών για την ηλεκτροκίνηση, η Επιτροπή θα προτείνει νέο σχετικό κανονιστικό πλαίσιο για τις ηλεκτρικές στήλες, αξιοποιώντας την αξιολόγηση της οδηγίας για τις ηλεκτρικές στήλες²⁷. Στη νέα οδηγία θα ληφθούν υπόψη τα εξής:

- **κανόνες για το ανακυκλωμένο περιεχόμενο** και μέτρα για τη βελτίωση των ποσοστών συλλογής και ανακύκλωσης όλων των ηλεκτρικών στηλών, τη διασφάλιση της **ανάκτησης πολύτιμων υλικών** και την παροχή καθοδήγησης στους καταναλωτές·
- εξέταση του **ζητήματος των μη επαναφορτιζόμενων ηλεκτρικών στηλών** με σκοπό τη σταδιακή κατάργηση της χρήσης τους στις περιπτώσεις που υπάρχουν εναλλακτικές

²⁵ Οδηγία 2012/19/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, σχετικά με τα απόβλητα ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού (ΑΗΗΕ), ΕΕ L 197, 24.7.2012, σ. 38

²⁶ Οδηγία 2011/65/ΕΕ για τον περιορισμό της χρήσης ορισμένων επικίνδυνων ουσιών σε ηλεκτρικό και ηλεκτρονικό εξοπλισμό, ΕΕ L 174, 1.7.2011, σ. 88

²⁷ Οδηγία 2006/66/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, σχετικά με τις ηλεκτρικές στήλες και τους συσσωρευτές και τα απόβλητα ηλεκτρικών στηλών και συσσωρευτών, ΕΕ L 266 της 26.9.2006, σ. 1.

- **απαιτήσεις βιωσιμότητας και διαφάνειας για τις ηλεκτρικές στήλες** λαμβανομένων υπόψη του αποτυπώματος άνθρακα της κατασκευής ηλεκτρικών στηλών, της δεοντολογικής παροχής πρώτων υλών και της ασφάλειας του εφοδιασμού, καθώς και της διευκόλυνσης της επαναχρησιμοποίησης, της αναπροσαρμογής και της ανακύκλωσης

Η Επιτροπή θα προτείνει επίσης την αναθεώρηση των κανόνων για **τα οχήματα στο τέλος του κύκλου ζωής τους**²⁸, προκειμένου να προωθήσει περισσότερο κυκλικά επιχειρηματικά μοντέλα, λαμβάνοντας υπόψη τους κανόνες για το υποχρεωτικό ανακυκλωμένο περιεχόμενο για συγκεκριμένα υλικά κατασκευαστικών στοιχείων, όπως επίσης τη βελτίωση της απόδοσης της ανακύκλωσης. Τέλος, η Επιτροπή θα εξετάσει τα πλέον αποτελεσματικά μέτρα για να διασφαλίσει τη συλλογή και την περιβαλλοντικά ορθή επεξεργασία των απόβλητων ορυκτελαίων.

Επομένως, στην αλυσίδα αξίας Ηλεκτρικών στηλών και οχημάτων, θα υποστηριχθούν από το Σχέδιο δράσης της ΕΕ για την κυκλική οικονομία επενδύσεις σε (Πλαίσιο 7.3):

Πλαίσιο 7.3: Στοχεύσεις επενδύσεων στην αλυσίδα αξίας Ηλεκτρικών στηλών και οχημάτων για τη δημιουργία πιο κυκλικής οικονομίας

- ηλεκτρικές στήλες με χαμηλό αποτύπωμα άνθρακα, χρήση ανακυκλωμένων υλικών στην κατασκευή τους και εύκολη επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλωση
- διαδικασίες αναπροσαρμογής και ανακύκλωσής τους

Στην αλυσίδα αξίας της **Συσκευασίας**, σύμφωνα με το νέο σχέδιο δράσης της ΕΕ για την κυκλική οικονομία, η Επιτροπή θα επανεξετάσει την οδηγία 94/62/ΕΚ²⁹ για να ενισχύσει τις υποχρεωτικές ουσιώδεις απαιτήσεις για τις συσκευασίες. Στόχος πίσω από αυτή τη διαδικασία είναι όλες οι συσκευασίες στην αγορά της ΕΕ να είναι επαναχρησιμοποιούμενες ή ανακυκλώσιμες με οικονομικά βιώσιμο τρόπο μέχρι το 2030. Προς αυτή την κατεύθυνση, η ΕΕ θα εστιάσει στα παρακάτω μέτρα:

- **μείωση της (υπερβολικής) συσκευασίας και των απορριμμάτων συσκευασίας**, μεταξύ άλλων μέσω του καθορισμού στόχων και άλλων μέτρων πρόληψης της δημιουργίας αποβλήτων,
- προώθηση του **σχεδιασμού με σκοπό την επαναχρησιμοποίηση και την ανακυκλωσιμότητα των συσκευασιών**, λαμβανομένων υπόψη, μεταξύ άλλων, των περιορισμών στη χρήση ορισμένων υλικών συσκευασίας για συγκεκριμένες εφαρμογές,

²⁸ Οδηγία 2000/53/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, για τα οχήματα στο τέλος του κύκλου ζωής τους, ΕΕ L 269, 21.10.2000, σ. 34

²⁹ Οδηγία 94/62/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, για τις συσκευασίες και τα απορρίμματα συσκευασίας, ΕΕ L 365, 31.12.1994, σ. 10

- **εξέταση της δυνατότητας μείωσης της πολυπλοκότητας των υλικών συσκευασίας**, συμπεριλαμβανομένων του αριθμού των υλικών και των πολυμερών που χρησιμοποιούνται.

Εκτός της αναθεώρησης της Οδηγίας 94/62/ΕΚ, η Επιτροπή, στο πλαίσιο της **πρωτοβουλίας για την εναρμόνιση των συστημάτων χωριστής συλλογής**, θα εξετάσει αν είναι εφικτή σε επίπεδο ΕΕ η **επισήμανση που θα διευκολύνει τη χωριστή διαλογή των απορριμμάτων συσκευασίας στην πηγή**.

Επίσης, η Επιτροπή θα θεσπίσει **κανόνες για την ασφαλή ανακύκλωση πλαστικών υλών**, εκτός των PET, κατά τρόπο ώστε να μπορούν να μετατραπούν σε υλικά που θα έρχονται σε επαφή με τρόφιμα.

Συνοψίζοντας, στην αλυσίδα αξίας της Συσκευασίας, το Σχέδιο δράσης της ΕΕ για την κυκλική οικονομία θα στηρίξει μεταξύ άλλων επενδύσεις σε (Πλαίσιο 7.4):

Πλαίσιο 7.4: Στοχεύσεις επενδύσεων στην αλυσίδα αξίας της Συσκευασίας για τη διαμόρφωση πιο κυκλικής οικονομίας

- συσκευασίες επαναχρησιμοποιούμενες ή ανακυκλώσιμες, με οικονομικά βιώσιμο τρόπο
- συσκευασίες που δεν χρησιμοποιούν ή χρησιμοποιούν σε μικρό βαθμό ορισμένα υλικά, όπως πολυμερή, καθώς και μη σύνθετες συσκευασίες, εύκολα ανακυκλώσιμες

Στην αλυσίδα αξίας των **Πλαστικών**, η πολιτική της ΕΕ έχει αποτυπωθεί στη **στρατηγική για τις πλαστικές ύλες στην κυκλική οικονομία**³⁰. Όμως, επειδή η κατανάλωση πλαστικών υλών αναμένεται να διπλασιαστεί εντός των επόμενων 20 ετών, η Επιτροπή, θα θεσπίσει **υποχρεωτικές απαιτήσεις σχετικά με το ανακυκλωμένο περιεχόμενο και μέτρα μείωσης των αποβλήτων για βασικά προϊόντα όπως οι συσκευασίες, τα δομικά υλικά και τα οχήματα**.

Εκτός από τα μέτρα για τη μείωση των πλαστικών απορριμμάτων, η Επιτροπή θα εξετάσει την **παρουσία μικροπλαστικών στο περιβάλλον**, προβαίνοντας στις ακόλουθες ενέργειες:

- **περιορισμός των μικροπλαστικών που έχουν προστεθεί σκόπιμα και καταπολέμηση των συσσωματωμάτων**
- **ανάπτυξη μέτρων επισήμανσης, τυποποίησης, πιστοποίησης και κανονιστικών μέτρων** για την ακούσια απελευθέρωση μικροπλαστικών, συμπεριλαμβανομένων μέτρων για την αύξηση της δέσμευσης μικροπλαστικών σε όλα τα σχετικά στάδια του κύκλου ζωής των προϊόντων

³⁰ COM(2018) 28 final

- περαιτέρω ανάπτυξη και εναρμόνιση των μεθόδων **μέτρησης μικροπλαστικών που απελευθερώνονται ακούσια**, ιδίως από ελαστικά και υφάσματα, και παροχή εναρμονισμένων δεδομένων για τις συγκεντρώσεις μικροπλαστικών στο θαλασσινό νερό
- εξάλειψη των **κενών στην επιστημονική γνώση για τον επικινδυνότητα και την παρουσία των μικροπλαστικών στο περιβάλλον, το πόσιμο νερό και τα τρόφιμα**

Παράλληλα, η Επιτροπή θα διασφαλίσει την έγκαιρη εφαρμογή της **νέας οδηγίας για τα πλαστικά προϊόντα μίας χρήσης**³¹ και τα αλιευτικά εργαλεία προκειμένου να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της θαλάσσιας ρύπανσης από πλαστικά απορρίμματα, με παράλληλη διασφάλιση της ενιαίας αγοράς.

Δεδομένων των παραπάνω, στην αλυσίδα αξίας των Πλαστικών, οι ενισχυόμενες επενδύσεις από το Σχέδιο δράσης για την κυκλική οικονομία θα αφορούν, μεταξύ άλλων, σε (Πλαίσιο 7.5):

Πλαίσιο 7.5: Στοχεύσεις επενδύσεων στην αλυσίδα αξίας των Πλαστικών για τη δημιουργία πιο κυκλικής οικονομίας

- πλαστικά με υψηλό ανακυκλωμένο περιεχόμενο
- πλαστικά με μικρή πυκνότητα μικροπλαστικών
- επαναχρησιμοποιούμενα πλαστικά προϊόντα

Για την αξιακή αλυσίδα της **Κλωστοϋφαντουργίας** η Επιτροπή θα προτείνει **ολοκληρωμένη ενωσιακή στρατηγική για τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα**. Στόχος της στρατηγικής θα είναι η ενίσχυση της βιομηχανικής ανταγωνιστικότητας και καινοτομίας στον τομέα, η παροχή ώθησης στην αγορά της ΕΕ για βιώσιμα και κυκλικά κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα, συμπεριλαμβανομένης της αγοράς επαναχρησιμοποίησης κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων, της αντιμετώπισης της γρήγορης μόδας και της προώθησης νέων επιχειρηματικών μοντέλων. Τα μέτρα για αυτούς τους σκοπούς θα περιλαμβάνουν:

- εφαρμογή στα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα του **νέου πλαισίου πολιτικής για βιώσιμα προϊόντα**, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης **μέτρων οικολογικού σχεδιασμού**, προκειμένου να διασφαλιστεί πως τα προϊόντα είναι κατάλληλα για κυκλικότητα, με διασφάλιση της αξιοποίησης δευτερογενών πρώτων υλών, καταπολέμηση της παρουσίας επικίνδυνων χημικών ουσιών και ενθάρρυνση των επιχειρήσεων και των ιδιωτών καταναλωτών να επιλέγουν βιώσιμα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα

³¹ Οδηγία (ΕΕ) 2019/904 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, σχετικά με τη μείωση των επιπτώσεων ορισμένων πλαστικών προϊόντων στο περιβάλλον, ΕΕ L 155, 12.6.2019, σ. 1

- βελτίωση του επιχειρηματικού και κανονιστικού περιβάλλοντος για βιώσιμα και κυκλικά κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα στην ΕΕ, με την παροχή κινήτρων και στήριξης σε **μοντέλα του τύπου «το προϊόν ως υπηρεσία», κυκλικά υλικά και μεθόδους παραγωγής**, και με την ενίσχυση της διαφάνειας μέσω της **διεθνούς συνεργασίας**
- παροχή καθοδήγησης για την επίτευξη **υψηλών επιπέδων χωριστής συλλογής αποβλήτων κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων**, τα οποία πρέπει τα κράτη μέλη να διασφαλίσουν έως το 2025
- ενίσχυση της **διαλογής, της επαναχρησιμοποίησης και της ανακύκλωσης των κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων**, μεταξύ άλλων μέσω της καινοτομίας, της ενθάρρυνσης βιομηχανικών εφαρμογών και κανονιστικών μέτρων, όπως η επέκταση της ευθύνης του παραγωγού

Επομένως, στην αλυσίδα αξίας της Κλωστοϋφαντουργίας, το Σχέδιο δράσης για την κυκλική οικονομία ενδεικτικά θα στηρίξει επενδύσεις σε (Πλαίσιο 7.6):

Πλαίσιο 7.6: Στοχεύσεις επενδύσεων στην αλυσίδα αξίας της Κλωστοϋφαντουργίας για τη διαμόρφωση μιας πιο κυκλικής οικονομίας

- βιώσιμα και κυκλικά κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα, με αξιοποίηση δευτερογενών πρώτων υλών και χωρίς επικίνδυνες χημικές ουσίες
- διαδικασίες διαλογής, επαναχρησιμοποίησης και ανακύκλωσης κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων
- διαδικασίες διακριτής συλλογής αποβλήτων κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων

Σε ότι αφορά την **αλυσίδα αξίας για τα Τρόφιμα, το νερό και τις θρεπτικές ουσίες**, η Επιτροπή θα εξετάσει επίσης ειδικά μέτρα για την αύξηση της βιωσιμότητας όσον αφορά τη διανομή και την κατανάλωση τροφίμων. Επιπρόσθετα, στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας για βιώσιμα προϊόντα, θα ξεκινήσουν αναλυτικές εργασίες για τον καθορισμό του πεδίου εφαρμογής νομοθετικής πρωτοβουλίας για την επαναχρησιμοποίηση, ώστε να αντικατασταθούν οι συσκευασίες, τα επιτραπέζια σκεύη και τα μαχαιροπήρουνα μίας χρήσης από επαναχρησιμοποιούμενα προϊόντα στις υπηρεσίες τροφίμων.

Ο νέος κανονισμός για την επαναχρησιμοποίηση των υδάτων θα ενθαρρύνει την εφαρμογή κυκλικών προσεγγίσεων στην επαναχρησιμοποίηση των υδάτων στη γεωργία. Η Επιτροπή θα διευκολύνει την **επαναχρησιμοποίηση και την αποδοτική χρήση των υδάτων, μεταξύ άλλων στις μεθόδους βιομηχανικής παραγωγής**.

Επιπλέον, θα **αναπτύξει ολοκληρωμένο σχέδιο διαχείρισης των θρεπτικών ουσιών**, με σκοπό να διασφαλιστεί πιο βιώσιμη χρήση των θρεπτικών ουσιών και η ενθάρρυνση των αγορών για ανακτώμενες θρεπτικές ουσίες. Η Επιτροπή θα εξετάσει επίσης την αναθεώρηση των **οδηγιών για την επεξεργασία λυμάτων και την ιλύ καθαρισμού λυμάτων** και θα αξιολογήσει **φυσικά μέσα απομάκρυνσης θρεπτικών ουσιών**, όπως τα φύκια.

Ακολουθως, στην αλυσίδα αξίας Τροφίμων, νερού και θρεπτικών ουσιών, το Σχέδιο δράσης για την κυκλική οικονομία θα στηρίξει, μεταξύ άλλων, επενδύσεις σε (Πλαίσιο 7.7):

Πλαίσιο 7.7: Στοχεύσεις επενδύσεων στην αλυσίδα αξίας Τροφίμων, νερού και θρεπτικών ουσιών για τη δημιουργία μιας πιο κυκλικής οικονομίας

- επαναχρησιμοποιούμενα προϊόντα στις υπηρεσίες τροφίμων (π.χ. συσκευασίες, επιτραπέζια σκεύη, τα μαχαιροπήρουνα)
- επαναχρησιμοποίηση και αποδοτική χρήση των υδάτων, με τις διαδικασίες βιομηχανικής παραγωγής να περιλαμβάνονται στις επιλέξιμες
- φυσικά μέσα απομάκρυνσης θρεπτικών ουσιών από λύματα (π.χ. με φύκια)

Τέλος, στις **Κατασκευές και κτίρια**, η Επιτροπή θα δρομολογήσει **νέα ολοκληρωμένη στρατηγική για ένα βιώσιμο δομημένο περιβάλλον**, προκειμένου να αξιοποιήσει τη δυνατότητα για αύξηση της αποδοτικότητας των υλικών και μείωση των κλιματικών επιπτώσεων. Η εν λόγω στρατηγική θα διασφαλίσει συνοχή στους αντίστοιχους τομείς πολιτικής, όπως το κλίμα, η ενέργεια και η αποδοτική χρήση των πόρων, η διαχείριση των αποβλήτων κατασκευών και κατεδαφίσεων, η προσβασιμότητα, η ψηφιοποίηση και οι δεξιότητες. Θα προωθήσει τις αρχές της κυκλικότητας για όλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής των κτιρίων, μέσω των κατωτέρω μέτρων:

- εξέταση των επιδόσεων βιωσιμότητας των δομικών προϊόντων στο πλαίσιο της αναθεώρησης του **κανονισμού για τα δομικά προϊόντα**³², συμπεριλαμβανομένης της πιθανής θέσπισης **απαιτήσεων ανακυκλωμένου περιεχομένου** για ορισμένα δομικά προϊόντα, λαμβανομένης υπόψη της ασφάλειας και της λειτουργικότητάς τους
- προώθηση μέτρων για τη **βελτίωση της ανθεκτικότητας και της προσαρμοστικότητας των δομημένων περιουσιακών στοιχείων**, σύμφωνα με τις αρχές της κυκλικής οικονομίας για τον σχεδιασμό κτιρίων και ανάπτυξη ψηφιακών μητρώων για τα κτίρια
- χρήση του πλαισίου «Level(s)»³³ για την **ενσωμάτωση της αξιολόγησης του κύκλου ζωής στις δημόσιες συμβάσεις** και στο ενωσιακό πλαίσιο βιώσιμης χρηματοδότησης, και διερεύνηση της σκοπιμότητας καθορισμού στόχων για τη μείωση των ανθρακούχων εκπομπών και της δυνατότητας αποθήκευσης τους.

---

³² Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 305/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, για τη θέσπιση εναρμονισμένων όρων εμπορίας προϊόντων του τομέα των δομικών κατασκευών και για την κατάργηση της οδηγίας 89/106/ΕΟΚ του Συμβουλίου, ΕΕ L 88, 4.4.2011, σ. 5

³³ <https://ec.europa.eu/environment/eussd/buildings.htm>

- ενδεχόμενη αναθεώρηση των **στόχων ανάκτησης υλικών** που προβλέπει η ενωσιακή νομοθεσία για τα απόβλητα κατασκευών και κατεδαφίσεων και τα κλάσματα κάθε υλικού σε αυτά·
- προώθηση πρωτοβουλιών για τη **μείωση της σφράγισης του εδάφους**, την αποκατάσταση εγκαταλελειμμένων ή μολυσμένων βιομηχανικών εκτάσεων και αύξηση της ασφαλούς, βιώσιμης και κυκλικής χρήσης των χωμάτων εκσκαφής

Επιπλέον, η **πρωτοβουλία «κύμα ανακαινίσεων»** στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας, θα οδηγήσει σε σημαντικές βελτιώσεις στον τομέα της ενεργειακής απόδοσης στην ΕΕ. Θα υλοποιηθεί ιδίως με τη βελτιστοποίηση των επιδόσεων του κύκλου ζωής και με την αύξηση του προσδόκιμου ζωής των δομημένων περιουσιακών στοιχείων.

Ολοκληρώνοντας, στην αλυσίδα αξίας Κατασκευών και κτιρίων, το Σχέδιο δράσης για την κυκλική οικονομία ενδεικτικά θα στηρίξει επενδύσεις σε (Πλαίσιο 7.8):

Πλαίσιο 7.8: Στοχεύσεις επενδύσεων στην αλυσίδα αξίας Κατασκευών και κτιρίων για τη δημιουργία μιας πιο κυκλικής οικονομίας

- δομικά προϊόντα με ανακυκλώσιμο περιεχόμενο, τα οποία να είναι ασφαλή και λειτουργικά
- διαδικασίες ανάκτησης υλικών από απόβλητα κατασκευών και κατεδαφίσεων
- διαδικασίες βελτίωσης της ανθεκτικότητας και της προσαρμοστικότητας των δομημένων περιουσιακών στοιχείων
- διαδικασίες αποκατάστασης εγκαταλελειμμένων ή μολυσμένων βιομηχανικών εκτάσεων

Πλαίσιο 7.9: Προοπτικές διεύρυνσης των επιλέξιμων επενδύσεων από το ευρωπαϊκό Σχέδιο δράσης για την κυκλική οικονομία

Επισημαίνεται πως οι κατηγορίες επενδύσεων που θα υποστηρίξει το σχέδιο δράσης για την κυκλική οικονομία σε καθεμία από τις παραπάνω αλυσίδες αξίας είναι ενδεικτικές. Θα διευρυνθούν με την ολοκλήρωση όσων σχετικών στρατηγικών της ΕΕ προαναφέρθηκαν. Ακολουθώντας, οι στρατηγικές στοχεύσεις των ενισχύσεων από τον Αναπτυξιακό Νόμο και το ΕΣΠΑ 2021-2027, για την εφαρμογή της κυκλικής οικονομίας, αλλά και για τις άλλες προτεραιότητες πολιτικής πρέπει να χαρακτηρίζονται από ευελιξία.

Η ανάγκη της μετάβαση σε μια κυκλική οικονομία υπογραμμίζεται και από το **Σχέδιο Ανάπτυξης για την Ελληνική Οικονομία**. Οι σχετικές προτεραιότητες πολιτικής που επισημαίνονται σε αυτό (Ενότητα 6.4.2 της έκθεσης) και αφορούν σε επενδύσεις είναι οι εξής:

- **Συμπράξεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα (ΣΔΙΤ) για κάποια από τα εμβληματικά έργα** που προβλέπει το νέο **Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων (ΕΣΔΑ)**. Βασικοί στόχοι του ΕΣΔΑ είναι η επίτευξη έως το 2030 της αύξησης της ανακύκλωσής τους στο 60%, του περιορισμού της ταφής τους στο 10% και της ενεργειακής αξιοποίησής τους.
- **Διεύρυνση προδιαγραφών δημόσιων συμβάσεων** ώστε το **περιβαλλοντικό κόστος** από την προμήθεια προϊόντων και υπηρεσιών υψηλότερης περιβαλλοντικής επιβάρυνσης, να **ενσωματώνεται στην τιμή αγοράς**. Ακολούθως, προμήθειες οι οποίες προς το παρόν φαίνονται ακριβές, θα γίνουν περισσότερο ελκυστικές.
- **Επανασχεδιασμός συστημάτων συλλογής αστικών αποβλήτων**. Προκρίνεται η δημιουργία ενός απλού και αποτελεσματικού τρόπου διαλογής στην πηγή (στα νοικοκυριά), που θα περιλαμβάνει στα βασικά ρεύματα αποβλήτων και το οργανικό κλάσμα.
- **Έμφαση στην επαναχρησιμοποίηση προϊόντων, η επεξεργασία των οποίων είναι εξαιρετικά δύσκολη και δαπανηρή** (π.χ. απόβλητα ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού, τα οποία περιλαμβάνονται και στο σχέδιο δράσης της Επιτροπής).
- **Έρευνα και καινοτομία για την ανάπτυξη κυκλικών λύσεων, κυρίως για τα απόβλητα των βιομηχανιών υψηλής συνεισφοράς στην ελληνική οικονομία** (π.χ. Βιομηχανία Τροφίμων, αλυσίδα αξίας η οποία βρίσκεται στις σχετικές προτεραιότητες της Επιτροπής).

Τέλος, και οι στόχοι πολιτικής υπό τον άξονα 1.4 (Αειφόρος χρήση των πόρων, ανθεκτικότητα στην κλιματική αλλαγή και διατήρηση της βιοποικιλότητας) των **Στρατηγικών κατευθύνσεων για το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας**, προωθούν τις αρχές της κυκλικής οικονομίας και της βιώσιμης διαχείρισης αποβλήτων, της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος και της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή.

Πλαίσιο 7.10: Προτεραιότητες επενδύσεων από το Σχέδιο Ανάπτυξης για την ελληνική οικονομία για τη δημιουργία μιας πιο κυκλικής οικονομίας

- Συμπράξεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα (ΣΔΙΤ), ιδίως για ορισμένα από τα εμβληματικά έργα που προβλέπει το νέο Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων
- Επανασχεδιασμός συστημάτων συλλογής αστικών αποβλήτων
- Υποστήριξη επαναχρησιμοποίησης προϊόντων, η επεξεργασία των οποίων είναι εξαιρετικά δύσκολη και δαπανηρή
- Έρευνα και καινοτομία για την ανάπτυξη κυκλικών λύσεων, κυρίως για τα απόβλητα των βιομηχανιών υψηλής συνεισφοράς στην ελληνική οικονομία (π.χ. Βιομηχανία Τροφίμων)

7.4 ΜΙΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΠΟΥ ΔΙΑΜΟΡΦΩΝΕΙ ΤΟ ΨΗΦΙΑΚΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Ο τομέας της Βιομηχανίας οφείλει να συμβάλει στην εξάπλωση των **ψηφιακών τεχνολογιών**, σύμφωνα και με τη νέα στρατηγική της ΕΕ για τον τομέα της Βιομηχανίας. Αυτή η προσπάθεια αφορά όχι μόνο στην υιοθέτησή τους από τις βιομηχανικές επιχειρήσεις, αλλά και στην ανάπτυξη του ψηφιακού τομέα ευρύτερα, ένα μεγάλο τμήμα των δραστηριοτήτων του οποίου κατατάσσεται στη Βιομηχανία. Η Στρατηγική για τη διαμόρφωση του ψηφιακού μέλλοντος της Ευρώπης αποτελείται από τρεις πυλώνες. Αυτοί οι πυλώνες περιλαμβάνουν ορισμένους σκοπούς και στόχους. Πολλοί εξ' αυτών μπορούν να επιτευχθούν και με τη συμβολή της Βιομηχανίας. Οι πυλώνες και οι στόχοι είναι οι εξής:

- **Τεχνολογία στην υπηρεσία των ανθρώπων:**
  - Επενδύσεις σε ψηφιακές ικανότητες για όλους και όλες στην Ευρώπη
  - Προστασία των ανθρώπων από τις κυβερνοαπειλές (δικτυοπαραβίαση, λυτρισμικό, κλοπή ταυτότητας)
  - Εξασφάλιση ότι η τεχνητή νοημοσύνη αναπτύσσεται με τρόπους που σέβονται τα δικαιώματα των πολιτών
  - Επιτάχυνση της ανάπτυξης υπερταχέων ευρυζωνικών συνδέσεων για κατοικίες, σχολεία και νοσοκομεία
  - Επέκταση της ευρωπαϊκής ικανότητας υπερυπολογιστικής για την ανάπτυξη καινοτόμων λύσεων στους τομείς της ιατρικής, των μεταφορών και του περιβάλλοντος
- **Δίκαιη και ανταγωνιστική ψηφιακή οικονομία:**
  - Πρόσβαση μιας δραστήριας κοινότητας καινοτόμων και ταχέως αναπτυσσόμενων νεοφυών επιχειρήσεων και μικρών επιχειρήσεων σε χρηματοδότηση
  - Ενίσχυση της ευθύνης των διαδικτυακών πλατφορμών με τη θέσπιση νομοθετικής πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες
  - Διευκρίνιση των κανόνων για τις διαδικτυακές υπηρεσίες
  - Διασφάλιση της καταλληλότητας των κανόνων της ΕΕ για την ψηφιακή οικονομία
  - Εξασφάλιση θεμιτού ανταγωνισμού για όλες τις επιχειρήσεις στην Ευρώπη
  - Αύξηση της πρόσβασης σε υψηλής ποιότητας δεδομένα, με παράλληλη διασφάλιση της προστασίας των προσωπικών και των ευαίσθητων δεδομένων
- **Ανοικτή, δημοκρατική και βιώσιμη κοινωνία:**
  - Αξιοποίηση της τεχνολογίας ώστε η Ευρώπη να καταστεί κλιματικά ουδέτερη έως το 2050
  - Μείωση των ανθρακούχων εκπομπών του ψηφιακού τομέα

- Εξασφάλιση στους πολίτες μεγαλύτερου ελέγχου όσον αφορά την προστασία των δεδομένων τους
- Δημιουργία ενός ευρωπαϊκού χώρου δεδομένων υγείας που θα προωθεί τη στοχευμένη έρευνα, διάγνωση και θεραπεία
- Καταπολέμηση της παραπληροφόρησης στο διαδίκτυο και ενίσχυση της ποικιλίας και της αξιοπιστίας του περιεχομένου των μέσων ενημέρωσης

Το κύριο χρηματοδοτικό εργαλείο για την προώθηση των ψηφιακών τεχνολογιών στην Ευρώπη κατά την Προγραμματική Περίοδο 2021-2027 θα είναι το πρόγραμμα «Ψηφιακή Ευρώπη» (Digital Europe)³⁴. Στα μέσα Δεκεμβρίου του 2020 επιτεύχθηκε πολιτική συμφωνία μεταξύ του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και των χωρών μελών της ΕΕ σχετικά με τον προϋπολογισμό του προγράμματος, οποίος διαμορφώθηκε σε €7,5 δισεκ., και την κατανομή του σε στόχους και προτεραιότητες. Συγκεκριμένα, το πρόγραμμα θα χρηματοδοτήσει επενδύσεις σε:

- υπερυπολογιστές (€2,2 δισεκ.)
- τεχνητή νοημοσύνη (€2,1 δισεκ.)
- ασφάλεια στον κυβερνοχώρο (€1,7 δισεκ.)
- προηγμένες ψηφιακές δεξιότητες (€580 εκατ.)
- διασφάλιση ευρείας χρήσης του ψηφιακού δυναμικού (digital capacity) σε ολόκληρη την οικονομία και κοινωνία (€1,1 δισεκ.)

Το πρόγραμμα «Ψηφιακή Ευρώπη» προβλέπεται να υποστηρίξει τον τομέα της Βιομηχανίας κυρίως, αλλά όχι αποκλειστικά, σε:

- αύξηση της προσβασιμότητας σε υπερυπολογιστές και διεύρυνση της χρήσης τους
- διεύρυνση της χρήσης τεχνητής νοημοσύνης
- σύντομες εκπαιδεύσεις του υφιστάμενου εργατικού δυναμικού στις τελευταίες εξελίξεις σε βασικές περιοχές ψηφιακών δεξιοτήτων
- εξειδικευμένα προγράμματα και πρακτική άσκηση για εκκολαπτόμενους ειδικούς σε περιοχές προηγμένων δεξιοτήτων όπως τεχνητή νοημοσύνη, ασφάλεια στον κυβερνοχώρο, κβαντική και HPC (High-Performance Computing)
- ενίσχυση του δικτύου των Ευρωπαϊκών Ψηφιακών Κέντρων Καινοτομίας, με στόχο τη δημιουργία ενός κόμβου σε κάθε περιοχή
- υιοθέτηση προηγμένων ψηφιακών και συναφών τεχνολογιών, ιδίως από τις ΜΜΕ
- πρόσβαση σε υπερσύγχρονες ψηφιακές τεχνολογίες για την οικοδόμηση εμπιστοσύνης και ασφάλειας στον ψηφιακό μετασχηματισμό, όπως το blockchain

---

³⁴ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το πρόγραμμα «Ψηφιακή Ευρώπη»: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/europe-investing-digital-digital-europe-programme>

Ο ψηφιακός μετασχηματισμός των επιχειρήσεων υποστηρίζεται και από τον άξονα 2.3 των **Στρατηγικών κατευθύνσεων για το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας**.

Συνεπώς, για την ανάπτυξη των ψηφιακών τεχνολογιών, η νέα βιομηχανική στρατηγική εστιάζει σε επενδύσεις στις παρακάτω ερευνητικές και λοιπές δραστηριότητες, οι οποίες πρέπει να συγκαταλέγονται στις στρατηγικές στοχεύσεις του Αναπτυξιακού Νόμου και του ΕΣΠΑ 2021-2027 (Πλαίσιο 7.11):

Πλαίσιο 7.11: Στοχεύσεις επενδύσεων από την ΕΕ στη Βιομηχανία για την εξάπλωση των ψηφιακών τεχνολογιών

- ψηφιακές υποδομές, συμπεριλαμβανομένων προηγμένων εφαρμογών (υπερυπολογιστές, τεχνητή νοημοσύνη κ.ά.)
- ψηφιακές τεχνολογίες για την εμπιστοσύνη και την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο
- Επέκταση δικτύων πέμπτης γενιάς (5G) και ανάπτυξη δικτύων έκτης γενιάς (6G)
- εκπαιδεύσεις εργατικού δυναμικού σε βασικές περιοχές ψηφιακών δεξιοτήτων, εξειδικευμένα προγράμματα για εκκολαπτόμενους ειδικούς σε περιοχές προηγμένων δεξιοτήτων (τεχνητή νοημοσύνη, ασφάλεια στον κυβερνοχώρο, κβαντική, ΗΡC)
- ενίσχυση του δικτύου των Ευρωπαϊκών Ψηφιακών Κέντρων Καινοτομίας

7.5 ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΤΗΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΣΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΗΣ ΜΕ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ

Το παγκόσμιο μερίδιο όσον αφορά τις δαπάνες των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων για την έρευνα και την ανάπτυξη μειώθηκε στην πενταετία 2014-2018, ενώ το αντίστοιχο μερίδιο των ομολόγων τους των ΗΠΑ και της Κίνας αυξήθηκε. Προκειμένου να αντιστραφεί αυτή η τάση ευνόητα απαιτείται κλιμάκωση των επενδύσεων στην καινοτομία. Στο πλαίσιο της νέας στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Βιομηχανία, η Επιτροπή επιδιώκει *«να δοθούν κίνητρα στις ΜΜΕ και να στηριχθούν ώστε να καινοτομούν και να φέρνουν τις ιδέες τους στην αγορά»*. Ο πρωτεύον ρόλος που αναγνωρίζεται στη Βιομηχανία από την Επιτροπή για την ανάπτυξη της καινοτομικότητας αποτυπώνεται εντός της νέας στρατηγικής για την τομέα στη φράση *«Εάν η Ευρώπη επιθυμεί να βρίσκεται στην πρωτοπορία της διττής μετάβασης, η βιομηχανική στρατηγική πρέπει να είναι κατ' ουσία μια βιομηχανική στρατηγικής καινοτομίας»*.

Στην καινούργια βιομηχανική στρατηγική αναγνωρίζεται το ότι η ρηξικέλευθη και πρωτοποριακή έρευνα ενέχει το **ενδεχόμενο αστοχιών και αποτυχιών**. Για αυτό, επισημαίνεται ότι θα πρέπει να αλλάξει η νοοτροπία *«από μια στάση αποστροφής του κινδύνου στην ανοχή της αστοχίας»*. Τέτοιες εξελίξεις και αποτελέσματα θεωρούνται ως εναύσματα για επαναπροσδιορισμό του τρόπου δράσης ως προς την καινοτομία.

Έμφαση δίνεται και στην **καινοτομία και τον πειραματισμό τοπικού χαρακτήρα, καθώς θεωρείται** πως θα επιτρέψουν στις περιφέρειες να αναπτύξουν και να δοκιμάζουν νέες τεχνολογίες και λύσεις με τις ΜΜΕ και τους καταναλωτές, αξιοποιώντας τα τοπικά

χαρακτηριστικά, τα πλεονεκτήματα και την εξειδίκευσή τους. Μετά τη δοκιμή και βελτίωσή τους, αυτές οι εφαρμογές μπορούν να κλιμακωθούν σε επίπεδο ευρωπαϊκών και παγκόσμιων αγορών. Οι **κόμβοι ψηφιακής καινοτομίας**, οι οποίοι λειτουργούν ως κέντρα ενιαίας εξυπηρέτησης για την πρόσβαση των επιχειρήσεων σε τεχνολογικές δοκιμές, συνιστώνται από την Επιτροπή ως μια καλή πλατφόρμα για περαιτέρω αξιοποίηση των νέων καινοτομιών. Οι **συμπράξεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα (ΣΔΙΤ)** επίσης κρίνεται ότι πρέπει να βοηθήσουν τη βιομηχανία να αναπτύξει τις τεχνολογίες ώστε να επιτύχει τους στόχους τους, ακολουθώντας το παράδειγμα βιομηχανικών συμμαχιών. Η ενίσχυση των ΣΔΙΤ προωθείται και στο πλαίσιο του νέου ευρωπαϊκού προγράμματος για την έρευνα και την καινοτομία **Horizon Europe**, κατά την Προγραμματική Περίοδο 2021-2027, το οποίο θα διαδεχθεί το πρόγραμμα **Horizon 2020**, της προηγούμενης Προγραμματικής Περιόδου.

Σχετικά με το πρόγραμμα **Horizon Europe**, στις 11 Δεκεμβρίου επιτεύχθηκε πολιτική συμφωνία σε επίπεδο θεσμών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία πρέπει να εγκριθεί από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της ΕΕ³⁵. Σύμφωνα με αυτή, πρόγραμμα θα έχει **προϋπολογισμό για την περίοδο 2021-2027 περίπου €95,5 δισεκ.** (τρέχουσες τιμές), εκ των οποίων €5,4 δισεκ. (τρέχουσες τιμές) θα διατεθούν μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάκαμψης (NextGenerationEU), για την αντιμετώπιση στην Ευρωπαϊκή Ένωση των επιπτώσεων της υγειονομικής κρίσης και την έξοδο από αυτή. Αυτό **το επίπεδο πόρων αποτελεί αύξηση 30% σε σχέση με τους πόρους του προγράμματος Horizon 2000.**

Το πρόγραμμα Horizon Europe σκοπεύει να υποστηρίξει τη **συνεργατική έρευνα σχετικά με τις κοινωνικές προκλήσεις** και να ενισχύσει τις **τεχνολογικές και βιομηχανικές ικανότητες μέσω θεματικών ομάδων**. Για παράδειγμα, **το cluster για το Κλίμα, την Ενέργεια και την Κινητικότητα** και **το cluster για τον Ψηφιακό Τομέα και το Διάστημα**, του προγράμματος Horizon Europe, θα αυξήσουν τους πόρους για E&A σε τομείς που σχετίζονται με το κλίμα, την ενέργεια, τις ψηφιακές τεχνολογίες, τις μεταφορές και την εξερεύνηση του διαστήματος. Επίσης, έχουν ως στόχο να διασφαλίσουν πως οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις έχουν πρόσβαση στις τεχνολογίες και τα δεδομένα που χρειάζονται. Το **cluster Πολιτισμός, Δημιουργικότητα και Κοινωνία χωρίς αποκλεισμούς** ενισχύεται σε σχέση με την προηγούμενη Προγραμματική Περίοδο, προκειμένου να υποστηρίξει την έρευνα και την καινοτομία σε κλάδους του πολιτισμού και της δημιουργίας, όπως επίσης σε ανθρωπιστικές και κοινωνικές επιστήμες και στις τέχνες. Το **cluster για την Υγεία** θα αντιμετωπίσει προκλήσεις όπως η πανδημία του νέου κορωνοϊού, η επέκταση των κλινικών δοκιμών, τα καινοτόμα προστατευτικά μέτρα, η ιολογία, τα εμβόλια, οι θεραπείες και οι διαγνωστικές διαδικασίες και η μετατροπή των ερευνητικών ευρημάτων σε μέτρα πολιτικής δημόσιας υγείας.

Επιπλέον, το Horizon Europe θα επιδιώξει να **μειώσει τη διάσταση σε E&A ανάμεσα σε χώρες και περιφέρειες** και θα ενισχύσει τον **Ευρωπαϊκό Χώρο Έρευνας (European Research Area)**, μέσω ενός ευρέος φάσματος μέτρων για τη στήριξη χωρών με χαμηλότερη απόδοση E&A, με τη **δημιουργία σε αυτές κέντρων αριστείας, τη βελτίωση της δυναμικότητάς τους σε ερευνητικές δραστηριότητες και τη διευκόλυνση δημιουργίας clusters**. Το πρόγραμμα θα εισαγάγει το **Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Καινοτομίας (European Innovation Council)** και τις

---

³⁵ Πηγή: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_2345

αποστολές της ΕΕ. Το ΕΣΚ θα έχει προϋπολογισμό άνω των €10 δισεκ., προκειμένου να υποστηρίξει **αναδυόμενες και πρωτοποριακές καινοτομίες από μικρομεσαίες επιχειρήσεις, νεοσύστατες επιχειρήσεις και επιχειρήσεις μεσαίας κεφαλαιοποίησης (midcaps)**. Οι αποστολές της ΕΕ θα στοχεύουν στην αντιμετώπιση ζητημάτων που επηρεάζουν την καθημερινότητα, όπως η καταπολέμηση του καρκίνου, η προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, η διαμονή σε πιο πράσινες πόλεις, η διασφάλιση της υγείας του εδάφους για τα τρόφιμα, τη φύση, τους ανθρώπους, η προστασία των υδάτων.

Το Horizon Europe θα αυξήσει τον αντίκτυπό του μέσω της συνεργασίας με άλλα προγράμματα και πολιτικές της ΕΕ, όπως το InvestEU, το Erasmus +, η Πολιτική Συνοχής, το Digital Europe, τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία, ο μηχανισμός «Συνδέοντας την Ευρώπη» και το Ευρωπαϊκό Ταμείο για την Ανάκαμψη (NextGenerationEU).

Το **Σχέδιο Ανάπτυξης για την Ελληνική Οικονομία**, στο πλαίσιο των πολιτικών για την υποστήριξη της Βιομηχανίας, περιλαμβάνει προτάσεις για την ανάπτυξη διαδικασιών Έρευνας και Ανάπτυξης από τις επιχειρήσεις του τομέα. Οι προτάσεις εστιάζουν κυρίως **στη διαμόρφωση κατάλληλα καταρτισμένου ανθρώπινου δυναμικού για ερευνητικές διαδικασίες** (ενότητα 6.1.3 έκθεσης). Συγκεκριμένα:

- **Διευκόλυνση των ερευνητικών συνεργασιών μεταξύ επιχειρήσεων και πανεπιστημίων**, με χρηματοδότηση κοινών ερευνητικών προσπαθειών.
- **Καλύτερη διασύνδεση μεταξύ πανεπιστημίων που προσφέρουν προγράμματα εφαρμοσμένων σπουδών και επιχειρήσεων**. Πρακτική άσκηση των φοιτητών στον χώρο εργασίας. Κίνητρα προς τις επιχειρήσεις για απασχόληση φοιτητών κατόπιν της πρακτικής άσκησης.
- **Δημιουργία μηχανισμού αξιολόγησης αναγκών σε ανθρώπινο δυναμικό της μεταποιητικής βιομηχανίας σε βραχυπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο επίπεδο** και ενσωμάτωσή τους στον σχεδιασμό για την εκπαίδευση και κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού.

Από τα παραπάνω προκύπτει πως οι προτεραιότητες στήριξης της Έρευνας και Ανάπτυξης μέσω του Horizon Europe οι οποίες αφορούν στη Βιομηχανία βρίσκονται κυρίως στα clusters και οικοσυστήματα δραστηριοτήτων στους παρακάτω τομείς (Πλαίσιο 7.12):

Πλαίσιο 7.12: Στοχεύσεις επενδύσεων από την ΕΕ και το Σχέδιο Ανάπτυξης στη Βιομηχανία για την υποστήριξη της ανάπτυξης της καινοτομίας

- Τομέας Ενέργειας
- Περιβαλλοντική βιομηχανία
- Κλάδοι Ψηφιακών Τεχνολογιών
- Τομέας Υγείας
- Τεχνολογικές start-ups
- Μικρομεσαίες επιχειρήσεις με πρωτοποριακές καινοτομίες
διευκόλυνση των ερευνητικών συνεργασιών μεταξύ επιχειρήσεων και πανεπιστημίων
- καλύτερη διασύνδεση μεταξύ πανεπιστημίων με εφαρμοσμένες σπουδές και επιχειρήσεων (πρακτική άσκηση, κίνητρα πρόσληψης φοιτητών κατόπιν αυτής)
- δημιουργία μηχανισμού αξιολόγησης αναγκών σε ανθρώπινο δυναμικό της μεταποιητικής βιομηχανίας

Επομένως, η ένταξη των επιχειρήσεων με υψηλή δραστηριότητα σε Ε&Α στις παραπάνω δραστηριότητες και κατηγορίες επιχειρήσεων, στις στοχεύσεις ενισχύσεων από τον Αναπτυξιακό Νόμο και το ΕΣΠΑ 2021-2027, θα είναι συναφής με τις στοχεύσεις της ΕΕ.

7.6 ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΑΝΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΣΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

Προκειμένου να επιτευχθεί η διττή οικολογική και ψηφιακή μετάβαση, η Επιτροπή επισημαίνει πως θα πρέπει να εξασφαλιστεί ότι **η εκπαίδευση και η κατάρτιση** στην Ευρώπη θα κινούνται σε αυτές τις κατευθύνσεις, ακολουθώντας τον κατάλληλο ρυθμό. Σύμφωνα με την Επιτροπή, η μετάβαση σε μια οικονομία χαμηλών ανθρακούχων εκπομπών αναμένεται να δημιουργήσει περισσότερες από ένα εκατομμύριο θέσεις εργασίας έως το 2030. Επιπρόσθετα, υπάρχουν ήδη ένα εκατομμύριο κενές θέσεις εργασίας στην Ευρώπη για ειδικούς στον τομέα της ψηφιακής τεχνολογίας.

Ειδικά για τους **εργαζόμενους στη Βιομηχανία**, η ψηφιοποίηση, η αυτοματοποίηση, η πρόοδος στην τεχνητή νοημοσύνη κ.ά., θα απαιτήσουν **μια άνευ προηγουμένου στροφή όσον αφορά τις δεξιότητές τους**. Το **Σχέδιο δράσης για την ψηφιακή εκπαίδευση 2021-2027** αποσκοπεί στην οργάνωση και υλοποίηση αυτής της διαδικασίας³⁶.

Η **επανεκπαίδευση** και η **επανειδίκευση** θα πρέπει να διευρυνθούν σε μεγάλο μέρος των εργαζομένων εντός των επόμενων ετών, όπως επίσης να εμβραθυνθούν και να εξελιχθούν ως προς το περιεχόμενο και τη διαδικασία πραγματοποίησής τους. Η **επανεκπαίδευση** και η **επανειδίκευση** θα προωθηθούν μέσω της επικαιροποίησης του **Θεματολογίου Δεξιοτήτων για την Ευρώπη (European Skills Agenda)**³⁷, με χρονικό ορίζοντα το 2030, συμπεριλαμβανομένης της σύστασης για επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση.

³⁶ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το Σχέδιο δράσης για την ψηφιακή εκπαίδευση 2021-2027: https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/digital-education-action-plan_el

³⁷ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το Ευρωπαϊκό Θεματολόγιο Δεξιοτήτων: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1223>

Παράλληλα, η Επιτροπή έχει δρομολογήσει ένα **Ευρωπαϊκό Σύμφωνο Δεξιοτήτων**. Η εφαρμογή του Συμφώνου ξεκίνησε στις 10 Νοεμβρίου 2020. Στηρίζεται στην προσχώρηση σε αυτό μεμονωμένων εταιρειών, δημόσιων οργανισμών, τοπικών ή περιφερειακών συνεργασιών, βιομηχανικών οικοσυστημάτων, διατομεακών συνεργασιών³⁸. **Βασικές αρχές του Συμφώνου** είναι οι εξής: 1) παρακολούθηση προσφοράς / ζήτησης δεξιοτήτων και πρόβλεψη αναγκών δεξιοτήτων, 2) προώθηση της κουλτούρας δια βίου μάθησης για όλους, 3) δραστηριοποίηση κατά των διακρίσεων και για την προώθηση της ισότητας των φύλων στις ευκαιρίες και 4) δημιουργία ισχυρών συμπράξεων για τις δεξιότητες.

Επιπρόσθετα, τα **οικεία συστήματα τριτοβάθμιας και επαγγελματικής εκπαίδευσης** και κατάρτισης κάθε χώρας **θα πρέπει να παρέχουν** περισσότερους επιστήμονες, μηχανικούς και τεχνικούς στην αγορά εργασίας. Η βελτίωση της **προσέλευσης δεξιοτήτων και ταλέντων από το εξωτερικό** επίσης θα συμβάλει στην αντιμετώπιση των αναγκών της αγοράς εργασίας της ΕΕ. Ο **Ευρωπαϊκός Χώρος Εκπαίδευσης** θα υποστηρίξει τις σχετικές προσπάθειες. Το όραμα αυτής της πολιτικής για ολόκληρη την ΕΕ περιλαμβάνει τα εξής³⁹:

- η **παραμονή στο εξωτερικό για σπουδές** και μάθηση θα πρέπει να γίνει κανόνας
- οι **τίτλοι σπουδών** δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης θα πρέπει να **αναγνωρίζονται σε ολόκληρη την ΕΕ**
- η **εκμάθηση δύο ξένων γλωσσών**, επιπλέον της μητρικής, θα πρέπει να γίνει κανόνας
- όλοι θα πρέπει να έχουν **πρόσβαση σε υψηλής ποιότητας εκπαίδευση**, ανεξάρτητα από το κοινωνικοοικονομικό τους υπόβαθρο
- οι **πολίτες** θα πρέπει να έχουν **έντονη αίσθηση της ταυτότητάς τους** ως Ευρωπαίων, της ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς και της πολυμορφίας της

Η Επιτροπή θα προωθήσει την **καλύτερη ισορροπία μεταξύ γυναικών και ανδρών** στη σύσταση και διοίκηση επιχειρήσεων στη Βιομηχανία. Αυτό περιλαμβάνει την **ενθάρρυνση των γυναικών να σπουδάζουν** στους κλάδους των επιστημών, της τεχνολογίας, της μηχανικής και των μαθηματικών, να εξετάζουν την προοπτική να κάνουν σταδιοδρομία στον κλάδο της τεχνολογίας και να επενδύουν σε ψηφιακές δεξιότητες, βελτιώνοντας έτσι την ισόρροπη εκπροσώπηση των φύλων στη σύσταση και διοίκηση επιχειρήσεων. Για αυτόν το σκοπό διαμορφώθηκε η **στρατηγική της ΕΕ για την ισότητα των φύλων 2020-2025**, η οποία εγκρίθηκε τον Μάρτιο του 2020⁴⁰. Η εν λόγω στρατηγική έχει τους ακόλουθους πέντε τομείς προτεραιότητας:

- **αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας** και της οικονομικής ανεξαρτησίας γυναικών και ανδρών

---

³⁸ Η συμμετοχή στο Ευρωπαϊκό Σύμφωνο Δεξιοτήτων είναι εφικτή μέσω του παρακάτω συνδέσμου: https://ec.europa.eu/eusurvey/runner/Pact_for_Skills_FORM

³⁹ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τον Ευρωπαϊκό Χώρο Εκπαίδευσης: https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/european-education-area_el

⁴⁰ COM(2020) 152 final

- **μείωση του χάσματος μεταξύ φύλων στις αμοιβές, τις αποδοχές και τις συντάξεις και καταπολέμηση της φτώχειας των γυναικών**
- **προώθηση της ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών στη λήψη αποφάσεων**
- **καταπολέμηση της βίας λόγω φύλου** και προστασία και υποστήριξη των θυμάτων
- **προώθηση της ισότητας των φύλων** και των δικαιωμάτων των γυναικών σε όλο τον κόσμο

Ενδεικτικά, για τη **γεφύρωση του χάσματος στην αγορά εργασίας**, η Πολιτική Συνοχής της ΕΕ στηρίζει τη γυναικεία επιχειρηματικότητα, την (επαν)ένταξη των γυναικών στην αγορά εργασίας και την ισότητα των φύλων σε συγκεκριμένους —παραδοσιακά ανδροκρατούμενους— τομείς. Ειδικότερα, θα καταρτιστούν στοχευμένα μέτρα για την προώθηση της συμμετοχής των γυναικών στην καινοτομία στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Καινοτομίας του προγράμματος **Horizon Europe**, συμπεριλαμβανομένου ενός πιλοτικού προγράμματος το 2020 για την προώθηση νεοφυών επιχειρήσεων και καινοτόμων μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων που διοικούνται από γυναίκες. Επιπλέον, η Επιτροπή, αφενός, θα προωθήσει την **παρουσία των γυναικών σε θέσεις λήψης αποφάσεων** σε εταιρείες ιδιωτικών επενδυτικών κεφαλαίων και εταιρείες επιχειρηματικού κεφαλαίου, αφετέρου θα στηρίξει **κεφάλαια που επενδύουν σε διαφοροποιημένα ως προς το φύλο χαρτοφυλάκια** μέσω του προγράμματος InvestEU, με σκοπό την κινητοποίηση ιδιωτικών και δημόσιων επενδύσεων στην Ευρώπη για μια πιο βιώσιμη, συμπεριληπτική και καινοτόμο ανάπτυξη.

Δεδομένων των παραπάνω, για την απόκτηση δεξιοτήτων και την επανειδίκευση στη Βιομηχανία, προτείνεται οι στοχεύσεις ενισχύσεων του νέου Αναπτυξιακού Νόμου και του ΕΣΠΑ 2021-2027 να αφορούν μεταξύ άλλων σε (Πλαίσιο 7:13):

Πλαίσιο 7.13: Στοχεύσεις επενδύσεων από την ΕΕ στη Βιομηχανία για την απόκτηση δεξιοτήτων και την επανειδίκευση

- επανεκπαίδευση και επανειδίκευση σε θέματα ψηφιακών δεξιοτήτων, αυτοματοποιημένων διαδικασιών κ.λπ.
- προγράμματα σπουδών τριτοβάθμιας και επαγγελματικής εκπαίδευσης - κατάρτισης σε ειδικότητες μηχανικών, θετικών επιστημών και τεχνικών, με έμφαση στην ενθάρρυνση τέτοιων σπουδών από γυναίκες
- υποστήριξη των γυναικών στη σύσταση και διοίκηση επιχειρήσεων, εστιάζοντας ενδεικτικά σε νεοφυείς και καινοτόμες μικρομεσαίες επιχειρήσεις, που ιδρύονται/διοικούνται από γυναίκες
- δράσεις για την προσέλκυση δεξιοτήτων και ταλέντων από το εξωτερικό από επιχειρήσεις
- δημιουργία μηχανισμών για την παρακολούθηση της προσφοράς / ζήτησης δεξιοτήτων και πρόβλεψη αναγκών δεξιοτήτων
- δημιουργία συμπράξεων για τις δεξιότητες

Υπό τον άξονα 3.2 (Ενίσχυση των ψηφιακών δυνατοτήτων της εκπαίδευσης και εκσυγχρονισμός της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης), του **Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας**, μπορούν υποστηριχθούν οι δράσεις ανάπτυξης ψηφιακών δεξιοτήτων των εργαζομένων, όπως και τα προγράμματα κατάρτισης/επανακατάρτισης του του εργατικού δυναμικού.

7.7 ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Η ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης διαχρονικά οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στη ένωση των αγορών των χωρών της, για τη δημιουργία μιας ενιαίας αγοράς, αλλά και στο «άνοιγμά» αυτής σε χώρες εκτός ΕΕ, για την προσέλκυση άμεσων ξένων επενδύσεων. Ωστόσο οι **αναταράξεις των τελευταίων ετών στο διεθνές εμπόριο και τη διεθνή εμπορική πολιτική**, με πλέον σημαντικό γεγονός τον «εμπορικό πόλεμο» μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας από τον Μάρτιο του 2019, ο οποίος γρήγορα εξαπλώθηκε και μεταξύ ΗΠΑ και Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και τις **έντονες διακυμάνσεις της τιμής του πετρελαίου** (π.χ. το 2008 και το 2011), αναδεικνύουν τη σημασία της αυτονομίας ή της μείωσης της εξάρτησης της Ευρώπης σε ορισμένες βασικές πρώτες ύλες και προϊόντα. Από την **υγειονομική κρίση του COVID-19** προέκυψε με αναπάντεχο τρόπο η **κρισιμότητα της επάρκειας σε φαρμακευτικά προϊόντα και ιατρικό εξοπλισμό**. Επιπλέον, η ΕΕ πρέπει να είναι περισσότερο προσεκτική, αλλά και στρατηγική, ως προς τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζει τον ενδεχόμενο κίνδυνο ο οποίος προέρχεται από ξένες επενδύσεις.

Βασικός τομέας στον οποίο η ΕΕ θα δώσει έμφαση για την ενίσχυση της αυτονομίας της είναι οι **Ψηφιακές Τεχνολογίες**. Και αυτό επειδή από τη δημιουργία στρατηγικών ψηφιακών υποδομών εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό η ασφάλεια και η μελλοντική τεχνολογική κυριαρχία της Ευρώπης. Προς αυτή την κατεύθυνση η ΕΕ θα εστιάσει, πέρα από τα δίκτυα πέμπτης γενιάς (5G) και την κυβερνοασφάλεια, στην ανάπτυξη μιας **κβαντικής υποδομής επικοινωνίας**, η οποία αποσκοπεί στην εγκατάσταση μέσα στην επόμενη δεκαετία μιας πιστοποιημένης ασφαλούς διατεματικής υποδομής, με βάση την κβαντική διανομή κλειδών, για την προστασία των καίριας σημασίας ψηφιακών περιουσιακών στοιχείων της ΕΕ και των κρατών μελών της.

Η ΕΕ θα στηρίξει στο πλαίσιο της νέας βιομηχανικής στρατηγικής της την ανάπτυξη **βασικών τεχνολογιών γενικής εφαρμογής** που είναι στρατηγικής σημασίας για το βιομηχανικό μέλλον της Ευρώπης, όπως η **ρομποτική, η μικροηλεκτρονική, η πληροφορική υψηλών επιδόσεων και οι υποδομές υπολογιστικού νέφους δεδομένων, η αλυσίδα συστοιχιών, οι κβαντικές τεχνολογίες, η φωτονική, η βιομηχανική βιοτεχνολογία, η βιοϊατρική, οι νανοτεχνολογίες, τα φαρμακευτικά προϊόντα, τα προηγμένα υλικά και τεχνολογίες**.

Στο ολόένα και κρισιμότερο θέμα της **Άμυνας και του διαστήματος**, η Επιτροπή θεωρεί πως «Οι αμυντικές και διαστημικές βιομηχανίες αντιμετωπίζουν έναν άνευ προηγουμένου παγκόσμιο ανταγωνισμό σε ένα μεταβαλλόμενο γεωπολιτικό πλαίσιο, και νέες ευκαιρίες με

την εμφάνιση ταχέως εξελισσόμενων τεχνολογιών...»⁴¹. Τούτων δεδομένων, το **Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας** θα συμβάλει στην οικοδόμηση μιας ολοκληρωμένης βιομηχανικής βάσης για τον αντίστοιχο τομέα σε ολόκληρη την ΕΕ. Σε αυτό το πλαίσιο, σκοπεύει να επενδύσει σε όλες τις **αξιακές αλυσίδες της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας**, να διευκολύνει τη **διασυνοριακή συνεργασία** και να στηρίξει **ανοικτές και δυναμικές αλυσίδες εφοδιασμού** που περιλαμβάνουν **MME και νεοεισερχόμενες εταιρείες**. Στα προγράμματα της ΕΕ θα επιδιωχθούν συνέργειες μεταξύ των **μη στρατιωτικών, των διαστημικών και των αμυντικών βιομηχανιών**. Προς αυτή την κατεύθυνση η ΕΕ θα καταρτίσει σχετικό σχέδιο δράσης. Επιπρόσθετα, η ΕΕ θα στηρίξει τις **ρηξικέλευθες τεχνολογίες, επιτρέποντας στις επιχειρήσεις να αναλαμβάνουν μεγαλύτερο ρίσκο**.

Από τη μετάβαση της ευρωπαϊκής βιομηχανίας στην **κλιματική ουδετερότητα** που προαναφέρθηκε, η **εξάρτηση από τα διαθέσιμα ορυκτά καύσιμα** θα μπορούσε να αντικατασταθεί από την **εξάρτηση από μη ενεργειακές πρώτες ύλες**, πολλές από τις οποίες η ΕΕ προμηθεύεται από το εξωτερικό και για τις οποίες ο παγκόσμιος ανταγωνισμός εντείνεται ολοένα και περισσότερο. Η ζήτηση για πρώτες ύλες αναμένεται να διπλασιαστεί έως το 2050, καθιστώντας απαραίτητη τη διαφοροποίηση των πηγών, προκειμένου να αυξηθεί η ασφάλεια του εφοδιασμού της Ευρώπης. Η **ενίσχυση της ανακύκλωσης και της χρήσης δευτερογενών πρώτων υλών** θα συμβάλει στη μείωση αυτής της αναδυόμενης εξάρτησης.

Κατόπιν και των εξελίξεων που συνδέονται με την πανδημία του νέου κορωνοϊού (COVID-19), για τη διασφάλιση της αυτονομίας της ΕΕ σε **ιατρικά και φαρμακευτικά προϊόντα**, που είναι κρίσιμη και για την ασφάλειά της, θα προωθηθεί μια **νέα φαρμακευτική στρατηγική**, η οποία θα επικεντρώνεται στη **διαθεσιμότητα, την οικονομική προσιτότητα, τη βιωσιμότητα και την ασφάλεια του εφοδιασμού φαρμακευτικών προϊόντων**.

Επομένως, οι προτεραιότητες για την ενίσχυση της βιομηχανικής και της στρατηγικής αυτονομίας της Ευρώπης εντοπίζονται κυρίως στους παρακάτω κλάδους και αγορές (Πλαίσιο 7.14):

Πλαίσιο 7.14: Στοχεύσεις επενδύσεων από την ΕΕ στη Βιομηχανία για τη βιομηχανική και στρατηγική αυτονομία της Ευρώπης

- ψηφιακές υποδομές (επέκταση δικτύων πέμπτης γενιάς (5G) – κυβερνοασφάλεια)
- βασικές τεχνολογίες γενικής εφαρμογής στη βιομηχανία (ρομποτική, μικροηλεκτρονική, πληροφορική υψηλών επιδόσεων υποδομές υπολογιστικού νέφους δεδομένων, αλυσίδα συστοιχιών, κβαντικές τεχνολογίες φωτονική, βιομηχανική βιοτεχνολογία, βιοϊατρική, νανοτεχνολογίες, προηγμένα υλικά κ.ά.)
- ανακύκλωση και χρήσης δευτερογενών πρώτων υλών
- αλυσίδα αξίας στον τομέα της Άμυνας, με έμφαση σε συνέργειες μεταξύ μη στρατιωτικών, διαστημικών και αμυντικών βιομηχανιών, σε αλυσίδες εφοδιασμού με MME και νεοεισερχόμενες εταιρείες, και σε ρηξικέλευθες τεχνολογίες με υψηλό ρίσκο
- βασικά ιατρικά και φαρμακευτικά προϊόντα και ασφαλής εφοδιασμός τους

⁴¹ COM (2020) 102 final

7.8 ΤΟΜΕΑΣ ΛΙΑΝΙΚΟΥ-ΧΟΝΔΡΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ - ΤΑΧΕΙΑ ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΣΕ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

Η μετάλλαξη στην οποία βρισκόταν τα προηγούμενα χρόνια ο τομέας του Λιανικού Εμπορίου λόγω της ανάπτυξης του ηλεκτρονικού εμπορίου, κλιμακώθηκε αναπάντεχα ύστερα από το ξέσπασμα της πανδημίας του COVID-19, που οδήγησε στην πρώτη αναστολή της λειτουργίας (lockdown του συγκεκριμένου κλάδου μέσω φυσικών καταστημάτων στην περίοδο μέσα Μαρτίου-μέσα Μαΐου 2020, στην Ελλάδα, αλλά και σε πολλές χώρες της Ευρώπης. Ευνόητα, αυτή η εξέλιξη είχε αντίστοιχο αντίκτυπο στη δραστηριότητα του Χονδρικού Εμπορίου. Η επανάκαμψη της υγειονομικής κρίσης από τον Σεπτέμβριο του 2020, εγχωρίως και διεθνώς, με εντονότερο ρυθμό από ότι κατά την περασμένη άνοιξη, επέφερε ένα νέο lockdown, κλιμακώνοντας εκ νέου το ηλεκτρονικό εμπόριο. **Η αμείωτη, ισχυρή ένταση της δεύτερης φάσης της υγειονομικής κρίσης, σε συνδυασμό με τις εποχικές ανάγκες στην περίοδο των γιορτών των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς, οδήγησαν στη διεύρυνση των χαρακτηριστικών του Λιανικού Εμπορίου (π.χ. click away).** Κατόπιν αυτών των ραγδαίων εξελίξεων, ο τομέας του Λιανικού-Χονδρικού Εμπορίου χρειάζεται περισσότερες επενδύσεις, όπως επίσης ένα ευνοϊκό επιχειρηματικό περιβάλλον.

Παρά την κλιμάκωση του ηλεκτρονικού εμπορίου Λιανικού-Χονδρικού Εμπορίου πριν την υγειονομική κρίση του COVID-19 και τη ραγδαία εξάπλωσή του μετά από αυτή, **σε πολλές χώρες της ΕΕ το κανονιστικό πλαίσιο λειτουργίας του τομέα έχει διαμορφωθεί πριν από δεκαετίες και δεν έχει προσαρμοστεί στην ψηφιακή εποχή.** Με τη στρατηγική της για την Ενιαία Αγορά το 2015, η Επιτροπή δήλωσε ότι θα εξετάσει τους περιορισμούς στον τομέα του Λιανικού Εμπορίου, με απώτερο σκοπό να εντοπίσει βέλτιστες πρακτικές για τη διευκόλυνση της εγκατάστασης καταστημάτων λιανικής πώλησης και τη μείωση των λειτουργικών περιορισμών. Στις 19 Απριλίου 2018, με την ανακοίνωσή της με τίτλο «Ένας ευρωπαϊκός τομέας του Λιανικού Εμπορίου κατάλληλος για τον 21^ο αιώνα», η Επιτροπή ενέκρινε ένα σύνολο βέλτιστων πρακτικών, προκειμένου να παράσχει καθοδήγηση για τις προσπάθειες των χωρών της ΕΕ να δημιουργήσουν μια πιο ανοιχτή, ολοκληρωμένη και ανταγωνιστική λιανική αγορά⁴². Οι βέλτιστες πρακτικές που εντοπίστηκαν και προτάθηκαν αφορούσαν στα εξής θέματα:

- **Διευκόλυνση της δημιουργίας καταστημάτων λιανικής πώλησης**, με παραδείγματα άρσης των περιττών περιορισμών όσον αφορά την τοποθεσία νέων καταστημάτων, σε περιφερειακό και/ή τοπικό επίπεδο, και τους ειδικούς για τα προϊόντα όρους. Επιπρόσθετα, παρατέθηκαν βέλτιστες πρακτικές για την ενίσχυση της ασφάλειας δικαίου. Για αυτόν το σκοπό, η Οδηγία για τις Υπηρεσίες⁴³, **απαγόρευσε ορισμένες προϋποθέσεις δημιουργίας καταστημάτων**, όπως η **παροχή πληροφοριών με σκοπό να αξιολογηθεί η προσφορά** (π.χ. ο αριθμός, ο τύπος και οι μορφές των

⁴² COM(2018) 219 final

⁴³ Οδηγία 2006/123/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, σχετικά με τις υπηρεσίες στην εσωτερική αγορά, ΟJ L 376, 27.12.2006, σελ. 36–68

υφιστάμενων καταστημάτων) ή να μετρηθεί η ζήτηση στην αγορά (π.χ. η αγοραστική δύναμη ή η κατανάλωση των νοικοκυριών στις περιοχές της εγκατάστασης).

Στην ευκολότερη ίδρυση καταστημάτων μπορεί να συμβάλει ο **περιορισμός της γραφειοκρατίας**, με την καθιέρωση **απλών, διαφανών και αποτελεσματικών διαδικασιών εγκατάστασης**. Για την επίτευξη αυτού του στόχου, προτείνεται η **καλύτερη και συστηματικότερη χρήση ηλεκτρονικών διαδικασιών**. Δράσεις προς αυτή την κατεύθυνση από τις διοικητικές αρχές ευνοούνται από το Σχέδιο Δράσης της ΕΕ για την ηλεκτρονική διακυβέρνηση 2016-2020⁴⁴. Το συγκεκριμένο σχέδιο μπορεί να αξιοποιηθεί ευρύτερα για την αντιμετώπιση των νέων συναλλακτικών δεδομένων τα οποία προέκυψαν από την πανδημία του νέου κορωνοϊού.

- **Μείωση των περιορισμών λειτουργίας**, οι οποίοι αφορούν στην **προστασία των εργαζομένων, των καταναλωτών, του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας**. Επίσης, **αφορούν στο ηλεκτρονικό εμπόριο**. Οι περιορισμοί σχετικά με το **ωράριο λειτουργίας των καταστημάτων**, οι οποίοι συχνά εφαρμόζονται προκειμένου να προστατευθούν οι εργαζόμενοι καθώς και οι ΜΜΕ, οι οποίες δεν μπορούν να εξασφαλίσουν πάντα επαρκές προσωπικό για την κάλυψη εκτεταμένου ωραρίου λειτουργίας, συχνά περιορίζουν τις ικανότητες προσαρμογής και αντίδρασης των εμπόρων λιανικής στις αλλαγές που επιφέρει το ηλεκτρονικό εμπόριο.

Επιπρόσθετα, η **Επιτροπή αναγνωρίζει ότι οι μικρές επιχειρήσεις λιανικής πώλησης δυσκολεύονται να προσαρμοστούν στην ψηφιακή εξέλιξη της αγοράς**, επειδή δεν υιοθετούν εύκολα την τεχνολογία και, συνήθως, έχουν λιγότερους πόρους, λιγότερες γνώσεις και ικανότητες για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση των απαιτούμενων διαρθρωτικών αλλαγών. Για αυτούς τους λόγους, η **Επιτροπή, με σχετικά παραδείγματα, παροτρύνει τις δημόσιες αρχές να διευκολύνουν την υιοθέτηση των ψηφιακών τεχνολογιών από τις μικρές επιχειρήσεις λιανικής πώλησης**.

Τα **ρυθμιστικά εμπόδια που περιορίζουν τη δυνατότητα προμήθειας προϊόντων σε διασυνοριακό επίπεδο** θεωρείται πως ενέχουν τον κίνδυνο κατακερματισμού της Ενιαίας Αγοράς και ότι αντιβαίνουν την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων που θεμελιώνεται στη Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Επιτροπή αναγνωρίζει επίσης ότι **ιδιωτικοί φορείς έχουν επιβάλει εδαφικούς περιορισμούς στον εφοδιασμό**, οι οποίοι ενδεχομένως περιορίζουν τις δυνατότητες των εμπόρων λιανικής να αγοράζουν προϊόντα από οποιονδήποτε και οπουδήποτε επιθυμούν, κάτι που έχει επιζήμιες συνέπειες για την Ενιαία Αγορά της ΕΕ⁴⁵.

Τον **Νοέμβριο του 2020 η Επιτροπή δημοσίευσε μελέτη που επιβεβαιώνει την ύπαρξη εδαφικών περιορισμών εφοδιασμού στον τομέα Λιανικού Εμπορίου της ΕΕ**⁴⁶. Η μελέτη

---

⁴⁴ COM (2016) 179

⁴⁵ Έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής για τη δημόσια διαβούλευση σχετικά με τις ρυθμίσεις της λιανικής αγοράς σε ένα περιβάλλον πολλαπλών διαύλων πώλησης — Συνοπτική έκθεση [SWD(2018) 237].

⁴⁶ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη μελέτη:

διαπίστωσε την ύπαρξη άμεσων εδαφικών περιορισμών εφοδιασμού, καθώς και συναφείς πρακτικές όπως η διαφοροποίηση των προϊόντων. Οι άμεσοι εδαφικοί περιορισμοί εφοδιασμού νοούνται ως εμπόδια που επιβάλλονται από προμηθευτές στην αλυσίδα εφοδιασμού, τα οποία ενδέχεται να εμποδίσουν ή να περιορίσουν τη δυνατότητα αυτών των εμπόρων να προμηθεύονται αγαθά σε άλλες χώρες της ΕΕ από αυτήν στην οποία βασίζονται. Μπορεί επίσης να τους εμποδίσουν να μεταπωλήσουν αγαθά σε άλλες χώρες της ΕΕ από εκείνη στην οποία εδρεύουν.

Συγκεκριμένα, η μελέτη διαπίστωσε ότι για ορισμένες κατηγορίες καταναλωτικών αγαθών που κινούνται γρήγορα (fast-moving consumer goods - FMCGs), οι μισοί από τους λιανοπωλητές και τους χονδρεμπόρους που ρωτήθηκαν ανέφεραν ότι αντιμετώπισαν αρνήσεις προμήθειας, διαφοροποίηση συσκευασίας και περιεχομένου προϊόντων και υποχρεώσεις προορισμού κατά την αγορά από παραγωγούς προϊόντων πολυεθνικής επωνυμίας.

Τέλος, **οι ειδικοί επί του λιανικού εμπορίου φόροι και τα τέλη με βάση το μέγεθος του χώρου πώλησης**, που εφαρμόζονται μόνο για τα συμβατικά καταστήματα, μπορούν να τα φέρουν σε μειονεκτική θέση σε σύγκριση με τα διαδικτυακά καταστήματα και άλλες επιχειρήσεις.

- **Περιορισμός του κόστους συμμόρφωσης.** Οι περιοχές στις οποίες θα μπορούσαν να γίνουν βελτιώσεις είναι οι εξής: **υποβολή στοιχείων σχετικά με την επιχείρηση, κοινοποίηση αλλαγών, επιθεωρήσεις, αναλογικότερα πρόστιμα και κυρώσεις.** Επιπρόσθετα, η Επιτροπή έχει ταχθεί αναφανδόν **υπέρ της προώθησης καλύτερων ρυθμιστικών αρχών, τόσο σε επίπεδο ΕΕ όσο και σε επίπεδο κρατών μελών.** Επίσης, η Επιτροπή θεωρεί πως είναι αναγκαίο τα κράτη μέλη να ελέγχουν αν οι εθνικές κανονιστικές ρυθμίσεις έχουν κατάλληλη στόχευση και είναι τεκμηριωμένες και διατυπωμένες με σαφήνεια.

Το **Σχέδιο Ανάπτυξης για την ελληνική οικονομία** περιλαμβάνει προτάσεις οι οποίες αφορούν στον τομέα του Εμπορίου και στο στενά συνδεδεμένο των Υπηρεσιών Μεταφορών και Αποθήκευσης (ενότητες 5.5 και 6.4.1 της έκθεσης). Ορισμένες εξ αυτών περιλαμβάνονται στο **Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Μεταφορών της Ελλάδας**. Εστιάζουν κυρίως σε:

- **περιορισμό των εκπομπών από τις οδικές μεταφορές**, για τη βελτίωση της ποιότητας του αέρα στις πόλεις. Για αυτόν το σκοπό, **συνίσταται πρόγραμμα κινητροδότησης το οποίο πέρα από την ηλεκτροκίνηση να επιδοτεί και την αγορά νεότερων Ι.Χ. οχημάτων χαμηλότερων εκπομπών** με οφέλη τόσο για το περιβάλλον όσο και για την ασφάλεια των πολιτών.
- **κίνητρα για ενθάρρυνση συγχωνεύσεων και άλλων τύπων συνεργασιών σε επιχειρήσεις Μεταφορών και Εφοδιασμού.** Σύμφωνα με την έκθεση, η αποτελεσματική διαχείριση των στόλων οχημάτων και η ανανέωσή τους, δεδομένων των περιβαλλοντικών στόχων και των τεχνολογικών εξελίξεων, απαιτούν από τις

---

https://ec.europa.eu/growth/content/half-eu-fast-moving-consumer-goods-sellers-experience-supply-constraints-based-their_en

επιχειρήσεις του κλάδου να αποκτήσουν ένα κρίσιμο μέγεθος. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω συγχωνεύσεων ή συνεταιριστικών νομικών μορφών.

- **συνεργασίες εντός του τομέα Μεταφορών και ορθολογικότερη εκμετάλλευση του μεταφορικού στόλου και τη μείωση των διαδρομών χωρίς φορτίο, με την ανάπτυξη πλατφόρμας συναλλαγών εμπορευμάτων** (αγορά χονδρικής μεταφορικών υπηρεσιών) σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο, με συμμετοχή μεταφορέων και πελατών μεταφορικών υπηρεσιών,
- υποστήριξη εφαρμογής **Ευφυών Συστημάτων Μεταφορών (ITS)** σε όλους τους κλάδους μεταφορικών υπηρεσιών. Ενδεικτικά, αυτά περιλαμβάνουν συστήματα πληροφόρησης τελικού χρήστη (με ηλεκτρονικές πινακίδες, ραδιοφωνική πληροφόρηση και εφαρμογές κινητών επικοινωνιών), συστήματα διαχείρισης (αυτοματοποιημένη εφαρμογή κυκλοφοριακών σεναρίων, διαχείριση συμβάντων, εναλλακτικές διαδρομές, διαχείριση στόλων και εμπορευμάτων κ.ά.) και συστήματα καινοτομίας (π.χ. πρότυπα μετάδοσης και ανταλλαγής πληροφοριών που θα επιτρέπουν τη λειτουργία συνδεδεμένων και αυτόνομων οχημάτων).
- **δημιουργία ολοκληρωμένης βάσης δεδομένων σε εθνικό επίπεδο για τον κλάδο Οδικών μεταφορών**, με αναθεώρηση της τυπολογίας και των διαδικασιών συλλογής των δεδομένων, για την παραγωγή τυποποιημένων και αυτοματοποιημένων αναλύσεων και δεικτών επιδόσεων (KPIs) και την καλύτερη ενημέρωση της διαδικασίας λήψης αποφάσεων. Σε αυτή την κατεύθυνση, απαραίτητη είναι η ταχεία εφαρμογή των ηλεκτρικών συναλλαγών σε όλο το κύκλωμα μεταφορών, συνδέοντας τα μεταφορικά παραστατικά (όπως δελτία αποστολής, φορτωτικές και ειδικά πιστοποιητικά) με τα τιμολόγια και τους ελέγχους).

Επομένως, οι προτεραιότητες για την υποστήριξη του Λιανικού Εμπορίου από την Επιτροπή και το Σχέδιο Ανάκαμψης για την ελληνική οικονομία εντοπίζονται κυρίως στα παρακάτω ζητήματα (Πλαίσιο 7.15):

Πλαίσιο 7.15: Προτεραιότητες για την υποστήριξη του Λιανικού-Χονδρικού Εμπορίου και των Υπηρεσιών Μεταφορών-Αποθήκευσης (Επιτροπή-Σχέδιο Ανάπτυξης)

- Διευκόλυνση δημιουργίας καταστημάτων λιανικής πώλησης, με άρση των περιττών περιορισμών όσον αφορά την τοποθεσία νέων καταστημάτων, καθώς και την παροχή πληροφοριών με σκοπό να αξιολογηθεί η προσφορά ή να μετρηθεί η ζήτηση στην αγορά δραστηριοποίησης.
- Περιορισμός της γραφειοκρατίας, με διαφανείς και αποτελεσματικές διαδικασίες εγκατάστασης και μεγαλύτερη χρήση ηλεκτρονικών διαδικασιών
- Μείωση των περιορισμών λειτουργίας. Οι περιορισμοί σχετικά με το ωράριο λειτουργίας συχνά περιορίζουν τις ικανότητες προσαρμογής των εμπόρων λιανικής στις αλλαγές που επιφέρει το ηλεκτρονικό εμπόριο.
- Η Επιτροπή αναγνωρίζει ότι οι μικρές επιχειρήσεις λιανικής πώλησης δυσκολεύονται να προσαρμοστούν στην ψηφιακή εξέλιξη της αγοράς και παροτρύνει τις δημόσιες αρχές να διευκολύνουν την υιοθέτηση ψηφιακών τεχνολογιών από αυτές.
- Οι ειδικοί επί του λιανικού εμπορίου φόροι και τα τέλη με βάση το μέγεθος του χώρου πώλησης, που εφαρμόζονται μόνο για τα συμβατικά καταστήματα, μπορούν να τα φέρουν σε μειονεκτική θέση σε σύγκριση με τα διαδικτυακά καταστήματα
- Περιορισμός του κόστους συμμόρφωσης (υποβολή στοιχείων σχετικά με την επιχείρηση, κοινοποίηση αλλαγών, επιθεωρήσεις, αναλογικότερα πρόστιμα-κυρώσεις)
- Οι εθνικές ρυθμιστικές αρχές να ελέγχουν εάν οι κανονιστικές ρυθμίσεις έχουν κατάλληλη στόχευση και είναι τεκμηριωμένες και διατυπωμένες με σαφήνεια.
- περιορισμός των εκπομπών αερίων από τις οδικές μεταφορές, με πρόγραμμα κινητροδότησης, το οποίο να επιδοτεί την ηλεκτροκίνηση, αλλά και την αγορά νεότερων Ι.Χ. οχημάτων χαμηλότερων εκπομπών
- ανάπτυξη πλατφόρμας συναλλαγών εμπορευμάτων (αγορά χονδρικής μεταφορικών υπηρεσιών), για την ορθολογικότερη εκμετάλλευση του μεταφορικού στόλου και τη μείωση των διαδρομών χωρίς φορτίο
- υποστήριξη εφαρμογής Ευφυών Συστημάτων Μεταφορών (ITS) σε όλους τους κλάδους μεταφορικών υπηρεσιών
- δημιουργία ολοκληρωμένης βάσης δεδομένων σε εθνικό επίπεδο για τον κλάδο Οδικών μεταφορών

7.9 ΣΤΡΟΦΗ ΣΤΗΝ ΕΞΩΣΤΡΕΦΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΛΛΑΓΗ ΤΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΞΟΔΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ

Η συμβολή του εξωτερικού τομέα στην ανάσχεση της ύφεσης κατά την περίοδο των προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής, τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά αυτής της συμβολής, τα οποία σε ορισμένο βαθμό υποσκάπτουν την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας, καθώς και η υστέρηση της ελληνικής οικονομίας σε διεθνή ανταγωνιστικότητα και συμμετοχή σε διεθνείς αλυσίδες αξίας, αναδείχθηκαν στην ενότητα 6.3 της τρέχουσας μελέτης. Όμως, όπως αναφέρθηκε στην ίδια ενότητα, **η ενίσχυση των εξαγωγών και η βελτίωση του ισοζυγίου του εξωτερικού τομέα είναι κομβικές για την επιδιωκόμενη αλλαγή του αναπτυξιακού υποδείγματος στην Ελλάδα**, προκειμένου να περιοριστεί η

υψηλή εξάρτηση της οικονομίας της χώρας από την κατανάλωση, που καθιστούν την πρώτη ιδιαίτερα ευάλωτη σε εγχώριες κρίσεις.

Σε αυτό το πλαίσιο, απαιτούνται δράσεις και πολιτικές για την ενίσχυση της εξωστρέφειας και της διεθνούς δικτύωσης των ελληνικών βιομηχανικών επιχειρήσεων. Αυτές **οι προτάσεις πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της επιχειρηματικότητας στον τομέα της Βιομηχανίας**, αλλά και ευρύτερα στην ελληνική οικονομία, όπως το μικρότερο σε σχέση με το μέσο όρο στην ΕΕ μέγεθος επιχειρήσεων, σε όρους απασχόλησης και κύκλου εργασιών. Αυτά τα χαρακτηριστικά αποτελούν προσκόμματα στην έξοδο των επιχειρήσεων από την ελληνική αγορά, καθώς προκειμένου αυτή η επιδίωξη να είναι επιτυχής απαιτούνται ορισμένες δαπάνες (π.χ. για αποστολές στο εξωτερικό, συμμετοχή σε εκθέσεις, δειγματισμό), αλλά και η δυνατότητα ενός ελάχιστου επιπέδου παραγωγής, προκειμένου οι πωλήσεις στο εξωτερικό να καλύψουν σχετικά γρήγορα ένα αρκετά μεγάλο μέρος των δαπανών διεθνούς δικτύωσης και εξαγωγών.

Το **Σχέδιο Ανάπτυξης για την Ελληνική Οικονομία** περιλαμβάνει προτάσεις για την υποστήριξη της εξαγωγικής δραστηριότητας των βιομηχανικών επιχειρήσεων και της συμμετοχής τους σε Παγκόσμιες Αλυσίδες Αξίας (ενότητες 6.1.3, 6.7.3 και 6.8.2 της έκθεσης). Αυτές είναι οι εξής:

- **ανάπτυξη συμβουλευτικών υπηρεσιών υποστήριξης επιχειρηματικής εξωστρέφειας** για μικρομεσαίες επιχειρήσεις (π.χ. από συνδέσμους και επιμελητήρια επιχειρήσεων) και **δημιουργία «κόμβων» εξυπηρέτησης ελληνικών επιχειρήσεων στο εξωτερικό που θα υποστηρίζουν τη δικτύωσή τους με ξένες αγορές**. Οι δημόσιοι Οργανισμοί Προώθησης Εξαγωγών (ΟΠΕ) επίσης μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο για τη μείωση των εμποδίων πληροφόρησης που αντιμετωπίζουν οι μικρές επιχειρήσεις και οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε νέα προϊόντα. Οι ΟΠΕ μπορούν να διευκολύνουν την προώθηση ελληνικών προϊόντων μέσω της διαφήμισης και της συμμετοχής σε εμπορικές εκθέσεις, δραστηριότητες τις οποίες ο οργανισμός “Enterprise Greece” (υπό το Υπουργείο Εξωτερικών) πραγματοποιεί ήδη για ορισμένα προϊόντα.
- **δράσεις υποστήριξης της διαφήμισης προϊόντων/υπηρεσιών επιχειρήσεων σε ξένες αγορές**
- **ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ μικρομεσαίων επιχειρήσεων ή μεταξύ αυτών και μεγάλων επιχειρήσεων για τη δημιουργία επιχειρηματικών συστάδων / εξαγωγικών αλυσίδων αξίας**, π.χ. με τη χρηματοδότηση επιχειρηματικών συνεργασιών και σχεδίων από κοινοπραξίες εγχώριων επιχειρήσεων που τροφοδοτούν μια μεγάλη επιχείρηση με υψηλό εξαγωγικό προσανατολισμό
- **μείωση του διοικητικού κόστους των εξαγωγών**, το οποίο είναι ιδιαίτερος υψηλό στην Ελλάδα, σε σύγκριση με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, οφείλεται στον **αυξημένο απαιτούμενο χρόνο για τη διενέργεια τελωνειακών και άλλων ελέγχων για την αποστολή προϊόντων**, όπως επίσης στο **υψηλό κόστος αυτών των διαδικασιών ανά φορτίο**.
- Ως προς τους **εγχώριους βιομηχανικούς κλάδους με τις καλύτερες προοπτικές ένταξης σε Παγκόσμιες Αλυσίδες Αξίας**, η έκθεση αναφέρει τις Εξορυκτικές

δραστηριότητες, τους κλάδους Αγροδιατροφής, τον κλάδο Φαρμάκου και τα Βασικά Μέταλλα.

Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, με προώθηση των ιδιωτικών επενδύσεων και των εξαγωγών θα υποστηριχθεί και από τον άξονα 4.7 του **Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας**.

Συνοψίζοντας τις προτάσεις του Σχεδίου Ανάπτυξης για την, αυτές αφορούν σε (Πλαίσιο 7.16):

Πλαίσιο 7.16: Προτεραιότητες για την υποστήριξη των εξαγωγών και της διεθνούς δικτύωσης των επιχειρήσεων στη Βιομηχανία (Σχέδιο Ανάπτυξης Ελληνικής Οικονομίας)

- ανάπτυξη συμβουλευτικών υπηρεσιών υποστήριξης επιχειρηματικής εξωστρέφειας για μικρομεσαίες επιχειρήσεις (π.χ. από συνδέσμους και επιμελητήρια επιχειρήσεων)
- δημιουργία «κόμβων» εξυπηρέτησης ελληνικών επιχειρήσεων στο εξωτερικό που θα υποστηρίζουν τη δικτύωσή τους με ξένες αγορές
- δράσεις υποστήριξης της διαφήμισης προϊόντων/υπηρεσιών επιχειρήσεων σε ξένες αγορές
- ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ μικρομεσαίων επιχειρήσεων ή μεταξύ αυτών και μεγάλων επιχειρήσεων για τη δημιουργία επιχειρηματικών συστάδων / εξαγωγικών αλυσίδων αξίας
- υποστήριξη εγχώριων βιομηχανικών κλάδων με τις καλύτερες προοπτικές ένταξης σε Παγκόσμιες Αλυσίδες Αξίας (Εξορυκτικές δραστηριότητες, Αγροδιατροφή, κλάδος Φαρμάκου, Βασικά Μέταλλα)

7.10 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΜΕΤΡΑ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ.

Σύμφωνα με μελέτες και αξιολογήσεις για τις συνθήκες άσκησης της επιχειρηματικότητας της Ελλάδας, η χώρα εξακολουθεί να υστερεί σε σημαντικές παραμέτρους που δημιουργούν δυσκολίες και προβλήματα στο επιχειρείν⁴⁷. Στις **εκθέσεις της Παγκόσμιας Τράπεζας με τις διεθνείς κατατάξεις για το Doing Business, η Ελλάδα κατατάσσεται πλέον στην 79^η θέση**. Οι επιμέρους παράμετροι που καθορίζουν την ευκολία του επιχειρείν και η αντίστοιχη παγκόσμια κατάταξη της Ελλάδας απεικονίζονται στο Πλαίσιο 7.17. Η πρόδος της Ελλάδας είναι εμφανής στην παράμετρο της ευκολίας στις διαδικασίες για «Έναρξη μιας νέας επιχείρησης» όπου κατατάσσεται στις υψηλότερες παγκόσμια θέσεις. Υψηλότερες θέσεις από τη γενική κατάταξη της χώρας υπάρχουν στις παραμέτρους «Εμπορικές συναλλαγές πέραν των συνόρων» «Προστασία δικαιωμάτων εταιρικής μειοψηφίας» και «Σύνδεση με δίκτυα ηλεκτρικής ενέργειας».

⁴⁷ Σχέδιο Επιτροπής Πισσαρίδη: «Σχέδιο Ανάπτυξης για την Ελληνική Οικονομία» 14/11/2020

Πλαίσιο 7.17: Κατάταξη της Ελλάδας στις επιμέρους παραμέτρους που καθορίζουν την ευκολία του επιχειρείν

A/A	Παράμετροι που καθορίζουν την ευκολία του επιχειρείν	Κατάταξη της Ελλάδας
1	Έναρξη μιας νέας επιχείρησης	11
2	Έκδοση οικοδομικών/κατασκευαστικών αδειών	86
3	Σύνδεση με δίκτυα ηλεκτρικής ενέργειας	40
4	Καταγραφή περιουσιακών στοιχείων (κτηματολόγιο)	156
5	Απόκτηση πιστώσεων	119
6	Προστασία δικαιωμάτων εταιρικής μειοψηφίας	37
7	Καταβολή/εισπραξιμότητα φόρων	72
8	Εμπορικές συναλλαγές πέραν των συνόρων	34
9	Ενεργοποίηση/εφαρμογή συμβάσεων	146
10	Αντιμετώπιση αφερεγγυότητας	72

Η υστέρηση όμως σε άλλους τομείς συμπαρασύρει τη γενική κατάταξη της χώρας ιδιαίτερα με τις πολύ χαμηλές επιδόσεις της σε παραμέτρους όπως «Καταγραφή περιουσιακών στοιχείων (κτηματολόγιο)», «Απόκτηση πιστώσεων» και «Ενεργοποίηση/εφαρμογή συμβάσεων» η οποία συνδέεται με τις δυσλειτουργίες και τις καθυστερήσεις στον τομέα της δικαιοσύνης.

Η ειδική έκθεση⁴⁸ της Παγκόσμιας Τράπεζας για τις επιδόσεις πόλεων σε τρεις ευρωπαϊκές χώρες, σε ό,τι αφορά την Ελλάδα αξιολογεί μετά από έρευνα πεδίου το θεσμικό και ρυθμιστικό περιβάλλον για την επιχειρηματικότητα και τον αντίκτυπό του για τις τοπικές επιχειρήσεις σε έξι (6) ελληνικές πόλεις (Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Λάρισα, Ηράκλειο, Αλεξανδρούπολη) και κάνει ειδική μνεία σε σημαντικές μεταρρυθμιστικές προσπάθειες των πρόσφατων χρόνων για την βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, την προσέλκυση επενδύσεων και την επαναφορά της χώρας σε πορεία οικονομικής ανάκαμψης ύστερα από μια δεκαετία κρίσης.

Η έκθεση διαπιστώνει σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις 6 ελληνικές πόλεις. Για παράδειγμα ο χρόνος εκδίκασης μιας εμπορικής διαφοράς στο πρωτοδικείο κυμαίνεται από έναν χρόνο και οκτώ μήνες στη Θεσσαλονίκη έως κάτι λιγότερο από τέσσερα χρόνια στην Αθήνα. Οι εργολάβοι στη Λάρισα μπορούν να λάβουν τις απαραίτητες άδειες για την κατασκευή μιας αποθήκης και τη σύνδεσή της με τις υπηρεσίες κοινής ωφέλειας σε λιγότερο

⁴⁸ Subnational Doing Business Report της Παγκόσμιας Τράπεζας με τίτλο: “Doing Business in the European Union 2020: Greece, Ireland and Italy”

από 5 μήνες, ενώ οι συνάδελφοί τους στο Ηράκλειο πρέπει να περιμένουν σχεδόν τον διπλάσιο χρόνο, η σύσταση μιας επιχείρησης είναι ευκολότερη στην Αλεξανδρούπολη και η Πάτρα κατατάσσεται στην κορυφή ως προς τα ζητήματα της ηλεκτροδότησης και της καταχώρησης περιουσιακών στοιχείων. Τα διαφορετικά δυνατά σημεία αυτών των έξι πόλεων δείχνουν ότι όλες οι πόλεις μπορούν να μοιραστούν καλές πρακτικές και να μάθουν η μία από την άλλη. Όλες οι ελληνικές πόλεις άλλωστε λειτουργούν βάσει του ίδιου εθνικού θεσμικού πλαισίου, επομένως οι αλλαγές μπορούν να γίνουν χωρίς σημαντική θεσμική αναμόρφωση. Αν και οι κατατάξεις είναι σχετικές, σύμφωνα με την παγκόσμια έκθεση Doing Business 2020, η Ελλάδα θα είχε καταταγεί στην 61η θέση μεταξύ των 190 χωρών που αξιολογήθηκαν – 18 θέσεις υψηλότερα από την παρούσα κατάταξη - εάν η Αθήνα είχε αναπαράγει τις καλές πρακτικές της πόλης με την καλύτερη επίδοση σε κάθε έναν από τους δείκτες αξιολόγησης.

Η Ελλάδα εστιάζει τα τελευταία χρόνια σε βελτιώσεις μέσω της πληροφορικής, για να αυξήσει την αποτελεσματικότητά της στο να παράσχει υπηρεσίες ηλεκτρονικής διακυβέρνησης. Η χώρα έχει δημιουργήσει αρκετές ηλεκτρονικές πλατφόρμες με ποικίλα επίπεδα επιτυχίας, τα οποία χρήζουν περαιτέρω αναβάθμισης. Για παράδειγμα, η εγγραφή επιχείρησης στα μητρώα στην Ελλάδα είναι πλέον ευκολότερη από οπουδήποτε αλλού στην Ευρωπαϊκή Ένωση, χάρη σε μια ηλεκτρονική πλατφόρμα μίας στάσης που συνδέει πολλές δημόσιες υπηρεσίες, ενώ η νέα ηλεκτρονική πλατφόρμα για την υποβολή και τον έλεγχο των αιτήσεων έκδοσης οικοδομικής άδειας αποτελεί σημαντικό βήμα για την απλούστευση της διαδικασίας, αλλά παραμένουν αρκετά ζητήματα προς επίλυση.

Κατά την έκθεση, η Ελλάδα μπορεί να υλοποιήσει ακόμα περισσότερες μεταρρυθμίσεις για την βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και στο πλαίσιο αυτό, η έκθεση εστιάζει:

- **Στην εξάλειψη της περιττής γραφειοκρατίας και τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των διοικητικών δομών** που μπορούν να μειώσουν το κόστος της επιχειρηματικής δραστηριότητας, ενισχύοντας την αποδοτικότητά τους και την ανταγωνιστική τους θέση στο διεθνές περιβάλλον. Σε αρκετές περιπτώσεις, μικρές διοικητικές βελτιώσεις μπορούν να οδηγήσουν σε σημαντικές διαφορές στις μικρές επιχειρήσεις, οι οποίες δεν έχουν πρόσβαση στους πόρους και τα εργαλεία που διαθέτουν οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις για να επιτύχουν καλύτερη και ταχύτερη εξυπηρέτηση.
- Η Ελλάδα μπορεί επίσης να στραφεί στο **παράδειγμα άλλων κρατών-μελών της ΕΕ για καλές πρακτικές βελτίωσης** του επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Ακόμα, αν η Ελλάδα στραφεί σε παραδείγματα καλών πρακτικών σε άλλα κράτη μέλη της ΕΕ, ή σε διεθνείς καλές πρακτικές, μπορεί να ενισχύσει την ανταγωνιστικότητά της σε αυτούς τους δείκτες.
- **Στην ολοκλήρωση της υλοποίησης του κτηματολογίου με την μετατροπή των αρχείων ιδιοκτησίας σε πλήρως ψηφιακή μορφή**, ώστε να διασφαλίζεται η ποιότητα και η ακρίβεια των κτηματολογικών βάσεων δεδομένων. Η Ελλάδα θα πρέπει επίσης να εξετάσει το ενδεχόμενο να καταστήσει προαιρετική τη συμμετοχή νομικών διαμεσολαβητών (δηλ. δικηγόρων και συμβολαιογράφων) οι οποίοι είναι επί του παρόντος απαραίτητοι στη μεταβίβαση ακίνητης περιουσίας. Η Πορτογαλία

ακολουθεί αυτήν την πρακτική επιτρέποντας στους υπαλλήλους των υποθηκοφυλακείων να συντάσσουν επί τόπου πράξεις μεταβίβασης σε γραφεία υπηρεσιών μίας στάσης, ειδικά επιφορτισμένα με τις συναλλαγές που αφορούν την ακίνητη περιουσία.

- Στην εκτέλεση συμβατικών υποχρεώσεων καταβάλλοντας μια πιο συντονισμένη προσπάθεια στο να συλλέξει και να χρησιμοποιήσει στοιχεία **απόδοσης των δικαστηρίων** για να κατανέμει εμπειριστατωμένα τους πόρους και τον φόρτο εργασίας. Οι Έλληνες δικαστές οι οποίοι επί του παρόντος δεν χρησιμοποιούν διαβουλεύσεις στο στάδιο της προδικασίας για να βοηθήσουν τα μέρη να βρουν κοινό έδαφος και να διερευνήσουν το ενδεχόμενο διακανονισμού, θα μπορούσαν να εμπνευστούν από το μοντέλο Giustizia Semplice της Φλωρεντίας στις προσπάθειες αξιολόγησης της καταλληλότητας των υποθέσεων για εναλλακτικούς τρόπους επίλυσης των διαφορών.
- Η χώρα θα μπορούσε επίσης να χρησιμοποιήσει και να βελτιστοποιήσει **ηλεκτρονικά εργαλεία**, όπως την ηλεκτρονική κατάθεση και την ηλεκτρονική διαχείριση των δικαστηρίων, για να βελτιώσει άμεσα τη λειτουργία των δικαστηρίων με προοπτική να εισαγάγει μελλοντικά ένα ολοκληρωμένο ηλεκτρονικό σύστημα.

Πιθανές ευκαιρίες - προτάσεις για τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος στην Ελλάδα ανά τομέα του Subnational Doing Business παρουσιάζονται στο ακόλουθο Πλαίσιο:

Πλαίσιο 7.18 Πιθανές ευκαιρίες ρυθμιστικών βελτιώσεων στην Ελλάδα			
Τομέας	Μεταρρυθμιστικές συστάσεις	Αρμόδια υπουργεία και υπηρεσίες*	
		Εθνικό επίπεδο	Τοπικό και περιφερειακό επίπεδο
Σύσταση Επιχείρησης	<ul style="list-style-type: none"> Πρώθηση της ηλεκτρονικής εγγραφής επιχειρήσεων Διεύρυνση της ηλεκτρονικής πλατφόρμας για να συμπεριληφθεί η εγγραφή στο μητρώο κοινωνικής ασφάλισης Μακροπρόθεσμη εισαγωγή ενός μοναδικού αριθμού μητρώου επιχείρησης 	<ul style="list-style-type: none"> Γενικό Εμπορικό Μητρώο (ΓΕΜΗ) Ενιαίος Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης (ΕΦΚΑ) 	<ul style="list-style-type: none"> Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο
Διεκπεραίωση Οικοδομικών Αδειών	<ul style="list-style-type: none"> Διαφάνεια και πρόσβαση στους πίνακες χρεώσεων. Απλοποίηση της κλίμακας τελών Ενδεχόμενη κατάργηση ορισμένων προαπαιτούμενων πριν την κατασκευή Συγχώνευση εγκρίσεων πριν την κατασκευή Βελτίωση του υπάρχοντος ηλεκτρονικού συστήματος έκδοσης οικοδομικών αδειών Θέσπιση αυστηρότερων κριτηρίων για τις απαιτούμενες δεξιότητες των επαγγελματιών οι οποίοι ελέγχουν τις αιτήσεις για την έκδοση οικοδομικής άδειας Θέσπιση υποχρεωτικής ασφάλισης αστικής ευθύνης που καλύπτει εργολάβους και αρχιτέκτονες σε περίπτωση δομικών ελαττωμάτων 	<ul style="list-style-type: none"> Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας (ΤΕΕ) Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς Ενιαίος Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης (ΕΦΚΑ) 	<ul style="list-style-type: none"> Δήμοι και Πολεοδομίες Περιφερειακά τμήματα της Πυροσβεστικής Περιφέρεια κά/Τοπικά τμήματα της Αστυνομίας Εφορείες Αρχαιοτήτων Τοπικά Κτηματολογικά Γραφεία Τοπικά Συμβούλια Αρχιτεκτονικής
Λήψη Ηλεκτρικής	<ul style="list-style-type: none"> Προσδιορισμός των ευκαιριών για την απλοποίηση των προϋποθέσεων 	<ul style="list-style-type: none"> Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ) 	<ul style="list-style-type: none"> Δήμοι

Πλαίσιο 7.18 Πιθανές ευκαιρίες ρυθμιστικών βελτιώσεων στην Ελλάδα

Τομέας	Μεταρρυθμιστικές συστάσεις	Αρμόδια υπουργεία και υπηρεσίες*	
		Εθνικό επίπεδο	Τοπικό και περιφερειακό επίπεδο
Ενέργειας	<p>Δημιουργία ηλεκτρονικής πλατφόρμας για την υποβολή και παρακολούθηση της πορείας των αιτήσεων</p> <p>Εισαγωγή συστήματος γεωγραφικών πληροφοριών (ΣΓΠ) για το δίκτυο διανομής ηλεκτρικής ενέργειας</p> <p>Βελτίωση της αξιοπιστίας της παροχής</p> <p>Δυνατότητα εξόφλησης των τελών σύνδεσης σε δόσεις</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Διαχειριστής Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΔΕΔΔΗΕ) 	
Καταχώριση Ιδιοκτησίας	<p>Συνέχιση και ολοκλήρωση της εφαρμογής του κτηματολογίου</p> <p>Αντιμετώπιση των προβλημάτων στελέχωσης του Ελληνικού Κτηματολογίου ώστε να μην δυσχεραίνεται η υλοποίηση της μεταρρύθμισης της κτηματογράφησης</p> <p>Ψηφιοποίηση των κτηματολογικών σχεδίων και των πράξεων ιδιοκτησίας με ενιαία μορφή, σε βάση δεδομένων με δυνατότητα αναζήτησης για να διασφαλίζεται η ποιότητα και η ακρίβεια, καθώς και εφαρμογή ηλεκτρονικής καταχώρισης</p> <p>Καθιέρωση τυποποιημένων συμβάσεων για τη μεταβίβαση ακίνητης περιουσίας</p> <p>Ενδεχόμενη δημιουργία ξεχωριστού ειδικού μηχανισμού για τον χειρισμό καταγγελιών που αφορούν υπηρεσίες του Ελληνικού Κτηματολογίου</p> <p>Δημιουργία ειδικού μηχανισμού αποζημίωσης σε περίπτωση εσφαλμένων συναλλαγών</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ελληνικό Κτηματολόγιο • Υπουργείο Δικαιοσύνης • Εθνική Φορολογική Αρχή 	<ul style="list-style-type: none"> • Υποθηκοφυλακεία • Κτηματολογικά γραφεία • Δήμοι
Εκτέλεση συμβατικών υποχρ/σεων	<p>Ενδεχόμενη ανάληψη πρωτοβουλιών για τη διεκπεραίωση παλιότερων συσσωρευμένων εκκρεμοτήτων</p> <p>Αναθεώρηση των αναγκών σε προσωπικό και των προσωρινών πιθανών επιλογών στελέχωσης που θα βοηθήσουν τα δικαστήρια με τη μεγαλύτερη συμφόρηση να διεκπεραιώσουν συσσωρευμένες εκκρεμότητες</p> <p>Ενδεχόμενη βελτίωση της ανάθεσης υποθέσεων για την καλύτερη εξισορρόπηση του φόρτου εργασίας</p> <p>Ενεργή διαχείριση του σταδίου προδικασίας και ενθάρρυνση της εναλλακτικής επίλυσης διαφορών (ΕΕΔ)</p> <p>Θέσπιση ειδικού εμπορικού δικαστηρίου ή ειδικής διεύθυνσης και υποστήριξη των δικαστών με τα απαραίτητα εργαλεία για την εξειδίκευση σε εμπορικές υποθέσεις</p> <p>Εξέλιξη των ηλεκτρονικών εργαλείων για τη βελτίωση της λειτουργίας των δικαστηρίων και τη διαχείριση υποθέσεων από τους δικαστές</p> <p>Ενδεχόμενη λήψη μέτρων για μείωση του κόστους και της χρονικής διάρκειας της εκτέλεσης</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Υπουργείο Δικαιοσύνης 	<ul style="list-style-type: none"> • Κατά τόπους μονομελή πρωτοδικεία

Όμως, και στη σύσταση του Συμβουλίου της ΕΕ σχετικά με το εθνικό πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων της Ελλάδας για το 2020 και τη διατύπωση γνώμης σχετικά με το πρόγραμμα σύγκλισης της Ελλάδας για το 2020 (“Ευρωπαϊκό Εξάμηνο 2020”) ⁴⁹, συνεκτιμώντας και τις επιπτώσεις της υγειονομικής κρίσης λόγω της έξαρσης του covid-19, περιλαμβάνονται τα ακόλουθα κεντρικά θέματα με τα οποία η Ελλάδα καλείται να συνεχίσει και να ολοκληρώσει τις μεταρρυθμίσεις σύμφωνα με τις μεταπρογραμματικές δεσμεύσεις που δόθηκαν στο πλαίσιο της Ευρωμάδας στις 22 Ιουνίου 2018 για την επανεκκίνηση της βιώσιμης οικονομικής ανάκαμψης, μετά τη σταδιακή χαλάρωση των περιορισμών που έχουν επιβληθεί εξαιτίας της έξαρσης της νόσου covid-19.

Ειδικότερα, η Ελλάδα καλείται αφενός να λάβει όλα τα αναγκαία μέτρα, σύμφωνα με τη γενική **ρήτρα διαφυγής του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης**, για την αποτελεσματική αντιμετώπιση της πανδημίας covid-19 και να ενισχύσει την ανθεκτικότητα του συστήματος υγείας εξασφαλίζοντας επαρκή και ισότιμη πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη και αφετέρου, να ενισχύσει την οικονομία και την επακόλουθη ανάκαμψη με κατάλληλες πολιτικές και μέτρα για:

- **Να μετριάσει τις επιπτώσεις της κρίσης λόγω της νόσου covid-19 στην απασχόληση και την κοινωνία**, μεταξύ άλλων με την εφαρμογή μέτρων όπως τα συστήματα μειωμένου ωραρίου εργασίας και με τη διασφάλιση αποτελεσματικής στήριξης της ενεργού συμμετοχής στον εργασιακό βίο
- **Να εφαρμόσει ταχέως μέτρα για την παροχή ρευστότητας και τη συνεχή ροή πιστώσεων** και λοιπής χρηματοδότησης προς την οικονομία, με ιδιαίτερη έμφαση στις ΜΜΕ που πλήττονται περισσότερο από την κρίση.
- **Να επισπεύσει ώριμα έργα δημόσιων επενδύσεων και να προωθήσει τις ιδιωτικές επενδύσεις** για τη στήριξη της οικονομικής ανάκαμψης.
- **Να εστιάσει τις επενδύσεις στην πράσινη και την ψηφιακή μετάβαση**, ιδίως όσον αφορά τις ασφαλείς και βιώσιμες μεταφορές και την εφοδιαστική, την καθαρή και αποδοτική παραγωγή και χρήση ενέργειας, τις περιβαλλοντικές υποδομές, τις ψηφιακές υποδομές πολύ υψηλής χωρητικότητας και τις ψηφιακές δεξιότητες.
- **Να βελτιώσει την αποτελεσματικότητα και την ψηφιοποίηση της δημόσιας διοίκησης.**
- Να προωθήσει τον **ψηφιακό μετασχηματισμό των επιχειρήσεων.**
- **Να επιδιώξει όταν το επιτρέψουν οι οικονομικές συνθήκες, την εφαρμογή δημοσιονομικών πολιτικών** που αποσκοπούν στην επίτευξη συνετών μεσοπρόθεσμων δημοσιονομικών θέσεων και στη διασφάλιση της βιωσιμότητας του χρέους, με παράλληλη ενίσχυση των επενδύσεων.

---

⁴⁹ Enhanced Surveillance Report – Greece, September 2020

8. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΕΠΟΜΕΝΟΥ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ

(με βάση τη σύμβαση του Αναδόχου)

- A) Καθορισμός των προβλεπόμενων μέτρων πολιτικής για την διευκόλυνση των ιδιωτικών επενδύσεων και ειδικότερα τους όρους, προϋποθέσεις και κατηγορίες ενισχύσεων.
- B) Προσδιορισμός των χρηματοδοτικών μέσων και των προϋποθέσεων εφαρμογής ενός νέου απλού και λειτουργικού Αναπτυξιακού Νόμου σε συσχετισμό με την περιγραφή των βασικών προτεραιοτήτων και της στόχευσης του ΕΣΠΑ 2021-27.
- Γ) Υποστήριξη στην αρχική διαμόρφωση προτάσεων για τα όργανα και συστήματα διαχείρισης, αξιολόγησης και ελέγχου.

ΥΠΟΒΟΛΗ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ 2 : 28 Φεβρουαρίου 2021

9. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΩΝ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΕΝΙΣΧΥΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ 3908/2011 ΚΑΙ 4399/2016

Π.1.1. 1) Κατανομή Αναπτ. Νόμου 3908/11 σε βασικούς τομείς της οικονομίας

ΚΑΔ	ΤΟΜΕΙΣ	Αρ. Έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης
01-09	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗ	158	12%	243	4%	93	5%	586	38%
10-33	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	394	31%	940	15%	337	17%	854	36%
35-39	ΕΝΕΡΓΕΙΑ-ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	358	28%	3112	51%	929	47%	2596	30%
55	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΜΑΤΑ	268	21%	1377	23%	485	24%	1808	35%
	ΛΟΙΠΟΙ ΤΟΜΕΙΣ	99	8%	427	7%	138	7%	1394	32%
	ΣΥΝΟΛΟ Ν.3908	1277		6099		1981		1551	32%

Π.1.1. 2) Κατανομή Αναπτ. Νόμου 4399/16 σε βασικούς τομείς της οικονομίας

ΚΑΔ	ΤΟΜΕΙΣ	Αρ. Έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης
01-09	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗ	99	8%	53	1%	23	2%	232	44%
10-33	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	579	44%	1461	39%	519	40%	896	35%
35-39	ΕΝΕΡΓΕΙΑ-ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	24	2%	39	1%	17	1%	694	43%
55	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΜΑΤΑ	550	42%	2012	54%	668	52%	1214	33%
	ΛΟΙΠΟΙ ΤΟΜΕΙΣ	64	5%	169	5%	55	4%	858	32%
	ΣΥΝΟΛΟ Ν.4399	1316		3733		1281		973	34%

Π.1.2. 1) Κατανομή Αναπτ. Νόμου 3908/11 ως προς το μέγεθος των ενισχυόμενων επιχειρήσεων

ΜΕΓΕΘΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ	Αρ. Έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης
Μεγάλες	214	17%	3131	51%	755	38%	3526	24%
Μεσαίες	170	13%	600	10%	209	11%	1227	35%
Μικρές	326	26%	1082	18%	454	23%	1392	42%
Πολύ μικρές	567	44%	1286	21%	564	28%	995	44%
ΣΥΝΟΛΟ Ν.3908	1277		6099		1981		1551	32%

Π.1.2. 2) Κατανομή Αναπτ. Νόμου 4399/16 ως προς το μέγεθος των ενισχυόμενων επιχειρήσεων

ΜΕΓΕΘΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ	Αρ. Έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης
Μεγάλες	151	11%	977	26%	268	21%	1772	27%
Μεσαίες	237	18%	819	22%	268	21%	1131	33%
Μικρές	374	28%	970	26%	376	29%	1004	39%
Πολύ μικρές	554	42%	968	26%	370	29%	667	38%
ΣΥΝΟΛΟ Ν.4399	1316		3733		1281		973	34%

Π.1.3. 1) Κατανομή "Μεγάλων" επιχειρήσεων του Αν. Νόμου 3908/11 σε βασικούς τομείς της οικονομίας

ΚΑΔ	ΤΟΜΕΙΣ	Αρ. Έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης
01-09	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗ	8	4%	44	1%	13	2%	1596	29%
10-33	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	84	39%	445	14%	126	17%	1495	28%
35-39	ΕΝΕΡΓΕΙΑ-ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	79	37%	1993	64%	442	59%	5593	22%
55	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ	25	12%	462	15%	125	17%	4990	27%
	ΛΟΙΠΟΙ ΤΟΜΕΙΣ	18	8%	186	6%	50	7%	2756	27%
	ΣΥΝΟΛΟ Μεγάλων Επιχειρήσεων	214		3131		755		3526	24%

Π.1.3. 2) Κατανομή "Μεγάλων" επιχειρήσεων του Αν. Νόμου 4399/16 σε βασικούς τομείς της οικονομίας

ΚΑΔ	ΤΟΜΕΙΣ	Αρ. Έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης
01-09	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗ								
10-33	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	103	68%	659	67%	189	70%	1830	29%
35-39	ΕΝΕΡΓΕΙΑ-ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	2,00	0,01	1,79	0,00	0,63	0,00	314	35%
55	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ	26	17%	239	25%	58	22%	2222	24%
	ΛΟΙΠΟΙ ΤΟΜΕΙΣ	20	13%	76	8%	21	8%	1030	27%
	ΣΥΝΟΛΟ Μεγάλων Επιχειρήσεων	151		977		268		1772	27%

Π.1.4. 1) Κατανομή "Μεσαίων" επιχειρήσεων του Αν. Νόμου 3908/11 σε βασικούς τομείς της οικονομίας

ΚΑΔ	ΤΟΜΕΙΣ	Αρ. Έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης
01-09	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗ	11	6%	19	3%	7	3%	614	36%
10-33	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	86	51%	213	35%	81	39%	941	38%
35-39	ΕΝΕΡΓΕΙΑ-ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	17	10%	89,4	15%	31,1	15%	1830	35%
55	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ	36	21%	187	31%	62	30%	1717	33%
	ΛΟΙΠΟΙ ΤΟΜΕΙΣ	20	12%	92	15%	28	13%	1398	30%
	ΣΥΝΟΛΟ Μεσαίων Επιχειρήσεων	170		600		209		1227	35%

Π.1.4. 2) Κατανομή "Μεσαίων" επιχειρήσεων του Αν. Νόμου 4399/16 σε βασικούς τομείς της οικονομίας

ΚΑΔ	ΤΟΜΕΙΣ	Αρ. Έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης
01-09	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗ	3,00	0,01	2,63	0,00	1,07	0,00	358	41%
10-33	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	144	61%	379	46%	142	53%	989	38%
35-39	ΕΝΕΡΓΕΙΑ-ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	10	4%	19,5	2%	7,2	3%	723	37%
55	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ	72	30%	394	48%	110	41%	1523	28%
	ΛΟΙΠΟΙ ΤΟΜΕΙΣ	8	3%	24	3%	8	3%	943	31%
	ΣΥΝΟΛΟ Μεσαίων Επιχειρήσεων	237		819		268		1131	33%

Π.1.5. 1) Κατανομή "Μικρών" επιχειρήσεων του Αν. Νόμου 3908/11 σε βασικούς τομείς της οικονομίας

ΚΑΔ	ΤΟΜΕΙΣ	Αρ. Έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης
01-09	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗ	25	8%	78	7%	27	6%	1089	35%
10-33	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	118	36%	165	15%	75	17%	639	46%
35-39	ΕΝΕΡΓΕΙΑ-ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	49	15%	316,2	29%	142,3	31%	2903	45%
55	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ	105	32%	460	42%	182	40%	1730	40%
	ΛΟΙΠΟΙ ΤΟΜΕΙΣ	29	9%	64	6%	27	6%	935	42%
	ΣΥΝΟΛΟ Μικρών Επιχειρήσεων	326		1082		454		1392	42%

Π.1.5. 2) Κατανομή "Μικρών" επιχειρήσεων του Αν. Νόμου 4399/16 σε βασικούς τομείς της οικονομίας

ΚΑΔ	ΤΟΜΕΙΣ	Αρ. Έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης
01-09	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗ	14	4%	14	1,4%	5	1,4%	385	39%
10-33	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	167	45%	286	29%	126	34%	757	44%
35-39	ΕΝΕΡΓΕΙΑ-ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	8	2%	12,8	1%	6,4	2%	798	50%
55	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ	167	45%	625	64%	225	60%	1348	36%
	ΛΟΙΠΟΙ ΤΟΜΕΙΣ	18	5%	32	3%	12	3%	682	38%
	ΣΥΝΟΛΟ Μικρών Επιχειρήσεων	374		970		376		1004	39%

Π.1.6. 1) Κατανομή "Πολύ Μικρών" επιχειρήσεων του Αν. Νόμου 3908/11 σε βασικούς τομείς της οικονομίας

ΚΑΔ	ΤΟΜΕΙΣ	Αρ. Έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης
01-09	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗ	114	20%	103	8%	46	8%	402	45%
10-33	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	106	19%	117	9%	55	10%	516	47%
35-39	ΕΝΕΡΓΕΙΑ-ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	213	38%	713,4	55%	314,1	56%	1475	44%
55	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ	102	18%	268	21%	116	21%	1141	43%
	ΛΟΙΠΟΙ ΤΟΜΕΙΣ	32	6%	85	7%	33	6%	1040	39%
	ΣΥΝΟΛΟ Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων	567		1286		564		995	44%

Π.1.6. 2) Κατανομή "Πολύ Μικρών" επιχειρήσεων του Αν. Νόμου 4399/16 σε βασικούς τομείς της οικονομίας

ΚΑΔ	ΤΟΜΕΙΣ	Αρ. Έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης
01-09	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗ	82	15%	36	4%	16	4%	201	45%
10-33	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	165	30%	137	14%	61	17%	371	45%
35-39	ΕΝΕΡΓΕΙΑ-ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	4	1%	5,1	1%	2,4	1%	601	47%
55	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ	285	51%	754	78%	275	74%	965	36%
	ΛΟΙΠΟΙ ΤΟΜΕΙΣ	18	3%	36	4%	14	4%	804	40%
	ΣΥΝΟΛΟ Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων	554		968		370		667	38%

Π.1.7. 1) Κατανομή Αν. Νόμου 3908/11 στις περιφέρειες της χώρας

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	Αρ. Έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης
Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης	131	10%	540	9%	227	11%	1729	42%
Αττικής	66	5%	265	4%	48	2%	728	18%
Βορείου Αιγαίου	23	2%	50	1%	24	1%	1058	49%
Δυτικής Ελλάδας	89	7%	624	10%	200	10%	2247	32%
Δυτικής Μακεδονίας	136	11%	636	10%	263	13%	1931	41%
Ηπείρου	71	6%	185	3%	81	4%	1140	44%
Θεσσαλίας	117	9%	553	9%	191	10%	1629	34%
Ιονίων νήσων	56	4%	167	3%	75	4%	1334	45%
Κεντρικής Μακεδονίας	213	17%	726	12%	274	14%	1288	38%
Κρήτης	103	8%	353	6%	123	6%	1193	35%
Νοτίου Αιγαίου	91	7%	781	13%	156	8%	1713	20%
Πελοποννήσου	91	7%	680	11%	236	12%	2590	35%
Στερεάς Ελλάδας	90	7%	540	9%	85	4%	939	16%
ΣΥΝΟΛΟ Ν. 3908	1277		6099		1981		1551	32%

Π.1.7. 2) Κατανομή Αν. Νόμου 4399/16 στις περιφέρειες της χώρας

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	Αρ. Έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης (εκ.€)
Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης	74	6%	222	6%	82	6%	1106	37%
Αττικής	104	8%	307	8%	76	6%	731	25%
Βορείου Αιγαίου	27	2%	66	2%	30	2%	1100	45%
Δυτικής Ελλάδας	52	4%	100	3%	34	3%	645	33%
Δυτικής Μακεδονίας	18	1%	28	1%	9	1%	514	33%
Ηπείρου	80	6%	142	4%	57	4%	708	40%
Θεσσαλίας	114	9%	234	6%	100	8%	876	43%
Ιονίων νήσων	65	5%	224	6%	69	5%	1064	31%
Κεντρικής Μακεδονίας	265	20%	718	19%	285	22%	1077	40%
Κρήτης	130	10%	377	10%	124	10%	952	33%
Νοτίου Αιγαίου	178	14%	759	20%	233	18%	1307	31%
Πελοποννήσου	113	9%	251	7%	106	8%	940	42%
Στερεάς Ελλάδας	96	7%	306	8%	77	6%	799	25%
ΣΥΝΟΛΟ Ν.4399	1316		3733		1281		973	34%

Π.1.8. Κατανομή καθεστώτος «Περιφερειακής Συνοχής» του Αν. Νόμου 3908/11 στις περιφέρειες της χώρας

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	Αρ. Έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης
Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης	60	7%	285	8%	121	10%	2024	43%
Αττικής	22	3%	156	4%	28	2%	1263	18%
Βορείου Αιγαίου	18	2%	30	1%	15	1%	821	49%
Δυτικής Ελλάδας	60	7%	279	8%	108	9%	1807	39%
Δυτικής Μακεδονίας	98	11%	356	10%	131	11%	1334	37%
Ηπείρου	59	7%	146	4%	64	5%	1093	44%
Θεσσαλίας	95	11%	329	9%	121	10%	1270	37%
Ιονίων νήσων	52	6%	160	4%	71	6%	1372	45%
Κεντρικής Μακεδονίας	136	16%	433	12%	163	13%	1198	38%
Κρήτης	73	8%	243	7%	87	7%	1194	36%
Νοτίου Αιγαίου	74	8%	405	11%	115	9%	1550	28%
Πελοποννήσου	69	8%	433	12%	152	12%	2208	35%
Στερεάς Ελλάδας	60	7%	339	9%	63	5%	1052	19%
ΣΥΝΟΛΟ "Περιφερειακής Συνοχής"	876		3595		1240		1415	34%

Π.1.9. 1) Κλαδική κατανομή του τομέα της μεταποίησης του Αν. Νόμου 3908/11

ΚΑΔ	ΚΛΑΔΟΙ	Αρ. Έργων		Συνολικός ΠΥ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης
10	Βιομηχανία τροφίμων	183	46%	333,8	36%	125,1	37%	684	37%
11	Ποτοποιία	20	5%	54,4	6%	23,2	7%	1159	43%
12	Παραγωγή προϊόντων καπνού	2	1%	5,2	1%	1,7	0%	836	32%
13	Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών	5	1%	10,7	1%	2,8	1%	550	26%
14	Κατασκευή ειδών ένδυσης	7	2%	15,8	2%	7,9	2%	1128	50%
15	Βιομηχανία δέρματος και δερμάτινων ειδών	2	1%	1,6	0%	0,8	0%	395	50%
16	Βιομηχανία ξύλου, προϊόντων ξύλου/φελλού (εξαίρ. έπιπλα)	12	3%	15,6	2%	7,5	2%	624	48%
17	Χαρτοποιία και κατασκευή χάρτινων προϊόντων	12	3%	33,1	4%	8,9	3%	738	27%
18	Εκτυώσεις / εκδόσεις	9	2%	21,7	2%	5,5	2%	613	25%
19	Παραγωγή οπτανθρακα - προϊόντων διύλισης πετρελαίου	4	1%	11,2	1%	3,6	1%	897	32%
20	Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων	35	9%	95,2	10%	37,4	11%	1067	39%
21	Παραγωγή φαρμακευτικών προϊόντων/σκευασμάτων	10	3%	69,3	7%	23,2	7%	2316	33%
22	Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό και πλαστικές ύλες	22	6%	61,3	7%	23,3	7%	1059	38%
23	Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	9	2%	15,0	2%	6,4	2%	711	43%
24	Παραγωγή βασικών μετάλλων	8	2%	40,8	4%	7,1	2%	886	17%
25	Μεταλλικά προϊόντα (εξαίρ. μηχανήματα/εξοπλ.)	28	7%	70,4	7%	25,0	7%	892	35%
26	Κατασκευή ηλεκτρον.υπολογιστών, ηλεκτρονικών & οπτικών	4	1%	3,6	0%	1,1	0%	274	30%
27	Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	11	3%	68,7	7%	21,2	6%	1923	31%
28	Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	5	1%	6,6	1%	2,8	1%	553	42%
29	Κατασκευή μηχανοκίνητων, ρυμουλκούμενων οχημάτων		0%		0%		0%		
30	Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών		0%		0%		0%		
31	Κατασκευή επίπλων	1	0%	0,8	0%	0,3	0%	266	35%
32	Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	1	0%	0,9	0%	0,5	0%	516	60%
33	Επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού	4	1%	4,4	0%	1,6	0%	411	37%
	ΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ Ν. 3908	394		940		337		854	36%

Π.1.9. 2) Κλαδική κατανομή του τομέα της μεταποίησης του Αν. Νόμου 4399/16

ΚΑΔ	ΚΛΑΔΟΙ	Αρ. έργων		Συνολικός ΠΥ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης (εκ.€)
10	Βιομηχανία τροφίμων	249	43%	483,3	33%	188,3	36%	756	39%
11	Ποτοποιία	38	7%	87,7	6%	36,6	7%	962	42%
12	Παραγωγή προϊόντων καπνού	1	0,2%	1,6	0,1%	0,7	0,1%	712	45%
13	Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών	10	1,7%	39,7	2,7%	12,5	2,4%	1247	31%
14	Κατασκευή ειδών ένδυσης	5	0,9%	4,4	0,3%	1,8	0,3%	357	40%
15	Βιομηχανία δέρματος και δερμάτινων ειδών								
16	Βιομηχανία ξύλου, προϊόντων ξύλου/φελλού (εξαίρ. έπιπλα)	7	1,2%	4,3	0,3%	1,8	0,3%	257	42%
17	Χαρτοποιία και κατασκευή χάρτινων προϊόντων	36	6%	141,3	10%	47,4	9%	1316	34%
18	Εκτυώσεις / εκδόσεις	12	2,1%	24,0	1,6%	8,3	1,6%	691	35%
19	Παραγωγή οπτανθρακα - προϊόντων διύλισης πετρελαίου	4	0,7%	43,4	3,0%	15,2	2,9%	3811	35%
20	Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων	23	4%	55,1	4%	19,1	4%	830	35%
21	Παραγωγή φαρμακευτικών προϊόντων/σκευασμάτων	10	1,7%	57,3	3,9%	16,3	3,1%	1625	28%
22	Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό και πλαστικές ύλες	49	8%	106,6	7%	39,0	8%	797	37%
23	Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	38	7%	134,2	9%	46,8	9%	1231	35%
24	Παραγωγή βασικών μετάλλων	14	2,4%	128,4	8,8%	28,1	5,4%	2010	22%
25	Μεταλλικά προϊόντα (εξαίρ. μηχανήματα/εξοπλ.)	37	6%	49,2	3%	18,9	4%	511	38%
26	Κατασκευή ηλεκτρον.υπολογιστών, ηλεκτρονικών & οπτικών προϊόντων	7	1,2%	12,1	0,8%	4,3	0,8%	611	35%
27	Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	7	1,2%	39,1	2,7%	13,4	2,6%	1918	34%
28	Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	11	1,9%	12,5	0,9%	4,6	0,9%	420	37%
29	Κατασκευή μηχανοκίνητων, ρυμουλκούμενων οχημάτων	3	0,5%	7,8	0,5%	3,7	0,7%	1243	48%
30	Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών		0,0%		0,0%		0,0%		
31	Κατασκευή επίπλων	10	1,7%	9,1	0,6%	4,2	0,8%	415	46%
32	Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	4	0,7%	7,0	0,5%	2,4	0,5%	609	35%
33	Επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού	4	0,7%	12,5	0,9%	5,2	1,0%	1288	41%
	ΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ Ν. 4399	579		1461		519		896	35%

Π.1.10. 1) Κατανομή του τομέα της μεταποίησης του Αν. Νόμου 3908/11 ως προς το μέγεθος των ενισχυόμενων επιχειρήσεων

ΜΕΓΕΘΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ	Αρ. Έργων		Συνολικός ΠΥ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης
Μεγάλες	84	21%	445	47%	126	37%	1495	28%
Μεσαίες	86	22%	213	23%	81	24%	941	38%
Μικρές	118	30%	165	18%	75	22%	639	46%
Πολύ μικρές	106	27%	117	12%	55	16%	516	47%
	ΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ Ν. 3908	394	940		337		854	36%

Π.1.10. 2) Κατανομή του τομέα της μεταποίησης του Αν. Νόμου 4399/16 ως προς το μέγεθος των ενισχυόμενων επιχειρήσεων

ΜΕΓΕΘΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ	Αρ. Έργων		Συνολικός ΠΥ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης
Μεγάλες	103	18%	659	45%	189	36%	1830	29%
Μεσαίες	144	25%	379	26%	142	27%	989	38%
Μικρές	167	29%	286	20%	126	24%	757	44%
Πολύ μικρές	165	28%	137	9%	61	12%	371	45%
ΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ Ν. 4399	579		1461		519		896	35%

Π.1.11. 1) Κατανομή της μεταποίησης του Αν. Νόμου 3908/11 στις περιφέρειες της χώρας

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	Αρ. Έργων		Συνολικός ΠΥ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης
Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης	31	8%	89,3	10%	39,3	12%	1268	44%
Αττικής	36	9%	100,5	11%	18,1	5%	503	18%
Βορείου Αιγαίου	7	2%	24,8	3%	12,2	4%	1749	49%
Δυτικής Ελλάδας	29	7%	61,4	7%	27,7	8%	955	45%
Δυτικής Μακεδονίας	25	6%	58,0	6%	24,7	7%	989	43%
Ηπείρου	18	5%	57,1	6%	24,8	7%	1379	43%
Θεσσαλίας	51	13%	129,3	14%	48,6	14%	952	38%
Ιονίων νήσων	9	2%	7,4	1%	3,6	1%	399	49%
Κεντρικής Μακεδονίας	104	26%	162,5	17%	61,9	18%	596	38%
Κρήτης	21	5%	37,7	4%	12,6	4%	599	33%
Νοτίου Αιγαίου	3	1%	3,6	0%	1,2	0%	415	35%
Πελοποννήσου	35	9%	136,3	15%	48,2	14%	1378	35%
Στερεάς Ελλάδας	25	6%	72,1	8%	13,5	4%	541	19%
ΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ Ν. 3908	394		940		337		854	36%

Π.1.11. 2) Κατανομή της μεταποίησης του Αν. Νόμου 4399/16 στις περιφέρειες της χώρας

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	Αρ. Έργων		Συνολικός ΠΥ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης
Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης	51	9%	190,6	13%	67,9	13%	1332	36%
Αττικής	57	10%	110,5	8%	29,0	6%	508	26%
Βορείου Αιγαίου	7	1,2%	5,4	0,4%	2,6	0,5%	370	47%
Δυτικής Ελλάδας	29	5%	21,3	1%	10,3	2%	354	48%
Δυτικής Μακεδονίας	11	1,9%	22,1	1,5%	7,2	1,4%	659	33%
Ηπείρου	29	5%	77,1	5%	28,3	5%	976	37%
Θεσσαλίας	75	13%	166,7	11%	69,1	13%	921	41%
Ιονίων νήσων	2	0,3%	0,7	0,0%	0,2	0,0%	110	32%
Κεντρικής Μακεδονίας	165	28%	441,6	30%	176,8	34%	1072	40%
Κρήτης	21	4%	51,0	3%	17,9	3%	854	35%
Νοτίου Αιγαίου	5	0,9%	5,3	0,4%	1,7	0,3%	343	32%
Πελοποννήσου	53	9%	103,5	7%	43,7	8%	824	42%
Στερεάς Ελλάδας	74	13%	264,8	18%	63,8	12%	862	24%
ΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ Ν. 4399	579		1461		519		896	35%

Π.1.12. Κατανομή του Αν. Νόμου 3908/11 σε καθεστώτα ενίσχυσης

ΚΑΘΕΣΤΩΤΑ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ	Αρ. Έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης
Γενική Επιχειρηματικότητα	329	26%	1952	32%	673	34%	2045	34%
Περιφερειακή Συνοχή	876	69%	3595	59%	1240	63%	1415	34%
Τεχνολογική Ανάπτυξη	56	4%	137	2%	47	2%	845	35%
Επιχειρηματικότητα Νέων	10	1%	11	0%	3	0%	267	23%
Μεγάλο Επενδ. Σχέδιο	6	0%	404	7%	18	1%	3077	5%
ΣΥΝΟΛΟ Ν.3908	1277		6099		1981		1551	32%

Π.1.13. 1) Κατανομή καθεστώτος «Γενική Επιχειρηματικότητα» του Αν. Νόμου 3908/11 σε βασικούς τομείς της οικονομίας

ΚΑΔ	ΤΟΜΕΙΣ	Αρ. Έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης
01-09	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗ	15	5%	86	4%	23	3%	1530	27%
10-33	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	104	32%	389	20%	121	18%	1168	31%
35-39	ΕΝΕΡΓΕΙΑ-ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	157	48%	1041	53%	377	56%	2403	36%
55	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ	28	9%	284	15%	104	16%	3725	37%
	ΛΟΙΠΟΙ ΤΟΜΕΙΣ	25	8%	151	8%	47	7%	1878	31%
	ΣΥΝΟΛΟ Γενικής Επιχειρηματικότητας	329		1952		673		2045	34%

Π.1.13. 2) Κατανομή καθεστώτος «Περιφερειακή Συνοχή» του Αν. Νόμου 3908/11 σε βασικούς τομείς της οικονομίας

ΚΑΔ	ΤΟΜΕΙΣ	Αρ. Έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης
01-09	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗ	143	16%	157	4%	70	6%	487	44%
10-33	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	253	29%	459	13%	185	15%	731	40%
35-39	ΕΝΕΡΓΕΙΑ-ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	188	21%	1658	46%	530	43%	2819	32%
55	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ	238	27%	1091	30%	380	31%	1596	35%
	ΛΟΙΠΟΙ ΤΟΜΕΙΣ	54	6%	229	6%	75	6%	1392	33%
	ΣΥΝΟΛΟ Περιφερειακής Συνοχής	876		3595		1240		1415	34%

Π.1.13. 3) Κατανομή καθεστώτος «Τεχνολογική Ανάπτυξη» του Αν. Νόμου 3908/11 σε βασικούς τομείς της οικονομίας

ΚΑΔ	ΤΟΜΕΙΣ	Αρ. Έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)
01-09	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗ							
10-33	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	34	61%	90	65%	29	62%	866
35-39	ΕΝΕΡΓΕΙΑ-ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	6	11%	8	6%	4	7%	586
55	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ							
	ΛΟΙΠΟΙ ΤΟΜΕΙΣ	16	29%	40	29%	14	30%	900
	ΣΥΝΟΛΟ Τεχνολογικής Ανάπτυξης	56		137		47		845

Π.1.14. Κατανομή του Αν. Νόμου 4399/16 σε καθεστώτα ενίσχυσης

ΚΑΘΕΣΤΩΤΑ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ	Αρ. επενδυτικών σχεδίων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης
Γενική Επιχειρηματικότητα	718	55%	2362	63%	769	60%	1071	33%
Ενισχύσεις Μηχανολογικού Εξοπλισμού	168	13%	455	12%	151	12%	900	33%
Νέες Ανεξάρτητες ΜΜΕ	430	33%	917	25%	361	28%	839	39%
ΣΥΝΟΛΟ Ν.4399	1316		3733		1281		973	34%

Π.1.15. 1) Κατανομή καθεστώτος «Γενική Επιχειρηματικότητα» του Αν. Νόμου 4399/16 σε βασικούς τομείς της οικονομίας

ΚΑΔ	ΤΟΜΕΙΣ	Αρ. επενδυτικών σχεδίων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης
01-09	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗ	43	6%	26	1%	10	1%	230	38%
10-33	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	311	43%	918	39%	317	41%	1019	35%
35-39	ΕΝΕΡΓΕΙΑ-ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	17	2%	29	1%	12	2%	690	41%
55	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ	312	43%	1275	54%	395	51%	1267	31%
	ΛΟΙΠΟΙ ΤΟΜΕΙΣ	35	5%	113	5%	35	5%	1002	31%
	ΣΥΝΟΛΟ Γενικής Επιχειρηματικότητας	718		2362		769		1071	33%

Π.1.15. 2) Κατανομή καθεστώτος «Ενισχύσεις Μηχανολογικού Εξοπλισμού» του Αν. Νόμου 4399/16 σε βασικούς τομείς της οικονομίας

ΚΑΔ	ΤΟΜΕΙΣ	Αρ. επενδυτικών σχεδίων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης
01-09	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗ								
10-33	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	148	88%	416	91%	139	92%	941	33%
35-39	ΕΝΕΡΓΕΙΑ-ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	4	2%	4	1%	1	1%	356	36%
55	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ								
	ΛΟΙΠΟΙ ΤΟΜΕΙΣ	16	10%	35	8%	11	7%	657	30%
	ΣΥΝΟΛΟ Ενισχύσεων Μηχ. Εξοπλισμού	168		455		151		900	33%

Π.1.15. 3) Κατανομή καθεστώτος «Νέες Ανεξάρτητες ΜΜΕ» του Αν. Νόμου 4399/16 σε βασικούς τομείς της οικονομίας

ΚΑΔ	ΤΟΜΕΙΣ	Αρ. επενδυτικών σχεδίων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης
01-09	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗ	56	13%	27	3%	13	4%	233	49%
10-33	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	120	28%	127	14%	62	17%	521	49%
35-39	ΕΝΕΡΓΕΙΑ-ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	3	1%	6	1%	3	1%	1164	55%
55	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ	238	55%	736	80%	272	76%	1144	37%
	ΛΟΙΠΟΙ ΤΟΜΕΙΣ	13	3%	21	2%	9	3%	716	45%
	ΣΥΝΟΛΟ Νέες Ανεξάρτητες ΜΜΕ	430		917		361		839	39%

Π.1.16. 1) Κατανομή της μεταποίησης του Αν. Νόμου 3908/11 σε καθεστώτα ενίσχυσης

ΚΑΘΕΣΤΩΤΑ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ	Αρ. Έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης
Γενική Επιχειρηματικότητα	104	26%	389	41%	121	36%	1168	31%
Περιφερειακή Συνοχή	253	64%	459	49%	185	55%	731	40%
Τεχνολογική Ανάπτυξη	34	9%	90	10%	29	9%	866	33%
Επιχειρηματικότητα Νέων	3	1%	2,0	0%	0,6	0%	200	31%
Μεγάλο Επενδ. Σχέδιο								
ΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ Ν. 3908	394		940		337		854	36%

Π.1.16. 2) Κατανομή της μεταποίησης του Αν. Νόμου 4399/16 σε καθεστώτα ενίσχυσης

ΚΑΘΕΣΤΩΤΑ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ	Αρ. Έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης
Γενική Επιχειρηματικότητα	311	54%	918	63%	317	61%	1019	35%
Ενισχύσεις Μηχανολογικού Εξοπλισμού	148	26%	416	28%	139	27%	941	33%
Νέες Ανεξάρτητες ΜΜΕ	120	21%	127	9%	62	12%	521	49%
ΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ Ν. 4399	579		1461		519		896	35%

Π.1.17. 1) Κατανομή του Αν. Νόμου 3908/11 σε κατηγορίες κινήτρων

ΚΙΝΗΤΡΑ	Αρ. επενδυτικών σχεδίων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης (εκ.€)
Φορολογική Απαλλαγή	106	8%	353	6%	107	5%	1010	30%
Επιχορήγηση	693	54%	3594	59%	1253	63%	1808	35%
Επιδότηση Χρηματοδοτικής	11	1%	25,6	0%	5,6	0%	508	22%
Μίγμα κινήτρων*	467	37%	2127	35%	616	31%	1318	29%
ΣΥΝΟΛΟ Ν.3908	1277		6099		1981		1551	32%

* Από τις 467 επιχειρήσεις που επιλέγουν μίγμα κινήτρων το 94% επιλέγει συνδυασμό επιχορήγησης και φορολογικής απαλλαγής

Π.1.17. 2) Κατανομή του Αν. Νόμου 4399/11 σε κατηγορίες κινήτρων

ΚΙΝΗΤΡΑ	Αρ. επενδυτικών σχεδίων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης
Φορολογική Απαλλαγή	532	40%	1859	50%	616	48%	1158	33%
Επιχορήγηση	684	52%	1608	43%	563	44%	823	35%
Επιδότηση Χρηματοδοτικής Μίσθωσης	19	1,4%	40,9	1,1%	17,9	1,4%	944	44%
Επιδότηση Κόστους Δημιουργούμενης Απασχόλησης	3	0,2%	10	0,3%	4	0,3%	1222	35%
Μίγμα κινήτρων*	78	5,9%	215	5,7%	80	6,3%	1028	37%
ΣΥΝΟΛΟ Ν.4399	1316		3733		1281		973	34%

* Από τις 78 επιχειρήσεις που επιλέγουν μίγμα κινήτρων το 77% επιλέγει συνδυασμό φορολογικής απαλλαγής με άλλο κίνητρο

Π.1.18. 1) Κατανομή της μεταποίησης του Αν. Νόμου 3908/11 σε κατηγορίες κινήτρων

ΚΙΝΗΤΡΑ	Αρ. Έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης
Φορολογική Απαλλαγή	56	14%	169	18%	52	16%	934	31%
Επιχορήγηση	172	44%	415	44%	155	46%	899	37%
Επιδότηση Χρηματοδοτικής Μίσθωσης	11	3%	25,6	3%	5,6	2%	508	22%
Μίγμα κινήτρων*	155	39%	331	35%	124	37%	800	38%
ΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ Ν.3908	394		940		337		854	36%

* Από τις 155 επιχειρήσεις που επιλέγουν μίγμα κινήτρων το 88% επιλέγει συνδυασμό επιχορήγησης και φορολογικής απαλλαγής

Π.1.18. 2) Κατανομή της μεταποίησης του Αν. Νόμου 4399/16 σε κατηγορίες κινήτρων

ΚΙΝΗΤΡΑ	Αρ. επενδυτικών σχεδίων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης
Φορολογική Απαλλαγή	294	51%	954	65%	322	62%	1096	34%
Επιχορήγηση	215	37%	313	21%	121	23%	562	39%
Επιδότηση Χρηματοδοτικής Μίσθωσης	17	3%	35,6	2%	15,2	3%	892	43%
Μίγμα κινήτρων*	53	9%	159	11%	60	12%	1135	38%
ΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ Ν.4399	579		1461		519		896	35%

* Οι 3 κατηγορίες κινήτρων συμμετέχουν περίπου εξ ίσου στους συνδυασμούς που επιλέγονται από τις επιχειρήσεις

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2: ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΩΝ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΕΝΙΣΧΥΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΣΠΑ 2007-2013 ΚΑΙ ΕΣΠΑ 2014-2020

Π.2.1. 1) Κατανομή ΕΣΠΑ 2007-13 σε βασικούς τομείς της οικονομίας

ΚΑΔ	ΤΟΜΕΙΣ	Αρ. έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης (εκ.€)
10-33	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	6460	12%	692	19%	366	18%	57	53%
45-47	ΧΟΝΔΡΙΚΟ - ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	18668	34%	1081	30%	600	29%	32	55%
41-43	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	2284	4%	57	2%	37	2%	16	64%
55	ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ	4254	8%	589	17%	328	16%	77	56%
01-09,35-39,49-53,56-99	ΛΟΙΠΟΙ ΤΟΜΕΙΣ	22525	42%	1144	32%	742	36%	33	65%
	ΣΥΝΟΛΟ ΕΣΠΑ 2007-13	54191		3563		2072		38	58%
	Ενισχύσεις υποστήριξης της απασχόλησης	78647	59%	903	20%	903	30%	11	100%
	ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΕΣΠΑ 2007-13	132838		4466		2975		22	67%

Π.2.1. 2) Κατανομή ΕΣΠΑ 2014-20 σε βασικούς τομείς της οικονομίας

ΚΑΔ	ΤΟΜΕΙΣ	Αρ. έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης (εκ.€)
10-33	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	15599	16%	736	15%	387	14%	25	53%
45-47	ΧΟΝΔΡΙΚΟ - ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	32236	33%	544	11%	276	10%	9	51%
41-43	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	4144	4,3%	152	3%	77	2,8%	19	51%
55	ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ	6875	7%	1456	30%	722	26%	105	50%
01-09,35-39,49-53,56-99	ΛΟΙΠΟΙ ΤΟΜΕΙΣ	37414	39%	1967	41%	1278	47%	34	65%
	ΣΥΝΟΛΟ ΕΣΠΑ 2007-13	96268		4854		2741		28	56%
	Ενισχύσεις υποστήριξης της απασχόλησης	35020	27%	227	4%	227	8%	6	100%
	ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΕΣΠΑ 2007-13	131288		5082		2969		23	58%

Π.2.2. 1) Κατανομή ΕΣΠΑ 2007-13 στις περιφέρειες της χώρας

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ	Αρ. έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης (εκ.€)
Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης	3655	7%	214	6%	135	6%	37	63%
Αττικής	13463	25%	927	26%	526	25%	39	57%
Βορείου Αιγαίου	1706	3%	109	3%	62	3%	37	57%
Δυτικής Ελλάδας	3937	7%	208	6%	132	6%	33	63%
Δυτικής Μακεδονίας	1825	3%	93	3%	54	3%	30	58%
Ηπείρου	2777	5%	155	4%	98	5%	35	63%
Θεσσαλίας	4633	9%	225	6%	138	7%	30	61%
Ιονίων νήσων	1826	3%	145	4%	82	4%	45	57%
Κεντρικής Μακεδονίας	8567	16%	609	17%	346	17%	40	57%
Κρήτης	4594	8%	311	9%	187	9%	41	60%
Νοτίου Αιγαίου	2221	4%	230	6%	125	6%	56	54%
Πελοποννήσου	3011	6%	174	5%	99	5%	33	57%
Στερεάς Ελλάδας	1976	4%	163	5%	87	4%	44	53%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΣΠΑ 2007-13	54191		3563		2072		38	58%

Π.2.2. 2) Κατανομή ΕΣΠΑ 2014-20 στις περιφέρειες της χώρας

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ	Αρ. έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης (εκ.€)
Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης	4101	4%	222	5%	124	5%	30	56%
Αττικής	31671	33%	1171	24%	683	25%	22	58%
Βορείου Αιγαίου	2139	2%	103	2%	54	2%	25	53%
Δυτικής Ελλάδας	4701	5%	251	5%	155	6%	33	62%
Δυτικής Μακεδονίας	1686	2%	57	1%	33	1%	20	59%
Ηπείρου	4126	4%	260	5%	149	5%	36	57%
Θεσσαλίας	6199	6%	349	7%	209	8%	34	60%
Ιονίων νήσων	2998	3%	317	7%	160	6%	53	50%
Κεντρικής Μακεδονίας	21192	22%	988	20%	567	21%	27	57%
Κρήτης	7077	7%	438	9%	245	9%	35	56%
Νοτίου Αιγαίου	3359	3%	315	6%	159	6%	47	50%
Πελοποννήσου	3908	4%	209	4%	111	4%	28	53%
Στερεάς Ελλάδας	3111	3%	174	4%	93	3%	30	53%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΣΠΑ 2014-20	96268		4854		2741		28	56%

Π.2.3. 1) Κλαδική κατανομή του τομέα της μεταποίησης του ΕΣΠΑ 2007-13

ΚΑΔ	ΚΛΑΔΟΙ	Αρ. έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης (εκ.€)
10	Βιομηχανία τροφίμων	1581	24,5%	139,5	20,1%	76,7	21,0%	48	55%
11	Ποτοποιία	139	2,2%	25,1	3,6%	13,1	3,6%	95	52%
12	Παραγωγή προϊόντων καπνού	2	0,0%	0,3	0,0%	0,1	0,0%	61	45%
13	Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών	151	2,3%	14,1	2,0%	7,9	2,2%	52	56%
14	Κατασκευή ειδών ένδυσης	341	5,3%	24,0	3,5%	12,9	3,5%	38	54%
15	Βιομηχανία δέρματος και δερμάτινων ειδών	33	0,5%	3,8	0,5%	1,9	0,5%	58	51%
16	Βιομηχανία ξύλου, προϊόντων ξύλου/φελλού (εξαίρ. έπιπλα)	167	2,6%	20,3	2,9%	11,2	3,1%	67	55%
17	Χαρτοποιία και κατασκευή χάρτινων προϊόντων	151	2,3%	26,6	3,8%	13,1	3,6%	87	49%
18	Εκτυπώσεις / εκδόσεις	526	8,1%	50,1	7,2%	26,3	7,2%	50	53%
19	Παραγωγή οπτόανθρακα - προϊόντων διύλισης πετρελαίου	9	0,1%	1,4	0,2%	0,7	0,2%	76	48%
20	Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων	288	4,5%	46,8	6,8%	23,0	6,3%	80	49%
21	Παραγωγή φαρμακευτικών προϊόντων/σκευασμάτων	37	0,6%	6,2	0,9%	2,6	0,7%	71	42%
22	Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό και πλαστικές ύλες	264	4,1%	45,7	6,6%	22,1	6,0%	84	48%
23	Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	330	5,1%	51,0	7,4%	27,2	7,4%	82	53%
24	Παραγωγή βασικών μετάλλων	46	0,7%	7,3	1,0%	3,8	1,0%	82	52%
25	Μεταλλικά προϊόντα (εξαίρ. μηχανήματα/εξοπλ.)	689	10,7%	88,0	12,7%	45,9	12,6%	67	52%
26	προϊόντων	131	2,0%	14,7	2,1%	7,8	2,1%	59	53%
27	Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	187	2,9%	19,8	2,9%	10,0	2,7%	54	51%
28	Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	231	3,6%	31,2	4,5%	16,1	4,4%	70	52%
29	Κατασκευή μηχανοκίνητων, ρυμολκούμενων οχημάτων	28	0,4%	2,6	0,4%	1,5	0,4%	55	58%
30	Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών	16	0,2%	1,7	0,2%	0,9	0,3%	58	55%
31	Κατασκευή επίπλων	229	3,5%	19,1	2,8%	10,9	3,0%	47	57%
32	Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	562	8,7%	33,6	4,9%	18,8	5,1%	33	56%
33	Επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού	322	5,0%	19,5	2,8%	11,2	3,1%	35	57%
	ΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ ΕΣΠΑ 2007-13	6460		692		366		57	53%

Π.2.3. 2) Κλαδική κατανομή του τομέα της μεταποίησης του ΕΣΠΑ 2014-20

ΚΑΔ	ΚΛΑΔΟΙ	Αρ. έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης (εκ.€)
10	Βιομηχανία τροφίμων	2525	16,2%	152,0	20,6%	82,0	21,2%	32	54%
11	Ποτοποιία	289	1,9%	19,9	2,7%	11,2	2,9%	39	57%
12	Παραγωγή προϊόντων καπνού								
13	Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών	506	3,2%	23,6	3,2%	12,3	3,2%	24	52%
14	Κατασκευή ειδών ένδυσης	713	4,6%	26,2	3,6%	14,0	3,6%	20	53%
15	Βιομηχανία δέρματος και δερμάτινων ειδών	181	1,2%	8,9	1,2%	4,8	1,2%	26	54%
16	Βιομηχανία ξύλου, προϊόντων ξύλου/φελλού (εξαίρ. έπιπλα)	380	2,4%	17,4	2,4%	9,2	2,4%	24	53%
17	Χαρτοποιία και κατασκευή χάρτινων προϊόντων	358	2,3%	24,4	3,3%	12,2	3,2%	34	50%
18	Εκτυπώσεις / εκδόσεις	1597	10,2%	41,7	5,7%	22,0	5,7%	14	53%
19	Παραγωγή οπτόανθρακα - προϊόντων διύλισης πετρελαίου	3	0,0%	0,0	0,0%	0,0	0,0%	1	50%
20	Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων	796	5,1%	45,3	6,2%	22,5	5,8%	28	50%
21	Παραγωγή φαρμακευτικών προϊόντων/σκευασμάτων	89	0,6%	5,9	0,8%	3,2	0,8%	36	54%
22	Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό και πλαστικές ύλες	693	4,4%	51,9	7,1%	25,5	6,6%	37	49%
23	Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	685	4,4%	37,0	5,0%	19,5	5,0%	28	53%
24	Παραγωγή βασικών μετάλλων	169	1,1%	8,9	1,2%	4,9	1,3%	29	55%
25	Μεταλλικά προϊόντα (εξαίρ. μηχανήματα/εξοπλ.)	1771	11,4%	93,8	12,7%	49,0	12,6%	28	52%
26	Κατασκευή ηλεκτρον.υπολογιστών, ηλεκτρονικών & οπτικών προϊόντων	436	2,8%	12,1	1,6%	6,8	1,8%	16	57%
27	Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	527	3,4%	24,2	3,3%	12,6	3,3%	24	52%
28	Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού	917	5,9%	45,7	6,2%	23,9	6,2%	26	52%
29	Κατασκευή μηχανοκίνητων, ρυμολκούμενων οχημάτων	92	0,6%	4,8	0,7%	2,5	0,6%	27	51%
30	Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών	115	0,7%	4,9	0,7%	2,7	0,7%	23	55%
31	Κατασκευή επίπλων	729	4,7%	29,7	4,0%	15,0	3,9%	21	50%
32	Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	788	5,1%	32,6	4,4%	18,7	4,8%	24	57%
33	Επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού	1240	7,9%	25,3	3,4%	13,0	3,4%	10	51%
	ΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ ΕΣΠΑ 2014-20	15599		736		387		25	53%

Π.2.4. 1) Γεωγραφική κατανομή του τομέα της μεταποίησης του ΕΣΠΑ 2007-13

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	Αρ. έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης (εκ.€)
Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης	467	7%	49	7%	29	8%	63	60%
Αττικής	1806	28%	188	27%	92	25%	51	49%
Βορείου Αιγαίου	128	2%	11	2%	6	2%	49	56%
Δυτικής Ελλάδας	390	6%	38	6%	23	6%	59	60%
Δυτικής Μακεδονίας	350	5%	30	4%	16	4%	45	53%
Ηπείρου	282	4%	24	3%	15	4%	52	61%
Θεσσαλίας	516	8%	39	6%	23	6%	45	59%
Ιονίων νήσων	80	1%	8	1%	4	1%	53	55%
Κεντρικής Μακεδονίας	1439	22%	173	25%	88	24%	61	51%
Κρήτης	359	6%	39	6%	21	6%	59	55%
Νοτίου Αιγαίου	84	1%	12	2%	6	2%	72	52%
Πελοποννήσου	264	4%	31	4%	17	5%	64	55%
Στερεάς Ελλάδας	295	5%	50	7%	25	7%	86	50%
ΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ ΕΣΠΑ 2007-13	6460		692		366		57	53%

Π.2.4. 2) Γεωγραφική κατανομή του τομέα της μεταποίησης του ΕΣΠΑ 2014-20

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	Αρ. έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης (εκ.€)
Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης	607	4%	27	4%	15	4%	25	56%
Αττικής	5511	35%	237	32%	124	32%	23	52%
Βορείου Αιγαίου	183	1%	6	1%	3	1%	16	53%
Δυτικής Ελλάδας	654	4%	33	4%	19	5%	29	58%
Δυτικής Μακεδονίας	395	3%	18	2%	10	3%	25	54%
Ηπείρου	511	3%	22	3%	14	4%	27	61%
Θεσσαλίας	1100	7%	52	7%	30	8%	27	57%
Ιονίων νήσων	139	1%	5	1%	3	1%	20	54%
Κεντρικής Μακεδονίας	4109	26%	216	29%	110	28%	27	51%
Κρήτης	783	5%	31	4%	17	4%	21	54%
Νοτίου Αιγαίου	245	2%	7	1%	4	1%	15	53%
Πελοποννήσου	581	4%	20	3%	11	3%	18	53%
Στερεάς Ελλάδας	781	5%	61	8%	29	7%	37	47%
ΣΥΝΟΛΟ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ ΕΣΠΑ 2014-20	15599		736		387		25	53%

Π.2.5. 1) Κλαδική κατανομή του Εμπορίου του ΕΣΠΑ 2007-13

ΚΑΔ	ΚΛΑΔΟΙ	Αρ. έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης (εκ.€)
45	Χονδρικό & λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχαν.οχημάτων/μοτοσυκλετών	7297	39%	565	52%	293	49%	40	52%
46	Χονδρικό εμπόριο, εκτός από εμπόριο μηχανοκ.οχημάτων/μοτοσυκλετών	6124	33%	311	29%	183	30%	30	59%
47	Λιανικό εμπόριο, εκτός από εμπόριο μηχανοκ.οχημάτων/μοτοσυκλετών	5247	28%	204	19%	124	21%	24	61%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΕΣΠΑ 2007-13		18668		1081		600		32	55%

Π.2.5. 2) Κλαδική κατανομή του Εμπορίου του ΕΣΠΑ 2014-20

ΚΑΔ	ΚΛΑΔΟΙ	Αρ. έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης (εκ.€)
45	Χονδρικό & λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχαν.οχημάτων/μοτοσυκλετών	2326	7%	49	9%	25	9%	11	50%
46	Χονδρικό εμπόριο, εκτός από εμπόριο μηχανοκ.οχημάτων/μοτοσυκλετών	19267	60%	363	67%	185	67%	10	51%
47	Λιανικό εμπόριο, εκτός από εμπόριο μηχανοκ.οχημάτων/μοτοσυκλετών	10643	33%	132	24%	67	24%	6	51%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΕΣΠΑ 2014-20		32236		544		276		9	51%

Π.2.6. 1) Γεωγραφική κατανομή του Εμπορίου του ΕΣΠΑ 2007-13

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	Αρ. έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης (εκ.€)
Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης	1379	7%	71	7%	43	7%	31	61%
Αττικής	4504	24%	278	26%	147	24%	33	53%
Βορείου Αιγαίου	648	3%	39	4%	21	4%	33	54%
Δυτικής Ελλάδας	1518	8%	70	6%	41	7%	27	58%
Δυτικής Μακεδονίας	663	4%	35	3%	21	3%	31	59%
Ηπείρου	862	5%	50	5%	30	5%	35	60%
Θεσσαλίας	1779	10%	80	7%	47	8%	26	59%
Ιονίων νήσων	525	3%	34	3%	20	3%	38	59%
Κεντρικής Μακεδονίας	2924	16%	178	16%	97	16%	33	54%
Κρήτης	1479	8%	85	8%	48	8%	32	57%
Νοτίου Αιγαίου	592	3%	51	5%	27	5%	46	53%
Πελοποννήσου	1133	6%	64	6%	35	6%	31	55%
Στερεάς Ελλάδας	662	4%	46	4%	24	4%	37	53%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΕΣΠΑ 2007-13	18668		1081		600		32	55%

Π.2.6. 2) Γεωγραφική κατανομή του Εμπορίου του ΕΣΠΑ 2014-20

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	Αρ. έργων		Συνολικός Π/Υ (εκ.€)		Συνολικό ύψος Ενίσχυσης (εκ.€)		Μέσο ύψος Ενίσχυσης (χιλ.€)	Μέσο % Ενίσχυσης (εκ.€)
Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης	1525	5%	21	4%	11	4%	7	50%
Αττικής	10223	32%	202	37%	103	37%	10	51%
Βορείου Αιγαίου	978	3%	10	2%	5	2%	5	50%
Δυτικής Ελλάδας	1413	4%	26	5%	13	5%	9	51%
Δυτικής Μακεδονίας	640	2%	9	2%	5	2%	7	52%
Ηπείρου	1204	4%	18	3%	9	3%	8	50%
Θεσσαλίας	2018	6%	30	5%	15	6%	8	52%
Ιονίων νήσων	786	2%	12	2%	6	2%	7	50%
Κεντρικής Μακεδονίας	7898	25%	123	23%	63	23%	8	51%
Κρήτης	2469	8%	40	7%	21	7%	8	51%
Νοτίου Αιγαίου	681	2%	12	2%	6	2%	9	49%
Πελοποννήσου	1318	4%	21	4%	10	4%	8	50%
Στερεάς Ελλάδας	1083	3%	20	4%	10	4%	9	51%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΕΣΠΑ 2014-20	32236		544		276		9	51%